

10

O. V. Ghisem, O. O. Martâniuc

ISTORIA UCRAINEI

Nivelul standard

УДК [37.016:94(477)](075.3)
Г51

Перекладено за виданням:

Гісем О. В. Історія України (рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл. загал. серед. освіти / О. В. Гісем, О. О. Мартинюк. — Харків : Вид-во «Ранок», 2018.

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 31.05.2018 № 551)

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Гісем О. В.

Г51 Історія України (рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл. загал. серед. осв. з навч. румунською/молдовською мовами / О. В. Гісем, О. О. Мартинюк ; пер. С. Т. Кирчу, М. Г. Шородок. — Львів : Світ, 2018. — 240 с. : іл.

ISBN 978-966-914-161-3

УДК [37.016:94(477)](075.3)

Internet-suport

Materialele electronice pentru manual sunt postate pe site-ul interactive.ranok.com.ua

ISBN 978-966-914-161-3 (рум./молд.)
ISBN 978-617-09-4360-8 (укр.)

© Гісем О. В., Мартинюк О. О., 2018
© Хорошенко В. Д., ілюстрації, 2018
© ТОВ Видавництво «Ранок», 2018
© Кирчу С. Т., Шородок М. Г., переклад румунською/молдовською мовами, 2018

Stimați elevi și eleve, din clasa a 10-a

În clasa a 10-a continuați să studiați cursul de istorie a Ucrainei. Garanția lucrului efectiv la lecții și acasă este posibilitatea de a lucra cu manualul. Înainte de a începe lucrul, este necesar după cuprinsul manualului să faceți cunoștință cu structura lui. Tot materialul este unit în șase capitole, fiecare din care cuprinde câteva paragrafe, care la rândul lor conțin puncte aparte. În text veți întâlni cuvinte evidențiate și date. Atrageți o atenție deosebită la aceste date și străduiți-vă să le memorizați. Istoria Ucrainei, după cum știți deja, are o anumită terminologie, care este necesar să o însușiți. Pentru aceasta pe câmpurile manualului sunt date cele mai importante noțiuni și termeni. Privind ilustrațiile, fiți atenți la descrierile, care lămuresc conținutul lor. Schemele desfășurează legătura dintre componentele evenimentelor istorice, lămuresc particularitățile lor.

La sfârșitul fiecărui paragraf sunt **concluzii**, care vă vor ajuta să stabiliți și să desfășurați ideile principale. După ele sunt propuse **întrebări și exerciții**, îndreptate spre formarea diferitor însușiri. Fiți atenți la semnele convenționale, așezate alături. Ele vă vor ajuta, să înțelegeți ce trebuie să executați.

La sfârșitul manualului veți găsi un dicționar de termeni, iar pe forțate tabelul cronologic și planuri scheme pentru lucru de sinestătător cu manualul și literatura suplimentară.

Manualul are și un **adaus electronic**. În el sunt adunate materiale, care desfășoară mai detaliat unele întrebări din cursul de istorie. De asemenea sunt date fragmente ale documentelor istorice cu întrebări la ele și informații despre cei mai renumiți activiști ucraineni din această perioadă. De asemenea, în adaosul electronic veți găsi recomandări pentru lucrările practice și materialele necesare pentru efectuarea lor. Concluzionarea materialului capitolului poate fi realizat cu ajutorul **întrebărilor și exercițiilor pentru recapitulare**. **Întrebările pentru testări**, care se efectuează în regim online, vor face posibilă verificarea cunoștințelor dobândite și pregătirea pentru evaluările tematice.

Toate aceste materiale sunt amplasate pe adresa electronică *interactive.ranok.com.ua*.

Sistemul simbolurilor, care însoțesc unele rubrici, vor ușura lucrul cu manualul.

►► **Amintiți-vă** — întrebările, date la această rubrică, vă vor ajuta să vă amintiți materialul studiat anterior și să înțelegeți mai bine materialul nou.

Lucruri interesante — aici veți găsi numeroase fapte istorice, legate de conținutul paragrafului.

Dicționar — anume aici sunt lămurite noțiunile și termenii noi din text.

Concluzii — în această rubrică este dat conținutul restrâns al ideilor principale, desfășurate în textul paragrafului.

Întrebări și însărcinări — această rubrică conține întrebări și exerciții la paragraf, împărțite în patru grupuri:

Verificați, cum ați memorizat — cu ajutorul acestor întrebări aveți posibilitatea să realizați un autocontrol și să aflați, dacă ați memorizat bine faptele principale din materialul studiat.

Gândiți-vă și dați răspuns — întrebările din această rubrică dau posibilitatea să aprofundați materialul.

Îndepliniți însărcinările — îndeplinirea acestor exerciții practice vor dezvolta însușirile educaționale (să lucrați cu harta istorică, să creați planuri, tabele).

Însărcinări creative — aici veți găsi numeroase fapte interesante, care pot fi îndeplinite cu ajutorul surselor din Internet și a literaturii suplimentare la recomandăția profesorului sau cu scopul aprofundării cunoștințelor.

Acest simbol pe câmpul manualului indică, că materialul la punctul paragrafului este amplasat pe site-ul electronic al manualului.

Cu respect, autorul

§ 1. Introducere

- 1. Care perioadă a istoriei Ucrainei ați studiat în anul școlar precedent? Numiți granițele cronologice ale perioadei? 2. Care evenimente ale istoriei noi a Ucrainei de la sfârșitul sec. XVII — începutul sec. XX considerați că sunt cele mai importante? Argumentați răspunsul. 3. Care a fost împărțirea regională și organizarea administrativ-teritorială a pământurilor ucrainene în componența Imperiilor Rus și Austro-Ungar la începutul sec. XX? 4. Ce politică duceau guvernele imperiale față de poporul ucrainean la începutul sec. XX? 5. Numiți tendințele principale ale dezvoltării social-economice, politice, culturale în lume și în Ucraina la limita sec. XIX—XX.

1 Perioada nouă în istoria Ucrainei. Istoria Ucrainei, după cum știți deja, este împărțită **în perioade istorice** — etape de dezvoltare politică, social — economică, culturală. Ele la rândul lor, se caracterizează prin evenimente și fapte principale, procese istorice, activitatea oamenilor renumiți. Voi de acum ați făcut cunoștință cu evenimentele istoriei Antice, Medievale și Noi a Ucrainei. Anul acesta de învățământ veți **studia istoria contemporană a Ucrainei**.

«**Scurtul secol XX**» — astfel este numită această perioadă, deoarece evenimentele ei încep în anul 1914. «Scurtul secol XX» a fost foarte complicat pentru Ucraina și poporul ucrainean. Criza inițiată de Primul război mondial

a dus la mari pierderi, a condiționat revoluția și răsturnarea autocrației în Imperiul Rus, și, de asemenea, căderea Imperiului Austro-Ungar. Revoluția ucraineană, care a început în anul 1917, a condiționat renașterea statalității ucrainene. Cu toate că ea s-a sfârșit cu înfrângere, lecțiile ei au avut o mare importanță în lupta pentru libertatea poporului ucrainean. După înfrângerea Revoluției Ucrainene Ucraina a fost împărțită între vecini (Rusia Sovietică, România, Polonia, Cehoslovacia). În cea mai

Istoria contemporană a Ucrainei — perioada istoriei contemporane după istoria nouă, care cuprinde evenimentele, din anul 1914 — începutul sec. XXI.

Perioadele istoriei Ucrainei

Istoria Antică	Istoria Medievală	Istoria Nouă		Istoria Contemporană	
		I perioadă	II perioadă	I perioadă	II perioadă
Aproximativ 1 mln ani în urmă — sec. V e. n.	Sec. V — sfârșitul sec. XV	Sec. XVI — XVIII	Sfârșitul sec. XVIII — începutul sec. XX	1914 — 1945	1945 — începutul sec. XXI

? Care perioadă a istoriei Ucrainei veți studia în anul acesta de învățământ?

Regimul politic — totalitatea metodelor, cu ajutorul cărora se realizează puterea de stat în societate.

Regimul totalitar — modul politic, conform căruia puterea în stat este concentrată în mâinile unui anumit grup (adesea unui partid politic), care limitează libertățile democratice, în totalitate își supune toate sferele vieții intereselor sale, ce dețin controlul asupra societății prin metode de teroare, de înjosire politică și duhovnicească.

---

mare parte a teritoriului ei a fost impus **regimul politic totalitar bolșevic**.

Perioada de existență a regimului totalitar comunist a devenit o încercare grea pentru poporul ucrainean. Despre evenimentele, legate de constituirea și existența regimului totalitar comunist pe teritoriul Ucrainei, veți afla din paginile manualului.

2 Teritoriul și populația Ucrainei înainte de Primul război mondial. Înainte de Primul război mondial poporul ucrainean a rămas sub puterea Imperiilor Rus și Austro-Ungar. Teritoriile cu populație de etnie ucraineană aveau o suprafață de 690 mii km². Din ele aproximativ 80 % formau Ucraina Nipreană, care intra în componența Imperiului Rus. Pe teritoriul ei au fost formate nouă **gubernii**. În același timp o parte a ucrainenilor locuiau în afara granițelor ei. Ei populau de asemenea mari raioane din gubernia Mării Negre, regiunii Kuban, regiunii militarilor din Donețk, Kursk Voronej, Minsk, Holmsk și Grodnensk.

Sub puterea Imperiului Austro-Ungar se aflau pământurile vestice (Galiția estică, Ucraina Nordică, Transcarpatia), care constituiau aproximativ 20 % din pământurile etnice ucrainene. Regimul administrativ și constituțional în Austria și Ungaria, unificate prin persoană a monarhului, se deosebea considerabil. Fiecare țară din componența imperiului avea parlamentul său: Austria — la Viena, Ungaria — la Budapesta. Pământurile Austriei au fost împărțite în 17 unități administrative, care aveau autonomie în problemele interne și organe legislative locale aparte, iar Ungaria, indiferent de componența etnică neordinară, a existat ca un stat unic centralizat. Galiția și Bucovina aveau statut **de ținuturi ale coroanei** Austriei, iar Transcarpatia a intrat în componența Monarhiei Ungariei.

Totalitatea numărului populației Ucrainei Niprene în anul 1913 constituia 32,2 mln locuitori. Populația ucraineană constituia 72 %, rusă și bielorusă — 13,1 %, evreii — 8 %.

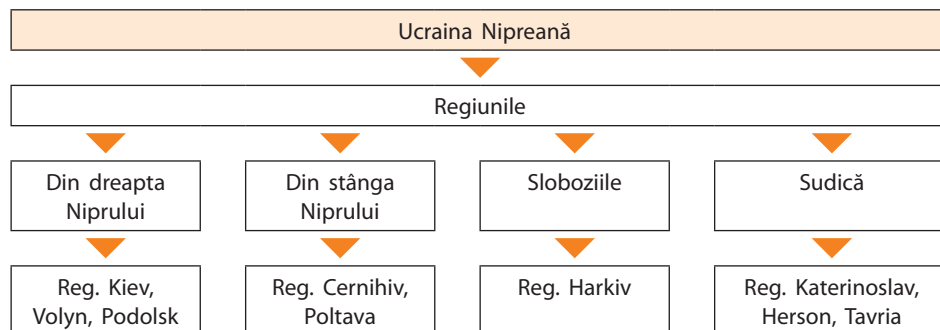
Gubernie — unitate de bază teritorial — administrativă în Rusia în secolul XVII — începutul secolului XX; era împărțită în districte.

Ținut regal — unitate administrativ teritorială a Imperiului Austriac (din anul 1867 — Austro-Ungar) în sec. XVIII — începutul sec. XX.

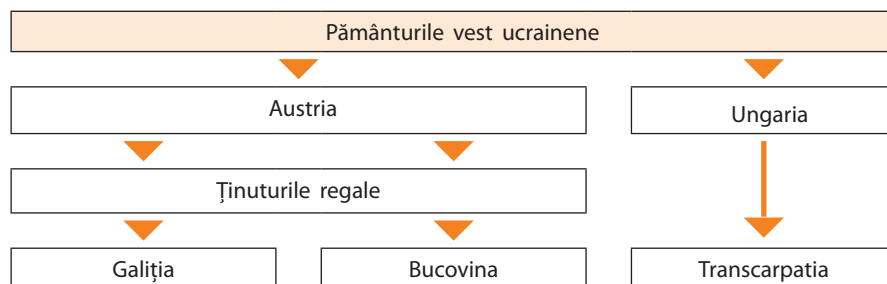

Populația pământurilor vest ucrainene din componența Austro-Ungariei, după recensământul din anul 1910, constituia 6,2 mln locuitori. Din ei ucrainenii constituiau 68 %, polonii — 13,6 %, evreii — 13,5 %. În Ucraina Nipreană Imperiul Rus puterea continua să

Structura administrativ-teritorială și împărțirea regională a pământurilor ucrainene în componența Imperiului Rus înainte de Primul război mondial

Structura administrativ-teritorială și împărțirea regională a pământurilor ucrainene în componența Imperiului Austro-Ungar înainte de Primul război mondial

realizeze politica de **rusificare**, care cuprinde toate sferele vieții economice, politice și culturale a ținutului. Un nivel deosebit de înalt de rusificare a populației se observa în orașele mari și centrele industriale. După recensământul din anul 1897, în orașul Kiev 54,4 % din numărul populației constituiau populația rusă și numai 22,1 % — ucraineană, în orașul Odesa ucrainenii în componența populației nu întrecea 16 %. O astfel de tendință a proporției populației ucrainene era observată și în centrele industriale din Ucraina Sloboziilor (în Harkov ucrainenii constituiau 25 % din numărul populației) și Ucraina Sudică.

În Lviv, conform recensământului din anul 1920, numărul populației de etnie polonă constituia 53,8 %, evreii — 25 %, ucrainenii — 20 %. Însă indiferent de aceasta, orașul Lviv după cuvintele

Rusificare — aici: totalitatea acțiunilor și activităților conducerii ruse în Imperiul Rus, îndreptate spre limitarea și înlăturarea limbii naționale, culturii, istoriei, cu ridicare pe poziții superioare a limbii, culturii, istoriei ruse. Și-a găsit continuare și în perioada URSS.

Denationalizare — pierderea particularităților naționale a culturii, obiceiurilor, limbii și vieții cotidiene.

---

lui I. Franko, continua să rămână «inima poporului rus».

Aproape 85 % din populația de atunci din Ucraina locuia în mediul rural. Între oraș și sat exista o mare deo-

sebie a limbii. Satul a păstrat limba și cultura tradițională ucraineană. Pe pământurile vest ucrainene ucrainizarea cunoștea denationalizare din partea politicii de germanizare, același lucru se petrecea în Galiția — polonizarea populației, romanizarea în Bucovina și magherizarea în Transcarpatia. Teritoriul Galiției includea Galiția estică, populată în cea mai mare parte de populație ucraineană, și Galiția vestică, unde majoritatea populației erau poloni. În Bucovina, partea nordică a ținutului (reg. Cernăuți) era populată în majoritate de ucraineni, iar partea sudică (ținutul Suceava) de români. În componența Austro-Ungariei, care era monarhie constituțională, ucrainenii aveau anumite posibilități de a lua parte la viața social-politică a ținutului.

Concluzii. Anul acesta voi începeți a studia Istoria contemporană a Ucrainei și veți face cunoștință cu evenimentele, care s-au petrecut pe pământurile ei în anii 1914—1945.

► În anii 1920—1930 în cea mai mare parte a teritoriului Ucrainei a fost introdus regimul politic totalitar.

► Înainte de Primul război mondial pământurile ucrainene, ca și anterior, erau în componența Imperiului Rus și Austro-Ungar, unde corespunzător avea loc rusificarea și denationalizarea populației. Împărțirea administrativ-teritorială, realizată de ei, nu lua în considerație așezarea populației ucrainene pe aceste pământuri.

Întrebări și însărcinări

1. Care sunt limitele cronologice ale istoriei contemporane a Ucrainei?
2. Ce este regimul totalitar?
3. Care era suprafața totală a pământurilor cu etnie ucraineană înainte de Primul război mondial?
4. Câte gubernii au fost formate de puterea rusă pe teritoriul Ucrainei Niprene?
5. Care parte din teritoriile ucrainene se afla în această perioadă sub puterea Austro-Ungariei?
6. Ce este rusificarea?
7. Ce știți despre particularitățile perioadei istorice a Ucrainei, care o veți studia anul acesta?
8. Caracterizați teritoriul și populația Ucrainei înainte de Primul război mondial.
9. Arătați pe harta din atlas principalele regiuni ale pământurilor ucrainene și dependența administrativ-teritorială a lor înainte de Primul război mondial.
10. Stabiliți, în componența cărei regiuni și unități administrativ teritoriale se afla ținutul vostru natal.

§2. Primul război mondial și mișcarea națională ucraineană

- 1. Care state aparțineau Antantei și Puterilor Centrale? Care a fost scopul acestor grupuri? 2. Care partide politice activau în Ucraina de pe Nipru (Ucraina Nadniproană) și Ucraina de Vest la începutul sec. XX? 3. Comparați programele acestor partide cu privire la viitorul Ucrainei.

1 **Ucraina în planurile geopolitice ale țărilor Antantei și Puterilor Centrale.** La 28 iunie 1914, la Sarajevo, naționalistul sârb Gavrilo Principe îl omoară pe succesorul tronului austro-ungar arhiducele Franz Ferdinand. La 28 iulie 1914, Austro-Ungaria a declarat război Serbiei. Acest lucru a declanșat o reacție în lanț, care a dus la declanșarea Primului război mondial. Aceasta a fost cauzată de confruntarea statelor — membre a celor două grupe: **Puterile Centrale** (Austro-Ungaria, Germania, Italia) și **Antanta** (Marea Britanie, Franța, Rusia). Fiecare dintre țări a căutat să-și atingă interesele **geopolitice**. Ucraina a ocupat, de asemenea, un loc semnificativ în ele datorită așezării geografice avantajoase și resurselor sale.

Germania spera să dezmembreze Rusia și să pună stăpânire pe Polonia, Lituania, statele Baltice, Bielorusia și Ucraina. Un rol special în aceste planuri a fost repartizat pământurilor ucrainene, deoarece trebuiau să devină un punct de plecare, pentru cucerirea ulterioară de către Germania a spațiului lumii. Teritoriul Ucrainei, comandamentul armatei germane îl considera unul dintre principalele teatre al operațiilor militare. Dorind să slăbească Rusia în plan geopolitic, politicienii germani aveau o poziție favorabilă față de posibila independență a Ucrainei. Ei au considerat Rusia drept rampă de lansare a extinderii politicii externe în Balcani și Asia Orientală. Ca urmare pierderea Ucrainei, în opinia lor, va duce la prăbușirea politicii de stat a autorităților ruse. Ucraina, de asemenea, atrăgea Germania prin potențialul său economic.

Austro-Ungaria a concurat de mult timp cu Rusia pentru hegemonie (întâietate) în lumea slavă. Habsburgii austrieци, care duceau o politică național-culturală mai liberală față de slavi, sperau să-și extindă teritoriul pe baza statelor Balcanice, de asemenea Holmsçyna, Podleașiei, Volynului și Podoliei, care făceau parte din Rusia. Austro-Ungaria a declarat, că terenurile locuite de poporul ucrainean ar trebui să fie unite într-o regiune autonomă ucraineană separată în componența imperiului. În plus, au fost luate în considerare opțiunile pentru a oferi terenurilor ucrainene

---

Război mondial — este o confruntare globală a uniunilor de state care cu ajutorul armelor, ocupă o mare parte a lumii.

Geopolitica — conceptul politic, după care politica externă a statelor este determinată de factorii geografici (locația țării, resursele naturale, climă etc).

Harta germană a lumii în anul 1914

Poster rus din anul 1914

? Identificați după caricaturi, ce rol juca propaganda în anii Primului război mondial.

Germaniei, să creeze din ele o **frontieră sanitară** împotriva influenței Rusiei sau să le transfere statului Polonez restabilit.

Rusia, ascunzând intențiile expansioniste, a declarat despre dorința de a proteja Serbia de agresiunea Austro-Ungariei. În același timp a proclamat despre necesitatea eliberării de sub puterea Habsburgilor a «fraților-rusini de același sânge» de pe pământurile vest-ucrainene și «reunificarea Rusiei înrobite» cu Rusia pe baza comunității etnografice. Dorind să stăpânească Galiția, Bucovina și Transcarpatia, autoritățile ruse aveau intenția de a muta frontierele imperiului după trecătorile Carpaților.

România a înaintat pretenții referitoare la Bucovina și districtul Hotin, pe care le considerau moștenire istorică proprie, ca foste posesiuni ale Principatului Moldovei. Aceste teritorii i-au fost promise în același timp de Rusia și Austro-Ungaria. După doi ani de ezitare, România a ales partea Antantei.

Conducerea poloneză spera, că după înfrângerea Rusiei în război ea își va restabili statul și va alipi Galiția Răsăriteană, și, poate și Ucraina de Dreapta ca «terenuri istorice poloneze».

i

2 Situația ucrainenilor în imperiile Rus și Austro-Ungar la începutul războiului. Teritoriul așezării poporului ucrainean la începutul războiului.

Represiune — măsuri de constrângere de stat, pedeapsă, inclusiv pentru credințele ideologice, deseori pe cale extrajudiciară.

lui, a fost împărțit între imperiile Rus și Austro-Ungar, ce aparțineau la grupuri inamice. Ambele state îi considerau pe ucraineni, în componența populației sale, grupă nesigură, care poate trece

i

de partea inamicului și de aceea îi **reprimau**.

3 Atitudinea față de război a forțelor politice, care activau în Ucraina Nadnripreană. La începutul Primului război mondial, puterea rusă în Ucraina de pe Nipru, ca și în alte regiuni ale imperiului, a lansat o campanie

largă de propagandă. Războiul a fost declarat «defensiv», pentru că el se purta pentru a proteja «patria» de «barbarii prusaci», precum și pentru protecția fraților slavi. Această propagandă a avut rezultate pozitive. La începutul războiului o mare parte a populației urbane și a țăranimii din Ucraina de pe Nipru sprijineau politica guvernamentală, fără să-și dea seama că pe umerii lor va fi întreaga povară a războiului.

Partidele general — ruse ale sotnei negre, octombriștilor, cadeților și social-democraților de dreapta, eserii sprijineau oficial cursul de guvernământ. Social-democrații de stânga (bolșevicii, conduși de V. Lenin) doreau înfrângerea Rusiei în război, pentru că aceasta putea să apropie începutul revoluției și răsturnarea țarismului.

Printre activiștii publici și politici ai Ucrainei de pe Nipru s-au format trei direcții principale față de război — moderat, neutru și radical. Unul dintre liderii democraților sociali ucraineni S. Petliura a publicat în revista moscovită «Viața ucraineană» un articol, care chema popoarele Rusiei și, în special, ucrainenii să-și îndeplinească datoriile civile față de stat, care le va oferi ocazia ca în viitor să conteze pe «drepturile pertinente». Pe 10 august 1914 la Kiev emigranții — moscofilii bucovineni și galițeni au fondat «Comitetul de eliberare Carpato-rutean». Membrii săi ajutau activ instalarea puterii ruse în Galiția. Societatea conciliatorilor ucraineni a ocupat o poziție neutră, iar din 1916 a acționat în general împotriva războiului și a sprijinului oricărei părți luptătoare.

i

4 **Constituirea și activitatea Uniunii de eliberare a Ucrainei. La 14 august 1914** în Lviv, emigranții politici ucraineni au creat organizația politică independentă ucraineană **Uniunea de eliberare a Ucrainei (UEU)**. Fondatorii săi au fost membri ai PMSDU (D. Donțov, V. Doroșenko, A. Juk), USDU (O. Scoropis-Yoltukhovsky), eserii ucraineni (I. Bacinskiy), alte partide și organizații. Primul șef al UEU a devenit **D. Donțov**. UEU a publicat declarația «Pentru poporul ucrainean în Rusia» și recursul «Pentru opinia publică a Europei», programul de activitate prezentat în «Platforma noastră». În ea a fost declarat, că realizarea drepturilor naționale ale populației ucraineane trebuie să fie legată de înfrângerea Rusiei în război. Uniunea sprijinea separarea Ucrainei de Rusia și crearea pe teritoriile sale a unei monarhii constituționale sub protectoratul Austriei.

UEU se considera reprezentatul intereselor Ucrainei față de Austro-Ungaria, Germania și alte state europene. Dorind să creeze o coaliție de oponenți ai Rusiei, reprezentanții Uniunii purtau negocieri deschise sau secrete cu oficialii guvernamentali din diferite țări și emigranții politici ruși.

Pe banii, furnizați de guvernele Germaniei și Austro-Ungariei, UEU, care a trecut de la Lviv la Viena, apoi la Berlin au întreprins acțiuni de propagandă și agitație. Liderii ei prezentau rapoarte în Austro-Ungaria, Germania, Bulgaria, tipăreau articole. Un lucru masiv între soldații ucrainenii mobilizați în armata rusă, UEU a început în închisorile pentru prizonierii de război. Una dintre realizările importante a Uniunii a fost publicarea unor broșuri științifico-populare din trecut și perioada modernă a Ucrainei în limbile ucraineană, germană, bulgară, turcă, română, cehă, croată, italiană și suedeză.

i

5 Mișcarea ucraineană pe pământurile vest-ucrainene. Cu începutul războiului în viața socio-politică a Austro-Ungariei au avut loc schimbări semnificative. Lupta între partide, discursurile național-politice acute și insulturile naționale dureroase au trecut pe planul doi în condițiile creșterii emoționale, cauzate de război. Liderii mișcării ucrainene, credeau, că pentru realizarea cerințelor naționale ale populației este nevoie de o loialitate maximă și devotament față de puterea austriacă și împărat. Deja, în primele zile ale războiului, mișcările politice ucrainene din Galiția și Bucovina s-au grăbit să decidă de partea cui sunt.

La **1 august 1914** la Lviv a fost înființat **Rada principală ucraineană (RPU)**, care a inclus reprezentanți ai partidelor ucrainene: Național-democrat, Radical și Social-democrat. Șeful RPU a devenit șeful PNDU și Reprezentanței parlamentare ucrainene **K. Levitsky**. RPU trebuia să-și asume funcțiile unui singur reprezentant al autorităților ucrainene. La **3 august**, liderii săi au făcut o declarație, prin care și-au prezentat poziția în război. În aceeași zi, «Uniunea parlamentarilor ucrainenii și ambasadurilor rapizi din Bucovina» au făcut public manifestul «Către poporul ucrainean din Bucovina», în care arătau, că «împreună cu toate popoarele acestui stat frumos, noi cu bucurie vom aduce orice sacrificiu pentru împăratul nostru, pentru glorioasa monarhie Habsburgică».

Kosty Levytsky

Despre poziția sa pro-austriacă la începutul războiului, a declarat biserica greco-catolică din Galiția. Mitropolitul **A. Șeptițky** și clerul condus de el, care erau pentru ucrainenii galițieni autoritate indiscutabilă în viața bisericească și social-politică, respectau o politică austrofilă și anti-rusă clară.

La **5 mai 1915**, la Viena, RPU a fost reorganizată în **Consiliul general al Ucrainei (CGU)**. Acesta a inclus 34 de delegați din partea partidelor politice ucrainene din Galiția și Bucovina, de asemenea reprezentanți ai UEU. CGU era

condus de K. Levytsky. Scopul lui era proclamarea luptei pentru construirea unui stat Ucrainean independent pe teritoriul Ucrainei de pe Nipru ruse și introducerea autonomiei teritorial-naționale pe teritoriile ucrainene din componența Austro-Ungariei. Datorită insistenței CGU, autoritățile germane și austro-ungare au permis organizarea de tabere separate pentru prizonierii militari ucraineni. Aici au creat biblioteci, școli, biserici, care trebuiau să favorizeze educarea identității naționale ucrainene și a urii față de imperiul Rus, care a fost asupritoarea Patriei lor.

La începutul **lunii noiembrie 1916**, autoritățile austro-ungare au oferit o largă autonomie Galiției, fără să fie împărțită în părțile ucraineană și poloneză, după cum a dorit CGU. A fost anunțată crearea unui regat Polonez independent, cu pământuri poloneze recucerite de la imperiul Rus. CGU a demisionat. După aceea, rolul de lider în mișcarea ucraineană a început să-l joace Reprezentanța parlamentară ucraineană în reichstagul austriac, condus de **I. Romanchuk**.

i

6 **Crearea formațiunilor militare de voluntariat ucrainene.** Politicienii vest-ucraineni au înțeles, că declarațiile despre susținerea acțiunilor guvernului austriac în război, trebuie să fie însoțite de măsuri reale. Împreună cu aceasta, realizând că războiul va schimba situația geopolitică în Europa, au încercat să o folosească pentru a-și realiza planurile lor.

La **începutul lunii august 1914**, Rada principală ucraineană a declarat necesitatea de a forma regimente de voluntari ucraineni în componența armatei austriece sub numele de **Pușcașii Siciovici Ucraineni (PSU)**.

i

! **Concluzii.** Statele — principale participante la Primul război mondial aveau planurile lor geopolitice față de Ucraina, dar pe toate le-au unit caracterul de cucerire. Nici una dintre țări nu era interesată de aspirațiile poporului ucrainean.

► În condițiile începutului războiului, activiștii politicieni ucraineni și-au dezvoltat propria poziție față de război și au declarat despre interesele ucrainenilor.

► În cadrul armatei austro-ungare în timpul războiului au fost create subdiviziunile ucrainene de voluntari în Galiția și Bucovina. Cel mai renumit dintre ele a devenit legiunea Pușcașilor siciovici ucraineni.

? Întrebări și însărcinări

1. Ce este geopolitica? 2. Când a fost înființată Uniunea de eliberare a Ucrainei?

◆ 3. Cine a devenit șeful Radei principale ucrainene? 4. Când a apărut Consiliul general al Ucrainei?

▲ 5. Ce rol a fost atribuit Ucrainei în planurile geopolitice ale țărilor Antantei și ale Puterilor Centrale? 6. Cum a fost fondat UEU? Care a fost activitatea sa în anii

războiului. **7.** Identificați particularitățile mișcării ucrainene din Ucraina de Vest la începutul războiului.

- ★ **8.** Arătați cu ajutorul hărții din atlas pretențiile teritoriale ale părților ce luptau pe teritoriul Ucrainei și numiți țara, care înainta aceste pretenții. **9.** Efectuați o discuție: ce perspectivă deschidea pentru mișcarea ucraineană poziția liderilor săi la începutul Primului război mondial? **10.** Completați tabelul «Ucraina în planurile țărilor Antantei și Puterilor Centrale».

Statul	Planurile referitoare la pământurile ucrainene

- ★ **11.** În timp ce veți studia capitolul, după sursele suplimentare, pregătiți un proiect instructiv pe tema «Activitatea culturală și educațională ale Pușcașilor siciovici ucraineni înaintea Primul război mondial».

§3. Acțiunile militare pe teritoriul Ucrainei în anii 1914—1915

- ▶▶ **1.** Care au fost principalele teatre ale acțiunilor militare în Primul război mondial? **2.** Care fronturi au existat în Europa în timpul războiului? **3.** Cum se desfășurau acțiunile militare pe Frontul de Est în anii 1914—1915?

1 **Acțiunile militare pe pământurile ucrainene în august 1914 — martie 1915.** Acțiunile militare din anul 1914 pe teritoriile ucrainene au început cu **grandioasa bătălie din Galiția (18 august — 11 septembrie 1914)**. Trupele ruse a frontului de Sud-Vest în luptele de la frontieră au oprit înaintarea

armatei austro-ungare și, după lansarea ofensivei, pe 21 august au luat Lvivul, iar a doua zi — Hali-ciul. Dezvoltând ofensiva armată, armată rusă a în-conjurat și a blocat cetatea fortificată Peremysl și au înaintat spre râul Wisłok, care este la 80 km de Cracovia. Ca rezultat al bătăliei Galițiene, trupele ruse au ocupat Galiția de Est, nordul Bucovinei și a ieșit la trecătorile Carpaților.

După bătălia Galiției, situația din Sud s-a agra-vat ca urmare a intrării în război a Imperiului Otoman de partea Puterilor Centrale. La Marea Neagră prin Dardanele au trecut croazierele germane «Geben» și «Breslau». În octombrie 1914, împingând escadronul britano-francez, ei au tras foc asupra Sevastopolului, Odesei, Feodosiei și Novorosiyskului.

La sfârșitul toamnei și în timpul iernii din 1914, a avut loc lupta dintre armatele ruse și austro-ungare

Soldații ruși se bucură de victoria bătăliei Galițiene Anul 1914

? De ce a fost cauzată reacția redată a bătăliei Galițiene?

pentru **trecătorile Carpaților**. Datorită ajutorului trupelor germane austro-ungari au împiedicat armata rusă să depășească obstacolele trecătorilor. Campania militară din anul 1914 s-a încheiat cu victorie pentru Rusia. Planul german de «război fulger» a eșuat. Un rol semnificativ în acest sens a avut lupta de pe frontul de Est, care a obligat Puterile Centrale să trimită aici forțe importante.

În 1915, Puterile Centrale au decis să dea lovitura principală pe frontul de Est, pentru a scoate Rusia din război. În luna februarie, armata austro-ungară a forțat trupele ruse să părăsească Cernăuțiul. În același timp continuau luptele violente ale armatei ruse în Carpați. La **22 martie 1915** armata rusă a ocupat **Peremyśl**. Din cauza capitulării garnizoanei fortăreței, în captivitate au nimerit 120 mii de soldați ai armatei austro-ungare. Acest eveniment a devenit ultimul succes al armatei ruse în campania din anii 1914—1915.

2 **Politica ocupației ruse în Vestul Ucrainei în perioada anilor 1914—1915.** Pe teritoriul **ocupat** al pământurilor vest-ucrainene, autoritățile ruse au format un **guvernământ-general** temporar militar Galițian-Bucovinean. El a existat din august 1914 până în iunie 1915 (organele de ocupație evacuate au acționat până în iulie 1916). Guvernământul-general a fost împărțit în patru gubernii — Lviv, Peremyśl, Ternopil și Cernăuți.

Șeful administrației de ocupație a devenit contele G. Bobrinskii. El a considerat scopul principal al activității sale în acest post, includerea rapidă a pământurilor vest-ucrainene la imperiul Rus în strânsă cooperare cu autoritățile locale moscofile și instituțiile lor. G. Bobrinskii a declarat: «Galiția de Est și Lemkivșcina — sunt părți componente ale unei singure Rusii mari; pe aceste pământuri, populația băștinașă întotdeauna a fost rusă, de atât sistemul lor trebuia să se bazeze pe principii rusești». Reieșind din aceste idei, invadatorii au început să închidă presa ucraineană, au interzis să se publice cărți în limba ucraineană, au încetat activitatea partidele ucrainene, «Prosvita» și alte organizații cultural-educaționale și organizații publice. S-a desfășurat reorganizarea școlilor după modelul rus și trecerea lor la limba de predare rusă. Administrația guvernământului-general

Ocupație militară — ocupare temporară cu ajutorul forțelor armate de către un stat a teritoriului statului-inamic.

Guvernământ-general — în Imperiul Rus în anii 1775—1917: o mare unitate administrativ-teritorială, care includea mai multe gubernii. A fost creat de guvernul rus, pentru a lupta cu mișcarea de eliberare națională, protestele popoarelor înrobite, pentru efectuarea unificării tuturor aspectelor vieții în conformitate cu ordinele imperiale. Pe teritoriul guvernământului-general se instala dictatura militară.

Deportare — evacuarea obligatorie, prin ordinul organelor puterii de stat a persoanelor sau a grupurilor de populație și, uneori, a popoarelor în afara locurilor de trai permanent.

a aplicat asupra persoanelor nesigure **deportări**. În anii 1914—1915, după cum a susținut G. Bobrinskii, conform ordinelor, către Siberia și alte raioane îndepărtate, au fost deportate 10 mii de persoane și strămutate 2364 de persoane. De asemenea, a devenit larg răspândită luarea de ostatici.

Pe lângă activitatea organizațiilor ucrainene, în guvernămintele-generale au fost interzise și activitățile organizațiilor culturale și publice poloneze, evreiești și germane. A fost persecutată și biserica greco-catolică. Prin ordinele administrației ruse preoții greco-catolici au fost arestați și exilați în Siberia. La 19 septembrie 1914 a fost întemnițat și mitropolitul A. Șeptițky, care ulterior a fost dus în Rusia. În locul greco-catolicilor au fost aduși preoți ortodocși și create parohii ortodoxe cu școli lângă ele.

3 Acțiunile militare pe teritoriile ucrainene în primăvara și toamna anului 1915. Politica guvernului austriac după întoarcerea în Ucraina de Vest.

Comandamentul german și austro-ungar, realizând planul de înfrângere a armatei ruse, în primăvara anului 1915, au transferat puteri considerabile de pe frontul de Vest pe frontul de Est. Principala lovitură a avut loc în Galiția. La **30 aprilie 1915** în apropierea orașelor **Gorlice** și **Gromnik** armata germano-austriacă a început să pregătească artileria pentru luptă, care a durat aproape o zi, și apoi a trecut la ofensivă. Armatele ruse, din cauza lipsei de arme și muniții s-au retras. Pe parcursul lunii mai 1915 ei au părăsit Peremyșl și au plecat spre Nistru, în iunie au pierdut Lvivul, iar până la sfârșitul lunii — o mare parte din Galiția.

În octombrie 1915, retragerea armatei ruse s-a încheiat pe direcția Cernăuți—Ternopil—Dubno—Pinsk—Baranovici—Dvinsk—Riga. Comandamentul austro-german nu și-a putut atinge scopul și să scoată Rusia din război, totuși, i-au cauzat Rusiei pierderi considerabile. În același timp armata rusă a părăsit Bucovina de Nord, Galiția de Est, Podlașia, Holmșcina, Beresteyskchina și Volynul de Vest. Retardându-se, ea a aderat la tactica «pământului ars» — poduri, clădiri, căi ferate au fost distruse. Spre est erau transportate valorile materiale și culturale. O mare parte a populației a fost nevoită să-și părăsească casele. Așa, numai în comitetul de asistență pentru refugiați din Kiev, în 1915 au fost înregistrați 12 mii de **refugiați** din Galiția.

Refugiați — oameni, care își părăsesc locul de trai, în timpul unui război sau al unui dezastru natural.

na și Volynul de Vest. Retardându-se, ea a aderat la tactica «pământului ars» — poduri, clădiri, căi ferate au fost distruse. Spre est erau transportate valorile materiale și culturale. O mare parte a populației a fost nevoită să-și părăsească casele. Așa, numai în comitetul de asistență pentru refugiați din Kiev, în 1915 au fost înregistrați 12 mii de **refugiați** din Galiția.

4 Participarea pușcașilor siciovici ucraineni la acțiunile militare din anii 1914—1915.

Pușcașii siciovici ucraineni, necătând la numărul mic al lor, au jucat un rol important în acțiunile militare din timpul Primului război mondial. Comandamentul armatei austro-ungare i-au folosit pe ei în campania din toamna anului 1914 în bătăliile pentru trecătorile montane ale Carpaților. La **25 septembrie** în raionul Sianoka în lupta pentru

trecătoarea Uzhotski s-a remarcat prima diviziune a legiunei — a sotnicului O. Semeniuk.

În lupta cu cazacii din Kuban au murit 22 pușcași siciovici. Comandamentul armatei austro-ungare, care nu au luat în considerare opinia starșinei ucrainene, împărțeste restul legiunii pe grupuri separate de informatori de câte 20 de pușcași din fiecare și le-a ordonat să adune informații despre armata rusă. După încercări nereușite de a trece linia frontului multe grupuri, care au suferit pierderi, s-au întors. După eșecul acestui plan la 7 octombrie toate sotniile PSU au ocupat linia de apărare pe Beskid.

În prima jumătate a lunii octombrie, pușcașii siciovici au participat la acțiuni de contraofensivă împotriva armatei austro-ungare, peste trecătorile Carpaților în direcția Striiului, Mykolaevului și Lvivului. La începutul lunii noiembrie armata rusă a trecut într-o contraofensiune, încercând să pătrundă în Transcarpatia. La 3—5 noiembrie în 1914, în bătălii înverșunate de lângă Synyovydyne, sotnicii PSU și-au apărut pozițiile lor, dar au cauzat, de asemenea, pierderi semnificative inamicului.

În decembrie 1914 — ianuarie 1915, PSU au efectuat serviciu de pază pe trecătorile Carpaților. La începutul lunii ianuarie împreună cu trupele austro-ungare au trecut la ofensivă. În frigul feroce, depășind pantele abrupte acoperite cu zăpadă, ei au ocupat Slavskul și Lavochne. La începutul lunii martie, pușcașii au ieșit în zona muntelui Makivka.

Între 28 aprilie — 2 mai 1915, sute de PSU au participat la lupta pentru **muntele Makivka**, în apropiere de Slavsk. Acest loc era un punct cheie de apărare a armatei sudice austriece, pentru că nu a permis unităților ruse să treacă prin văile râurilor spre Tukhil și Slavskii. Pușcașii în luptele feroce își apărau pozițiile lor. De mai multe ori muntele a trecut din mână în mână. La 3 mai, ca urmare a pierderilor semnificative, comandamentul austriac a scos de acolo PSU, iar a doua zi armata rusă a ocupat Makivka. În luptă și-au pierdut viața 42 de streliți, 76 de persoane au fost rănite și 35 de persoane au nimerit în prizonierat. Cea mai renumită cercetașă al PSU, care s-a distins în bătălii pe muntele Makivka, capturând soldații ruși și documente importante, a devenit **Elena (Yarema) Kuzi**.

Între 30 mai — 1 iunie 1915 în timpul ofensivei armatei germano-austriece SSU au luptat cu trupele ruse lângă **Bolehov**. La **sfârșitul lunii iunie** ei au participat la lupte pentru **Galiția**. La 21 august 1915, în cadrul diviziunii a 55-lea austriacă s-a înființat Primul regiment PSU ca unitate militară independentă. Comandant a devenit **G. Kossak**.

În septembrie-octombrie 1915, PSU a luptat împotriva trupelor ruse în stepele Podoliei, dintre râul Seret

Elena (Iarema) Kuzi

și Strip. O bătălie aprigă, care a depășit prin amploarea lor toate luptele anterioare, a avut loc în perioada **9 octombrie — 9 noiembrie 1915**, în apropierea **satului Semykivtsi** de pe Strip. S-a încheiat lupta cu victoria armatei austro-ungare. Pierderile PSU au constituit 40 morți, 80 răniți și peste 100 de prizonieri. Într-unul din rapoartele comandamentului german din această perioadă s-a indicat faptul, că pușcașii ucraineni — sunt «cea mai bună diviziune a întregii armate austro-ungare». Curând, după lupta de la Semykivsk, regimentul PSU a fost dus în spate, unde s-a aflat până în mai 1916.

Concluzii. În anii 1914—1915, Ucraina de Vest a devenit una dintre cele mai importante teatre de război din Primul război mondial. Aici, în anul 1914 s-a desfășurat cea mai marea bătălie — bătălia Galiției, iar în anul 1915 — ofensiva cu succes a trupelor austro-germane. La sfârșitul anului 1915, ambele părți inamice au suferit pierderi semnificative și nu și-au putut realiza planurile strategice. Războiul a primit un caracter pozițional.

▶ În rezultatul acțiunilor militare din anii 1914—1915, pământurile vest-ucrainene au fost inițial sub autoritatea ocupației rusești, apoi au revenit sub dominația austriacă.

▶ În cadrul armatei austro-ungare în timpul războiului, a fost creată o legiune (regiment) PSU. Datorită stabilității și curajului în operațiunile militare și-a câștigat recunoașterea.

Întrebări și Însărcinări

1. Când a avut loc bătălia de la Galiția? 2. Ce eveniment a reprezentat ultimul succes militar al armatei ruse pe frontul de Est în 1915? 3. Cine a condus guvernământul-general Galițiano-Bucovinean? 4. Când a avut loc lupta pentru muntele Makivka? 5. În urma cărei lupte regimentul PSU a trecut în spatele frontului?
- ▶ 6. Descrieți cursul evenimentelor din Primul război mondial pe teritoriul Ucrainei din august 1914 — martie 1915. 7. Cum au avut loc acțiunile militare pe pământurile ucrainene în primăvara și toamna lui 1915? 8. Caracterizați căile militare ale legiunii (regimentului) PSU în perioada anilor 1914—1915.
- ★ 9. Urmăriți pe harta din atlas cursul desfășurării operațiunilor militare pe teritoriul Ucrainei în anii 1914—1915. 10. Uniți-vă în grupuri mici și discutați întrebarea: de ce transformarea Ucrainei de Vest în teatrul acțiunilor militare a devenit o tragedie pentru populația ucraineană?
- ★ 11. Ziarul «Dilo» din Lviv, din 2 mai 1915, despre bătălia PSU de la Makivka, a raportat: «Makivka — prima etapă semnificativă în calea pe care națiunea ucraineană din starea pasivă a trecut la starea activă. Bătălia de la Makivka — prima mare încercare a ucrainenilor galițieni de a deveni cel mai activ factor în istorie, să devină făuritori și creatori ai viitorului lor. Explicați, cum înțelegeți această afirmație. Sunteți de acord cu ea? De ce? 12. Pregătiți o informație despre viața lui Wilhelm Habsburg (Vasilii Vâșăvanyi) după Primul război mondial. 13. Cu ajutorul internetului găsiți informații despre participarea femeilor la acțiunile militare din Primul război mondial în cadrul legiunii PSU și prezentați-le clasei.

§4. Acțiunile militare pe teritoriul Ucrainei în 1916 — începutul anului 1917

- 1. Cum s-au desfășurat acțiunile militare pe frontul de Est în anii 1916-1917? 2. Care a fost atitudinea populației și a politicienilor față de război la început?

1 Acțiuni militare pe teritoriile ucrainene în 1916 — începutul anului 1917.

Cele mai active acțiuni militare pe frontul de Est au avut loc în 1916. În acest moment, comandantul-șef al armatei ruse de pe frontul de Sud-Vest era **O. Brusilov**. Studiind cu atenție situația, el a dezvoltat operația de ofensivă, care a durat de la **4 iunie la 20 septembrie 1916** și a intrat în istorie ca **ofensiva lui O. Brusilov**. El a început cu tragerea din artilerie asupra pozițiilor austro-ungare pe toată linia frontului, care a durat de la 8 la 48 de ore. După aceea, armata rusă, numărul total al căreia era de 639 de mii de persoane a trecut la ofensivă împotriva a 475 mii de militari ai armatei austro-ungare. În curând ei au supus apărarea, și trupele austro-ungare au început să se retragă. Armata rusă a luat Luțkul, iar mai târziu — Cernăuțiul. Ofensiva lui Brusilov a permis trupelor ruse să avanseze 120 km înainte pe linia frontului la 340 km și să intre în posesia unei zone de 2,5 km². Ei parțial au recucerit Volynul de Vest, Galiția de Est și Bucovina de Nord. Cu toate acestea, să dezvolte ofensive trupele ruse nu puteau, pentru că au fost oprite de diviziunea a 11 germană, care au fost transferate aici de pe frontul de Vest.

La începutul lunii septembrie 1916, frontul s-a stabilit pe linia Kyselyn—Zolociv—Berejany—Galici—Stanislav—Vorohta. Trupele austro-germane și ruse nu au fost capabile să efectueze acțiuni de ofensivă din cauza insuficienței de arme, muniții, îmbrăcăminte, alimente și semnificative pierderi omenești. La sfârșitul anului 1916, pe fronturile Primului război mondial, a început din nou războiul pozițional. Frontul Sud-Vestic s-a aflat în această stare până în iunie 1917.

PSU la instruire.
Rozvadiv anul 1916

2 Participarea PSU la evenimentele războiului din 1916 — începutul lui 1917.

La 3 martie 1916 regimentul PSU a fost comandat de locotenentul colonel A. Varivoda. Pușcașii, ca parte a celei de-a 55-a divizii austriece, păstrau pozițiile în tranșee de-a lungul malului vestic al râului Strip, când a început ofensiva lui Brusilov. În august 1916, în bătăliile de lângă Potutori, regimentul a fost învins și s-a retras. Regimentul PSU a fost desființat și, în locul lui au fost create două cureni — de luptă și rezervă, care au fost imediat trimise în spatele frontului. În perioada **29—30 septembrie 1916**, ei au fost înconjurați de armata rusă în zona **muntei Lisonea** lângă Berejany și au fost distruși.

În octombrie 1916, rămășițele regimentului PSU au fost duși la Pischinai și Rozvadova în regiunea Lviv, unde a fost amplasat un centru de instruire pentru recruții și soldații, care s-au întors din cauza rănilor. Acolo a avut loc reformarea și renașterea regimentului. În componența sa a fost creată sotnea huțulă creată din 180 pușcași. Un nou comandant al regimentului PSU în decembrie 1916, a fost numit ofițerul maior austriac **F. Kikala**. În februarie 1917 regimentul s-a întors pe front și a luat zona de apărare lângă Berejany.

În septembrie 1916 — februarie 1917, în timp ce se aflau în Volyni, starșina regimentului condusă de D. Vitovsky a lansat o activitate largă culturală și educațională. Autoritățile Austriei i-au trimis la Kovel, Luțk și Volodymyr-Volynsk, unde trebuiau să organizeze comisariate pentru recrutarea tinerilor în armată, pentru că populația locală era ostilă față de autoritățile austriece. De asemenea, într-un timp scurt în Volyn au fost înființate 46 de școli rurale și au fost primiți la școală 800 copii de țărani. 16 starșine și pușcași au lucrat în aceste școli ca învățători.

3 Politica Rusiei și Austro-Ungariei în Ucraina de Vest.

Pe teritoriul Volyului de Vest, Galiția de Est și Nordul Bucovinei recuperate de la Austro-Ungaria ca urmare a ofensivei Brusilov, autoritățile ruse au restabilit «Regiunile guvernământului-general al Austro-Ungariei, acaparate prin dreptul de război», care a existat din iulie 1916 — februarie 1917 și era creată din guberniile Cernăuți și Ternopil. Era condus de generalul **F. Trepov**. Sarcina principală a administrației subordonate lui o considera asigurarea nevoilor armatei, a frontului și «evitarea oricărei tendințe politice în administrarea ținutului». În ceea ce privește ucrainenii, politica în această perioadă nu a fost așa de aspră, ca în perioada anterioară. Chiar au fost eliberate permise pentru deschiderea școlilor ucrainene. Totuși predarea în școli în limbile polonă, evreiască, germană și alte limbi a fost interzisă. În politica bisericească sprijin avea doar biserica ortodoxă.

Căutarea vinovatului în înfrângerile militare, a provocat în toamna anului 1916 al doilea val de persecuții din partea puterii austro-ungare a populației ucrainene. Aveau loc **internări** în masă în lagărele de concentrare a ucrainenilor acuzați de «moscofilie». Această situația a durat până pe 7 mai 1917, când împăratul a luat decizia ca taberele de concentrare să fie închise, iar cei arestați au fost eliberați.

Internarea — reținerea până la terminarea războiului a cetățenilor, trupelor, navelor, etc., de către alt stat care se află în stare de război, cu reținerea lor într-un anumit loc într-un mediu cu libertate limitată.

4 Viața din fața și din spatele frontului în timpul războiului. Consolidarea crizei economice, sociale și politice în imperiile Rus și Austro-Ungar. Din prima zi, războiul s-a desfășurat pe teritoriile ucrainene. Neavând propria statalitate, ucrainenii au fost nevoiți să lupte unul împotriva altuia, în armatele statelor ostile, care au ignorat interesele naționale. Din Ucraina de pe Nipru în timpul războiului în armata rusă au fost mobilizate 3,5 milioane de persoane, iar din Ucraina de Vest în armata Austro-Ungaria — mai mult de 250 de mii de oameni. În gospodăriile țărănești din Ucraina au rămas mai puțin de 39 % din populația aptă de muncă, la întreprinderile industriale — aproximativ 70 % din muncitori.

Întreprinderile industriale din Ucraina și transportul feroviar au fost subordonate nevoilor frontului. S-a redus brusc aprovizionarea oamenilor cu bunuri de consum popular, ca urmare a reducerii producției întreprinderilor din industria ușoară și alimentară. Nivelul de trai al majorității populației a scăzut. Daunele uriașe au cauzat războiul populației de pe pământurile din apropierea hotarelor Ucrainei. În unele zone ale Volynului în perioada anilor 1915—1916 viața economică aproape a încetat. Avea loc luarea forțată a cerealelor și animalelor. Puterea militară și civilă adesea folosea țărănimea de lângă liniile de front pentru săparea tranșeeilor, construcția fortificațiilor de apărare, construcția podurilor, restaurarea căilor de comunicații ș.a.

Între populația Ucrainei a devenit larg răspândit un fenomen cum ar fi refugiul. La sfârșitul anului 1915 în capitala Austriei erau deja 137 mii de oameni care au evadat din Ucraina de Vest. Masele mari de emigranți au forțat oficialii guvernului austriac să organizeze tabere speciale pentru refugiații ucraineni, al căror flux, conform contemporanului, «a crescut ca

Refugiații în așteptarea împărțirii produselor alimentare. Gubernia Poltava

? Ce informație despre situația refugiaților din imperiul Rus putem obține cu ajutorul imaginii?

un potop, — în mod constant și urgent». În Austria au creat tabere în Wolfzburg, Gmundi și Greedig. În ele oamenii trăiau în condiții destul de bune: colibele aveau încălzire, iluminare electrică, canalizare, alimentare cu apă. Au existat spitale, bucătării centralizate, săli de mese, băi și facilități de spălătorie, școli, biserici. Astfel, sistemul taberelor pentru refugiații militari au devenit un pas bun al autorităților austriece, care, în ciuda anumitor inconveniente, a oferit o protecție garantată de stat pentru ucrainenii din regiunile frontale.

Problema strămutării oamenilor a devenit un mare dezastru pentru populația de pe teritoriile de frontieră din Ucraina, ce se aflau sub autoritatea Rusiei. În același timp, atitudinea comandamentului superior rus față de refugiați a fost extrem de rea.

După ofensiva din mai 1915 a forțelor germano-austriece ale frontului între Gorlitz și Thunderbolt, trupele ruse au primit comandă, că teritoriile părăsite «trebuie transformate într-un deșert, adică eliberat atât de populație, cât și de tot ce ar fi putut avea pentru inamic o anumită valoare». Apoi a început evacuarea în masă de pe aceste pământuri. Mulți oameni și-au părăsit casele. Au plecat cu trenul, cu carele sau pe jos. Lipsa de hrană, îmbrăcăminte, încălțăminte și epidemiile au cauzat creșterea mortalității, în special în rândul vârstnicilor și copiilor.

În Kiev, Harkiv și alte orașe mari din Ucraina de pe Nipru au devenit active Comitetele de ajutor pentru refugiați. Tabere pentru imigranți putea nu a creat. Principalele fluxuri de persoane, care fugeau de război, s-au îndreptat spre guberniile centrale ale Rusiei. În ianuarie 1916 acolo au fost înregistrate 2,7 milioane de persoane.

Atitudinea populației față de război s-a schimbat. Dacă la început a domnit patriotismul, în cele din urmă oamenii au pierdut înțelegerea sensului războiului. Soldații armatelor au început să-și dea seama, că sunt ostatici ai politicii guvernelor lor.

La începutul anului 1917, în viața socio-economică a țărilor — participante la războaie s-au intensificat fenomenele de criză.

Concluzii. La începutul anului 1917, poziția statelor care au participat la război, s-a înrăutățit. Tensiunea generală în societate treptat s-a transformat într-o criză, care a provocat o explozie socială.

► În anul 1916 legiunea Pușcașilor siciovici ucraineni și-a continuat calea de luptă, care a fost însoțită de succese și înfrângeri.

► Politica autorităților ruse, precum și cea austriacă față de ucraineni, necătând la unele concesi făcute, a rămas represivă.

Întrebări și însărcinări

1. Care au fost pierderile armatei austro-ungare și ruse în septembrie 1916? 2. Cu victoria cărei părți s-a terminat lupta PSU cu armata rusă din zona muntelui Lyson în anul 1916? 3. Cum se numea organul tipărit al regimentului PSU? 4. Ce este internarea? 5. Care a fost numărul de persoane din Ucraina de pe Nipru mobilizate în armata rusă în timpul războiului? 6. Numiți taberele pentru refugiații ucraineni, create de puterea austriacă.
7. Cum au avut loc acțiunile militare pe teritoriile ucrainene în anul 1916 — începutul lui 1917? 8. Caracterizați participarea PSU în evenimentele războiului din 1916 — începutul anului 1917. 9. Comparați politica purtată de autoritățile ruse în zonele ocupate în anii 1914—1915 și în 1916 — începutul lui 1917. 10. Caracterizați politica Austro-Ungariei în Ucraina de Vest în această perioadă. 11. Identificați particularitățile vieții pe front și în spatele frontului în timpul războiului. 12. Dați dovezi, care mărturisesc despre consolidarea crizei economice, sociale și politice din Rusia și Austro-Ungaria.
13. După harta din atlas urmăriți desfășurarea operațiunilor militare pe teritoriul Ucrainei în 1916 — începutul anului 1917. 14. Discutați problema: Pușcașii siciovici ucraineni: importanța subdiviziunii ucrainene în evenimentele Primului război mondial. 15. Completați tabelul «Consolidarea crizei în Rusia și Austro-Ungaria în anii războiului».

Sfera vieții	Manifestări ale crizei
Economică	
Socială	
Politică	

16. Justificați sau respingeți afirmațiile, că desfășurarea acțiunilor militare pe frontul sud-vestic în 1916 — începutul lui 1917 a dus la creșterea fenomenelor de criză în viața statelor beligerante.

Lecții practice

Primul război mondial, ca o provocare pentru supraviețuirea umană. Viața de zi cu zi pe front și în spatele frontului.

Sarcini pentru generalizarea cunoștințelor și pregătirea pentru evaluarea tematică la capitolul I «Ucraina în timpul Primului război mondial»

CAPITOLUL II. ÎNCEPUTUL REVOLUȚIEI UCRAINENE

§ 5. Desfășurarea revoluției ucrainene în martie—mai anul 1917

- 1. Ce este revoluție? 2. Ce scop de luptă au declarat partidele politice ucrainene din Ucraina Nipreană la începutul secolului XX în programele lor documentare? 3. Aduceți argumente, care mărturisesc despre formarea crizei social-economice și politice în Imperiul Rus la sfârșitul anului 1916 — începutul anului 1917.

1 **Începutul revoluției ruse și Ucraina.** La începutul anului 1917 printre populația Imperiului Rus se desfășurau nemulțumiri față de Primul război mondial. La **8 martie anul 1917** la **Petrograd** a început revoluția, în urma căreia în Rusia a fost răsturnată autocrația. S-a format **Guvernul Provizoriu** — ca organ legislativ, care trebuia să conducă Rusia până la convocarea adunării consecutive, care stabilesc forma regimului de stat. În țară au apărut două puteri.

În Ucraina Guvernul Provizoriu a transmis puterea executivă comisarilor de povite și gubernii, care au devenit conducătorii zemstvelor. De asemenea s-a format un sistem de rade a muncitorilor, soldaților și țăranilor, care în Ucraina în această perioadă număra aproximativ 250—300 de deputați. Din ele 180 de rade erau concentrate în Donbas și în orașele industriale mari. În componența partidelor predominau rușii de stânga — eserii și menșevicii. Însă treptat, odată cu înrăutățirea situației, creștea rolul bolșevicilor.

La **15 martie** la Petrograd ucrainenii locali au format **Comitetul ucrainean revoluționar temporar**, au petrecut o demonstrație sub drapelul național și au făcut public apelul către cetățenii ucraineni, studenți, muncitori și ofițeri ucraineni, înaintând cerințele lor.

La 13—17 martie la Kiev, conform instrucțiunilor date de Guvernul Temporar, s-au format Rada Gubernială a uniunilor organizațiilor publice din reprezentanți ai conducătorilor de orașe, zemstve și gubernii, Uniunii Zemstvelor, Uniunii orașelor, Comitetului militar — industrial și altor organizații. În mâinile Comitetului executiv format pe parcursul a trei luni ai revoluției puterea se afla la Kiev.

Periodizarea revoluției ucrainene din anii 1917—1921

Perioada	Cuprinsul
Martie anul 1917 — aprilie anul 1918	Activitatea RCU. Formarea Republicii Populare Ucrainene și proclamarea independenței. Primul război al Rusiei bolșevice cu RPU.
29 aprilie — 14 decembrie 1918	Conducerea hatmanului P. Skoropadskii
Decembrie 1918 — noiembrie 1921	Directoratul RPU. Lupta pentru conservarea independenței statalității ucrainene și înfrângerea ei. Împărțirea pământurilor ucrainene între statele vecine

Exaltarea revoluționară a favorizat activarea în Ucraina a diferitor puteri politice. Printre ele era mișcarea națională ucraineană, desfășurarea căreia a dus la începutul **Revoluției anii 1917—1921**. Ea a devenit una din cele mai importante evenimente din istoria Ucrainei din această perioadă, unind în sine **revoluția socială națională**, pe parcursul căreia a fost parcursă o cale grea până la **regimul național**. Participanți ai revoluției au devenit reprezentanți ai diferitor pătri sociale ale populației — țărani, muncitori, ostași, intelectuali, întreprinzători, susținători ai ideilor mișcării ucrainene naționale de eliberare.

2 Formarea Radei Centrale Ucrainene.

La 16—17 martie membrii Societății continuatorilor ucraineni de asemenea s-au folosit de instrucția Guvernului Provisoriu și după modelul radelor orășânești sau a guberniilor au format un organ reprezentativ al organizațiilor publice kievene — **Rada Centrală Ucraineană (RCU)** pentru coordonarea mișcării naționale. La **20 martie anul 1917** a fost formată conducerea RCU. Această dată este ziua înființării RCU. Conducătorul ei în absență a fost ales **Mihail Grușevskii**, care s-a întors la Kiev din exil. În RCU au intrat reprezentanți ai Societății continuatorilor ucraineni (SCU), ai partidelor politice ucrainene, duhovnicilor ortodocși, organizațiilor cooperative, studențești, științifice și culturale.

La începutul activității sale RCU va fi numai o organizație a renumiților activiști politici, una dintre cele peste 50 de organizații, care a apărut la Kiev la începutul revoluției. Prima componență a RCU în martie 1917 era de 94 persoane. Printre ei erau și nouă femei — L. Ianovska, L. Staritskaya-Chernyakhivska, L. Scripnyk, S. Rusova, O. Pașenko, V. O. Konnor-Vilinska, V. Neciaivska, Z. Myrna și M. I. Grușevskii. Cu timpul RCU s-a transformat într-un organ reprezentativ al poporului din Ucraina. Deja la prima ședință M. Grușevskii a propus adunării Congresului

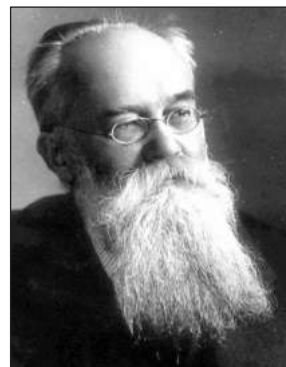
Revoluția Ucraineană din anii 1917—1921 — cursul evenimentelor, care caracterizează lupta națională de eliberare a poporului ucrainean pentru reînnoirea statalității sale. Denumirea a fost introdusă de participanții la evenimente.

Revoluția socială — o lovitură radicală în viața social — economică și politică a societății, mijloc de trecere de la un regim calitativ a societății la altul, care satisface dezvoltarea treptată.

Revoluție națională — schimbări radicale a vieții publice cu scopul formării condițiilor necesare pentru dezvoltarea unei anumite pătri sociale.

Stat național — tip de stat, care este formă de autoorganizare pe un anumit teritoriu suveran. Idealul statului național este statul mononațional, în care toți locuitorii aparțin unei singure națiuni, au o singură limbă, cultură, obiceiuri și un sistem de proprietăți.

Mihail Grușevskii

Maria-Ivana Grușevska

ucrainean național să fie aleasă o nouă componență a RCU din reprezentanți din toate regiunile Ucrainei. La 22 martie RCU s-a adresat cu recurs către poporul ucrainean, unde era formulată programa politică de atunci.

Rolul principal în fundația ideii de a da Ucrainei **autonomie național-teritorială** în republică democratică federală reconstruită în statul Rus aparținea lui M. Grușevskii. Acestui fapt el a dedicat broșurile publicate în anul 1917 «Vilina Ucraina», «Ce fel de autonomie și federație dorim noi», «Cine sunt ucrainenii și ce doresc ei», «De unde provine ucrainitatea și către ce tinde». M. Grușevskii vedea autonomia național-teritorială a Ucrainei ca o uniune teritorială a

tuturor etniilor ucrainene pe baza unei largi autoconducere democratice. Uniunea își rezolva de sinestătător problemele economice, culturale, politice, să poată întreține oaste, să-și ordoneze singură drumurile, veniturile, pământurile, resurselor naturale, să aibă putere legislativă, administrație și judecată. În federație M. Grușevskii vedea unirea într-un stat federal a mai multor naționalități. Anume federalismul era considerat o formă posibilă și

Autonomie teritorial-națională — posibilitate a comunității naționale să-și realizeze autoconducerea pe un anumit teritoriu și să-și rezolve independent problemele, în limitele prevăzute de legile generale (constituție).

reală de raționalizare a dezvoltării statale a poporului ucrainean și a altor popoare din Statul Rus.

3 Partidele politice în lupta pentru influență asupra populației. Revoluția a beneficiat la animarea vieții social-politice din Ucraina. S-a intensificat activitatea partidelor politice. Pe pământurile ucrainene, ca și în trecut, activau partide general ruse — octeabriști, cadeți, social-democrați (bolșevici și menșevici) ș.a.

Activ se desfășura formarea și renașterea activității partidelor politice. La **25—26 martie anul 1917** foștii membri ai Partidului ucrainean democrat radical și RCU au format **Uniunea Federaliștilor Ucrainenii Autonomi**. Scopul ei era atingerea prin căi legale a autonomiei naționale teritoriale a Ucrainei în componența Republicii democratice Ruse. În iunie anul 1917 uniunea a fost renumită în **Partidul politic socialist federal**. După ideile sale concentrate, acesta era un partid centrist, liberal democrat. Conducătorii lui au fost **D. Doroșenko** și **S. Efremov**.

La 17—19 aprilie anul 1917 la Kiev a avut loc conferința **Partidului ucrainean social-democrat (PUSD)**, la care au fost reînnoite activitățile sale ca organizație unitară. Esdăcii, astfel era numit un partid social democrat de stânga. Din momentul înființării lui PUSD în permanență se declarau pentru autonomia Ucrainei. Liderii partidului au fost **V. Vinnicenko** și **S. Petliura**. La 17—18 aprilie anul 1917 la Kiev a fost adunat congresul fondator al **Partidului Ucrainean Social Revoluționar (PUSR)**, care era numit eserii ucraineni. Membrii congresului au stabilit, că partidul se lupta pentru realizarea imediată în viață a autonomiei național-teritoriale a Ucrainei și transferarea pământurilor țăranilor. Pentru orientarea sa acesta era un partid popular de stânga. Era condus acest partid de studenți tineri — **M. Kovalevsky, P. Khrystiuk, M. Schrage** și alții. Anume de acest partid este legată activitatea lui M. Grușevskii.

i

4 Dezvoltarea mișcării ucrainene. Congresul general-ucrainean. Odată cu desfășurarea revoluției un factor important al vieții social-politice a devenit mișcarea național-ucraineană. Una dintre primele manifestări publice a fost Primul Congres al cooperativelor din Kiev, care s-a desfășurat la 27—29 martie anul 1917 la Kiev. Congresul a decis rezoluția despre autonomia teritorială a Ucrainei în componența republicii federale democratice Ruse.

La 29 martie la Kiev puterea orășenească a organizat «Ziua sărbătoririi revoluției» — o manifestare în masă, la care au luat parte peste 100 de mii de persoane. La 1 aprilie la Kiev a fost petrecută «manifestarea ucraineană» — o acțiune independentă a puterilor social-politice. Pe piața Sfânta Sofia a avut loc prima vice ucraineană publică, care se exprima pentru autonomie teritorială a Ucrainei în componența Rusiei Federale.

Participanții la vice cereau, ca Guvernul Provizoriu să emită declarația despre păstrarea autonomiei în Ucraina, numea în funcția de comisari de gubernii și districte numai pe cei, care cunoșteau limba ucraineană, cereau introducerea limbii ucrainene în școli, judecătorii, instituții de stat. Vicea chema RCU imediat să adune Congresul General Ucrainean pentru completarea rândurilor sale cu reprezentanți din partea guvernelor ucrainene, sindicatelor, organizațiilor de partid ucrainene, și de asemenea să realizeze condiții pentru introducerea autonomiei național-teritoriale a Ucrainei.

La **19—21 aprilie anul 1917** la Kiev lucra Congresul Național Ucrainean, la care au participat 900 (după alte informații 700 sau 1500) de reprezentanți ai organizațiilor politice, publice, sindicatelor, muncitorilor,

Delegațiile se adună la sesiunea
Congresului Național Ucrainean la Kiev.
Aprilie anul 1917

? Ce element din imaginea dată, confirmă că Congresul Național Ucrainean a devenit un eveniment principal pentru comunitate?

Radei Ținutului, ca organ administrativ teritorial al puterii în Ucraina. A fost identificat, că inițiatorul formării lui trebuie să fie RCU. Pentru a se numi organ al puterii ținutului, RCU i-au dat dreptul să-și mărească componența sa cu 15 % și să includă în el reprezentanți ai minorităților naționale.

Deci, RCU de fapt s-a transformat din organizație kieveană în general-ucraineană. Apreciind hotărârea congresului, unul din participanți P. Khrystiuk scria: «Congresul național s-a terminat înainte de revoluția din Ucraina — congres național cultural și de pregătire — și s-a început a doua perioadă a luptei național-politice».

i

«Ucrainizarea» armatei — procesul de formare a grupurilor militare național-ucrainene din părți ale armatei ruse, în anii revoluției.

«Căzăcime liberă» — formațiuni militare ucrainene libere, formate pentru apărarea intereselor poporului și apărarea ordinii publice în Ucraina în anii 1917—1918.

țăranilor, ostașilor și organizațiilor culturale, reprezentanți a nouă organizații ucrainene din Kuban și Galiția. Congresul a pus la baza construirii statale de atunci, a Ucrainei, ideea autonomiei național-teritoriale în componența Rusiei federale democratice. Această idee a fost susținută de toate partidele politice ucrainene.

În ultima zi de lucru a congresului a fost aleasă o nouă componență a RCU. În ea trebuiau să intre 150 de deputați. Două treimi din mandate au fost date teritoriilor (guberniilor și orașelor), o treime — organizațiilor. La congres au fost aleși 118 membri ai RCU. Președintele ei, pe bază de vot secret a fost ales M. Grușevskii. Adjunctul lui a fost ales V. Vinnicenko și S. Efremov.

La congres a fost de asemenea discutată problema organizării imediate a

5 **Începutul «ucrainizării» armatei.** Exaltarea revoluției se lărgea în rândul armatei și a favorizat creșterea conștiinței naționale în rândul ei. În special, avea loc **«ucrainizarea» armatei.**

Centrul «ucrainizării» unităților armatei a devenit Kievul. În anii războiului aici și-a petrecut serviciul militar fondatorul Naționalismului ucrainean

M. Mihnovskii. Anume el primul a propus ideea formării forțelor armate național-ucrainene. În aprilie anul 1917 în regiunea Kiev au fost formate primele unități ucrainene de voluntari, care au primit denumirea «Căzăcime liberă».

i

! **Concluzii.** Începutul revoluției ucrainene a devenit unul din evenimentele de exaltare a mișcării naționale de eliberare a popoarelor înjosite, care a început în diferite regiuni ale fostului Imperiu Rus după răsturnarea autocrației.

▶ Conținutul principal al activității RCU la începutul etapei Revoluției ucrainene a devenit cererea autonomiei teritorial-naționale a Ucrainei în componența Republicii federale democratice Ruse. Cursul RCU era determinat de partidele politice ucrainene, care constituiau și baza ei.

▶ Cursul de formare a statalității RCU a dobândit susținere la Congresul General Ucrainean.

▶ Exaltarea națională în primele luni ale revoluției a favorizat desfășurarea «ucrainizării» armatei.

? Întrebări și însărcinări

1. Unde și când a fost format Comitetul Temporar revoluționar ucrainean? 2. Care eveniment a fost numit data formării RCU? 3. Cu care partid politic ucrainean după începutul revoluției și-a legat activitatea sa politică M. Grușevskii? 4. Când a avut loc Congresul General național ucrainean? 5. Ce este «ucrainizarea» armatei? 6. Ce este «căzăcimea liberă»?

7. În ce constă influența evenimentelor din Petrograd asupra desfășurării revoluției în Ucraina? 8. Caracterizați particularitățile formării componenței și programei RCU? 9. Care sunt precondițiile, cauzele, forțele hotărâtoare și periodizarea revoluției ucrainene în anii 1917—1921? 10. Ce fapte mărturisesc despre activizarea muncii partidelor politice ucrainene în anii revoluției? 11. Analizați activitatea Congresului general național ucrainean.

12. Uniți — vă în mici grupuri și discutați întrebarea: care au fost caracteristicile principale ale etapei de început a revoluției ucrainene. 13. Îndepliniți tabelul «Evenimentele revoluției ucrainene din anii 1917—1921».

Perioada	Principalele evenimente	Concluziile perioadei

14. Evaluând rezultatele lucrului Congresului național ucrainean, V. Vinnichenko scria: «Congresul a fost primul pas de renaștere a națiunii pe calea statalității. Fiind în același timp un organizator puternic și un mijloc de agitație, el devine prima etapă de pregătire în formarea ideii statului ucrainean, precum și transferarea în viață». 15. Pe parcursul studierii capitolului realizați un proiect pe tema: «Întrebarea suveranității, unificării, integrității teritoriale a Ucrainei în timpul revoluției în lumina izvoarelor istorice».

§6. Proclamarea autonomiei Ucrainei

- 1. Care a fost scopul activității RCU? 2. Când s-a format Guvernul Provizoriu? 3. Numiți partidele politice ucrainene, care activează în Ucraina la începutul revoluției.

1 I Universal al RCU. Formarea Secretariatului General. La 26 mai 1917 RCU a trimis la Petrograd o delegație, condusă de V. Vinnicenko, pentru convorbiri cu Guvernul Provizoriu și Rada deputaților muncitorilor și soldaților. Se plănuia să hotărască întrebarea despre autonomia Ucrainei, formarea pe baza RCU a unui organ al puterii din ținut, înființarea postului de comisar al Ucrainei pe lângă Guvernul Provizoriu, «ucrainizarea» unităților de frontieră. Guvernul Provizoriu a anunțat, că nu poate identifica RCU ca reprezentantă a exprimării voinței întregului popor ucrainean, dar rezolvarea problemei autonomiei Ucrainei aparține Adunărilor Constitutive General Ruse.

La **10 iunie 1917** la Kiev a început I Congres general-ucrainean al țăranilor, care a aprobat activitatea RCU, îndreptată spre dobândirea autonomiei Ucrainei. A fost aleasă Rada general-ucraineană a țăranilor, care a intrat în componența RCU.

Peste câteva zile RCU s-a adunat într-o nouă componență (141 de persoane, dintre care opt femei). În hotărârea primită se sublinia necesitatea «de a trece la imediata fundație a bazei autonomiei în Ucraina» și pregătirea cu această ocazie a **universalului** special.

La 18—23 iunie 1917 la Kiev s-a adunat al II congres militar general din Ucraina (2308 de delegați). Ei au condamnat politica Guvernului Provizoriu față de Ucraina și au propus RCU să nu se adreseze la el și «să continue urgent la organizarea ținutului ... în conformitate cu interesele naționale». Congresul a ales Sovietul general al deputaților ucraineni din rândul soldaților, care a intrat în componența RCU.

La **23 iunie anul 1917** V. Vinnicenko a anunțat «Universalul Sovietului Central Ucrainean către poporul ucrainean în Ucraina și din afara Ucrainei». În el a proclamat autonomia Ucrainei.

În Ucraina **I Universal** al RCU a fost în general aprobat. Însă consiliile radelor de deputați ale muncitorilor și soldaților la adunarea comună la

Kiev au decis rezoluția, în care se denunța autonomia Ucrainei până la apelarea la adunările fondatoare general-ruse. La Petrograd predomina respingerea acestui pas. Președintele Guvernului Provizoriu G. Lvov chema ucrainenii: «Nu mergeți pe calea greșită a Rusiei eliberate, nu vă

Universal — document reglementar cu caracter administrativ politic. Se califică și ca o scrisoare solemnă, declarație, manifest. Universalele erau numite și manifestele RCU, care îndeplineau funcții de documente de bază temporare cu caracter constituțional.

desprindeți de la patrie...». Sovietul de la Petrograd al deputaților din rândul muncitorilor și soldaților de asemenea se pronunța împotriva proclamării autonomiei Ucrainei și îndemneau să aștepte adunările constituante.

La 28 iunie anul 1917 la sesiunea Comitetului RCU a fost format primul guvern al Ucrainei autonome sub denumirea de **Secretariat General**. El era condus de **V. Vinnicenko**. În componența guvernului intra secretarul general P. Khrystiuk și șapte secretari: H. Baranovsky (finanțe), S. Efremov (relații internaționale), M. Stasiuk (problemele alimentare), B. Martos (problemele funciare), S. Petliura (problemele militare), V. Sadovsky (problemele judiciare), I. Steșenko (învățământul popular). După dependența politică în componența primului guvern al RCU predominau social-democrații

Componența primului secretariat general. Anul 1917 rândul de sus (de la stânga la dreapta): P. Khrystiuk, M. Stasiuk, B. Martos. Rândul de jos: I. Steșenko, H. Baranovsky, V. Vinnicenko, S. Efremov, S. Petliura.

? Numiți funcțiile persoanelor reprezentate în Secretariatul General.

2 **Al II Universal al RCU și urmările lui.** În vara anului 1917 armata rusă a realizat o operație militară nereușită pe frontul sud vestic. Acest fapt a accentuat criza politică în țară. Guvernul Provizoriu, căutând susținere, a încercat să regularizeze relațiile cu RCU. La **11—12 iulie** la Kiev au avut loc convorbirile delegației Guvernului Provizoriu în componența **O. Kerensky, M. Tereshchenko, M. Necrasov și I. Tsereteli** cu conducătorul RCU cu privire la situația, care a avut loc după proclamarea I Universal. Delegația a declarat, că Guvernul Provizoriu nu se va opune autonomiei Ucrainei, însă roagă să se rețină de la proclamarea publică a ei și să permită hotărârea Adunării constitutive generale ruse.

Compromisul a fost prezentat în două documente de diferite forme, însă cu același conținut— hotărârea Guvernului Provizoriu «Despre situația național-politică în Ucraina» și al II Universal al RCU. După el Guvernul Provizoriu, fără să aștepte adunările consecutive, a recunoscut RCU ca organ al puterii din ținut cu condiția completării ei cu reprezentanți ai minorităților naționale, iar RCU se obliga să nu proclame de sinistătător autonomia Ucrainei. Împreună cu reprezentanți ai minorităților naționale RCU trebuia să pregătească legea despre autonomia Ucrainei, care va fi aprobată de Adunarea Constitutivă. Reprezentații ruși au fost de acord ca RCU să excludă din componența sa Secretariatul General, care va fi înțărît de Guvernul Provizoriu ca organ suprem al puterii executive în

Ucraina. «Ucrainizarea» unităților militare nu a rezistat, deoarece trebuia să se realizeze sub controlul comandamentului rus.

La Petrograd discutarea rezultatelor convorbirilor la Kiev a favorizat criza în Guvernul Provizoriu și demisia lui. La **16—17 iulie 1917** pe străzile Petrogradului au avut loc lupte între puterile guvernului și susținătorii bolșevicilor, care au încercat să cucerească puterea. Opoziția s-a terminat cu victoria guvernului și trecerea bolșevicilor la situații ilegale. Criza din iulie a Guvernului Provizoriu s-a terminat cu formarea unei noi componențe a lui condusă de O. Kerensky.

La **16 iulie anul 1917** după primirea RCU a ordinului Guvernului Provizoriu despre aprobarea Secretariatului General, conform înțelegerii anterioare, a fost aprobat și declarat al **II Universal**. Pe baza acestor documente Ucraina a deținut statutul de formațiune teritorial-administrativă separată cu reprezentanți proprii. Pentru rezolvarea problemelor, care au apărut între sesiuni, RCU a format Sovetul minor, Președintele prezidiului căruia a devenit M. Grușevskii.

Însă compromisul între Guvernul Provizoriu și RCU și, ca rezultat, apariția celui de-al II-lea Universal nu-i satisfăcea nici pe unul. Participanții convorbirilor se învinovăteau unul pe celălalt în trădare a intereselor naționale. În noaptea de **17 spre 18 iulie 1917** la Kiev au început o răscoală adepții Ucrainei autonome.

În iunie 1917 la punctul de distribuție al armatei din Kiev aproximativ 5 mii de soldați ucraineni s-au declarat al Doilea regiment ucrainean în numele lui Pavel Polubotok. Conducătorii lui împreună cu membrii RCU, nemulțumiți de activitatea conducerii, au plănuțit pe cale militară să cucerească puterea în Kiev și să impună RCU să declare independența Ucrainei. În dimineața de 18 iulie polubotkiviți au dezarmat câteva unități militare ale garnizoanei din Kiev, au cucerit sediul poliției, comandamentul militar, arsenalul, bancul, tezaurul și depozitul cu intendent. RCU și partidele politice ucrainene au condamnat acțiunile «polubotkiviților». Acțiunile lor au fost înăbușite.

La **28 iulie anul 1917** RCU a întărit «**Statutul superior de conducere a Ucrainei**», care determina principalele activități administrative a ținutului și relațiile cu Guvernul Provizoriu. Funcțiile Secretariatului General se lărgise asupra guberniilor Kiev, Volyn, Podolsk, Poltava, parțial Cernihiv, Harkiv, Herson, o parte a Tavriei și Katerinoslav. Secretariatul General, care a fost format de RCU, era subordonat ei, însă întărit de Guvernul Provizoriu. Toate instituțiile guvernului din Ucraina se supuneau puterii Secretariatului General, toate funcțiile nelegabile administrative din Ucraina erau numite de Secretariatul General. EL se obliga să dea la întărirea Guvernului Provizoriu toate proiectele de lege și calculele cheltuielilor pentru necesitățile Ucrainei, aprobate de RCU. Pentru aprobarea

«Statutului» de către Guvernul Provizoriu a fost trimisă o delegație, condusă de V. Vinnicenکو.

În Petrograd nu au fost de acord cu acest document, afirmând, că funcțiile formulate în el, a organului puterii locale întreceau cu mult limitele drepturilor organelor locale permise până la acest timp, a unităților autonome. Neașteptând răspuns, delegația ucraineană s-a întors la Kiev. Peste un oarecare timp Guvernul Provizoriu, respingând «Statutul», a aprobat **«Instrucția Provizorie pentru Secretariatul General pe Guvernului Provizoriu din Ucraina»**, conform căreia competențele Secretariatului General se răspândeau asupra guberniilor Kiev, Volyn, Podolsk, Poltava și parțial Cernihiv. Secretariatul General devine organul Guvernului Provizoriu, și nu al RCU. Din împuternicirile sale nu mai făceau parte problemele alimentației, căile de comunicare, poșta, telegraful, dreptul de a numi funcționari în Ucraina. Guvernul Provizoriu putea să susțină legături cu organele puterii locale în Ucraina fără aprobarea Secretariatului General. Numărul secretarilor generali a scăzut de la 14 la 9 persoane. Toate inițiativele Secretariatului General și candidaților în componența lui erau aprobate de Guvernul Provizoriu. De fapt Secretariatul General trebuia să devină nu organ de ținut, dar organ al guvernului central pentru conducerea locală.

La sesiunile RCU «Instrucțiunea» au estimat-o ca o afișare a neîncrederii față de democrația ucraineană. Însă majoritatea deputaților nu au susținut propunerea separării cu Rusia. S-a luat decizia să nu fie primită «Instrucțiunea», dar să se ia în considerație următoarele evenimente.

Componența RCU în august 1917 — martie 1918 număra 655 persoane, printre care 14 femei.

Zinaida Mirna.
Membu al CCU

i

3 **Criza politică în august—septembrie anul 1917.** Guvernul Provizoriu nu a putut să realizeze o conducere efectivă a țării după răsturnarea autocrației. Eșecurile pe front, răspândirea anarhiei și violenței, ocuparea neautorizată a pământurilor de către țărani, reformele muncitorilor, cerințele acordării autonomiei Ucrainei, independenței Poloniei și Suediei, încercarea bolșevicilor de a deține puterea în Petrograd, scăderea catastrofală a industriei, inflația — aceasta a fost situația generală, care s-a format în țară. Toate acestea mărturiseau despre apropierea crizei general-naționale. Încercând să evite criza, O. Kerensky, în **august 1917**, a convocat la Moskova o consfătuire de stat, la care comandantul suprem **generalul L. Kornilov**, pentru a face ordine în țară, a propus să fie introdusă starea militară pedeapsa cu moartea în spatele frontului. O. Kerensky

nu a susținut această propunere, și de aceea L. Kornilov a hotărât să acționeze de sinestătător. La 7 septembrie 1917 el a transmis o telegramă către guvern, cu cerința să i transmită lui toată puterea. Armata avea să stabilească control în Petrograd. Conducerea frontului sud vestic și al României, sediile unităților militare din Kiev și Odesa au luat puterea în Ucraina. O. Kerensky a anunțat că L. Kornilov este trădător și a chemat toate puterile revoluționare să apere democrația.

La 9 septembrie RCU s-a adresat către populație cu o chemare, în care cerea să se alăture la lupta cu contrarevoluționarii, subliniind că unica putere în Rusia este Guvernul Provizoriu, iar în Ucraina — Secretariatul General. Pentru lupta cu rebelii RCU a format Comitetul de apărare a revoluției. «**Răscoala lui Kornilov**» a fost înăbușită. Aceasta a favorizat creșterea influenței în rândul populației a bolșevicilor, care în deosebi s-au ridicat contra revoluționarilor. Pentru lupta cu ei bolșevicii au format și au înarmat, cu permisiunea Guvernului Provizoriu, unități ale Armatei Roșii. A început procesul **de bolșevizare a sovetelor**, care consta în ridicarea influenței în rândul acestor organizații și în timpul primirii hotărârilor, care corespundeau cursului politic dus de ei. La 21 septembrie 1917 Sovietul Kievean al deputaților muncitorilor și soldaților pentru prima dată cu majoritatea voturilor au susținut revoluția bolșevică. Aceasta a schimbat dispoziția politică între rândurile muncitorilor și soldaților din orașe în favoarea bolșevicilor. În condițiile adâncirii crizei general-ucrainene bolșevicii au început pregătirea unei răscoale înarmate și ocuparea puterii.

4 **Continuarea «ucrainizării» armatei. Congresul popoarelor din Rusia.** În vara și în toamna anului 1917 continua procesul «ucrainizării» armatei. Ordinul comandantului frontului sud-vestic despre «Ucrainizarea» corpului militar 34 al armatei ruse numărul 7 a accelerat-o. Subunitatea a primit denumirea de **Primul front ucrainean** și a devenit una din primele unități militare ucrainene, formată pe frontul sud-vestic în anul 1917. Ea era condusă de generalul locotenent **P. Skoropadskii** — descendent al neamului hătmănesc.

i

5 **Înrăutățirea relațiilor RCU cu Guvernul Provizoriu.** După înăbușirea răscoalei generalului L. Kornilov Guvernul Provizoriu nu a putut stabili situația pe pământurile fostului Imperiu Rus. Încercând să găsească ieșire din criză, Guvernul Provizoriu a proclamat Rusia republică, a stabilit în luna noiembrie anul 1917 alegeri în Adunările constitutive și a convocat la Petrograd Congresul democratic cu funcția de organ de conducere, care trebuia să controleze activitatea guvernului până la convocarea Adunărilor constitutive.

Delegația ucraineană la Congresul democratic a prezentat un program propriu, aprobat de RCU. El, prevedea: 1) transmiterea întregii puteri

de conducere în Ucraina RCU și Secretariatului General, format conform «Statutului conducerii supreme a Ucrainei»; 2) recunoașterea la toate popoarele din fostul Imperiu Rus a dreptului de autodeterminare nelimitată; 3) apelarea fiecărei națiuni și ținut, care solicitau, la adunările constituante naționale proprii din ținut; 4) convocarea Adunărilor general-ruse la un anumit timp, fără nici un fel de întârzieri; 5) aplicarea unor măsuri imediate față de încheierea păcii și ieșirea din război; 6) realizarea controlului de stat și de ținut la produse și împărțirea lor.

Însă Guvernul Provizoriu tradițional amâna rezolvarea problemei autonomiei național-teritoriale și a altor probleme până la Adunările Constitutive. Înțelegând, că incertitudinea continuă va înrăutăți situația, la 7 octombrie anul 1917 Secretariatul General printr-un act unilateral a anunțat despre luarea asupra sa a funcțiilor privind conducerea Ucrainei. Puțin mai târziu la adunarea Sovietului Minor a fost întărită declarația Secretariatului General, unde se determina caracterul statalității ucrainene — «unificarea tuturor pământurilor ucrainene și a întregului popor ucrainean într-o unitate autonomă unică» — și au anunțat despre pregătirea pentru convocarea Adunărilor constituante general-ucrainene. Adâncirea crizei a impus Secretariatul General să se adreseze printr-un memorandum către Guvernul Provizoriu. În el se constata că economia Ucrainei este într-o dezintegrare totală și cerea să i se transmită conducerea ținutului.

Ca răspuns la aceasta Guvernul Provizoriu a hotărât imediat să-i cheme la Petrograd pe membrii Secretariatului General pentru explicațiile cu privire la hotărârea RCU, să convoace Adunarea constitutivă general-ucraineană. În caz că vor refuza reprezentanții Ucrainei trebuie să se prezinte în capitală, comandantul unității militare kievene trebuia cu forța să deformeze RCU și Secretariatul General. V. Vinnicenko a fost nevoit să plece la Petrograd în fruntea delegației ucrainene. Însă în același timp bolșevicii au realizat o răscoală armată și au răsturnat Guvernul Provizoriu.

Concluzii. I Universal al RCU a devenit un act important constituțional, care întărea dreptul poporului ucrainean la statalitate proprie. Însă complicarea situației în Ucraina a forțat RCU să ajungă la compromis cu Guvernul Provizoriu, ce a provocat înrăutățirea în continuare a conflictului dintre ele.

► Înrăutățirea situației a provocat criza general-națională. Susținătorii stabilirii ordinii în țară au încercat să realizeze «răscoala lui Kornilov», însă cu eșec. După înăbușirea ei a apărut o nouă amenințare — dorința bolșevicilor de a ocupa puterea printr-o răscoală armată. Situația în Ucraina cerea de la RCU realizarea imediată a unor măsuri pentru apărarea și formarea în continuare a statalității ucrainene.

? Întrebări și însărcinări

- ◆ 1. Când a fost făcut public I Universal al RCU? 2. Cine a condus Secretariatul General în iunie 1917? 3. Când a avut loc răscoala polubotchiștilor? 4. Ce înțelegeți prin bolșevizarea sovetelor? 5. Cine a devenit comandantul Primei unități ucrainene? 6. Caracterizați conținutul I Universal al RCU? 7. Numiți principalele dispoziții ale compromisului între RCU și Guvernul provizoriu, întărite în al II Universal? 8. Care au fost urmările adoptării celui de-al II Universal? 9. Cum a influențat asupra situației în Ucraina «Răscoala lui Kornilov»? 10. În ce a constat acutarea relațiilor dintre RCU și Guvernul Provizoriu în primăvara anului 1917?
- ★ 11. Completați tabelul «Evenimentele din Ucraina în anii revoluției 1917—1921» (pag. 29). 12. Discutați problemele: a fost nevoie de compromisul între RCU și Guvernul Provizoriu. 13. Completați tabelul «Universalele Radei Centrale Ucrainene».

Universalul, data, proclamarea	Condițiile istorice de primire	Principalele caracteristici	Importanța istorică

- ★ 14. Pregătiți un discurs pe tema: «Contribuția reprezentanților feminității ucrainene în activitatea RCU».

§ 7. Proclamarea republicii populare ucrainene (RPU)

- ▶▶ 1. Cine sunt bolșevicii? Care au fost principalele funcții ale programului lor politic? 2. Ce este Universalul? Ce a fost proclamat prin I și al II Universal al RCU? 3. Ce este republica? Ce caracteristici sunt inerente acestei forme de conducere a statului?

1 Venirea la putere a bolșevicilor în Rusia și reacția la aceasta a Ucrainei. La 7 noiembrie anul 1917 la Petrograd bolșevicii au răsturnat Guvernul Provizoriu. La al II Congres general rus un șir de deputați din rândul muncitorilor și soldaților au format un nou guvern rus — **Sovetul Comisariilor Populare (SCP)** condusă de **V. Lenin**, iar Rusia a fost proclamată republica sovetelor deputaților din rândul muncitorilor, soldaților și țăranilor (**Rusia Sovietelor**). Ca să atragă de partea lor majoritatea populației din țară, bolșevicii au făcut public Decretul despre pace și Decretul despre pământ, care prezentau principalele aspirații ale poporului în revoluție. Decretul despre pace chema toate statele care luptau, să înceteze imediat războiul, și să treacă la convorbiri despre o pace cinstită, democratică, fără nici un fel de condiții. Decretul despre pământ lichida proprietatea privată asupra pământului, dând dreptul să se folosească de pământ toți cetățenii din Rusia.

Ocuparea puterii de către bolșevici nu a fost susținută de toate partidele socialiste. La Moskova s-au desfășurat lupte între unitățile înarmate conduse de bolșevici și susținătorii Guvernului Provizoriu. Ele au durat câteva zile și au dus la moartea a sute de persoane.

Cea mai mare susținere bolșevicii aveau în raionul Central Industrial, iar în alte orașe provinciale și în sate influența lor era slabă. Răscoala armată din Moskova, după părerea unor istorici, a devenit începutul războiului civil din Rusia. Răspândirea puterii bolșevice în afara capitalei era însoțită de luptele armate cu puterile antibolșevice. Însă ele erau divizate și nu aveau o pregătire suficientă, de aceea nu puteau să se opună bolșevicilor.

Alta era situația în Ucraina. La Kiev Consiliul Mic al miniștrilor RCU s-a adunat într-o sesiune închisă, unde a fost format Comitetul de Ținut pentru apărarea revoluției în Ucraina, responsabil RCU. Lui trebuiau să i se supună toate puterile revoluției democratice și toate organele puterii din Ucraina. În apelul către popor Comitetul a anunțat, că puterea lui se răspândește asupra a nouă gubernii. Însă Comitetul de Ținut nu a putut să organizeze lucrul său și a transmis funcțiile sale Secretariatului General. După critica evenimentelor din Petrograd din componența lui au ieșit comuniștii. Comitetul nu a găsit limbă comună cu sediul regiunii militare din Kiev (RMK), care susținea Guvernul Provizoriu răsturnat și avea sub conducerea lui forțe importante.

A apărut situația, după care în Kiev se confruntau una cu alta, trei puteri: RCU și forțele armate competente ei; susținătorii Guvernului Provizoriu, care s-au grupat în jurul sediului regiunii militare din Kiev; bolșevicii, care aveau unități ale Armatei Roșii, conduse de comitetul militar revoluționar (revcom). Situația a fost rezolvată de sediul RMK, care la 10 noiembrie 1917 a arestat revcomul bolșevic și a început dezarmarea unităților Armatei Roșii. Ca răspuns bolșevicii au format un nou revcom, iar în oraș au început operații militare, care au durat trei zile, fără să fie biruitori. Atunci, la 13 noiembrie într-o confruntare s-au implicat armatele RCU. Ele au ocupat principalele puncte și instituții din oraș. Părților oponente le-au propus să înceteze luptele. Comisia specială a relizat condiții de încetare a focului: erau eliberați membrii revcomului, bolșevici arestați, sediul RMK trebuia să scoată armata din oraș și să desființeze unitățile de ofițeri voluntari. Astfel, RCU a luat puterea în mâinile sale. Bolșevicii au recunoscut-o ca organ de ținut al puterii în Ucraina. Secretariatul General a numit în funcție de comandant al RMK pe un reprezentant al său — pe locotinentul-colonel V. Pavlenko.

i

La 14 noiembrie 1917 conducătorul Secretariatului General V. Vinnichenko a trimis telegrame în toate guberniile ucrainene despre trecerea puterii în ținuturi la RCU. De asemenea a fost declarat, că puterea Secretariatului General se lărgeste asupra teritoriilor, în care majoritatea populației o constituiau ucrainenii: în Kate-rioslav, Harkiv, Tavia continentală, Holm, o parte a Kurskului și Voronej. În aceeași zi puterea RCU și Secretariatul General au fost recunoscute de toate forțele politice.

2 Al III Universal al RCU. Proclamarea Republicii Populare Ucrainene (RPU).

Fiind înfrânți la Kiev, bolșevicii nu doreau să renunțe la puterea din Ucraina. Pe parcursul lunii noiembrie ei au ocupat puterea în Lugansk, câteva raioane din Donbas și câteva orașe din guberniile Podolsk și Volyn. De asemenea ei aveau reprezentanții lor în alte sovete, care după căderea Guvernului Provizoriu au luat puterea locală în mâinile lor. La 17 noiembrie 1917 la adunarea desfășurată a deputaților sovietelor muncitorilor și soldaților la Kiev, conducătorul organizației orășenești bolșevice **G. Pyatakov** a înaintat planul înlăturării pașnice a RCU de la putere. Folosindu-se de popularitatea bolșevicilor, el propunea să adune Congresul General ucrainean al deputaților sovietelor de muncitori și soldați, care avea să realeagă și să transforme RCU într-o circumstanță de conducere al sovietelor, ca de exemplu cum este Comitetul executiv central rus al sovietelor. Acest plan nu a fost singurul.

În același timp. RCU continua cursul la reconstruirea țării. La **20 noiembrie 1917** la sesiunea Consiliul Mic al miniștrilor s-a discutat și adoptat al **III Universal** — act juridico-statal, care a proclamat formarea **Republicii Populare Ucrainene (RPU)**. Pentru prima oară ideea formării RPU a fost înaintată de M. Grușevskii. El a argumentat necesitatea acestui pas prin faptul, că Ucraina s-a separat de republica Rusă și păstrează cu ea numai legăturile formale federative. M. Grușevskii propunea să se legitimeze acest fapt. Al III Universal stabilea teritoriul RPU, organele puterii sale și cuprindea un program de transformări social-economice:

- ▶ până la Adunările constituante toată puterea în Ucraina trece la RPU și Secretariatul General; teritoriul RPU se stabilea în limitele regiunilor Kiev, Podolia, Volyn, Cernihiv, Poltava, Harkiv, Tavria (fără Crimeea). Granițele definitive ale RPU, și de asemenea alipirea parțială a regiunii Kursk, Holm, Voronej, precum și regiunile marginale, unde majoritatea era populație ucraineană, «trebuia fi introdusă după acordul reorganizării libertății popoarelor»;

- ▶ lichidarea dreptului de proprietate asupra pământului al feudalilor și altor gospodării «nemuncitoare»; «pământul este numit proprietate a poporului și i se transmite fără răscumpărare»; s-a proclamat necesitatea primirii imediate a legii despre folosirea pământului;

Demonstrația din Kiev cu ocazia proclamării Republicii Populare Ucrainene. 7 noiembrie 1917

- ? Cum exprimă ilustrația atitudinea publicului la evenimentul prezentat?

- ▶ se stabilea ziua de muncă de 8 ore pentru muncitori, control de stat asupra producției și asupra redistribuirii produselor;
- ▶ se promitea începerea imediată a tratativelor pentru încetarea războiului;
- ▶ se anunța necesitatea «să se ia toate mijloacele pentru închiderea și lărgirea drepturilor autoconducerii locale»; se promitea să se asigure libertatea cuvântului, presei, religiei, adunărilor, grevelor, integritatea domiciliului, posibilitatea folosirii diferitor limbi locale la nivelul tuturor instituțiilor; se dădea autonomie națională popoarelor ruse, evreiești, polone ș.a.;
- ▶ alegerile în Adunările Constituante general ucrainene au fost stabilite la data de 9 ianuarie 1918.

Însă dispoziția celui de-al III Universal al RPU era primită diferit în societate: necesitatea de a depune efort pentru a ajuta Rusiei în reconstruirea unui stat federal, nu era pe placul multor patrioți ucraineni. Majoritatea nu erau mulțumiți de căile de rezolvare a problemei agrare. Primirea celui de-al III Universal a lipsit RPU de susținere pe proprietarii de pământ și pe țărâni.

3 **Politica internă și externă a RCU după proclamarea RPU.** În politica internă a RCU în această perioadă pe prim plan erau activitățile formării statalității ucrainene. În Consiliul Mic al miniștrilor a apărut o comisie specială care lucrează cu noile proiecte de legi. La începutul lunii decembrie 1917 a apărut legea, conform căreia toate legile și ordinele guvernului rus, care existau pe teritoriul Ucrainei până la revoluția bolșevică din Petrograd, rămâneau valabile. Dreptul inițiativei legislative îl avea numai RCU și Secretariatul General. Aceasta a fost baza pentru viitorul proces de formare a statalității.

Folosind normele juridice ale precedentilor, RCU și Secretariatul General au încercat să le completeze cu un conținut nou. Guvernul ucrainean, printr-un ordin special, a obligat organele puterii locale să ia măsuri pentru nepermiterea ocupării ilegale a pământurilor, inventarului și tăierea pădurilor.

Cel mai de preț pas în sfera construirii statalității a devenit legea «Despre alegerile în Adunările Constituante în RPU». În același timp a fost început procesul formării sistemului juridic și sistemul de supraveghere a procuraturii. Se lucra asupra proiectului constituției RPU și a simbolurilor de stat. A fost întărită stema de stat — tridentul lui Volodimir cel Mare.

S-a format un sistem fiscal propriu: a fost dată în vigoare legea despre emiterea biletoare de credit de stat a RPU, tezaurului de stat a RPU, emise acte impozitare. De asemenea a fost întărită legislativ ziua de muncă de 8 ore.

Durata săptămânei de muncă trebuia să fie de 48 de ore. Se reglamenta munca femeilor, minorilor, munca în timpul nopții și numărul zilelor de sărbătoare. Însă nu a fost primit Bugetul de Stat și bazele politicii economice.

La sfârșitul anului 1917 la Kiev a fost formată — Unitatea militară de curenți **Galițiano-Bucovineană a pușcașilor siciovici**. Ea a fost fondată de 22 voluntari galițieni dintre prizonierii de război ai armatei austro-ungare, care erau deținuți în tabăra de concentrare din Darnița. Treptat, completându-se pe seama fugarilor din alte tabere de concentrare, componența curenților a ajuns la 500 persoane. În timpul formării drept bază a fost luată structura legiunii PSU. Mai târziu el a fost redenumit în Curenți-ul pușcașilor siciovici, care a devenit unul dintre cele mai bune unități militare a armatei RPU.

În politica externă, RCU se temea de posibila ocupare a RPU și de aceea chema la convorbiri pașnice pentru încetarea războiului. Până la începutul convorbirilor, după convingerile liderilor RPU, toți trebuie să îndeplinească obligațiile lor pe front și în spatele frontului.

Cu scopul îmbunătățirii conducerii ostașilor Secretariatul General a luat hotărârea despre unirea fronturilor Sud Vestic și al României în unul singur **Frontul Ucrainean**.

Închirarea acordului separatist de către Consiliul Comisarilor Poporului din Rusia cu conducătorii germani și austro-ungari a fost un impuls, pentru rezolvarea problemei terminării războiului. La 1 decembrie 1917 Secretariatul General cu o notă specială, adresată țărilor participante la război și tuturor țărilor neutrale, a anunțat despre intenția RPU să urmeze «calea relațiilor internaționale independente».

Delegația RPU la convorbirile din Brest-Litovsk. Februarie anul 1918

? Ce informație despre participarea delegației ucrainene la convorbiri putem obținem după ilustrație?

Secretariatul General a anunțat despre necesitatea încheierii nu păcii separatiste, dar a unei păci generale, și despre aceea, că «pacea, care dorește să o încheie Rusia... poate avea putere pentru RPU numai atunci, când condițiile ei vor fi primite și semnate de RPU». Peste trei zile Guvernul ucrainean a primit răspuns, în care se sublinia, că reprezentanții lui sunt invitați să ia parte la convorbirile cu Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria și Turcia despre încheierea păcii, care va avea loc la **Brest-Litovsk**.

RCU a stabilit relații diplomatice cu aproximativ 20 de state ale lumii. La Kiev au

sosit misiuni militare din Marea Britanie, Franța, Italia, Japonia, România, Belgia și Serbia. Până la sfârșitul lui aprilie 1918 ea avea susținere internațională din partea Imperiilor German și Austro-Ungar.

! **Concluzii.** Liderii RCU au primit negativ schimbarea radicală bolșevică la Petrograd, ce a condiționat în continuare opoziția între ei și liderii bolșevici ai Rusiei.

▶ al III Universal al RCU a contribuit la apariția Republicii Populare Ucrainene și a făcut cunoscut cursul său politic, după care trebuiau să se dezvolte.

▶ politica internă și externă a RPU, după proclamarea celui de al III Universal a favorizat realizarea funcțiilor formulate în el.

? Întrebări și însărcinări

1. Care a fost reacția RCU la revoluția din Petrograd? 2. Care trei puteri au dus lupta pentru obținerea conducerii la Kiev la începutul lunii noiembrie 1917? 3. Când a fost proclamat al III Universal al RCU? 4. Cum, conform Universalului III al RCU, se plănuia să fie rezolvată problema agrară? 5. Care a fost pasul cel mai important în sfera construcției statalității RPU după proclamarea celui de al III Universal? 6. Care a fost poziția RPU față de încheierea războiului?
7. Caracterizați cursul evenimentelor din Ucraina, care au avut loc după revoluția din Petrograd. 8. De ce în cel de al III Universal al RCU se consideră importantă etapa de formare a statalității-perioada Revoluției ucrainene din anii 1917—1921? 9. Analizați politica internă și externă a RCU după proclamarea RPU.
10. Indicați pe harta din atlas teritoriul RPU. 11. Îndepliniți tabelul «Evenimentele Revoluției Ucrainene din anii 1917—1921» (pag. 29.). 12. Alcătuiți tabelul «Universalele RCU» (pag. 36). 13. Formați grupuri mici și discutați problema: în ce constă esența cursului politic, propus societății ucrainene de către al III Universal al RCU.
14. Conform afirmației lui V. Vinnichenko, al III Universal nu a avut aceeași aprobare în societate, ca I Universal. Exprimați-vă părerea referitor la aceasta.

§ 8. Primul război al bolșevicilor din Rusia cu RPU și proclamarea independenței RPU

- ▶▶ 1. Când și cum a fost instituită puterea bolșevică în Rusia? 2. Care au fost relațiile RPU cu bolșevicii? 3. Despre ce se vorbea în I, al II și al III Universale ale RCU?

1 **Începutul agresiilor bolșevice din Rusia împotriva RPU.** Proclamarea celui de al III Universal și evenimentele de formare a statalității a RPU au dus la conflictul RPC al Rusiei, pe care RCU nu l-a recunoscut ca

Evhenia Boș

guvern al întregii Rusii. RPC, în același timp, nu recunoștea RCU, pentru că ea nu a proclamat puterea sovetică în Ucraina. De asemenea unitățile militare susținătoare a RCU dezarmau activ și trimiteau în Rusia unități ale Gărzii Roșii și ale armatei ruse. RCU a emis ordinul unităților ucrainizate a fostei armate ruse să se mute în Ucraina, unde a fost format frontul ucrainean în timpul Primului război mondial, iar cazacilor de pe Don și Kuban li s-a permis parțial să se întoarcă prin Ucraina acasă. În același timp pe tot frontul activa regimul de pace. Încredere în acțiunile sale RCU primea și din faptul, că populația pă-mânturilor ucrainene susținea acele puteri, care erau prezentate în ele. Astfel, la alegerile în Adunările Constituan-

te generale ruse, care au avut loc la sfârșitul lunii noiembrie — începutul lunii decembrie 1917, pentru ei au votat 75 % din alegători, iar pentru bolșevici numai 10 %.

Încercarea bolșevicilor să realizeze înlăturarea RCU prin putere, cu forțele interne a cunoscut eșec. Subunitățile bolșevice, sub conducerea **Evheniei Boș**, care în noaptea din 11 spre 12 decembrie s-au pornit de pe front înspre Kiev, pentru ocuparea puterii, au fost oprite lângă Jmerinka, dezarmate de forțele Corpului I ucrainean sub conducerea lui P. Skoropaskii. La începutul lunii decembrie anul 1917 Comitetul executiv unificat al sovetelor din Kiev al deputaților muncitori și soldați a proclamat oficial despre convocarea Congresului general ucrainean a sovetelor. La Congres erau invitați reprezentanții guberniilor, sovetelor muncitorilor din orașe și districte, soldaților și țăranilor. În acest timp în Ucraina acționau peste 300 de sovete. Normele reprezentanților erau făcute astfel, că cei mai mulți delegați trebuiau să fie trimiși din partea sovetelor raioanelor industriale și orașelor mari, care se aflau sub influența bolșevicilor. Reprezentanții țăranimii erau limitați.

La început RCU nu a exprimat interes la acest Congres. Însă realizând pericolul, Secretariatul General, a luat unele măsuri. În districtele din apropierea Kievului au fost răspândite circulare cu cerința, de a trimite în capitală cât mai mulți deputați din partea asociațiilor țărănești și unităților militare ucrainizate. Au sosit peste 2 mii de deputați, care au înlăturat comisia mandatorilor și au început de sinestătător să emită mandate de deputați.

Urmările lucrului, privind convocarea Congresului general Ucrainean al sovetelor s-a dovedit a fi dezamăgitor pentru bolșevici. La aceasta s-a adăugat faptul, că comitetul executiv al sovetelor esero-menșevice din bazinul Donețk-Krivâi Rog, care nu recunoștea apartenența acestei regiuni la RPU,

a anunțat despre apelul convocării unui Congres propriu regional la Harkiv. La 17 decembrie Congresul a început lucrul său la Kiev, și susținători ai bolșevicilor au fost doar 127 din 2,5 mii de deputați.

În ziua deschiderii Congresului RPU a primit o telefonogramă de la RPC a Rusiei. După declarația de confirmare a drepturilor națiunilor la autodeterminare și recunoașterea RPU, în ea au fost prezentate condițiile categorice față de RCU. Congresul a acordat susținere acțiunilor RCU și guvernului ei. El a condamnat «intențiile centriste... ale guvernului moscovit, care au dus la războiul între Moskova și Ucraina, amenințând până la sfârșit să rupă legăturile federative, la care tinde democrația ucraineană». Delegațiile Congresului sovetelor din partea bolșevicilor ucraineni s-au delimitat de **ultimatumul** RPC al Rusiei, dar au părăsit congresul, acuzându-i de falsificarea componenței delegaților.

Secretariatul General imediat a dat răspuns la cerințele ultimatumului RPC a Rusiei. Partea sovetică și-a exprimat nemulțumirea față de acest răspuns. Acesta a fost motivul, pentru agresiile bolșevicilor ruși împotriva Ucrainei.

Printr-o hotărâre specială RPC a Rusiei a luat decizia: «Să considere Sovietul în stare de război cu noi». «Răspunderea pentru soarta păcii democratice» a fost pusă pe seama RCU.

Delegații bolșevici, care au părăsit congresul sovetelor din Kiev, s-au alăturat la congresul sovetelor din bazinul Donețk-Krivây Rog, care sub apărarea armatelor bolșevice din Rusia a fost proclamat Primul Congres general ucrainean al deputaților sovetelor de muncitori, țărani și a soldaților armatei roșii din Harkiv. Acest fapt, că 200 din delegați reprezentau doar 89 din 300 de sovete, nu-i neliniștea deloc pe organizatori. Deputații bolșevici au proclamat Ucraina «republică a sovetelor», păstrând denumire ei — Republica Populară Ucraineană, au ales **Comitetul executiv central al sovetelor din Ucraina (CEC)** și noul guvern **Secretariatul Popular** în componență de 12 secretari (conducător — E. Boș). Teritoriul «RPU sovetică» se limita la guberniile, stabilite de «Instrucția provizorie...» a Guvernului Provizoriu.

Evenimentele din Harkiv, îndreptate spre introducerea puterii sovietice în Ucraina, au devenit acoperire pentru realizarea agresiilor Rusiei bolșevice.

Ultimatum — cerințe categorice de la o parte la alta. Nominalizarea unui ultimatum, de regulă, e însoțită de amenințări.

Agresie — folosirea ilegală a forțelor armate ale unei țări împotriva alteia, încălcarea suveranității, integrității teritoriale și privarea de independență politică.

CEC prin manifestul său a declarat despre înlăturarea de la putere a RCU și a Secretariatului General și au format Comitetul Regional pentru lupta cu contrarevoluția. Cum a subliniat V. Vinnicenko, acum Rusia Sovietică era lipsită de învinovățiri în agresii — «nu ea, spun ei, acum duce război cu Ucraina, dar guvernul ucrainean de la Harkiv se luptă cu guvernul din Kiev, iar aceasta este o problemă internă a poporului ucrainean. Este clar, că aceasta este doar o formalitate, pentru că guvernul din Harkiv a primit toate directivele de la Petrograg și ducea operații militare cu forțele guvernului rus». Formarea guvernului sovietic din Harkiv a contribuit la victoria bolșevicilor în Ucraina.

2 **Primul război al Rusiei bolșevice cu RPU.** Inițial între guvernele de la Kiev și cel de la Harkiv a început «**războiul decretelor**». Secretariatul General a interzis să exporte grâu în Rusia, Secretariatul Popular a lichidat această interdicție și a proclamat inegale toate ordinele Secretariatului General. După aceasta Secretariatul Popular s-a adresat către RPC a Rusiei cu rugămintea de ajutor militar în lupta cu RCU.

Împreună cu unitățile locale ale Gărzii Roșii armata bolșevică din Rusia au realizat un atac asupra Kievului și alte raioane ale Ucrainei. Tactica lor consta în înaintarea pe lângă căile ferate și stabilirea controlului asupra centrelor industriale și de transport. O astfel de introducere a acțiunilor militare a primit denumirea de «**războiul eșalonului**». Începând ofensiva, bolșevicii sperau la ajutor din partea unităților de muncitori din aceste orașe.

RCU se străduia să organizeze o rezistență militară agresiei bolșevice. A fost format un Comitet Special de apărare a Ucrainei. La sfârșitul lunii decembrie Secretariatul General a luat decizia despre formarea, pe bază de voluntari și alocații bănești, a **armatei RPU**. Însă aceste măsuri au fost cu întârziere. În fața agresiei externe RCU era de fapt dezarmată. Unitățile «ucrainizate» a fostei armate ruse în acest timp erau de acum inactive.

Pecetea și stema RPU

Deși, numărul armatelor bolșevice era nu prea mare și ele înaintau numai în lungul căilor ferate, nu prea avea cine să le oprească. La apărarea intereselor ucrainene au venit tinerii școlari și studenți ucraineni. Aproximativ 300 de tineri, sub conducerea profesorului de la Prima școală de tineret Kiev (cadeți) în numele lui B. Hmelnițky, sutașul Averc Gonciarenko și alte subdiviziuni, la **29 ianuarie 1918** lângă stația **Kruty** (în drum de la Cernihiv spre Kiev) au intrat în

luptă dură cu unitățile mult mai numeroase ale armatei bolșevice (6 mii de persoane). Lupta a durat 5 ore. Apărătorii au reușit să oprească ofensiva bolșevică timp de 4 zile și să le pricinuiască importante pierderi (peste 300 de persoane moarte). Pierderile totale ale forțelor ucrainene în luptă (morți și răniți) numărau aproximativ 250 de persoane. În componența sutimii studențești, care era condusă de sutașul Andrei Omelichenko (a fost grav rănit și a murit în drum spre Kiev), au fost 10—12 morți, 35—40 de răniți. 27 de tineri, care au căzut prizonieri, au fost împușcați de bolșevici. Corpurile celor morți au fost reînsmormântate în martie 1918 în Kiev, pe colina lui Askold.

În ziua când s-a dat lupta de la Kruty, la Kiev s-a iscat o răscoală împotriva RCU a subunităților locale și unităților înarmate ale muncitorilor de la uzina «Arsenal». Ea a fost organizată de Comitetul kievean al partidului bolșevic. Luptele în orașe erau însoțite de numeroase jertfe din ambele părți. Cu forțele comune ale unităților «Căzăcimii libere», Curenii pușcașilor siciovici, conduși de E. Konoaleț și koșul haidamacilor din Ucraina Sloboziilor, condus de S. Petliura a fost luat centrul răscoalei — uzina «Arsenal». Însă aceasta nu a împiedicat armatele bolșevice al lui M. Muraviov să intre în oraș. Forțele ucrainene, epuizate de luptele de pe străzi, nu au putut să se opui unităților armatei ruse, care în aceeași zi au ocupat Darnița și podurile peste Nipru. M. Muraviov a dat ordin să fie bombardat orașul din artileria grea, iar la 8 februarie 1918 armatele bolșevice au ocupat în totalitate orașul Kiev și au continuat ofensivele în dreapta Niprului.

Lupta de la Kruty. Pictor L. Perfectkii

? Prin ce metode artistice autorul tabloului a redat lupta de la Kruty?

3 **Al IV Universal al RCU: proclamarea independenței RPU.** Situația RCU a devenit critică. Guvernul ucrainean a fost nevoit să părăsească capitala. Situația la convorbirile de pace de la Brest-Litovsk s-a complicat prin faptul, că, deși delegația ucraineană a declarat despre autonomia RPU, formal ea nu avea un astfel de statut și nu se putea adresa după ajutor împotriva agresiilor bolșevice. Delegația rusă bolșevică la tratative tot mai deschis aștepta posibilitatea să schimbe delegația RCU cu o delegație sovietică ucraineană.

Sub presiunea unor condiții complicate M. Grușevskii a insistat asupra proclamării independenței depline a Ucrainei. Aceasta a fost întărit în **al IV Universal al RPU, proclamat la 22 ianuarie 1918.**

Una din cele mai importante sarcini era recunoașterea păcii cu Germania și aliații ei. Pentru aceasta la Brest-Litovsk a fost trimisă o delegație specială.

Al IV Universal al RPU conținea o serie de regulamente social-economice. Problema agrară în el era indicată astfel: «Comisia agrară... a realizat deja lege despre transmiterea pământului poporului muncitor fără dreptul de răscumpărare, primind ca bază lichidarea proprietății private și socializarea pământului». Proiectul de lege se plănuia să fie discutat și primit la cea mai apropiată sesiune a RCU, «ca transmitere a pământului în mâinile muncitorilor trebuia să aibă loc până la începutul lucrărilor de primăvară». Toate pădurile, apele și resursele naturale erau confiscate de la proprietarii anteriori și treceau în proprietatea statului. Guvernului i s-a atribuit «trecerea tuturor fabricilor și uzinelor la regim de pace, la producerea de alimente, necesare în primul rând muncitorilor».

În al IV Universal de asemenea se vorbea despre necesitatea imediată de a primi unele măsuri privind lichidarea șomajului, satisfacerea materială a invalizilor, orfanilor, oamenilor în vârstă și a celor care au suferit din cauza războiului. A fost proclamată naționalizarea «celor mai importante ramuri comerciale», a fost stabilit monopol de stat la comerțul extern. Toate băncile trebuiau să fie controlate de stat.

Se confirmau toate drepturile și libertățile democratice ale cetățenilor, egalitatea reprezentanților diferitor națiuni în RPU. Înțelegând incertitudinea situației sale, RCU a proclamat: «Tot, ce nu vom dovedi noi să facem, vor perfecționa și vor duce până la capăt Adunările constituante ucrainene». Însă realizarea principalelor dispoziții ale celui de al IV Universal a RCU așa și nu a reușit.

În ziua proclamării celui de al IV Universal al RCU a fost primită **Legea despre autonomia națională**. Dreptul la autonomie a fost stabilit de către trei grupe naționale — rusă, evreiești și polone. Reprezentanții celorlalte națiuni — bieloruși, nemți, moldoveni, tătari din Crimeea, greci și bulgari — aveau posibilitatea să primească acest drept cu condiția, că petițiile lor în această problemă vor aduna cel puțin 10 mii de voturi.

În același timp înaintarea armatei bolșevice continua. La **8 februarie anul 1918** membrii Consiliului Mic și Consiliul Miniștrilor Populari au părăsit Kievul, strămutându-se mai întâi la Jitomir, iar apoi la Sarn.

Printre cauzele principale a înfrângerii RPU, în primul război cu Rusia bolșevică, se poate sublinia pierderea susținerii RCU în societate. Țăranii ucraineni s-au îndepărtat de ea, pentru că a devenit nesigură și nu înțelegea scopul final al reformărilor în problema agrară. Majoritatea muncitorilor nu o susțineau. În politica militară RCU acorda o mică

atenție formării armatei regulate. Iar bolșevicii au reușit să se folosească de aceste eșecuri.

i

4 **Prima venire a bolșevicilor la putere în Ucraina.** Intrând în Kiev, armatele lui M. Muraviov au realizat acțiuni de teroare și represii împotriva activiștilor mișcării ucrainene, foștilor ofițeri ai armatei ruse, orașenilor înstăriți și oamenilor simpli, care au fost numiți de bolșevici «dușmani ai revoluției». Astfel, după unele informații austriece, în timpul «**terorii roșii**» susținătorii lui M. Muraviov în Kiev au împușcat aproximativ 5 mii de oameni. Jefuitorii bolșevici l-au omorât și pe mitropolitul Volodimir (Bogoeavlensky).

«**Teroarea roșie**» — campanie de crimă în masă, care era realizată de bolșevici împotriva unor grupuri sociale, numiți «dușmani de clasă» sau învinovați de activități antirevoluționare.

i

! **Concluzii.** La sfârșitul anului 1917 durabila luptă pentru putere în Ucraina s-a transformat într-o confruntare a Republicii Populare Ucrainene, proclamată de RCU, și Republica Populară Ucraineană, formată de congresul de la Harkiv.

▶ Fiind conștienți de apropierea înfrângerii în războiul cu Rusia bolșevică, conducătorii RCU au revăzut opiniile lor privind regimul de stat al Ucrainei, ce a și condiționat apariția celui de al IV Universal al RCU.

▶ Schimbările, ce aveau loc după venirea la putere a bolșevicilor în Ucraina, au permis ca aceste evenimente să fie recunoscute ca ocupare bolșevică rusă.

? Întrebări și însărcinări

1. Ce cerințe față de RCU a prezentat RPC a Rusiei în ultimatumul său? 2. Ce este ultimatum? 3. Care era teritoriul RPU sovietice? 4. Ce este «războiul decretelor»? 5. Când a avut loc lupta de la Kruty? 6. Ce a proclamat al IV Universal referitor la statalitatea ucraineană?

7. Caracterizați etapa inițială a agresiilor Rusiei bolșevice împotriva RPU. 8. Cum a decurs primul război al Rusiei bolșevice cu RPU? 9. Caracterizați locul celui de al IV Universal în formarea statalității în perioada revoluției ucrainene din anii 1917—1921. 10. De ce prima venire a bolșevicilor la putere în Ucraina e numită ocupare bolșevică rusă?

11. Indicați pe harta din atlas evenimentele, legate de cursul Primului Război al Rusiei bolșevice cu RPU. 12. Îndepliniți tabelul «Evenimentele revoluției ucrainene din anii 1917—1921» (pag. 29). 13. Alcătuiți tabelul «Universalele RCU» (pag. 36). 14. Discutați problema: de ce RPU a fost înfrântă în Primul război cu Rusia bolșevică.

- ★ **15.** Reflectând evenimentele primei veniri a bolșevicilor la putere în Ucraina, conducătorul de atunci a Secretariatului Popular M. Scrypnyc scria: «Tragedia noastră, în Ucraina constă anume în faptul, că datorită ajutorului clasei de muncitori, de naționalitate rusă sau rusificați, ce tratează cu dispreț chiar cele mai mici aluzii la limba ucraineană și cultura ucraineană, cu ajutorul și forțele ei să atragă de partea sa țărănimea și proletariatul sătesc, după componența națională ucraineană, care în legătură cu condițiile istorice complicate se atâră cu prejudiciu și fără încredere la tot ce este rus sau» moscovit». Explicați, cum înțelegeți gândul afișat. Aveți și voi o astfel de părere? De ce?

§9. Evenimentele anului 1917 din Crimeea

- **1.** Din care formațiune administrativ-teritorială a Imperiului Rus făcea parte Crimeea în 1914? **2.** Cum a ajuns Crimeea în componența Imperiului Rus? **3.** Care au fost particularitățile mișcării naționale a tătarilor din Crimeea în a doua jumătate a sec. XX?

1 **Crimeea în ajunul unor schimbări importante.** Din anul 1917 Peninsula Crimeea era una din cele două părți ale guberniei Tavria, împreună cu Tavria de nord continentală. Populația guberniei Tavria la jumătatea anului 1916 constituia peste 2 mln de persoane, unde locuiau până la 34 de naționalități. Din ele 35 % constituiau tătarii, 33 % — rușii, 11,8 % — ucrainenii. Numărul tătarilor din Crimeea, ca urmare a politicii decisive a puterii ruse, pe parcursul a 130 ani de dominație (1783—1917) a scăzut de la 4 mln până la 150 mii persoane.

În anii Primului război mondial Crimeea a devenit zonă din prima linie de front. Peninsula era o bază importantă pentru aprovizionarea armatei ruse, care acționa pe frontul turc. Pe front duceau de aici pe mare, tehnică și armată, iar în orașele Crimeei erau numeroase spitale de militari. Un număr mare din populația peninsulei era mobilizată și trimisă pe front. Foarte mult au scăzut suprafețele însămânțate la sate și s-au închis numeroase întreprinderi, a scăzut volumul comercial. Aceasta a dus la creșterea nemulțumirilor în rândul populației Crimeei.

2 **Crimeea la începutul etapei revoluției.** Vestea despre răsturnarea auto-crației a activat viața social-politică a peninsulei. Cel mai numeros și influent era partidul general rus al eserilor. Bolșevicii nu aveau aici un rol important: în Crimeea numărul lor era nu mai mult de douăzeci-treizeci de persoane. Cea mai mare influență în societate o aveau partidele: ucrainean al eserilor și Partidul Social-Democrat Muncitoresc Ucrainean (PSDMU).

Printre mișcările naționale cea mai influentă putere era cea tătară. În **martie anul 1917** la Simferopol a avut loc adunarea generală a musul-

manilor din Crimeea cu participarea a 2 mii de persoane. Ei au ales **Comitetul executiv provizor al musulmanilor din Crimeea** condus de **muftiul Celebi Celebiev** (Noman Celebidjihanom).

Comitetul executiv musulman nu tindea să devină organ al puterii. Însărcinarea lui principală, după spusele unuia din organizatori, a fost «tendința constantă de organizare democratică a maselor tătarilor din Crimeea, tendința de a introduce în cercurile lor, a unei atitudini conștiente și devotate față de ideile revoluției ruse și tătarilor din Crimeea, tendința de a deveni în toate sferele vieții tătarilor nu centru directiv și conducător, dar regulator și de control».

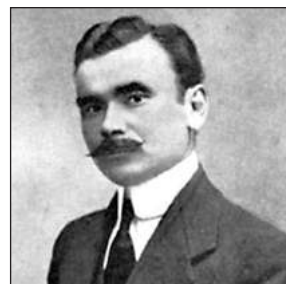
În **primăvara—vara anului 1917** s-a format **Partidul Național (Popular) — Milli Firka**. Apariția primului partid politic a devenit afișarea politizării mișcării naționale. În ea existau două curente — susținătorii autonomiei Crimeei și celor care doreau reînnoirea statului independent al tătarilor din Crimeea. Partidul se pronunța pentru adunarea parlamentului și proclamarea Republicii Populare Crimeea. Cei mai cunoscuți activiști ai mișcării naționale din Crimeea din acel timp au fost Celebi Celebiev și **Djafer Seidamet**.

În **martie 1917** în Crimeea au început să apară sovete de deputați ai muncitorilor și soldaților. Ele erau conduse de partidele populare generale ruse, de regulă, menșevici și eseri. Însă reprezentanții Comitetului executiv musulman nu puteau intra în ele, deoarece sovetele erau formate din muncitori, soldați și marinari.

Tot în astfel de mod ca și RCU, realizau «ucrainizarea» unităților militare, unde predominau ucrainenii, Comitetul executiv musulman a realizat întoarcerea de pe front a câtorva unități militare a tătarilor. În vara anului 1917, cu permisiunea Guvernului Provizoriu, au apărut primele formațiuni militare ale tătarilor, așa numitele escadroane.

În iulie anul 1917 Comitetul executiv musulman a trimis o delegație la Kiev pentru regularizarea relațiilor cu RCU. În raport era redată rugămintea de a susține stabilirea autonomiei tătare în Crimeea și dorința de a uni teritoriul peninsulei la Ucraina. Secretariatul

Muftiu — titlul reprezentantului suprem al musulmanității duhovnicești, care are dreptul să rezolve problemele juridice contraversate.

Celebi Celebiev — unul din organizatorii primului «Curultai», primul conducător al guvernului proclamat în anul 1917 de Republica Populară Crimeea, primul muftiu al musulmanilor din Crimeea, Lituania, Polonia și Bielorusia

Djafer Saidamet — scriitor tătar, activist public, unul din liderii și ideologii mișcării naționale de eliberare a tătarilor

General nu a dorit să înainteze această întrebare Guvernului Provizoriu până la rezolvarea problemei referitor la autonomia teritorială a Ucrainei.

RCU a încercat să sprijine mișcarea ucraineană în Crimeea. Cu susținerea ei din martie anul 1917 în Sevastopol activa Comunitatea ucraineană, care făcea agitație între marinarii ucraineni ai flotei din Marea Neagră. Când RCU a proclamat formarea RPU, Crimeea nu era inclusă în componența ei. Aceasta se exprima prin poziția conducătorilor Sovietului Central față de RPU, în care intrau acele pământuri, unde ucrainenii constituiau majoritatea între populația locală.

Convocarea «Curultaiului» și proclamarea Republicii Populare Crimeea. Comitetul executiv musulman nu a recunoscut răsturnarea bolșevică în Petrograd. Membrii lui s-au pronunțat pentru formarea în cadrul peninsulei a unei republici democratice, libere, fără influența puterii bolșevice. În noiembrie anul 1917 au avut loc alegeri în «**Curultai**» — Adunări constituante ale tătarilor din Crimeea.

La **12 decembrie** «Curultaiul» a proclamat formarea **Republicii Populare Crimeea (RPC)**, a fost primită Constituția ei, și au numit **Parlamentul național al Crimeei** (până la convocarea Adunărilor Constituante ucrainene). El de asemenea a format guvernul național (Directoratul), care era condus de Celebi Celebiev. Astfel a apărut prima republică musulmană din lume.

RCU a recunoscut proclamarea RPC ca o realizare a tendințelor subiectului principal de autodeterminare a Crimeei — a poporului tătar.

Să ia în mâinile sale puterea de pe peninsula guvernul RPC nu a fost în stare. Puterea în Crimeea, după revoluția bolșevică din Petrograd, a trecut la puterea nou formată **Consiliul reprezentanților poporului** — «organul suprem provizoriu al guberniilor». Reprezentanții tătarilor din Crimeea și poporului ucrainean de pe peninsula, în componența, ei constituiau minoritatea. De aceea sub presiunea majorității deputaților ruși, Consiliul reprezentanților poporului s-a pronunțat pentru păstrarea Crimeei în componența Rusiei, ignorând propozițiile despre formarea Republicii Crimeea.

Stabilirea puterii bolșevice în Crimeea. RCU a Rusiei bolșevice nu dorea să recunoască nici o putere asupra Crimeei, decât a sa. După indicațiile sale în **noaptea de 16 decembrie 1917** bolșevicii din Crimeea au pornit o răscoală în **Sevastopol**. Ei au risipit sovetul orășnesc al deputaților din rândul muncitorilor, marinarilor și soldaților și au format comitetul militar revoluționar, care a devenit organizatorul ocupațiilor puterii în alte orașe ale peninsulei.

Astfel, în Crimeea s-a format opoziția a trei forțe, care pretindeau la putere, — Directoratul tătar, Consiliul reprezentanților populari și Comitetul militar-revoluționar bolșevic.

! **Concluzii.** Primul război mondial a influențat negativ asupra vieții în Crimeea și a dus la creșterea nemulțumirilor populației.

► La începutul etapei revoluției ruse din anul 1917 pe peninsula s-a activat mișcarea națională a tătarilor.

► Apariția «Curultaiului» și proclamarea de către el a Republicii Populare Crimeea a reflectat încercările mișcării naționale tătare, de a realiza ideile din programele sale. Republica Crimeea a devenit unul din primele proiecte în lume a republicii democratice în rândul populației musulmane.

► Instalarea puterii bolșevice a devenit reflectarea intențiilor bolșevicilor din Crimeea de a face peninsula componentă a Rusiei sovietice.

? **Întrebări și însărcinări**

1. Reprezentanții a câtor naționalități populau Crimeea la mijlocul anului 1916?

◆ 2. Cum a apărut Comitetul executiv musulman? 3. Cine este muftiul? 4. Cum se numea Guvernul național tatar din Crimeea? 5. Ce este Consiliul reprezentanților poporului?

★ 6. Care au fost particularitățile situației din Crimeea în ajunul evenimentelor anului 1917? 7. Caracterizați evenimentele din Crimeea la etapa inițială a Revoluției Ruse. 8. Cum a decurs apariția «Curultaiului» și Republicii Populare Crimeea? 9. Comparați, cum s-a realizat instalarea regimului bolșevic în RPU și Crimeea.

★ 10. Alcătuiți un plan desfășurat pe tema: «Evenimentele anului 1917 în Crimeea». 11. Formați grupuri mici și discutați întrebarea: care au fost realizările și pierderile mișcării naționale ale tătarilor din Crimeea în anul 1917.

★ 12. Dj. Seydamet scria în memoriile sale: «Noi urmăream atent structurizarea mișcării naționale din Ucraina, înființarea Sovietului Central, acțiunile ucrainenilor în realizarea autonomiei teritoriale și formarea guvernului național. Anarhia, care ataca din toate părțile, a demonstrat intențiile noastre neîntemeiate de a păstra țara sa pe baza contractuală cu Rusia, cu organele de conducere ruse, — aceasta ne-a pus în fața necesității studierii mai aprofundate a mișcării naționale ucrainene». Explicați, cum ați înțeles cuvintele autorului. Pe baza căror factori, după părerea voastră, el face concluzii despre intențiile neîntemeiate despre înțelegerile cu puterea rusă și importanța studierii mediului ucrainean.

§ 10. Exilarea bolșevicilor și dezvoltarea RPU în iarna — primăvara anului 1918

- 1. Cum au început convorbirile de pace ale reprezentanților RPU cu Statele Centrale?
2. De ce întrebarea despre pace era una dintre cele mai importante în revoluția?
3. Ce este pacea separatistă?

1 **Încheierea contractului de pace al RPU cu Statele centrale și expulzarea bolșevicilor din teritoriile sale.** După proclamarea celui de al IV Universal al independenței RPU ultima a acționat ca membru egal în drepturi la convorbirile din Brest-Litovsk. La **9 februarie anul 1918** RPU a semnat

Armatele germane în Kiev. Martie anul 1918

? Ce informație despre evenimentele de atunci puteți primi din ilustrație?

tratatul de pace cu Statele Centrale. El a devenit primul în istoria contemporană tratat internațional, încheiat de Ucraina. Conform acestui tratat, starea de război între părțile oportuniste a fost lichidată, s-au reînnoit și granițele de stat ale Ucrainei (Holmșcyna și Pidleașia au fost recunoscute ca teritoriul său), legăturile economice și relațiile diplomatice. Aparte a fost semnată o declarație secretă cu Austro-Ungaria, conform căreia teritoriul Galiției locuit de ucraineni (Galiția estică) se unea cu Bucovina într-un ținut al coroanei imperiale. Însă datorită protestelor poporului polonez această înțelegere nu a fost realizată.

Complexitatea situației, care a apărut în acest timp pe teritoriul RPU, a obligat delegația ucraineană să ceară ajutor imediat de la Germania și Austro-Ungaria. Puterile Centrale s-au învoit să-i acorde ajutor RPU cu forțe ale armatei și un împrumut bănesc în schimbul unei aprovizionări regulate cu produse agricole și materie primă. Germania și Austro-Ungaria aveau și interesele proprii: nu erau dispuse de tendințele bolșevice ale revoluției mondiale.

La 27 februarie anul 1918 — 450 de mii de militari germano-austriecei au început să înainteze în Ucraina, ajungând la Kiev. În fața armatei germano-austriece, conform înțelegerii cu RCU, se mișcau unitățile ucrainene. La 1 martie bolșevicii fără lupte au părăsit orașul Kiev, și populația a văzut pe străzi numeroase unități ale armatei ucrainene — a pușcașilor sicoviți conduși de E. Konoval, a haidamacilor lui S. Petliura și ostașii unității separate Zaporijene a lui K. Prisovsko. În ziua următoare la Kiev pe calea ferată a sosit armata germană, care de la 3 martie a realizat o paradă solemnă în Piața Sofia.

Atitudinea populației din Kiev față de soldații germani a fost neordinară. Pe de o parte, își urau dușmanii, dar pe de altă — ei au eliberat orașul de bolșevici. La Kiev s-a stabilit liniștea și ordinea. Au reînnoit lucrul său teatrele, restaurantele, magazinele. Soldații germani, care s-au obișnuit cu restricțiile anilor de război, au fost uimiți de numărul și diversitatea produselor în magazinele orașului. Gospodăreau nemții în Kiev încercând să facă ordine. Ei au tipărit un plan calitativ al orașului, pe străzi au apărut inscripții în limba germană. Orașul a fost acoperit ca de o pânză de păianjen de linii telefonice și de telegraf, care au fost legate de instituțiile germane. S-au deschis două mari librării, unde în afară de cărți, se vindeau ziare din Berlin și Viena.

Conform tratatului de pace, semnat la **3 martie anul 1918** de Rusia cu Statele centrale la **Brest-Litovsk**, Rusia recunoștea legitatea puterii RCU pe teritoriul Ucrainei, se obliga să scoată armatele sale din teritoriul ei, să înceteze agitațiile împotriva RPU și să încheie pace cu ea.

Bolșevicii sub presiunea forțelor germano-austriece treptat părăseau Ucraina. În această situație bolșevicii ucraineni au hotărât să treacă la lupta de partizani în spatele frontului dușmanului.

Participarea armatelor Rusiei sovietice în acțiunile militare în Ucraina a cauzat conducerea germană să înainteze cu armatele sale mult mai înainte spre est și sud în afara granițelor Ucrainei, ocupând Belgorodul, Rostovul pe Don. Pentru a opri înaintarea Germaniei, a fost semnată o înțelegere despre încetarea operațiilor militare și formarea «zonei neutre» pe parcela de la Rilsky la Sudji. Cu toate că aliații și-au declarat scopul de restaurare în Ucraina a puterii legislative, de fapt teritoriul ei era ocupat. Austro-Ungaria a ocupat sudul — Vestul Volynului, guberniile Podolia, Herson și Ekaterinoslavsk, iar Germania — restul teritoriului. La Mykolaiv, Mariupol, Rostov pe Don erau garnizoane mixte. Conducerea căilor ferate și arterelor de transport pe ape erau controlate de comandamentul german, iar cu industria carboniferă și minereului de fier aliații conduceau împreună.

Împreună cu armatele Puterilor Centrale la 7 martie 1918 la Kiev s-au întors și RCU. Însă apariția ei a fost întâlnită fără entuziasm, deoarece politica anterioară a RCU în general, nu a fost aprobată. În același timp aliații ei germano-austrieци nu ascundeau intențiile lor față de Ucraina. Conducătorul forțelor armate germane E. Ludendorff mai târziu astfel a subliniat scopurile sale principale: «În Ucraina era nevoie să fie înăbușit bolșevismul și să se formeze așa condiții, încât să aibă posibilitate să primească de la ea beneficii militare și să exporte pâine și materii prime».

i

2 **Operațiunea din Crimeea din anul 1918.** În primăvara anului 1918 armatele germano-austriece au eliberat teritoriul Ucrainei de bolșevici. În acest timp colonelul detașamentului separat Zaporojeanc **P. Bolbocean** a fost numit comandant al grupului armatei din Crimeea din cadrul RPU. El a primit un ordin secret din partea guvernului RPU să depășească trupele germane și să ocupe Crimeea. Scopul operației din Crimeea în anul 1918 era instalarea în peninsulă a puterii ucrainene și luarea sub control a flotei Mării Negre.

i

3 **Activitatea legislativă a RCU în primăvara anului 1918.** RCU ducea o activitate legislativă. A fost introdusă în circulație unitatea bănească ucraineană — grivna și a fost întărită noua stemă de stat. La **29 aprilie anul 1918** RCU a primit **Constituția RPU**. Prin acest document au fost determinate organele puterii de stat și conducerea în țară, precum și funcțiile ei. Puterea juridică supremă aparținea Adunărilor generale

populare, executivă — Consiliul de Miniștri Populari, iar cea judiciară — Judecătoria Generale. Autoconducerea locală se realiza prin consiliile de alegători și consilii de terenuri, localități și comunități.

4 **Întețirea crizei în relațiile dintre RCU și administrația de ocupație.** Relațiile dintre RCU și comandamentul germano-austriac, care urmăreau situația din Ucraina, treptat se complica. În special, RCU a văzut că societatea ucraineană de atunci nu percepe cursul agrar. Legea funciară, care se baza pe socializarea pământului, a dus la apariția unui număr semnificativ de nemulțumiri ai proprietarilor de pământuri, precum și altor grupuri ale populației. Cu toate acestea, administrația germană, pe lângă respingerea generală a transformărilor socialiste, se temea că legea funciară ar face dificilă obținerea de ea a produselor agricole, prevăzute prin condițiile contractului. Numeroase delegații de țărani, care soseau din diferite regiuni la Kiev, la întâlnirile cu activiști ai RCU, care se pronunțau pentru lichidarea proprietății private asupra pământurilor și au cerut lichidarea legii despre pământ.

În condițiile slăbirii pozițiilor RCU și activării dezacordului în activitățile sale, puterea ocupantă se implica tot mai hotărâtor în toate sferele vieții. În deosebi, comandantul armatei germane în Ucraina feldmareșul G. von Eihgorn a emis ordinul despre termenul și începutul campaniilor de însămânțare, unde a subliniat, că țărani care au luat pământuri și nu vor avea posibilitate să le prelucreze, vor fi pedepsiți, iar recolta va aparține celor, care au însămânțat pământurile. Ca răspuns RCU a prezentat un protest și a declarat, că acest ordin nu este nevoie să fie îndeplinit. Reacția administrației de ocupare la creșterea anarhiei au fost omorurile și închisoarea prin hotărârile judecătorești militare. Încercând să împiedice această practică, ministrul Justiției al RPU a emis o circulară, în care se sublinia, că în Ucraina există judecătorii civile și instanțe de judecată, de aceea instituțiile judecătoriilor străine militare de aici nu sunt valabile. Însă conducerea germană a ignorat aceasta. Aceste și alte conflicte făceau

relațiile RCU cu administrația ocupantă tot mai încordate. Pentru comandamentul german a devenit clar că, RCU nu va putea să furnizeze sosirea regulată a produselor agricole din Ucraina în Germania și Austro-Ungaria. Conflictul între RCU și administrația ocupantă era inevitabilă. În scrisorile reprezentanților Germaniei și Austro-Ungariei cu conducătorii săi în acest timp tot mai adesea se întâlneau opinia despre oportunitatea lichidării de la putere în Ucraina a RCU.

Diviziunile Sumanelor albastre și Sumanelor cenușii

— două unități militare ucrainene, formate de măsurile UEU după încheierea tratatului de pace de la Brest cu prizonierii de război ai armatei ruse, care erau deținuți în taberele de concentrare din Germania și Austro-Ungaria, care au exprimat dorința, având sentimente patriotice, de a sluji Ucrainei. Denumirea diviziunilor provine de la culoarea uniformelor, date de către germani (albastre) și austrieci (cenușii).

La **26 aprilie anul 1918** Feldmareșalul G. von Eihgorn a emis ordinul, care a început o fază activă a schimbărilor din cadrul puterii în Ucraina. El a ordonat să dezarmeze **Diviziunea Sumanelor albastre**, care a sosit la Kiev în martie anul 1918, și să-i aresteze pe câțiva membri ai RCU. De fapt prin aceasta el a dat posibilitatea de a schimba puterea în Ucraina.

! **Concluzii.** Tratatul RPU cu Puterile Centrale a ajutat RCU să elibereze Ucraina de bolșevici și în același timp a făcut-o dependentă de puterea ocupanților germano-austrieci.

► Operațiunea din Crimeea din anul 1918, realizată de Colonelul P. Bolbocean, a devenit o campanie strălucitoare, care a avut o importanță geopolitică și a făcut posibilă trecerea flotei din Marea Neagră în subordonarea Ucrainei.

► În primăvara anului 1918 RCU a realizat importante măsuri legislative și, în deosebi, a primit Constituția RPU. Însă ele au rămas nerealizate din cauza schimbării puterii, care s-a petrecut în Ucraina.

? Întrebări și Însărcinări

1. Când RCU a semnat tratatul de la Brest cu Statele Centrale? 2. Cui aparținea puterea legislativă conform Constituției RPU în anul 1918? 3. De ce comandamentul german în martie anul 1918 a hotărât înlăturarea RCU?
4. Cum s-au petrecut reînnoirile puterii RCU pe teritoriul RPU? 5. Prin ce era importantă activitatea legislativă a RCU în primăvara anului 1918 pentru situația statalității ucrainene? 6. În ce constă agravarea crizei în relațiile între RCU și administrația ocupantă?
7. Urmăriți după harta din atlas cursul de eliberare a RPU de bolșevici și operația militară din Crimeea din anul 1918. 8. Continuați crearea tabelului «Evenimentele revoluției ucrainene din anii 1917—1921» (pag. 29). 9. Discutați problema: putea oare RCU să evite conflictul cu administrația germano-austriacă.
10. Activistul politic ucrainean, membrul guvernului RPU P. Hristiuk în primăvara anului 1918 în memoriile despre Ucraina scria, că în acel timp «armata germano-austriacă a devenit un factor hotărâtor pentru politica internă a Republicii la început indirect, iar apoi direct». Explicați, cum înțelegeți gândul autorului. Găsiți evenimente, care i-ar corespunde.

Lecții practice

Construirea de stat a RCU: realizări și erori

**Însărcinări de recapitulare a cunoștințelor
și pregătire pentru evaluarea tematică la capitolul II
«Începutul revoluției ucrainene»**

CAPITOLUL III. DESFĂȘURAREA REVOLUȚIEI UCRAINENE. LUPTA PENTRU RESTAURAREA STATALITĂȚII UCRAINENE

§ 11. Statul ucrainean

- 1. În ce etape se împarte revoluția ucraineană din 1917—1921? 2. Care au fost principalele realizări ale primei etape? 3. Care au fost împunericile hatmanului în perioada existenței Hatmanatului?

1 **Revoluția hătmănească. Venirea la putere a lui P. Skoropadskii.** La **29 aprilie în 1918**, în Kiev a avut loc Congresul general ucrainean al cultivatorilor de pâine, care a adunat 6432 de delegați din șapte gubernii ucrainene (Kiev, Poltava, Chernihiv, Podolsk, Volyn, Herson, Harkiv). Acestea erau țărănimea bogată și marii proprietari de pământuri. Ei au cerut oprirea experimentelor sociale și restaurarea **hătmănatului** — formă istorică a statalității ucrainene. Hatman a fost proclamat **Pavlo Skoropadskii**. Această decizie a fost susținută și de biserica ortodoxă.

În noaptea lui 30 aprilie 1918, a avut loc o lovitură de stat în Ucraina, susținută de comandamentul german. Susținătorii lui P. Skoropadskii au stăpânit instituțiile de stat și au împrăștiat RCU. Ultima decizie a RCU, după adoptarea Constituției, a fost alegerea lui M. Grușevskii ca Președinte a RPU.

Pavlo Skoropadskii

Nimeni — nici în Kiev, nici în provincii — nu au fost de partea Consiliului Central. Ea, din spusele istoricului contemporan I. Hryțak, a intrat în istoria Revoluției ucrainene «ca guvern cu intenții bune și intenții mari».

Imediat după alegere, hatmanul P. Skoropadskii a emis un manifest — «**Gramota pentru tot poporul ucrainean**». În el se raporta despre dizolvarea RCU și a comitetelor funciare, a fost proclamat dreptul de proprietate privată. După legea «Cu privire la structura de stat temporară a Ucrainei», denumirea «RPU» a fost înlocuită cu denumirea «**Statul Ucrainean**». Până la convocarea parlamentului puterea s-a concentrat în mâinile hatmanului P. Skoropadskii. Au fost proclamate drepturile și obligațiile cazacilor și cetățenilor: protecția patriei; plata impozitelor, îndeplinirea

obligațiilor; garantarea drepturilor și a libertăților prin lege; dreptul la inviolabilitatea persoanelor și locuințelor, libertatea de mișcare și alegerea liberă a locului de trai, inviolabilitatea dreptului la proprietate privată, libertatea întrunirilor, asociațiilor, cuvântului și altele, în limitele legilor.

2 **Politica internă a Statului Ucrainean.** În timpul existenței hătmănatului au fost elaborate peste 400 de acte legislative, care se refereau la toate sferele vieții. Una dintre cele mai importante legi a fost legea despre cetă-

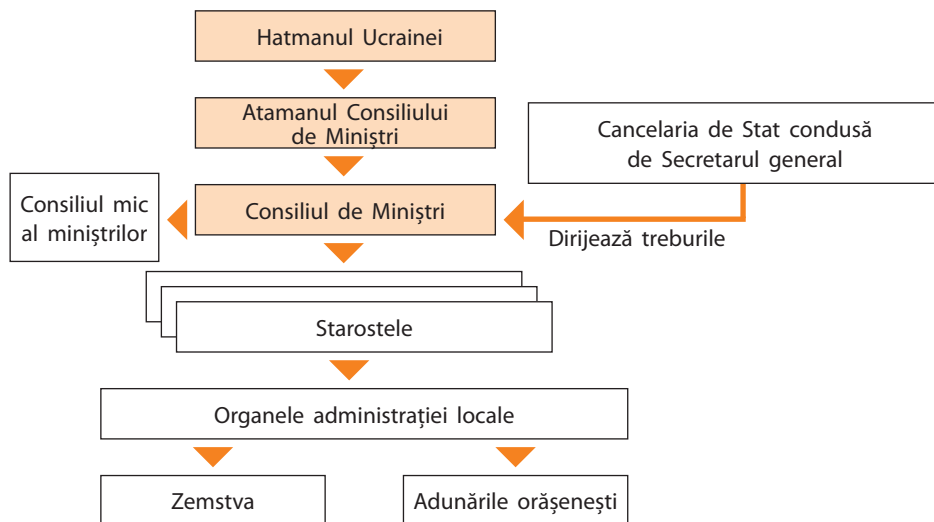
țenie, care a intrat în vigoare la 1 iulie 1918. Potrivit acestei legi, cetățeni ai Ucrainei au fost recunoscuți «toți supușii ruși», care se aflau pe teritoriul ei la momentul adoptării documentului. Conducându-se după concepția stat «teritorial», dar nu «național», P. Skoropadskii a anulat legea privind autonomia național-personală a minorităților naționale.

Important în activitatea hatmanului a fost formarea puterii pe verticală. Guvernul Statului Ucrainean era condus de marele proprietar de pământ din Poltava, F. Lizogub. Caracteristica guvernului hatmanului a fost, că el nu s-a format după caracteristicile de partid, dar după caracteristicile profesionale, în acțiunile sale nu s-a condus după considerente politice sau ideologice, dar după nevoile reale ale timpului. Principala sarcină a guvernului a fost stabilizarea vieții de stat. P. Skoropadskii s-a bazat pe grupurile bogate ale societății: proprietari de pământ, industriași, țărani bogați.

Prin simbolurile de stat hatmanul a căutat să sublinieze legătura cu tradițiile căzăcești ale ucrainenilor. Împreună cu drapelul de stat albastru și galben, el a introdus noua Stemă de stat și Sigiliul de stat. Hatmanul a abolit reforma administrativ-teritorială a RCU și a trecut la

Hatmanat (statul Hătmănesc) — denumire, care a fost folosită în legătură cu forma statului, creată de hatmanul P. Skoropadskii. Numele oficial este — Statul Ucrainean. A existat în Ucraina în perioada 29 aprilie — 14 decembrie 1918.

Sistema puterii în Statul Ucrainean pe timpul hatmanului P. Skoropadskii

? Explicați cu ajutorul schemei, cum era organizată puterea în Statul Ucrainean.

Proiectul stemei și ștampilei.
Pictor G. Narbut

? Cum reflecta simbolică de stat a hatmanatului tradițiile ucrainene?

împărțirea în nouă gubernii (Volyn, Katerynoslav, Kiev, Podolia, Poltava, Harkiv, Herson, Holm, Chernihiv) și a creat două districte (Polisia și Tavriysk). De asemenea au avut loc negocieri privind aderarea la Statul Ucrainean a Crimeei și Republicii Populare Kuban cu drept de autonomie.

Comandamentul german avea acum puține șanse să primească în mod liber cerealele necesare. Prin consimțământul tacit al marilor proprietari de pământ, armatele germane au efectuat acțiuni represive împotriva puterii rebele a țăranimii. În vara anului 1918, amenzile și execuțiile au devenit lucruri obișnuite. Împotriva acestei politici în sate au început revoltele și răscoalele, care erau susținute de activitățile bolșevicilor și partidelor ucrainene de stânga.

Această situație din mediul rural a devenit o amenințare pentru regimul hătmanesc. P. Skoropadskii a încercat să pună în aplicare reforma agrară. La baza acestei reforme a fost pusă dorința de a restabili proprietatea privată a terenurilor și de a introduce în relațiile de mărfuri-bani. Măsura principală a fost de a determina cota recoltei din 1918: cui trebuie să aparțină — țăranimii, care a cultivat-o sau foștilor proprietari. Acest lucru a fost stabilit de o lege specială din 27 mai 1918, după care dreptul asupra recoltei era hotărât de comisiile speciale județene și guberniale.

La 8 iunie 1918, a fost aprobată legea, conform căreia Banca Funciară de Stat a primit dreptul nelimitat de a cumpăra teren în vederea vânzării de către țărani în rate. Dimensiunea de proprietate privată a terenurilor nu ar trebui să depășească 25 desetine. După adunarea recoltei în 1918, se prognoza să se efectueze redistribuirea terenului, ca în anul următor, fiecare proprietar să lucreze deja pe terenul său. Până la aplicarea reformei pământul aparținea foștilor proprietari. Cu toate acestea, țăranimea nu dorea să dea terenul pe care îl considera al său. Încercările proprietarilor de teren de a-și

întoarce posesiunile și măsurile forțelor de ocupație, orientate spre **rechiziționarea** produselor alimentare, a provocat mari răscoale țărănești.

Aceasta a întrerupt livrarea alimentelor spre Germania și aliații săi.

Rechiziție — retragerea forțată (pentru o anumită taxă, spre deosebire de contribuție) a proprietății cetățenilor, întreprinderilor sau instituțiilor.

Până în noiembrie 1918 au fost exportate numai 20 % din norma planificată. În așa fel, nici RCU, nici hatmanul P. Skoropadskii nu au putut aproviziona Puterile Centrale cu resursele alimentare.

La momentul venirii lui P. Skoropadskii la putere industria ucraineană era într-o situație grea. Funcționau doar câteva obiecte industriale. Înfloreau șomajul, speculațiile și deficitul. Guvernul hatmanului a încercat să restabilească activitatea industriei. Prioritatea a fost acordată măsurilor pentru instaurarea disciplinei de muncă. De fapt au fost anulate toate dobânzile sociale anterioare ale muncitorilor. Ziua de muncă a crescut până la 12 ore, grevele și sindicatele au fost interzise, a fost lichidat controlul muncitoresc, se întorceau foștii proprietari, au fost reduse salariile. Împreună cu acestea au fost introduse noile norme de producție, noi tarife salariale.

În cele din urmă, măsurile dure au reușit să stabilizeze situația din industrie. Acest lucru a fost, de asemenea, facilitat de fluxul de capital din Rusia, de unde oamenii bogați fugeau de autoritățile bolșevice.

Politica monetară și financiară de succes a contribuit la îmbunătățirea situației. A fost creat un sistem bancar național, iar unitate monetară — carboava a devenit destul de stabilă. Hatmanul a lăsat succesorii o visterie de stat plină. Favorabilă s-a dovedit a fi și politica comercială cu Puterile Centrale. Acțiunile hatmanului aproape cu un an a întârziat prăbușirea economiei Ucrainei.

P. Skoropadskii a încercat să-și creeze propria armată, dar această încercare a fost inițial împiedicată de Germania, care nu dorea crearea unei armate ucrainene puternice. Doar după înrăutățirea situației pe frontul de vest în primăvara-vara anului 1918 comandamentul german a permis hatmanului să creeze armata ucraineană, care trebuia să înlocuiască detașamentele germane, necesare pe front. Ca bază a fost luat planul, care a fost elaborat în aprilie 1918 în perioada dominației RCU. Cu toate acestea, datorită căderii rapide a hătmănatului el nu a fost realizat. Numărul real al forțelor armate ale Statului Ucrainean în noiembrie 1918 era de 60 de mii de persoane.

Pe lângă armată, hatmanul a încercat să restaureze starea căzăcească, care trebuia să devină sprijin pentru regim. Formarea cazacilor a avut loc pe baza dizolvării «Căzăcimii libere». La sfârșitul existenței regimului hătmănesc, în stadiul formării erau opt chișuri căzăcești.

Adunarea țăranilor răscuțați.
Chernihiv. 1918

? Ce informație despre protestele țărești în perioada hătmăniei se poate obține din ilustrație?

Statul Ucrainean, având acces la Marea Neagră, a căutat să aibă și flota sa navală. Se prognoza formarea ei pe baza flotei Mării Negre rusești. Bolșevicii nu au putut permite, ca flota să nimerească în mâinile Germaniei. La 30 aprilie 1918, 600 de nave și navele din flota Mării Negre au părăsit Sevastopolul, luând cursul spre Novorosiysk. Cele mai multe dintre aceste nave au fost inundate în Novorosiysk, o parte au rămas în Sevastopol și au intrat sub controlul trupelor ocupante. În septembrie—noiembrie 1918, aceste nave au fost transferate Statului Ucrainean, din acestea s-a format flotă ucraineană. Cu toate acestea, trupele Antantei, care au sosit curând în Crimeea, au preluat controlul navelor.

i

Mai mare succes a avut politica național-culturală a lui P. Skoropadskii, deși nu toate lucrurile pozitive au fost păstrate în viitor.

3

Politica externă a Statului Ucrainean. Complicarea situației. În activitatea politicii externe Statul Ucrainean a avut restricții semnificative. În ciuda acestui fapt, guvernul lui P. Skoropadskii avea drept sarcină principală a politicii externe era stabilirea relațiilor cu alte țări.

Între timp situația din Ucraina deranja statele Antantei, care în condițiile înfrângerii Germaniei se temeau de bolșevizarea acestor ținuturi. După semnarea armistițiului la 11 noiembrie 1918, aliații au ordonat trupelor germane, să continue temporar ocupația pământurilor ucrainene. Cu toate acestea, soldații germani nu au vrut acest lucru și au încercat cât mai repede posibil să părăsească Ucraina. Acest lucru a zdruncinat foarte mult poziția hatmanului. În aceste condiții, diplomația Ucrainei și-a intensificat activitățile sale. Totuși țările Antantei au declarat, că nu recunosc independența Ucrainei, ci doresc să o vadă în federație cu Rusia. Un astfel de răspuns a fost fixat la conferința reprezentanților Antantei la Iași.

În același timp, bolșevicii se pregăteau pentru război cu Ucraina, despre care a declarat oficial L. Troțki. Împotriva Ucrainei s-a format o armată separată. La 13 noiembrie la Moskova, liderii bolșevici oficial au declarat despre întreruperea Tratatului de la Brest. La Kiev a avut loc adunarea Radei soldaților deputați ai trupelor germane. Aici a fost luată hotărârea privind neintervenția «în afacerile interne ale populației ucrainene».

La 14 noiembrie 1918, hatmanul a făcut un pas disperat: a citit gramota despre legăturile federale cu Rusia nonbolșevică. Prin acest pas P. Skoropadskii spera să-i păcălească pe aliați, atât și forțele proruse din Ucraina, consolidând astfel independența Ucrainei, înainte ca Rusia să scape de bolșevici. Cu toate acestea, ajutor din partea Antantei și a forțelor proruse, hatmanul nu a primit. La 13 decembrie 1918 el a fost nevoit să renunțe la putere.

i

! **Concluzii.** Ca urmare a loviturii de stat din 1918, a fost înlăturată RCU și proclamată puterea hatmanului P. Skoropadskii.

► Activitatea politică internă a hatmanului era îndreptată spre schimbări și măsuri pozitive, care, totuși, au fost percepute negativ în societate. Cu toate acestea, în timpul decisiv pentru el, nu a reușit să obțină sprijinul necesar de la populație.

► Cursul de politică externă a Statului Ucrainean a contribuit la recunoașterea internațională a sa și stabilirea relațiilor cu alte țări. Cu toate acestea, asupra sa precum și asupra situației din Ucraina, influența negativă dependența de Puterile Centrale, înfrânte în Primul război mondial.

? **Întrebări și însărcinări**

1. Când avut loc Revoluția hătmănească? 2. Care a fost Stema de stat a Statului Ucrainean? 3. Care era unitatea monetară în Statul Ucrainean? 4. Cui aparținea puterea în Crimeea în timpul hatmanului? 5. Câte țări au recunoscut Statul Ucrainean? 6. Ce formă de uniune cu nonbolșevicii din Rusia a fost proclamată prin gramota lui P. Skoropadskii din 14 noiembrie 1918?

▲ 7. Cum a ajuns P. Skoropadskii la putere în Ucraina? 8. Prin ce diferă politica internă a hatmanului de cea a RCU? 9. Caracterizați cursul politicii externe a Statului Ucrainean. 10. În ce a constat complicarea situației din Ucraina în noiembrie 1918?

★ 11. Arătați pe hartă teritoriul Statului Ucrainean în perioada lui P. Skoropadskii și teritoriile alipite la el ca urmare a eforturilor depuse de diplomația ucraineană. 12. Continuați completarea tabelului «Evenimentele revoluției ucrainene din anii 1917—1921» (p. 29). 13. Formați grupuri mici și discutați despre realizările și pierderile politice a hatmanului P. Skoropadskii.

★ 14. În «Memoriile» sale, P. Skoropadskii a scris, că este conștient de inevitabilitate înfrângerii Germaniei în Primul război mondial și, se baza pe faptul că intereselor statelor Antantei vor corespunde prezența unei armate ucrainene bine organizate, ca o forță capabilă să ofere un echilibru favorabil al puterilor din regiune. Explicați cum înțelegeți opinia hatmanului. În ce măsură s-au îndeplinit prezicerile lui? De ce, după părerea voastră, s-a întâmplat așa?

§ 12. Ucraina la sfârșitul anului 1918 — în prima jumătate a anului 1919

►► 1. Care a fost cursul politic realizat de RCU în timpul RPU? 2. Când a avut loc Primul război al Rusiei bolșevice împotriva RPU? Care au fost cauzele, cursul și rezultate? 3. Ce politica au înfăptuit bolșevicii după prima venire la putere în Ucraina?

1 **Răscoala antihătmănească și restaurarea RPU.** În condițiile crizei regimului hătmănesc a lui P. Skoropadskii în Ucraina s-au intensificat forțele, care susțineau restaurarea RPU. În august 1918, la Kiev a fost

Directorat — organ revoluționar temporar, creat pentru conducerea răscoalei antihătmănești, dar după victoria sa — organ suprem al puterii restaurate a RPU.

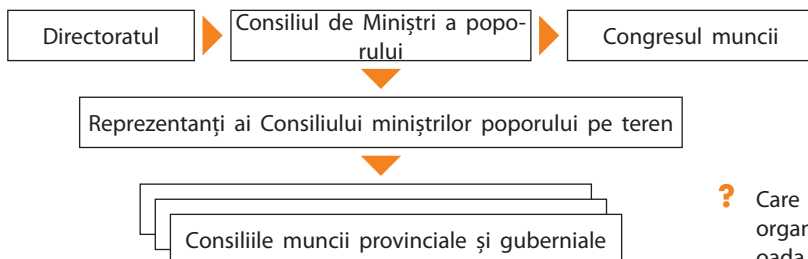
creată **Uniunea Național Ucraineană (UNU)**, condusă de V. Vinnicenko. Uniunea era pentru crearea statului democratic suveran ucrainean de tip parlamentar. El a fost de acord să recunoască hatmanul ca șef de stat, cu condiția alegerii unui

nou guvern cu participarea sa, și alegerea la Congresul general-ucrainean a organului legislativ superior — Rada de stat.

Partea moderată a membrilor UNU doreau înțelegerea cu puterea hătmănească, partea radicală — a insistat asupra revoltei și a răsturnării ei. La mijlocul lunii octombrie 1918, predominau forțele opoziției puterii hatmanului. La 24 octombrie 1918, hatmanul a creat un guvern de coaliție, care a fost format din cinci reprezentanți ai UNU, dar acest lucru nu a schimbat situația. Mai mult de atât, după promulgarea scrisorii despre federația Ucrainei cu Rusia nonbolșevică hatmanul a numit un nou guvern de orientare prorus, fără reprezentanți ai UNU. Ca răspuns, UNU a anunțat despre începutul răscoalei împotriva puterii hatmanului. Pentru conducerea răscoalei, cu scopul restaurării RPU în noaptea **de 13 spre 14 noiembrie 1918**, la sesiunea UNU a fost creat organul temporar — **Directoratul**. Directoratul includea reprezentanți ai diferitelor direcții politice. Din partea social-democraților a fost V. Vinnicenko (președintele directoratului), S. Petliura, A. Makarenko; din partea eserilor ucraineni — F. Shvets; de la socialiști-independentenți — P. Andrievsky.

Centrul răzvrătirii antihătmănești a devenit Belaia Tserkov, iar forța principală — pușcașii seciovici. Atamanul principal al trupelor armate, care s-au îndreptat spre Kiev, a fost numit S. Petliura. Evenimentul decisiv în lupta Directoratului cu P. Skoropadskii a fost lupta de pe **18 noiembrie 1918** în apropierea gării **Motovilivka**, unde trupele hatmanului au fost înfrânte. După această victorie forțele antihătmănești (100 mii de persoane) au înconjurat Kievul.

Organizarea puterii Directoratului RPU

? Care erau caracteristicile de organizare a puterii în perioada Directoratului RPU?

La 13 decembrie 1918, P. Skoropadskii a renunțat la putere și a plecat în Germania. La 14 decembrie, unitățile militare ale Directoratului au intrat în orașul Kiev. A doua zi a fost anunțată restaurarea RPU prin crearea «Guvernului popular al Directoratului republican».

Directoratul și-a stabilit repede puterea pe întreg teritoriul Ucrainei. El a numit un guvern al RPU, care includea reprezentanți din toate partidele, care făceau parte din UNU. El era condus de **Vladimir Cehivsky**.

Primele zile de activitate a Directoratului la Kiev, au arătat că la putere au ajuns forțe extrem de radicale. În oraș au fost confiscate mari valori, multe dintre ele nu au ajuns la trezoreria statului. Din numele Directoratului, aveau loc jafuri. Tezaurul de stat, care a ajuns la noua putere moștenită de la P. Skoropadskii, a fost furată în primele luni.

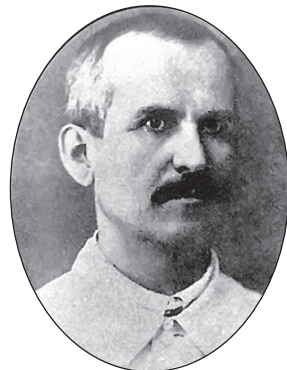
Viziunea dezvoltării Ucrainei a fost formulată de către Directorat la două adunări de stat. La prima adunare a fost făcut public «principiul muncii» de creare a statului, prin care clasele exploatatoare au fost eliminate din conducere. La a doua adunare, V. Vinnichenko a formulat trei principii de formare statală a Directoratului: 1) convocarea Congresului Muncii; 2) stabilirea dictaturii proletariatului sub forma consiliilor; 3) introducerea dictaturii militare.

La alegerile pentru Congresul Muncii drepturile electorale au fost acordate numai grupelor «muncitoare» ale populației. Ca urmare, de dreptul de vot au fost scutiți industriașii, proprietarii de pământ, negustorii, o parte a inteligenței (urbane), clerul și alte grupe «nemuncitoare» ale societății. Adunările Congresului au avut loc între 23—28 ianuarie 1918 și au fost luate următoarele decizii:

- ▶ puterea supremă trebuia transferată Directoratului;
- ▶ funcțiile executive să fie îndeplinite de Consiliul de Miniștri al poporului, care se supunea Congresului Muncii, dar mai întâi între sesiunile sale — Directoratul;
- ▶ puterea locală trecea sub controlul consiliilor de muncă provinciale și guberniale, care au fost alese proporțional din partea țăranimii și a muncitorilor;
- ▶ Congresul a însărcinat Directoratul și Consiliul de Miniștri ai poporului: să efectueze reforma agrară prin transmiterea pământului țăranilor muncitori fără răscum-părare; să lichideze șomajul prin restabilirea activității întreprinderilor industriale; să organizeze apărarea independentei republicii.

În timpul lucrărilor Congresului, între participanți au apărut dezacorduri grave, care în final au condus la eșecul real al muncii sale. Conducătorii pușcașilor siciovici au

Vladimir Cehivsky

Proclamarea Actului de unificare a pământurilor ucrainene pe Piața Sofia din Kiev. 22 ianuarie 1919

? Cum publicul ucrainean a perceput Actul de unificare?

nesc și au reînnoit funcționarea tuturor legilor RCU. Deci, în domeniul politicii de muncă, a fost reînnoită durata zilei de muncă de 8 ore, controlul muncii la întreprinderi, dreptul de a încheia acorduri colective, la crearea de coaliții și efectuarea grevelor. În chestiunea funciară Directoratul a revenit la confiscarea suprafețelor de terenuri de peste 15 deseatine și lichidarea proprietății private asupra pământului. În Ucraina din Dreapta Niprului, cu suprafețe mici de pământ, Polonia, a reușit, recunoașterea pentru proprietarii de pământ de origine poloneză, statutul de cetățeni străini, în legătură cu care proprietatea lor a fost declarată inviolabilă. Anulând proprietatea privată a terenurilor, Directoratul nu a raportat când țărănimea va primi pământul. Acest lucru a redus numărul de susținători din rândul țăranilor. Pentru minoritățile naționale a fost reînnoită autonomia național-personală.

O realizare importantă a Directoratului a fost proclamarea **Actului de unificare a RPU și RPVU pe 22 ianuarie 1919**. Conform actului Republica Populară Vest-ucraineană s-a transformat în regiune vestică a Republicii Populare Ucrainene, păstrând prin urmare sistemul propriu de guvernare. Cu toate acestea, unificarea reală a fost amânată pentru viitor, din cauza situației complicate din ambele state. Fiecare stat a continuat să-și urmeze politica independentă.

Directoratul a reușit într-un timp scurt să-și lărgască relațiile internaționale a Ucrainei. Relații diplomatice au fost stabilite cu Ungaria, Cehoslovacia, Olanda, Italia, Vatican. Cu toate acestea, ea nu a reușit să stabilească relații la nivelul necesar cu acele țări, de care depindea soarta Ucrainei, adică țările Antantei, Polonia și Rusia Sovietică.

2 Al doilea război al Rusiei bolșevice cu RPU. Revoluția în Germania și înfrângerea în Primul război mondial au făcut posibil ca RCP a Rusiei la 11 noiembrie 1918 să anuleze condițiile Păcii de la Brest și să emită o directivă despre oferirea ajutorului militar «muncitorilor din Ucraina».

La 28 noiembrie 1918, pe teritoriul Rusiei sovietice a fost creat Guvernul Provizoriu muncitoresc — țărănesc din Ucraina, condus de G. Pyatakov. A doua zi acest guvern a emis un manifest despre reînnoirea puterii sovietice în Ucraina. În acest moment la frontiera cu Ucraina, Rusia sovietică a concentrat armata de 86 000 de ostași, care era formată din trupe regulate rusești, unități ale răsculaților ucraineni și unități naționale din maghiari, tătari, chinezi, letoni. Forțele armate ale RPU, care s-au opus, constituiau 40 de mii de persoane, dintre care numai jumătate erau unități regulate, în timp ce altele erau grupuri rebele. În decembrie 1918, Prima și a Doua diviziune a răsculaților ucraineni ale armatei bolșevice au continuat ofensiva.

Deja la 3 ianuarie 1919, trupele sovietice au ocupat Harkovul, unde s-a mutat Guvernul Provizoriu muncitoresc-țărănesc din Ucraina. RPU din nou era în pericol de agresiune din partea forțelor Ucrainei sovietice. Neputința Directoratului de a forma un regim politic autoritar și puternic s-a afirmat și asupra armatei. Crearea unei armate capabile de luptă din unitățile militare, care a apărut în timpul răzcoalelor antihătmănești, a eșuat. Directoratul a rămas practic fără armată. A avut loc procesul de bolșevizare a forțelor armate ale Directoratului. În subordonarea lui S. Petliura a rămas Corpul zaporojean (ataman P. Bolbocan) și Corpul pușcașilor siciovici (comandantul E. Konovalet). Până la sfârșitul lunii ianuarie 1919 numărul trupelor Directoratului au scăzut la 21 mii de oameni.

Guvernul Directoratului a început să caute o cale de ieșire din această situație. Spre Moskova s-a îndreptat o misiune diplomatică cu propunerea, că Directoratul este de acord cu forma sovietică de guvernare din RPU cu condiția: reprezentanților proporționali în rândul țăranilor și muncitorilor; încheierea uniunii economice cu Rusia sovietică; proclamarea neutralității Ucrainei; protecție împotriva armatelor lui A. Denikin, a Antantei și a Poloniei; încetarea ofensivei trupelor Rusiei sovietice spre Ucraina; recunoașterea independenței RPU.

Cu toate acestea, în timpul negocierilor, trupele bolșevice au continuat ofensiva asupra Ucrainei. La protestele delegației ucrainene

Trupele Directoratului RPU părăsesc Kievul.
Ianuarie 1919

reprezentanții ruși au răspuns că «nu există trupe ale Republicii Sovietice Socialiste Federative Ruse pe teritoriul Ucrainei. Acțiunea militară pe teritoriul ucrainean se desfășura între trupele Directoratului și trupele Guvernului Sovietic Ucrainean, care este complet independent».

Realizând, cine acționează împreună cu bolșevicii ucraineni, Directoratul RPU la 16 ianuarie 1919 a declarat război Rusiei bolșevice. Cu toate acestea, forțe pentru a opri atacul bolșevic nu avea. Spre Kiev se îndreptau rapid trupele bolșevicilor ucraineni, acțiunile cărora au fost susținute de Rusia Sovietică.

Semnarea la Moskova a Acordului de pace între Rusia Sovietică și RPU, pe condițiile oferite de Directoratul RPU, nu a schimbat situația. Ratificarea acordului din cauza conflictului dintre membrii Directoratului și guvernul RPU a fost întrerupt, iar la 5 februarie trupele bolșevice au ocupat Kievul.

Situația Directoratului a devenit critică. Directoratul spera să obțină recunoașterea din partea Antantei a suveranității Ucrainei, ajutor în luptă cu bolșevicii și cu ocazia participării delegației RPU la conferință de pace din Paris. Antanta a înaintat Directoratului cerințe ultimatum: reorganizarea Directoratului și guvernului său, prin retragerea din componența sa a reprezentanților partidelor socialiste; să renunțe la politica socio-economică bolșevică; să reorganizeze Armata RPU și să o subordoneze comandamentului aliaților. Îndeplinirea acestor cerințe, în esență, însemna lichidarea suveranității RPU.

Ca răspuns, la aceasta și la cererea Antantei V. Vinnichenko și V. Cehovsky au demisionat, S. Petliura a părăsit Partidul Social-Democrat și a condus Directoratul. Un nou guvern a fost creat în frunte cu S. Ostapenko, predispus la alianța cu Antanta. Cu toate acestea, ajutor din partea Antantei nu a sosit. Directoratul a pierdut controlul asupra unei mari părți a Ucrainei.

3 Prezența militară a Antantei în Sudul Ucrainei în noiembrie 1918 — aprilie 1919 Reorganizarea Directoratului RPU. Atamanșcina. În aprilie 1919, Antanta și-a evacuat trupele în Sudul Ucrainei. Cu toate acestea, blocada maritimă a litoralului Mării Neagre de către flota Antantei continua.

Sub presiunea forțelor bolșevice armata Directoratului s-a retras spre vest. La jumătatea lunii martie 1919, a avut loc ultima sa întâlnire în componență întreagă. La începutul lunii aprilie, Directoratul a fost reorganizat. În componența lui erau S. Petliura, A. Makarenko, un reprezentant al RPVU și doi reprezentanți ai partidelor socialiste. Au fost ordonate funcțiile Directoratului și relațiile cu guvernul: aprobau numai legi și proiecte, care erau pregătite de ministere și să dea instrucțiuni doar ministerelor.

Noul guvern era condus de B. Martos. El s-a adresat către popor cu «programul declarației», în care s-a remarcat faptul că vieții suverane a popului ucrainean îi stau în cale doi inamici — «armata comunistă bolșevică rusă» și «aristocrația poloneză». Toate forțele politice și sociale trebuie să lupte împotriva lor pentru libertate și independență. Nu trebuie de așteptat ajutor extern, ci să spere la ajutorul răsculaților ucraineni.

Pentru a organiza rezistență bolșevicilor, Atamanul principal S. Petliura a început să numească sau să recunoască atamani, pe oricine care putea comanda, avea arme, exprima loialitate față de Directorat și dorința pentru a lupta împotriva bolșevicilor. Fiecare astfel de ataman a primit o gramotă de la S. Petliura și câteva milioane de carboave ucrainene. Nu exista control asupra atamanilor. Ucraina a fost cuprinsă de **atamanșcina**. În general, în Ucraina existau câteva sute de atamani: P. Bolbocan, M. Grigoriev, Zeleny (D. Terpilo), N. Mahno și alții. Se subordonau Atamanului principal, dar în practică își desfășurau propria politică, care adesea nu corespundea aspirațiilor conducerii. Această situație a contribuit la formarea în societate a imaginii negative a Directoratului.

Stihia revoluționară, anarhia, care domneau pe cea mai mare parte a teritoriului Ucrainei, au fost cauzate de un fenomen precum **pogromurile** evreiești. În general în 1917 — la începutul anului 1921 au fost fixate 1236 de pogromuri în 524 de așezări, în timpul cărora, potrivit diferitor estimări, au murit 35—50 de mii de cetățeni evrei. Implicate în această tragedie au fost toate forțele, care activau în acel moment în Ucraina. Ulterior, conștiința publică s-a înrădăcinat în ideea, că principalii vinovați au fost doar forțele ucrainene, dar faptele neagă acest lucru. Detașamentele ucrainene, care au fost implicate în pogromuri, erau conduse de atamani, care doar nominal erau subordonați Directoratului. În special, în ordinul de la 17 iunie 1919, s-a menționat: «Ordinez ca provocatorii imediat să fie împușcați, informând despre

Atamanșcina — dominația diferitelor formațiuni armate necontrolate (de regulă din partea țăranimii) în condițiile lipsei sau slăbiciunii puterii de stat în Ucraina în anii 1918—1923. Știința istorică ucraineană modernă în general a dat atamanșcinei o notă negativă — ca o forță, ce paraliza lupta de eliberare ucraineană.

Pogromurile — acțiuni masive violente pe termen scurt, cauzate de intoleranța religioasă sau națională. Erau comise de grupuri de oameni referitoare la minoritățile naționale. Au fost însoțite de crime, violență și jafuri.

Jertfele pogromurilor.
Pictor E. Schechtmann. Anul 1927

Antisemitismul — una dintre formele intoleranței naționale, care este exprimată printr-o atitudine ostilă față de națiunea evreiască, cu dorința de a limita drepturile ei.

această populația». Însuși Atamanul principal se opunea pogromurilor. În timpul pogromului Proskurivsky din februarie 1919, în timpul căruia au fost uciși câteva mii de oameni de cetățenie evreiască, a fost executat atamanul Ivan Semesenko.

Cu toate că bolșevicii susțineau că nu există **antisemitism** (27,8 % dintre liderii lor de partid erau de origine evreiască), Garda Roșie tot a participat la pogromuri. În 1919, s-au remarcat ostașii regimentelor Taraschansky și Bogunskogo, dar în 1920 — ostașii Primei armate de cavaleri sub comanda lui S. Budyonny.

4 Acțiunile militare de pe Malul Drept. În februarie 1919 după ocuparea Kievului bolșevicii au condus o dublă ofensivă: în nord — încercând să separe Armata RPU de Armata Ucraineană Galițiană (AUG), și în sud — pentru a izola unitățile militare ucrainene de debarcatorii Antantei. În partea sudică, Armata RPU a fost învinsă, deoarece atamanul M. Grigoriev a trecut de partea bolșevicilor. Între timp cel de-al treilea grup bolșevic a condus ofensiva din Kiev, pentru a preveni unirea detașamentelor nordic și sudic a Armatei RPU. Totuși acest plan nu a fost realizat. Detașamentele reorganizate ale Corpului pușcașilor sicioviciși forțele grupului de Nord ale armatei RPU în mod neașteptat, în luna martie 1919 au trecut la contraatac, provocând lovituri bolșevicilor în zona Berdyciv—Kozyatin—Jitomir, și îndreptat spre Kiev. Această manevră strategică a Armatei RPU, precum și revolta antibolșevică a atamanului M. Grigoriev, a făcut imposibilă încercarea bolșevicilor să treacă prin România în Ungaria, pentru a acorda ajutor armatei ungare contribuind astfel la răspândirea revoluției mondiale.

Bolșevicii au răspuns acestei ofensive a Armatei RPU, rezultatul căruia a fost izolarea armatei RPU de Sud de restul forțelor și trupelor Antantei. Din cauza activităților lui O. Voloh, această grupă a fost nevoită la 16 aprilie 1919 să traverseze Nistrul, unde trupele române le-au dezarmat, doar mai târziu, prin Galiția au ajuns în Volyn, unde s-au alăturat armatei RPU. După această înfrângere, Directoratul RPU, controla doar un mic teritoriu al Volynului.

În acest moment, conform ordinului lui S. Petliura, au fost întreprinse mai multe măsuri, ce aveau sarcina să dezrădăcineze în armata RPU atamanșcina și să o transforme într-o armată regulată. A fost creat Inspectoratul de Stat, care trebuia să se ocupe de manifestările otomanșcinei în armată, să urmărească disciplina și conducătorii nesiguri. Aceste măsuri au provocat conflicte grave între inspectori și atamani.

Între timp, conducătorul grupului de Nord a Armatei RPU V. Oskilko cu susținătorii săi la 29 aprilie 1919, a ridicat o rebeliune împotriva întăririi regimului puterii personale a lui S. Petliura și guvernul prosoțialist a lui B. Martos. V. Oskilko s-a proclamat Ataman principal al Armatei RPU.

Răsculații au cerut convocarea Adunări constitutive, încheierea păcii cu Polonia, arestarea miniștrilor guvernului, a lui S. Petliura și să aleagă imediat un nou șef al Directoratului. Cu toate acestea, rebeliunea a fost reprimată repede cu ajutorul pușcașilor siciovici. Simultan S. Petliura a întreprins măsuri pentru a-și consolida puterea individuală. Suprimarea loviturii de stat a slăbit frontul de luptă împotriva bolșevicilor, de ce s-au folosit imediat pentru a începe ofensiva. Trupele poloneze au capturat Luțkul, unde erau mari stocuri de arme și echipamente ale Armatei RPU. Ca rezultat grupul de Nord al Armatei RPU a încetat de fapt să existe, Directoratul și guvernul s-au mutat la Ternopil, iar resturile armatei — în raionul orașelor Dubno—Brody.

Armata RPU, care a încheiat un armistițiu cu Polonia la sfârșitul lunii mai, a fost reorganizată și la începutul lunii iunie i-a scos pe bolșevicii din sud-vestul Podillyei. Kamyaneț-Podilsky a fost eliberat și a devenit capitală temporară a RPU. După ce armata poloneză a ocupat orașul Ternopil, Directoratul se afla pe un teritoriul de 20 km², ce era localizată între armata poloneză și cea bolșevică.

La 9 iunie 1919 S. Petliura l-a acuzat pe atamanul P. Bolbocan, care se bucura de popularitate în armată și populație, în încercarea de a captura puterea. Conform verdictului curții militare, atamanul a fost executat pentru participarea la loviturile de stat în condițiile timpului de război.

La sfârșitul lunii iunie — începutul lunii iulie 1919, bolșevicii au trecut la ofensivă și s-au apropiat de Kamyaneț-Podilsky. Armata RPU împreună cu Armata Ucraineană Galițiană (AUG), care au venit aici din Galiția, împreună s-au opus bolșevicilor și i-au îndepărtat de oraș.

Volodymyr Oskilko

5 Formarea sistemului de stat al RSSU ucrainean. Politica «comunismului de război». După ce s-a mutat de la Moskova la Harkiv Guvernul provizoriu al muncitorilor și țăranilor din Ucraina, a început formarea institutelor sovietice de stat. Șeful guvernului a fost numit H. Rakovsky. Mai târziu, guvernul a fost redenumit, precum și cel rus, în Consiliul Comisarilor Populații (CCP).

«**Comunismul de război**» — politica internă a guvernului sovietic, introdusă în anii războiului cu scopul concentrării tuturor resurselor în mâinile statului. Reflecta închipuirile bolșevicilor cu privire la funcționarea mecanismului economic de stat.

Puterea sovietică în Ucraina a fost construită pe aceleași principii ca și în Rusia sovietică. La **6 ianuarie 1919** a fost proclamată crearea **Republicii Socialiste Sovietice Ucrainene (RSSU)**. Organul suprem al puterii de stat a fost recunoscut de Congresul general-ucrainean al consiliilor, în perioada dintre congre-

se — **Comitetul Executiv Central al Ucrainei (CECU)**.

Guvernul bolșevic din Ucraina a avut drept scop implementarea imediată a elementelor societății comuniste în viața reală. Această politică mai târziu a devenit cunoscută sub numele de «**comunism de război**».

Concluzii. Puterea Directoratului a dus la restaurarea RPU și guvernării democratice în țară.

► Directoratul RPU a avut de suportat încercări grele, legate de lupta pentru independență și integritatea teritorială a Ucrainei.

► Constituirea puterii bolșevicilor a fost însoțită de formarea unui nou sistem de stat sovietic sub forma RSSU și introducerea politicii «comunismului de război».

Întrebări și însărcinări

1. Ce este Directoratul? Cine a făcut parte din el? 2. Când Directoratul a declarat război Rusiei sovietice. 3. Ce este otomanșcina? 4. Unde se afla capitala RPU în iunie 1919?
5. Cum a ajuns Directoratul RPU la putere și ce curs politic ținea? 6. Comparați Primul și al Doilea războaie a Rusiei bolșevice cu RPU. 7. În ce a constatat esența otomanșcinei? Ce consecințe a avut pentru Ucraina? 8. Descrieți cursul de luptă în Ucraina de pe malul Drept în prima jumătate a anului 1919. 9. Care au fost caracteristicile sistemului de stat al RSSU și politicile «comunismului de război»?
10. Arătați pe harta din atlas cursul principalelor evenimente ale celui de-al Doilea război al Rusiei bolșevice împotriva RPU. 11. Continuați completarea tabelului «Evenimentele Revoluției ucrainene din anii 1917—1921» (p. 29). 12. Desfășurați o discuție pe tema: care au fost erorile și realizările în politica Directoratului RPU.
13. V. Vinnichenko, care a introdus în circulație termenul «otomanșcina», considera că dată cu apariția ei s-a încheiat puterea Directoratului. Care este părerea voastră referitor la această afirmație?

§ 13. Pământurile vest-ucrainene în anii 1918—1919

- 1. Care a fost diviziunea regională și apartenența de stat a pământurilor vest-ucrainene în ajunul Primului război mondial? 2. Care a fost compoziția națională a populației acestor ținuturi în anul 1914? 3. Ce planuri pentru renașterea Statului Polonez și Galiției au fost promulgate de Germania și Austria-Ungaria în anul 1916?

1 **Dezintegrarea Imperiului Austro-Ungar și a țărilor vest-ucrainene.** La sfârșitul războiului oficialii ucraineni au făcut importante schimbări organizaționale. La 10 octombrie 1918, la reuniunea Reprezentanței Parlamentare a Ucrainei au decis să organizeze la Lviv o adunare din reprezentanți ai tuturor pământurilor ucrainene, care se aflau în componența Imperiului Austro-Ungar și să formeze **Rada Națională Ucraineană**. Ea trebuia să devină adunare constitutivă («constituanta ucraineană»), care va efectua autodeterminarea populației ucrainene în imperiu.

La 18 octombrie 1918 Rada Națională Ucraineană, condusă de E. Petrușevici, a proclamat formarea din pământurile ucrainene, care erau incluse în componența Austro-Ungariei, a statului ucrainean, care ulterior a fost numit **Republica Populară Vest-Ucraineană (RPVU)**. Această dată este considerată ziua formării statului.

Acțiunile ulterioare s-au dezvoltat foarte rapid. În octombrie 1918, Austro-Ungaria s-a prăbușit. La sfârșitul lunii în Cracovia s-a format Comisia poloneză de lichidare, care avea ca scop preluarea puterii de la administrația austriacă din Galiția. La 31 octombrie, în ajunul sosirii reprezentanților Comisiei poloneze de lichidare la Lviv, delegația Radei Naționale Ucrainene s-a întâlnit cu guvernatorul austriac și a cerut să i se transfere puterea de stat în Galiția Răsăriteană. Cerința a fost respinsă.

Prin urmare, **în noaptea de 31 octombrie spre 1 noiembrie 1918**, PSU a luat puterea în Lviv. Aceste evenimente au intrat în istorie ca «**Perturbarea din noiembrie**». Unul din principalii organizatori și conducători a fost sotnicul PSU D. Vitovsky.

La 1 noiembrie Rada Națională Ucraineană în adresarea către populația orașului Lviv, a declarat, că este cea mai înaltă puterea creată pe «pământurile ucrainene, foste teritorii ale monarhiei austro-ungare a Statului Ucrainean». În declarația de program a Radei Naționale Ucrainene, care a apărut ulterior, RPVU a fost proclamată republica democratică a cărei bază socială era clasa muncitoare. Faptul de proclamare

---

Perturbarea din noiembrie — revolta ucraineană, efectuată în noaptea de 31 octombrie spre 1 noiembrie 1918 de către Rada Națională Ucraineană, cu ajutorul forțelor Pușcașilor siciovici ucraineni la Lviv, cu scopul stabilirii puterii Statului Ucrainean (mai târziu Republica Populară Vest-Ucraineană) pe pământurile la care pretindea.

---

a republicii a fost promulgat pe 13 noiembrie, după abdicarea de la tron a împăratului austro-ungar.

Guvernul RPVU a fost numit Secretariatul Provizoriu de Stat, iar mai târziu — Rada Secretarilor de Stat a RPVU. Primul președinte al Secretariatului a fost K. Levytsky. La 9 noiembrie a fost aprobat numele statului ucrainean nou format — Republica Populară Vest-Ucraineană. Simbolurile de stat ale RPVU au devenit drapelul albastru-galben și leul de aur pe fundalul albastru.

Treptat, RPVU a preluat puterea din întreaga Galiție Răsăriteană. Hotarele republicii au fost stabilite conform limitelor etnografice ale așezării ucrainenilor în Austro-Ungaria. Teritoriul său era de 70 mii km², populația — 6 milioane de oameni. La 22—26 noiembrie au avut loc alegeri pentru Rada Națională Ucraineană, ca organ legislativ al republicii. Președinte al RPVU a devenit E. Petrușevici. Rada căuta să ofere drepturi minorităților naționale, care au primit 30 % din locurile de deputați.

Războiul polono-ucrainean din anii 1918—1919. Imediat după preluarea puterii la Lviv, de către forțele ucrainene împotriva lor au acționat organizațiile militare unite poloneze. Sprijinul activ al guvernului din Varșovia, pentru răsculații polonezi din Lviv, a dus la transformarea răscăleii în războiul polono-ucrainean.

Mai mult de jumătate din cei 1.500 de ucraineni militari, care au efectuat «Perturbarea din noiembrie», după victorie au plecat acasă. Unitățile militare ucrainene, care erau la Lviv au cuprins 648 persoane. Partea polonă a avut în Lviv o mie de luptători. Pe 2 noiembrie ei au capturat depozitele de arme în zona stației principale și au stabilit controlul asupra acesteia, care le-a oferit posibilitatea de a utiliza calea ferată. Forțele lor au crescut rapid datorită majorității civile poloneze din Lviv. Printre voluntarii polonezi au fost femei și copii de vârstă școlară (aceștia au fost numiți «vulturași»). Din orașele din Polonia, pe calea ferată polonii primeau ajutoare.

La 22 noiembrie, forțele ucrainene au părăsit orașul. În bătăliile pentru Lviv din partea poloneză au murit 227 persoane, iar cea ucraineană — 250. După luarea orașului Lviv de către trupele poloneze, a avut

loc un masacu de trei zile al locuitorilor evrei din oraș. A avut loc acest masacu cu acordul tacit al comandantului polonez și a fost o răzbunare pentru populația evreiască, pentru neintervenția sa în confruntarea polono-ucraineană din oraș.

Războiul polono-ucrainean din anii 1918—1919 — conflict armat între Polonia și RPVU pe teritoriul Galiției, care s-a transformat în acțiune militară de scară largă, și a continuat de la 1 noiembrie 1918 până la 17 iulie 1919

În timpul războiului polono-ucrainean din anii 1918—1919, comandamentul polonez oficial a permis să se creeze o legiune feminină voluntară în cadrul armatei sale. În timpul acțiunilor militare la Lviv detașamentele de artilerie ale femeilor poloneze au tras în timpul luptei și aduceau muniții, adunau informații, efectuau serviciul sanitar, au luat parte activă la lupte. Comportamentul patriotic al polonezelor a inspirat femeile ucrainenene la acțiuni de creare a propriilor formațiuni militare. Într-o revistă a acelor vremuri din Galiția, a fost scris că «simțul rușinii a devenit pur și simplu insuportabil pentru fiecare dintre noi, când în ziua de 22 noiembrie (1918) pe străzile din Lviv au fost îngropate figuri feminine în uniforme ale armatei poloneze. Femeile poloneze îi salvau pe bărbați, creau unități militare ale femeilor care ne-au izgonuit de pe pământurile natale».

După pierderea orașului Lviv, conducerea RPVU și-a intensificat activitatea pentru crearea armatei proprii. Primele divizii ale trupelor regulate-Armata Ucraineană Galițiană (AUG), a apărut spontan în timpul luptelor din Lviv. La 21 noiembrie AUG număra 4,5 mii de soldați. Din cauza lipsei propriilor cadre de conducere, ofițerii din cadrul acestei armate erau germani, austrieci, maghiari ș.a.

Comandantul AUG a fost fostul general al armatei ruse **Mihailo Ome-lyanovici-Pavlenko**, iar șeful statului major — colonelul Evhen Myșkovsky. Ca rezultat al reorganizării radicale a fost creată o nouă armată regulată modernă. În primăvara anului 1919 AUG număra 125 mii de oameni.

În rândul AUG, după afirmațiile activistei socio-politice ucrainene, șefa consiliului central al «Uniunii Femeilor» din Ucraina — Mileny Rudnitsky (1892—1976), erau nu mai puțin de 89 femei, ale căror nume le-a stabilit. Dintre acestea, 54 de femei făceau serviciul în unitățile sanitare ale AUG. Cu toate acestea, lista lui M. Rudnitsky este incompletă. Activă era participarea femeilor ucrainene în organizațiile umanitare (Crucea Roșie Ucraineană).

În decembrie 1918 — ianuarie 1919, AUG a purtat lupte pentru orașul Lviv. Victoria în operațiunea Vovciuhiv practic a încheiat împrejmuirea cu forțele ucrainene a orașului și au blocat legătura feroviară cu Peremyśl. Totuși AUG a fost forțată să se oprească la cererea Antantei.

La mijlocul lunii ianuarie, în Galiția Răsăriteană a sosit o comisie a Antantei, care avea o orientare propoloneză clară, și în numele Conferinței de Pace de la Paris, a propus un plan pentru soluționarea conflictului polono-ucrainean.

La discuțiile de la Lviv, comisia a propus încetarea războiului și stabilirea unei direcții democratice, cu ajutorul căreia la Polonia va trebui să treacă Lvivul, regiunea petrolieră Drohobyci-Borislavsky și o mare parte a Galiției

Mikhailo Omelyanovici — Pavlenko

Răsăritene. Aceste propuneri au fost respinse. Partea poloneză a profitat de momentul de liniște pentru întărirea pozițiilor. Acest lucru i-a permis să depărteze AUG de Lviv și să reia conexiunea feroviară cu Peremyșl. La 3 martie 1919, inițiativa în operațiunile militare a trecut la Polonia.

În aprilie 1919, în Galiția a sosit armata generalului Joseph Galler în număr de 40 mii de polonezi și francezi. Ea a fost formată din polonezi, ofițerii erau francezi. **Armata lui Galler** a fost creată de Antanta, pentru utilizare ei în Polonia și la frontierele sale. După încheierea armistițiului Kompiensk, armata a fost transportată în Polonia. Antanta a insistat, ca armata să nu fie folosit în războiul polono-ucrainean. Totuși statele Antantei au autorizat Polonia să folosească Armata Galler exclusiv în Galiția Răsăriteană. Acest lucru a permis părții poloneze să ia inițiativa în luptele cu AUG. Armata Galler a acționat împreună cu cele 62 mii forțele poloneze.

Folosind avantajul cantitativ, pe 14 mai, trupele poloneze au trecut la ofensivă pe întreg frontul, și până în vară au ocupat aproape toată Galiția. Părți ale AUG s-au retras și s-au fixat într-un mic triunghi teritorial din apropierea orașului Ciortkiv în sud-estul Galiției.

Guvernul RPVU a făcut ultima încercare de a corecta situația. La 9 iunie 1919, președintele E. Petrușevici a fost proclamat dictator. Noul conducător al AUG a devenit generalul O. Grekov. El a început o operațiune de atac, care a rămas în istorie sub numele de «**ofensivă de la Ciortkiv**». AUG a forțat retragerea pe întreg frontul armatei poloneze, a reocupat un teritoriu considerabil, cucerit de Polonia în primăvară, și a ajuns la Lviv. Cu toate acestea, din cauza lipsei de arme, atacul nu a putut fi dezvoltat. Forțele poloneze au organizat o contraofensivă, cauză pentru trecere trupelor ucrainene pe pozițiile anterioare. În iulie 1919, trupele poloneze au ocupat Galiția Răsăriteană. Detașamente ale AUG formate din 50 de mii de persoane înarmate pe 16—17 iulie, au trecut râul Zbruci, teritoriul controlat de Directoratul RPU. La 17 iulie, a fost semnat un acord privind încetarea acțiunilor militare.

În conformitate cu decizia Antantei, Polonia avea dreptul să poarte acțiuni militare pe teritoriile de lângă râului Zbruci. La 20 noiembrie Polonia a primit mandatul de guvernare a Galiției pe o perioadă de 25 de ani. După aceea dependența statală a ținutului, a trebuit să-l determine plebiscitul popular. Mai târziu, pe 14 martie 1923, Consiliul Ambasador al Antantei a confirmat dreptul Poloniei de a stăpâni Galiția.

3 **Politica internă și externă a RPVU.** În ciuda condițiilor dificile ale războiului polono-ucrainean, liderii vest-ucraineni rapid și efectiv au stabilit activitatea aparatului de stat și a structurilor de conducere, care realizau politica lor. Au folosit în schimb aparatul administrativ, care a

Structura puterii RPVU

? Comparați organizarea puterii de stat în PRU în perioada Directoratului cu cea a RPVU.

rămas de la autoritățile austriece, completându-l, după necesitate, cu reprezentanții săi. Activiștii RPVU nu erau predispuși la transformări radicale. Formând o nouă putere pe verticală, RPVU a introdus posturile de comisari de stat județeni, ai orașelor și așezărilor de tip urban. Au preluat asupra sa funcțiile starostelor austriece: lor le-au fost subordonate administrațiile locale, care a rămas de la autoritățile anterioare. Toate legile și reglementările, dacă ele nu contraziceau statalitatea RPVU, rămăneau valabile. Comisarii de stat județeni erau aleși de reprezentanți ai tuturor comunităților la adunările pe județ. Alegerile reprezentanților la aceste adunări erau organizate de organizațiile politice locale, societăți educaționale sau sicioviste.

Comisarul județean era «organul suprem al autorității naționale publice» și putea executa în județ. El aplica hotărârile Radei Naționale Ucrainene și guvernului său, aproba comisarii la oraș și așezări de tip urban, conducea organizația protecției liniștii publice și avertizarea «despre activitățile ostile ale minorităților naționale», numea «funcționari în posturile administrației județene, trezorerie, poștă și telegraf, căi ferate și tot felul de alte ... autorități administrative». Comisarul județean trebuia, de asemenea, să conducă mișcarea națională — politică și activitățile subordonate ale apărării statalității ucrainene.

Comisarii orașului, pe lângă puterile administrative obișnuite, trebuiau să împiedice pogromurile evreiești, iar cei ai așezărilor de tip urban — «să învețe poporul» despre intențiile guvernului de a împărți țăranilor terenuri, dar să-i avertizeze despre samovolnicie. În funcții comisarii erau numiți de activiști ucraineni, care aveau influență asupra populației și, de regulă, au avut activități juridice sau au avut experiență de muncă în organele de conducere austriece.

O mare importanță pentru stabilirea statalității a avut legea privind utilizarea limbii în organele statului, în instituțiile publice și în întreprin-

deri, emisă la **15 mai 1919**. Potrivit acestei legi, «limba de stat în regiunea Vestică a Republicii Populare Ucrainene este limba ucraineană». În același timp, minorităților naționale li s-a oferit «libertatea» de utilizare, atât orală, cât și în scris, a limbii lor materne în relațiile guvernamentale cu autoritățile statului. Se preconiza că toți funcționarii RPVU, pe lângă limba ucraineană, să cunoască limbile minorităților naționale.

Secretariatul afacerilor interne avea grijă de asigurarea populației și armatei cu produse alimentare. Secretariatul căilor ferate, oficiilor poștale și telegrafelor a reușit să organizeze mișcarea trenurilor și lucrul oficiilor poștale. Cu ajutorul Secretariatelor de finanțe și comerț, și industrie pe 4 aprilie 1919 a fost pusă în circulație moneda proprie — grivna (egală cu o coroană austriacă) și rubla (carboava) (egală cu două coroane austriece). A fost majorat salariul lucrătorilor calificați. Secretariatul lucrărilor publice a fost responsabil pentru extracția mineralelor (petrol, cărbune, sare).

Secretariatul treburilor funciare a implementat legea funciară, care a fost adoptată la 14 aprilie 1919. Legea prevede confiscarea tuturor pământurilor mănăstirilor și bisericilor, parcelelor, pe care proprietarii nu le prelucrau cu forțele proprii și suprafețele care depășeau maximum suprafeței de proprietate. Pădurile au trecut în proprietatea statului. Din aceste pământuri s-a format Fondul funciar din regiune, din el trebuia să dea pământ cetățenilor fără pământ sau cu pământ puțin, după încheierea acțiunilor militare.

Majoritatea populației sprijinea politica internă a Radei Naționale, cu toate că era dezamăgit de ea. Cel mai mulți nemulțumiți erau printre muncitori, care se aflau sub influența partidelor socialiste. Acest lucru a dus la formarea consiliilor deputaților muncitori. Au apărut grupări de partide comuniste. În februarie 1919 în Stanislav a fost creat partidul comunist din Galiția Răsăriteană, care nu recunoștea formarea RPVU. În aprilie 1919, comuniștii au ridicat o răscoală armată în Drohobyci, dar trupele guvernamentale au înăbușit răscoala.

Bancnote utilizate pe teritoriul RPVU

La 12 mai 1919 Rada Națională Ucraineană a introdus ziua de muncă de 8 ore și sărbătoarea zilei de 1 mai.

Important pentru activitatea politicii interne a RPVU a fost unirea cu RPU. Declarația unirii a fost reflectarea ca nevoie de urgență a statului tânăr de a primi ajutor, dar și viziunea sa strategică asupra viitorului ei într-un stat unit Ucrainesc.

Activitățile de politică externă ale RPVU au început la 1 noiembrie 1918, când Rada Națională Ucraineană a început să trimită telegrame despre formarea Statului Ucrainean Galițian.

Căutând sprijin pe arena internațională, RPVU a deschis ambasadere sale în Austria, Ungaria, Germania, a înființat misiuni diplomatice în Cehoslovacia, Canada, SUA, Italia, Brazilia.

Activitățile politicii externe ale RPVU au fost îndreptate spre recunoașterea internațională a tânărului stat, în primul rând de către țările Antantei și sfârșitul războiului cu Polonia. Cu toate acestea, Antanta nu a recunoscut RPVU, și ea s-a aflat în izolare internațională, dar guvernul Poloniei nu dorea să renunțe la Galiția Răsăriteană. O atitudine negativă față de RPVU o avea Franța, care a susținut crearea, Poloniei puternice, ca o contragreutate pentru Germania și o barieră înaintea răspândirii bolșevismului în Europa. În același timp, conducerea Poloniei a încercat să convingă diplomații europeni că apariția RPVU este benefică pentru Germania și Austria.

La Conferința de pace de la Paris din 1919, a fost făcută o propunere despre încheierea păcii dintre Polonia și RPVU, și stabilirea între ele a unei linii demarcatice. După armistițiul de pace, la Polonia trebuiau să treacă raioanele Lviv și Drohobyci. RPVU nu a fost de acord, iar războiul cu Polonia a continuat.

Omelyan Popovici

4 Mișcarea națională ucraineană în Bucovina și Transcarpatia. La 25 octombrie în anul 1918, la Cernăuți a fost creat Comitetul regional ucrainean. El era condus de un deputat ucrainean al parlamentului imperial austriac. **Omelyan Popovici**, care simultan conducea delegația bucovineană în Rada Națională Ucraineană.

! **Concluzii.** Apariția și existența RPVU a fost o manifestare a voinței ucrainenilor locali la independență și dorința de a trăi într-o singură Ucraină.

► Războiul polono — ucrainean din anii 1918—1919 s-a terminat pentru RPVU cu înfrângere. Cu toate acestea, a contribuit la dobândirea de experiență și la formarea de idei, despre cum să lupte pentru statalitatea lor. A avut un impact semnificativ asupra stării patriotice a comunităților ucrainene din Galiția.

► Experiența participării la viața politică și guvernarea ținutului a permis liderilor RPVU, în condițiile nefavorabile ale războiului, să poarte cu succes o politică internă. RPVU desfășura activități de politică externă activă, dar nu a reușit să obțină rezultatele dorite.

► În această perioadă, a devenit mai activă mișcarea națională ucraineană din Bucovina și Transcarpatia.

Întrebări și însărcinări

1. Când a fost înființată Rada Națională Ucraineană? 2. Cu care eveniment a început războiul polono-ucrainean din anii 1918—1919? 3. Care a fost consecința operației Vovciuhiv? 4. Cine sunt comisarii județeni?
5. Descrieți particularitățile procesului de apariție a RPVU. 6. Care au fost motivele, cursul și rezultatele războiului polono-ucrainean din anii 1918—1919? 7. Identificați caracteristicile politicii interne și externe ale RPVU.
8. Arătați pe hartă teritoriul RVU și evenimente legate de cursul războiului polono-ucrainean din anii 1918—1919. 9. Continuați să completați tabelul «Evenimente ale Revoluției ucrainene din anii 1917—1921» (p. 29). 10. Uniți-vă în grupuri mici și discutați întrebarea: care au fost realizările și pierderile din conducerea RPVU. 11. Alcătuiți tabelul comparativ «Cursul politic al RPVU și RPU». Întrebări pentru comparație: 1) sistemul guvernării; 2) politica militară; 3) cursul socio-economic; 4) politica externă.
12. Pe primul loc printre realizările RPVU, a fost istoricul ucrainean al secolului XX. I. Lisniak-Rudnytsky, care a stabilit legea și ordinea statului. Cum se manifesta ea în RPVU? De ce ea este importantă pentru evaluarea activității statului? De ce în opinia voastră, este potrivit să o considerăm principala realizare a RPVU?

§ 14. Ucraina în a doua jumătate a anului 1919

- 1. Care a fost situația în Ucraina la mijlocul anului 1919? 2. Cu ce s-a încheiat al Doilea război al Rusiei bolșevice cu RPU? 3. Care au fost principalele măsuri ale politicii «comunismului de război»? 4. Cum a avut loc formarea sistemului de stat al RSSU? 5. Ce este otomanșcina? Care erau caracteristicile sale? 6. Arătați pe harta atlasului teritoriul, care a rămas sub controlul Directoratului RPU în iunie 1919.

Mișcarea răsculaților ucraineni. În timp ce Armata RPU se retrăgea spre Volyn, pe teritoriile Ucrainei Centrale ocupate de bolșevici s-a desfășurat mișcarea ucraineană a partizanilor și răsculaților, baza o formau țăranii, inteligenții, foștii militari. În primul rând mișcarea era îndreptată împotriva politicii «comunismului de război», care cel mai bine se manifesta în satul ucrainean în activitățile bolșevicilor. Inițial, revoltele au izbucnit în regiunea Kievului, răspândindu-se de acolo în regiunea Poltava, apoi în regiunea Cernihiv și Podillya. Mișcarea de răsculați a fost definită de bolșevici drept «banditism», contrarevoluție a culacilor (cheaburilor), cu care este necesar de luptat nemilos. Cea mai mare revoltă a fost condusă de atamanul Zelenâi (Terpillo), M. Grigoriev și N. Mahno. Cu toate acestea, revolta lui Zelenâi și a lui M. Grigoriev a suferit înfrângere. În ciuda acestui fapt, mișcarea ucraineană nu a încetat și a

devenit factorul principal în căderea autorităților bolșevice din Ucraina aceluși moment.

2 **Înaintarea armatelor ucrainene unite spre Kiev. Războiul cu denikiniștii.** Profitând de faptul că majoritatea forțelor bolșevice în mai 1919 se luptau cu mișcarea de răsculați, **Armata de voluntari a generalului Anton Denikin**, împreună cu armatele de pe Don și Kuban, care controlau Donul, Kubanul și Caucazul de Nord, au trecut la ofensivă. Învîingând rezistența, frontul de Sud al Armatei Roșii (baza trupelor frontului o formau detașamentele lui N. Mahno), au ocupat Donbasul, aproape toată Ucraina de pe malul Stîng și s-au îndreptat spre Kiev. În același timp, alte detașamente ale armatei lui A. Denikin au condus un atac asupra Moskovei.

În acest moment, forțele unite ale Armatei RPU și AUG aveau succes în luptele împotriva bolșevicilor. La începutul lunii august, detașamentele ucrainene au ocupat Jmerinka și Vinnița.

În august, guvernul RPU a anunțat că va renunța la termenul «sovietic» și va trece la cursul, privind crearea democrației parlamentare. Noua componență a guvernului la sfârșitul lunii august era condus de Isaac Mazepa. În acest moment la guvernul ucrainean s-au adresat cu o scrisoare liderii răscoalei țărănești — atamanii M. Grigoriev și N. Mahno. Ei au cerut lichidarea Directoratului și transmiterea puterii către Rada Principală Provizorie a Republicii din elemente socialiste, care stă la baza puterii sovietice în «Republica Ucraineană» independentă. Directoratul a ignorat această ofertă.

Conform acordului între AUG și Armata RPU a început în august 1919, o campanie comună sub sloganul: «Spre Lviv prin Kiev!». La început conducerea AUG a propus să înainteze spre Odesa, pentru a stabili legături cu Antanta, și apoi să se îndrepte spre Kiev. Acest plan nu a fost susținut de conducerea Armatei RPU, care considera, avînd în vedere situația de atunci, că în primul rînd, trebuie să se îndrepte spre Kiev. A fost luată o soluție de compromis: simultan să se înainteze spre Odesa și Kiev. În general, armata unită număra 80 mii de persoane, dintre care 50 mii — galițieni. Galițienii au înaintat spre Kiev, iar spre Odesa — Armata RPU.

La început ofensiva s-a desfășurat cu succes. Trupele bolșevice nu au putut opri înaintarea armatei ucrainene spre Kiev. Datorită atacurilor reușite în august 1919 detașamentele ucrainene au ocupat Podillya și o parte considerabilă din Volyn și regiunea Kiev.

Armata de voluntari — formațiune militară, creată în timpul războiului civil în Rusia, pe bază de voluntariat din ofițeri, cadeți, studenți și alții. Din anul 1919 a intrat în componența Forțelor armate din sudul Rusiei. În literatură există altă denumire a acestor formațiuni — Armata Albă sau Garda Albă. În octombrie 1919 — martie 1920 ea a fost învinsă de forțele bolșevice. Cei ce au rămas au fost izolați în Crimeea, și ulterior reformati sub comanda lui P. Wrangel.

Parada denikiniștilor. Kiev, 1919

La **30 august 1919**, detașamentele unite ale Armatei RPU și AUG sub conducerea generalului Antin Kravsa au ocupat Kievul. În același timp de pe malul stâng al Niprului spre oraș au înaintat detașamentele albgardiștilor ruși. Deoarece ei tot au luptat împotriva bolșevicilor, detașamentelor Armatei RPU și AUG li s-a interzis să înceapă o luptă cu albgardiștii. Încercările de a găsi o înțelegere cu denikiniștii nu au reușit, iar forțele ucrainene au fost forțate să se retragă spre Vasilkov. Retragere din Kiev a fost considerată drept învingere. Acest eveniment a intrat în istorie ca **«catastrofa de**

la Kiev». Ucrainenii au pierdut simbolul independenței de stat. Printre luptătorii Armatei RPU, care credeau că comandamentul lor i-a trădat, au început dezertările.

Până la jumătatea lunii septembrie 1919, au continuat luptele crâncene ale unităților ucrainene cu bolșevicii pentru Jitomir. Aducerea de forțe semnificative din partea bolșevicilor, a forțat trupele ucrainene să se retragă. Numai după aceea, pe frontul ucraineano-bolșevic a domnit liniștea — bolșevicii au aruncat forțele împotriva albgardiștilor, care la acel moment înaintau spre Moskova. Între timp, relațiile dintre guvernul RPU și denikiniști au fost tensionate. Deși conducerea ucraineană era pregătită pentru înțelegere cu albgardiștii, pentru lupta comună împotriva bolșevicilor, A. Denikin a respins o astfel de oportunitate. El a refuzat să recunoască dreptul Ucrainei la independență. Între armatele ucrainene și denikiniști a izbucnit un conflict.

La 20 septembrie comandamentul armatei RPU a decis să încheie cu Armata Revoluționară a Răsculaților din Ucrainei, creată de ataman N. Mahno, un acord privind o luptă comună împotriva Armatei Albe a generalului A. Denikin. În caz de victorie asupra denikiniștilor, sub domnia adepților lui Mahnov trece zona Zaporojye, unde urmau să-și creeze autonomie proprie. La 22 septembrie, după ce a fost interceptat ordinul lui A. Denikin cu privire la o ofensivă împotriva armatei ucrainene, la o întâlnire comună a guvernelor RPU și RPVU, a fost decisă începerea imediată a războiului cu denikiniștii.

La 24 septembrie, Directoratul RPU a declarat război împotriva Forțelor armate ale albgardiștilor din sudul Rusiei. Pe parcursul lunii octombrie 1919, pe frontul ucraineano-albgardist aveau loc lupte crâncene. În același timp, activ a luptat cu denikiniștii armata lui N. Mahno. Armatele ucrainene au suferit înfrângere și au fost forțate să se retragă. Această situație a devenit o amenințare pentru armata lui N. Mahno. Pentru a evita asediile și pentru a

învinge, adepții lui Mahno au spart frontul denikiniștilor și au pornit la lupte în spatele Armatei Albe.

Susținută de țărani răsculați, armata de 80 mii de soldați a lui N. Mahno a luat sub control teritoriul cu o populație de aproximativ 3 milioane de locuitori. N. Mahno de fapt, a distrus forțele lui A. Denikin și l-a lipsit de rezervele sale. Pe teritoriile eliberate el a declarat Federația Muncii din Sudul Ucrainei, care a existat din octombrie 1919 — ianuarie 1920.

Între timp, lipsa de resurse militare, lipsa medicamentelor și epidemia de tifos (ca urmare numărul persoanelor din armată a scăzut cu 70 %) au subminat capacitatea de luptă a forțele ucrainene. De asemenea, a fost simțită și nesiguranța politică a unor starșine — ofițeri ai fostei armate regale, care nu voiau să lupte cu denikiniștii. În aceste condiții, comandantul AUG generalul M. Tarnavsky, pentru a-și salva armata, din care au rămas doar 7 mii soldați apti de luptă, a mers să încheie un armistițiu cu A. Denikin. Situația, în care se afla AUG, a fost numită între polonezi — **«patrulaterul morții»** — între polonezi, Armata Roșie, denikiniști și tifos. Decizia lui M. Tarnavsky a fost forțată din cauza circumstanțelor nefavorabile.

Conform acordului atins, AUG a oprit lupta împotriva Armatei de voluntari. Cu toate acestea, în conformitate cu ordinul lui E. Petrușevici acest acord a fost anulat, iar M. Tarnavsky a fost dat în judecată. O săptămână mai târziu, guvernul RPU și E. Petrușevici au părăsit Ucraina, iar noul comandant al AUG a semnat în Odesa, un acord cu A. Denikin despre trecerea sub conducerea lui.

La jumătatea lunii noiembrie 1919, la o reuniune comună a membrilor Directoratului și guvernului RPU a fost luată decizia, ca «conducerea afacerilor Republicii va trece șefului Directoratului atamanului Simon Petliura, care, în numele Directoratului, va întări toate legile și regulamentele, aprobate de Rada Miniștrilor Poporului». La 16 noiembrie trupele poloneze au ocupat Kamyanet-Podilsky, unde până atunci se afla Directoratul. Armata RPU nu mai putea continua războiul. La 4 decembrie 1919, la reuniunea de stat a RPU a fost adoptată decizia de a trece la lupta de partizani.

A doua zi, guvernul s-a adresat poporului ucrainean. Comandant al armatei a fost numit generalul M. Omeľanovici-Pavlenko. Șeful Directoratului și atamanul Principal al trupelor RPU S. Petliura a călătorit la Varșovia. În acest timp, trupele poloneze au dezarmat în mod neașteptat Corpul pușcașilor siciovici, precum și alte unități militare ucrainene, care se aflau în zona Ciortoria și au fost transportați, la Luțk.

Triunghiul morții — termen istoric, pe care contemporanii îl foloseau în legătură cu un teritoriu mic, unde erau forțe ale RPU, sau situația, în care au nimerit înconjurați de bolșevici, denikiniști și polonezi la sfârșitul anului 1919, uneori foloseau termenul **«patrulaterul morții»**, adăugând la această epidemie de tifos sau o atitudine ostilă față de RPU a României.

La 6 decembrie, armata ucraineană din 5 mii de soldați, părăsind o parte din starșine și soldații bolnavi în «triunghiul morții», a pornit o mișcare de partizani în spatele armatelor lui Denikin. Ulterior, el a primit denumirea de **Primul marș de iarnă**.

3 Regimul lui Denikin în Ucraina și căderea lui. La sfârșitul verii anului 1919 denikiniștii au ocupat aproape toată Ucraina și au împărțit-o în trei regiuni — Harkiv, Kiev și Novorosiysk. La conducerea regiunilor se aflau guvernatori cu puteri nelimitate. Lor se supuneau șefii de județe și localități.

Reședința denikiniștilor în Ucraina a devenit orașul Ekaterinoslav, unde acționa Guvernul — Adunarea specială. Politica sa denikiniștii au promovat-o folosind sloganul refacerii «Rusiei mari și neîmpărțite», și anume — ordinilor imperiale într-o formă modificată. Mișcarea națională ucraineană a fost proclamată trădător și persecutat. Numele «Ucraina» era interis — în locul lui se folosea «Rusia de sud (Sudul Rusiei) sau «Malorosia».

În industrie a fost introdusă vechea ordine: la întreprinderi a fost anulată ziua de 8 ore și introdusă de 12 ore, s-au introdus norme de producție mai mari, cei nemulțumiți erau supuși pedepselor. În Yuzivka pe muncitorii locali învinovați de cooperare cu bolșevicii albgardiști îi

«Teroarea albă» — violența în masă neascunsă, desfășurată în timpul revoluției de forțele anti-bolșevice cu folosirea aparatului de stat împotriva poporului cu scopul înăbușirii oricărei manifestări ale rezistenței.

Înmormântarea celor morți în luptele cu denikiniștii. Donbas, anul 1919.

spânzurau. Fără proces și investigație îi împușcau pe cei suspecți în Odesa, Harkiv, Ekaterinoslav (2—3 mii de oameni). La Kiev, au fost arestați din motive politice aproximativ 1700 de persoane. Represiunile albgardiștilor împotriva adversarilor lor este numită «teroare albă». Necâtând la represiuni, muncitorii din Ucraina sabotau acțiunile guvernului denikinist, distrugeau utilajele, perturbau îndeplinirea comenzilor militare, efectuau greve.

Denikiniștii încercau să renască vechea ordine în sat; aici a fost refăcută gospodăria moșierescă. De la țărani erau confiscate și returnate foștilor stăpâni pământurile ocupate de țărani, clădirile, inventarul, vitele. Conform legii despre recoltă din anul 1919, țărănimea era nevoită să dea o treime din recoltă moșierului. A mai fost introdusă taxa —

cinci puduri de cereale de pe fiecare deseatină pentru nevoile armatei. Întârzierile și evitățile au fost pedepsite cu moartea. În plus, pentru armata lui A. Denikin a fost efectuată mobilizarea forțată a țăranilor.

A fost restabilită în totalitate fosta legislație în domeniul educației, limba ucraineană a fost permisă numai în școlile private, predarea în limba ucraineană, istoria, geografia Ucrainei în instituțiile publice de învățământ a fost anulată. Au fost închise ziarele și revistele ucrainene, din toate instituțiile au fost scoase portrete ale lui T. Șevchenko, iar bustul său de la Kiev a fost răsturnat de pe pedestal și distrus; și-a încetat activitatea Academia Ucraineană de Științe. Un alt semn al regimului denikinist a fost antisemitismul.

În acest moment pe teritoriul Ucrainei controlat de denikiniști au avut loc aproximativ 400 de pogromuri evreiești. Conform cercetărilor istorice, denikiniștii au întreprins în timpul revoluției cele mai mari pogromuri evreiești.

Astfel de ordine au dus la nemulțumirea populară. Toate succesele denikiniștilor pe fronturile împotriva bolșevicilor au fost reduse la nimic, fiind distruse forțele lor. În cele din urmă, în octombrie 1919, bolșevicii au provocat un contraatac împotriva denikiniștilor. După bătălii feroce, forțele lor principale au fost învinse și rămășițele denikiniștilor s-au retras spre sud. La început anului 1920, o parte a Armatei Albe înfrântă a fost consolidată în Crimeea A. Denikin predând îndatoririle de conducător-șef, baronului P. Wrangel.

După înfrângerea A. Denikin AUG se aflau într-o situație grea. În februarie 1920, galițienii au trecut de partea bolșevicilor și au primit numele de **Armata Roșie Ucraineană Galițiană (ARUG)**. În același timp, AUG a fost reorganizată, bolșevicii si-au împrăștiat prin diferite diviziuni ale Armatei Roșii. În același timp, au existat represiuni împotriva starșinelor galițieni, a fost introdusă alegerea comandanților, interzisă utilizarea simbolurilor naționale.

i

Concluzii. Mișcarea răsculaților ucraineni din a doua jumătate a anului 1919 —începutul anului 1920, a devenit o componentă semnificativă a vieții social-politice pe pământurile ucrainene. Anume ea a fost cel, care a cauzat înfrângerea la început a bolșevicilor și, ulterior, al albagardiștilor în lupta pentru control asupra Ucrainei.

► În situația complicată a evenimentelor din a doua jumătate a anului 1919, Directoratul căuta posibilități de păstrare a statalității ucrainene. Pe această cale au fost atât succese, cât și insuccese.

► Regimul denikiniștilor din Ucraina a fost o încercare de a se întoarce la starea prerevoluționară și nu a fost percepută de majoritatea societății.

Întrebări și însărcinări

1. La care ataman insurgent s-a alăturat armata lui M. Grigoriev în vara anului 1919?
- ◆ 2. Ce este «catastrofa de la Kiev»? 3. În care unități administrative a împărțit pământurile ucrainene A. Denikin? 4. Cui a transmis puterea A. Denikin după înfrângere?
- ▲ 5. Cum s-a desfășurat răscoala țărănească în această perioadă? 6. Cum a avut loc ofensiva armatei ucrainene la Kiev și cu ce s-a încheiat? 7. Care au fost caracteristicile luptei pe pământurile ucrainene în septembrie-decembrie 1919? 8. Caracterizați regimul lui Denikin în Ucraina.
- ★ 9. Urmăriți pe harta din atlas cursul evenimentelor militare pe teritoriile ucrainene în a doua jumătate a anului 1919. 10. Continuați să completați tabelul «Evenimentele revoluției ucrainene în anii 1917—1921» (p. 29). 11. Discutați întrebarea: realizările și greșelile Directoratului în a doua jumătate a anului 1919.
- ★ 12. A fost, în opinia voastră, justificată decizia lui S. Petliura, luată în decembrie 1919, să treacă la metode de luptă de partizani? De ce?

§ 15. Ucraina la sfârșitul anului 1919 — începutul anului 1920

- 1. Când a fost pentru prima dată stabilită puterea bolșevicilor în Ucraina? Ce politică internă promovau atunci bolșevicii? 2. Când bolșevicii au venit a doua oară la putere în Ucraina și cum s-a schimbat politica lor?

1 Restaurarea regimului bolșevic și politica bolșevicilor. În octombrie 1919 bolșevicii au început o contraofensivă împotriva denikiniștilor. Pe 6 noiembrie au ocupat Cernigovul, pe 12 decembrie au intrat în Harkiv, pe 16 decembrie — în Kiev. Sub presiunea ofensivei Armatei Roșii și a răscoalelor țărănești armata lui A. Denikin s-a retras spre Crimeea. Bolșevicii pentru a treia oară au ocupat o mare parte a Ucrainei. Principalii lor adversari — Armata RPU și Armata Albă — au fost învinși.

După o lungă perioadă de luptă cu mișcarea națională ucraineană, bolșevicii au devenit mai precauți. În decembrie 1919, la conferința PC(b)R a fost adoptată rezoluția «Cu privire la puterea sovietică în Ucraina». Bolșevicii au declarat că ei recunosc independența RSSU. A fost pusă sarcina, cu orice preț, de a împiedica separarea Ucrainei de Rusia sovietică. A fost promisă doar realizarea dreptului de a folosi limba ucraineană, ceea ce însemna abandonarea politicii de rusificare. Agitatorilor trimiși în Ucraina de liderul bolșevic L. Troțki, le-a subliniat: «Fără cărbunele ucrainean, fier, minereu, pâine, sare, din Marea Neagră Rusia nu poate exista».

Deosebit de important pentru autoritățile bolșevice era să câștige susținerea țărănimii, care în Ucraina a reprezentat majoritatea populației. Prin

urmare, crearea gospodăriilor colective (comunele) a încetat. Noua lege funciară a proclamat voluntariatul în crearea artelurilor și comunelor. Pământurile moșierești, pământurile mănăstirilor, confiscate de puterea sovietică, se transmiteau țăranimii fără răscumpărare. Gospodăriilor colective le-au fost distribuite aproape de trei ori mai puțin pământ decât în 1919. De la moșieri se lua tot terenul, inventarul și moșiile.

Sprijinul pentru PC(b)R în Ucraina era Partidul Comunist al bolșevicilor din Ucraina (PC(b)U, care nu era partid național comunist, dar de fapt, organizație de partid regională a PC(b)R. În mediul PC(b)U erau mulți dintre cei care s-au opus acestei situații. Pentru a stopa opoziția internă, Comitetul Central PC(b)U a fost dizolvat. A fost făcută reînregistrarea membrilor Partidului Comunist din Ucraina, după care compoziția sa a scăzut cu o treime. Această reorganizare a dezvăluit adevăratul, pe care bolșevicii îl acordau Partidul Comunist din Ucraina.

Statalitatea RSSU și, de data aceasta, a avut caracter formal. Puterea militară și civilă erau unite în **Comitetul Revoluționar din toată Ucraina** organ, creat la 11 decembrie 1919. El abolea toate ordinele și legile puterii albgardiste și Directoratului, precum și decretele guvernului RSSU, care vizau funcționarea organelor puterii, instituțiilor militare, economice, alimentare, financiare și le-a înlocuit cu decrete rusești. Faptul, că puterea în Ucraina aparținea unor organe electorale, bolșevicii au explicat prin prezența «trădătorilor sociali» în oraș și a culacilor din sate. Acest lucru a provocat reînnoirea politicii — «teroare roșie», împotriva celor, care erau considerați dușmani ai revoluției. În timpul formării organelor de conducere, un rol important a fost atribuit membrilor Partidului Comunist. Alte partide au fost împinse din viața politică.

La jumătatea lunii februarie 1920, Comitetul Revoluționar din toată Ucraina a transmis împuternicirile Con. Com. Pop. RSSU (condus de X. Rakovsky) și CEC(U) (condus de G. Petrovsky). În martie-aprilie au avut loc alegerile pentru Sovete. În ciuda faptului, că adversarii bolșevicilor au fost arestați, alegerile au avut loc într-o luptă politică acută. Bolșevicii au obținut în organele puterii până la 80 % din mandatele deputaților. Cu toate acestea, Sovetele aveau putere reală nesemnificativă. Toate deciziile majore erau luate de organele PC(b)U. Capitală a RSSU a devenit Harkiv.

Christian Rakovsky

Gregory Petrovsky

Comitetele țăranilor săraci — organizații țărănești din Ucraina, create de bolșevici pentru a-și consolida puterea în sat în anul 1920, care au fost folosite pentru implementarea politicii puterii sovietice în agricultură, lichidate după terminarea colectivizării.

Pentru dezmembrarea țăranimii ucrainene bolșevicii în martie 1920, au început să creeze în sate **comitetele țăranilor săraci**, care au preluat puterea în sate, ajutau unitățile de producție: împărțirea pământului, animalele, inventarul, proprietatea confiscată de la țăranimea bogată ș.a.m.d.

După revenirea la putere, bolșevicii au restaurat transformările comuniste în conformitate cu politica «comunismului de război». Mai întâi de toate a avut loc naționalizarea industriei. Acum la stat au trecut nu numai întreprinderi mari, dar și mijlocii și chiar mici. Asupra întreprinderilor de stat (mai mult de 10 mii) a început să se răspândească un uriaș aparat centralizat de conducere. În Ucraina a fost înființat Biroul pentru reconstrucție industrială, subordonat Consiliul Suprem al Economiei Naționale (CSEN) al Rusiei Sovietice.

Industria, care a devenit proprietatea statului, se afla într-o stare de criză: multe întreprinderi nu funcționau, era lipsa forței de muncă. De aceea, bolșevicii au reinnoit munca generală obligatorie. În aprilie 1920 a fost creat Comitetul principal privind îndeplinirea obligațiilor generale de muncă, cu ajutorul căreia în republică avea loc tranziția de la un sistem de angajare liberă la o muncă generală obligatorie și mobilizări în masă. Muncitorii mobilizați erau întăriți de anumite întreprinderi. Avea loc militarizarea forței de muncă: a fost stabilită norma de producție, introdusă disciplina militară și tribunalele. Au fost create instanțe judecătorești disciplinare și lagăre de concentrare, pentru cei ce încalcă disciplina muncii și «dezertorii din frontul muncii». În 1920, în RSSU funcționau șapte astfel de tabere.

Bolșevicii au început să dea teren țăranimei fără pământ și cu pământ puțin, ca urmare 52 % din gospodăriile țărănești au devenit țărani de mijloc. Totuși, în ianuarie 1920, a fost restabilită dictatura alimentară și monopolul statului asupra pâinii. A fost reluată politica colectării de produse alimentare, care acum, pe lângă cereale, s-a extins la carne, ouă și unele legume. Mărimea colectării pâinii în 1920 a fost de 160 de milioane de puduri. Dar în realitate s-au adunat doar 65 de milioane puduri. Politica colectării de produse alimentare s-a răspândit asupra tururilor curților țărănești, care aveau o suprafață cultivată mai mare de trei deseatine. S-a stabilit responsabilitatea colectivă («garanția circulară») a comunităților rurale pentru livrarea alimentelor.

Numărul mic al aparatelor de partid, nu permitea efectuarea controlului asupra zonei rurale. Pentru a face acest lucru, Comitetele țăranilor săraci, care ajutau la realizarea colectării de produse alimentare, primind 10—15 % din resursele alimentare colectate.

În iulie 1920, a apărut un decret al Con. Com. Pop. al Rusiei «Despre operațiunile de decontare», care s-a răspândit pe teritoriul Ucrainei. Se proclama, că toate instituțiile, întreprinderile și organizațiile care au nevoie de produse, materialele sau produse, sunt obligați pentru obținerea lor să se adreseze la instituțiile sovietice de distribuție. Cumpărarea lor pe piață a fost interzisă. În decembrie, s-a desfășurat pregătirea pentru anularea circulației bănești. A fost pregătit proiectul pentru înlocuirea banilor cu «Trodami» (unități de muncă). Cu toate acestea, nu a fost niciodată puse în aplicare.

După învingerea denikiniștilor Comitetul Revoluționar din toată Ucraina a aprobat o nouă lege funciară, care interzicea alocarea terenurilor pentru gospodăriile colective fără acordul țăranimii. Cu toate acestea, în a doua jumătate a anului 1920 a devenit evident pericolul lipsei de cereale. Aceasta a fost consecința politicii colectării de produse alimentare. Știind din timp, că produsele vor fi luate, țăranimea intenționa să semene numai pentru nevoi personale.

Înțelegând acest lucru, conducerea bolșevică adoptată în decembrie 1920 a luat decizia de a completa planul de colectare produselor țărești, cu planul însămânțării pământului. Se credea că această măsură va împiedica reducerea catastrofală a terenurilor cultivate. Astfel, țăranimea, practic se transformau în iobagi de stat.

2 Comunismul național. În anii 1918—1919 câteva partide ucrainene au trecut la mărturisirea ideilor comuniste, încercând să combine cele două doctrine opuse — comunism și naționalism. Partidele ucrainene, care pledau pentru instaurarea versiunii naționale a puterii sovietice, aparțin direcției național-comuniste.

3 Primul marș de iarnă al RPU. În timp ce bolșevicii au încercat pentru a treia oară să-și mențină dominația în Ucraina, Armata RPU a pornit în așa-numita **Prima Campanie de iarnă**. Armata era formată din

Poster sovietic.

Pictor I. Padalka

? Cum și ce agitație făcea în acel moment propaganda sovietică? De ce se adresează femeilor?

Comunismul național — nume generic al curentelor politice și tendințele în Ucraina și în afara ei, în prima treime a secolului XX, ce combină ideile restructurării comuniste a societății și crearea unui stat suveran Ucrainean

Marșul de iarnă, atac de cavalerie.
Pictor L. Perfetsky

? Ce informații despre Primul marș de iarnă al Armatei RPU se poate obține după ilustrație?

diviziunile Zaporojye, Volyn, Kiev și Zaliznoi. Comandantul ei a fost generalul M. Omeljanovich-Pavlenko, și adjunctul său — atamanul I. Tyutyunnik.

La 6 decembrie armata ucraineană număra 4,3 mii de oameni, ce se forma din cavalerie și infanterie, au început campania. Traversând calea ferată Kozatin-Jmerinka, Armata RPU la mijlocul lui decembrie 1919 a fost nevoită să se întâlnească cu trupele albgardiștilor, care s-au retras spre sud-est. Luptele cu albgardiștii nu s-au terminat în favoarea forțelor ucrainene. Cavaleria albgardiștilor a distrus divizia Zalizna a Armatei RPU. A fost, aparent, cea mai mare înfrângere pentru întreaga perioadă a campaniei. Totuși, peste câteva săptămâni, sub presiune intensă a Armatei Roșii albgardiștii s-au retras din Ucraina de Dreapta pe linia Crimeea-Odessa, pierzând contactul cu armata RPU.

Dorind să se desprindă de denikiniști, Armata RPU în ianuarie 1920 a venit în regiunea Uman și Cherkassy, unde li s-au alăturat forțele locale de răsculați-paritizani ale atamanului A. Guloh-Gulenko. Întâlnirea cu rebelii a ridicat spiritul de luptă a unităților

ucrainene. Comandamentul Armatei RPU a pus mari speranțe pe mișcarea de răsculați și partizani împotriva bolșevicilor. Într-adevăr, trupele rebelilor, formate din câteva mii de oameni, după expulzarea din țară a denikiniștilor, au întors armele împotriva «roșiilor». Cu toate acestea, ca și înainte, mișcarea de răsculați și partizani nu avea un singur conducător. De aceea, comandamentul ucrainean a încercat să corecteze activitatea militară a trupelor de răsculați în Ucraina Centrală. În partea de sud a regiunii Kiev, au avut loc primele bătălii importante ale armatei RPU cu trupele bolșevice, în timpul cărora trupele ucrainene au eliberat Kanivul și Cerkasy. La mijlocul lunii februarie în anul 1920 armata a traversat râul Nipru și a trecut în Poltava. Aici detașamentele au avut posibilitatea să se odihnească și să facă propagandă în rândul populației locale.

În Ucraina de pe malul Stâng Armata RPU a supus Zolotonosha. Cu toate acestea, peste puțin timp, prin ordinul comandamentului, trupele s-au întors la malul drept al Niprului. De acolo, armata RPU s-a deplasat în regiunea Herson, unde era ARGU M. Omeljanovich-Pavlenko și aliații săi sperau că trupele galițiene vor trece de partea Armatei a RPU, dar în zadar. Doar unele stărșine și soldați ARGU au aderat la Armata RPU. La începutul lunii aprilie 1920 de partea Armatei a RPU a trecut brigada de cavaleri ai atamanului E. Sheparovici. Totuși, pentru desfășurarea revoltei deschise împotriva bolșe-

vicilor, ARGU nu a fost pregătită. Luptătorii ei erau epui-zați de epidemia de tifos din timpul iernii, demoralizată de evenimentele recente și deprimați de vestea că guvernul RPU a recunoscut ocupația poloneză a Galiției.

În luna aprilie 1920, lipsa catastrofală de arme și munițiile puține au forțat armata RPU să se îndrepte spre Voznesensk, unde se aflau stocuri semnificative de muniții. La 16 aprilie, trupele ucrainene în bătălii grele și inegale a luat orașul. După acest succes operațiunile armatei, reînnoind stocurile de muniții, s-au dus la Podillya, să în-ainteze spre vest, pentru a adera la fronturile poloneze. Campania s-a încheiat la 6 mai 1920.

Ca urmare a Primului marș de iarnă Armata RPU a mers cu luptele 2,5 mii km în spatelor Armatelor Roșie și Albă. A fost păstrată baza armatei RPU, care a continuat lupta într-o alianță cu Polonia.

«Crucea de fier pentru Marșul de iarnă și lupte» — singurul ordinul militar al RPU.

4 Republica Holodnyi Yar. Centrul principal al începu-
tului mișcării răsculaților a devenit Mănăstirea ortodoxă Motronin. La cererea iegumenilor mănăstirii profesorul local Oleksa Chuchupak a creat un detașament de protecție din 22 de persoane, pentru a proteja mănăstirea împotriva loviturii de stat hătmănești. El a devenit prima organizație militară ucraineană în Holodnyi Yar. După înfrângerea în luptă cu subdiviziunea germană, sătenii s-au adresat către fratele său Vasile, cu propunerea de a deveni atamanul lor. Curând, unitatea de autoapărare a mănăstirii s-a transformat în regimentul haidamacilor Holodnyi Yar. Șeful regimentului a devenit al treilea din frații Petro Chuchupak.

Din februarie 1919, regimentul haidamacilor din Holodnyi Yar au trecut la susținerea puterii Directoratul RPU din Kiev. Regimentul de haidamaci condus de atamanul V. Chuchupak, a luat parte activă în luptele desfășurate în zona sa. Din punct de vedere organizațional se subordona atamanul ținuturilor Herson și Ekaterinoslavsk A. Gulom-Gulenko. În timpul ocupației Ucrainei de către denikiniști regimentul atamanului V. Chuchupak a luat parte la izgonirea lor din Cerkasy. În acest moment regimentul număra 2 mii de oameni.

Ulterior s-a format **republica Holodnyi Yar**, teritoriul căreia cuprindea 25 de sate din Cighirin. Ea era protejată de armata țărănească de răsculați, care număra 15.000 de persoane, condusă de

Republica Holodnyi Yar — formațiune auto-proclamată cu orientare proucraineană, care exista în anii 1919—1922, pe teritoriul districtul Cighirin al guberniei Kiev (în prezent raionul Cighirin din regiunea Cerkassy) în raionul zonei forestiere Holodnyi Yar, cu centrul în satul Melniki.

Vasyl Chuchupak

atamanii localnici care se subordonau lui V. Chuchupak. Datorită acestor forțe teritoriul ținutului Cerkasy mai mult decât alte zone din Ucraina a rămas liber de ocupația bolșevicilor. În februarie 1920, răsculații republicii Holodnyi Yar interacționau cu Armata RPU, care a efectuat Primul marș de iarnă.

În martie 1920, Vasyl Chuchupak a murit într-o bătălie cu detașamentul bolșevic. După aceasta, republica Holodnyi Yar a fost condusă de membrul comitetului de răsculați Holodnyi Yar Ivan Derkach. El a condus forțele rebele în timpul revoltei antibolșevice în primavara-toamna anului 1920. Influența republicii Holodnyi Yar s-a răspândit dincolo de granițele Cighirinului în satele învecinate în sus pe Nipru către Cerkasy. Cu toate acțiunile și măsurile sale, locuitorii republicii Holodnyi Yar au subliniat devotamentul lor față de Ucraina. Conform mărturiilor contemporanilor, chiar și salutarile de fiecare zi pentru ei erau: «Glorie Ucrainei! – Ucrainei Glorie!» sau «Glorie Ucrainei! — Glorie pentru totdeauna!»

Una dintre principalele etape ale luptei bolșevicilor cu locuitorii republicii Holodnyi Yar a fost proclamarea amnistiei pentru răsculații, care, în mod voluntar vor depune armele. Mulți rebeli au fost de acord să oprească lupta și au depus armele. După aceea, bolșevicii au început represiunea împotriva rebelilor. Familiile lor și cei care au fost acuzați că îi ajutau pe aceștia au fost evacuați, confiscată averea, inventarul și stocurile produselor alimentare. Toată populația aptă de muncă a fost trimisă în unitățile armatei de muncă, iar cei ce nu erau apti de muncă — au fost mutați în alte localități. Existența Republicii Holodny Yar a fost anulată în anul 1922, când acei atamani răsculaților, care au rămas la libertate, au căzut în ambuscadă și au fost arestați.

Atamanii Republicii Holodnyi Yar și alți insurgenți erau ținuți în închisoarea Lukianivka din orașul Kiev. La 9 februarie 1923, la ora 8.30, ei au ridicat o revoltă. Aproape patru ore în închisoarea din mijlocul Kievului au avut loc lupte. După înăbușirea răscoalei, pe supraviețuitori, bolșevicii i-au împușcați.

În timpul Revoluției ucrainene, în Ucraina de pe Nipru erau și alte formațiuni **aproape-state** cu diferite orientări ideologice. Apariția lor s-a datorat activității maselor largi în timpul desfășurării stihilor revoluționare, nemulțumirii față de putere sau lipsa de putere. La ele aparțineau: Republica Gulyaipole, republica Bashtanka, republica populară Visunskaya, republicii Medvinskaya, Republica Ciornyi Yar și republica Yampolsk.

! **Concluzii.** La sfârșitul anului 1919, bolșevicii și-au stabilit a treia oară puterea în Ucraina, înlocuindu-i pe denikiniști.

► Revenirea la putere a bolșevicilor a dus la reluarea politicii «comunismul de război» și «teroarei roșii» împotriva adversarilor lor.

► Bolșevicii au lichidat toate partidele politice, pe care le vedeau rivale, și au format treptat un sistem de un singur partid.

► Primul marș de iarnă a permis armatei RPU în vremuri istorice dificile să păstreze baza forțelor lor armate și să continue lupta, aplicând o nouă tactică.

► Republica Holodnyi Yar a intrat în istorie ca un exemplu strălucit al patriotismului, iubirii de libertate și de nesupunere a poporului ucrainean.

? **Întrebări și însărcinări**

1. Ce sunt colectările de produse alimentare? **2.** Numiți data Primului marș de iarnă. **3.** Cine a condus Armata ucraineană în Primul marș de iarnă? **4.** Ce este Republica Holodnyi Yar?

▲ **5.** Descrieți procesul de restabilire a puterii bolșevicilor și a politicilor lor în Ucraina. **6.** Cum a avut loc Primul marș de iarnă a Armatei RPU? **7.** De ce Republica Holodnyi Yar a devenit un exemplu de patriotism, libertate de iubire și nesupunere a poporului ucrainean?

★ **8.** Arătați pe hartă evenimentele, legate de cursul Primului marș de iarnă. **9.** Continuați să completați tabelul «Evenimentele Revoluției ucrainene din ani 1917—1921» (p. 29). **10.** Formați grupuri mici și discutați întrebarea: care a fost locul și rolul Primului marș de iarnă a Armatei RPU în Revoluția ucraineană din anii 1917—1921.

★ **11.** Potrivit istoricilor ucraineni contemporani O. Rublev și O. Reent, «primii pași ai puterii sovietice în Ucraina în anul 1920 au arătat dorința nemărginită a partidului leninist să o înhame la un car general-rus, sub formă de formațiune politică de stat cu drepturi egale». Explicați cum înțelegeți acest lucru, folosind materialul din paragraf.

§ 16. Ucraina în primăvara anului 1920 — în 1921

► **1.** De ce S. Petliura a fost forțat să solicite ajutorul conducerii poloneze? **2.** Care a fost poziția armatei generalului A. Denikin la sfârșitul anului 1920? **3.** Care au fost caracteristicile Primului marș de iarnă?

1 **Premisele războiului trupelor aliate ucraineano-poloneze împotriva bolșevicilor în anul 1920. Tratatul de la Varșovia.** În conducerea poloneză la acea vreme, predomina ideea de expansiune în Est. În același timp, reprezentanții taberei moderate susțineau retragerea din sfera influenței rusești a Lituaniei, Bielorusiei și Ucrainei și crearea cu acestea a unei federații. Susținătorii acțiunilor mai hotărâte au vizat includerea teritoriilor

lituaniene, popoarele bielorus și ucrainean la Polonia, neglijându-le dorințele. Liderii Poloniei înțelegeau, de asemenea, că bolșevicii după stabilirea puterii lor vor reveni cu siguranță la realizarea ideii revoluției mondiale și se vor deplasa spre vest.

În același timp, restaurarea Imperiului Rus, care era susținută de Marea Britanie și Franța, văzând în el aliat în confruntare cu Germania, partea poloneză nu dorea. De aceea, la sfârșitul lunii august 1919 Polonia și-a oprit deplasarea spre est, ca consecință a devenit înfrângerea lui A. Denikin în lupta împotriva autorităților bolșevice.

Directoratul RPU a fost forțat să se alăture alianței cu Polonia, ca unicul posibil aliat în lupta împotriva bolșevismului. Începutul războiului trupele aliate ucraineano-poloneze cu autoritățile bolșevice în **anul 1920** a fost precedat de semnarea unui tratat polono-ucrainean, ce a intrat în istorie ca **Tratatul de la Varșovia**. Conținea convenție politică și militară.

Conform acordului politic:

- ▶ Guvernul polonez a recunoscut dreptul RPU la existența independentă în limitele de nord, est și sud, care vor fi determinate de aranjamentele cu statele vecine. În același timp, Polonia a recunoscut Directoratul RPU suveran condus de Atamanul principal S. Petliura ca putere supremă în RPU.

- ▶ Hotarele RPU au fost stabilite astfel, încât Rzecz Pospolita în schimbul recunoașterii independenței Ucrainei, a primit Galiția Răsăriteană, Volynul de Vest, Holmshcyna, Pidleașya, Polissya.

- ▶ Polonia a recunoscut teritoriul RPU până la granițele din 1772 (adică prima împărțire a Poloniei).

- ▶ Ambele părți s-au angajat să nu încheie acorduri internaționale, care sunt periculoase pentru oricare dintre ele.

- ▶ Drepturile național-culturale trebuie să se acorde cetățenilor naționalităților ucrainene și poloneze din teritoriile ambelor state.

- ▶ Reforma agrară din Ucraina se va realiza printr-o constituantă (adunarea constitutivă convocată în scopul redactării unei constituții). Până la convocarea sa, trebuia să asigure în mod legal drepturile proprietarilor de pământ de cetățenie poloneză din Ucraina.

- ▶ A fost încheiată o convenție militară, care a constituit o parte integrantă a acestui acord.

- ▶ Condiția rămânea secretă și nu putea fi publicată fără consimțământul ambelor părți, cu excepția alineatului 1, care a fost anunțată imediat după semnarea acordului.

- ▶ Condiția intra în vigoare imediat după semnarea acestora. Ca secret el nu era supus ratificării.

Conform convenției militare, luptele ambelor părți ar putea fi conduse numai de comandamentul polonez. Viața economică a Ucrainei a trecut sub controlul Poloniei. Moneda trebuia să fie unică. Administrației poloneze i-a fost subordonată conducerea căii ferate. Ucraina se obliga să aprovizioneze armata poloneză cu produse, precum și cai, boi, căruțe, etc. Polonezii s-au angajat să participe la aceste operațiuni numai până la Nipru, în hotarele Ucrainei de pe malul Drept. Pe Malul Stâng al Ucrainei polonezii refuzau să ajute trupele RPU.

Acordul a fost perceput negativ de populația ucraineană din Galiția și de majoritatea liderilor ucraineni. Acțiunile lui S. Petliura, referitor la încheierea Tratatului de la Varșovia, au fost condamnate de M. Grușevskii, V. Vinnicenko, iar șeful guvernului Directoratului RPU I. Mazepa a demisionat.

i

2 Cursul războiului dintre trupele aliate ucraineano-poloneze și bolșevicii în 1920. La 25 aprilie 1920, trupele aliate ucraineano-poloneze în mod neașteptat pentru autoritățile bolșevice, au lansat o ofensivă comună. Subunitățile ucrainene în componența forțelor aliate erau Divizia a șasea a siciovicilor a Armatei RPU sub comanda colonelului **Mark Bezrukcika** și a treia Divizie a Pușcașilor de Fier sub comanda colonelului **Alexander Udovichenko**. Ambele divizii au fost formate în primăvara anului 1920 din prizonieri și soldații ucraineni internați, care se aflau în lagărele poloneze. A treia divizie ucraineană, conform acordurilor, fixate în Tratatul de la Varșovia, Y. Pilsudski a refuzat să o formeze și să o înarmeze.

Aliații repede au ocupat Jitomir, Korosten, Berdicev, Kozyatin, iar în luna mai au luat Kievul. În capitală, alianța trupelor ucraineano-poloneze au ținut o paradă solemnă pe Khreshchatyk — strada principală a orașului.

S. Petliura spera, că mișcarea antibolșevică va susține acțiunile militare, dar în zadar. Prin eforturile trupelor bolșevice toate manifestările mișcării de rezistență au fost suprimate. Faptul, că populația locală nu a sprijinit trupele aliate, a fost condiționată de atitudinea soldaților polonezi până la evenimente. Soldații polonezi și ofițerii au făcut pogromuri împotriva populației evreiești și ucrainene, au recurs la persecuții și represii împotriva clerului ortodox.

Curând, bolșevicii au mutat din alte regiuni în Ucraina aproape 40 de mii de luptători și deja pe 14 mai au trecut la contraatac. Cu două zile înaintea acestui eveniment, trupe poloneze, temându-se de asediu, au părăsit Kievul. La 5 iunie Armata Roșie a spart frontul și a restabilit puterea bolșevicilor din Jitomir și Berdicev. Dezvoltând ofensiva, au scos trupele poloneze din Bielorusia, au intrat pe teritoriul Poloniei și au lansat un atac asupra Varșoviei.

Polonia a apelat după ajutor la statele din Antanta. Aliații au fost de acord să ofere ajutor, cu condiția recunoașterii statutului Galiției Răsăritene. Polonia a acceptat acest lucru, iar Antanta a crescut presiunea diplomatica asupra Rusiei. Ministrul britanic al afacerilor externe, lordul J. Curzon, într-o notă specială a cerut Rusiei Sovietice să-și oprească trupele în locul stabilit de Antanta, pe granița estică a așezării polonezilor («Linia Curzon»). Rusia a abandonat medierea Angliei și a insistat asupra negocierilor directe cu Polonia. Între timp, încercările Armatei Roșii de a ocupa Lviv și Varșovia au eșuat. Un rol semnificativ l-au jucat subdiviziunile militare ucrainene, care au apărut zona centrală apărută de polonezi în zona Zamosty. La sfârșitul lunii august 1920, Armata Roșie a fost forțată să se retragă. Noua linie a frontului a trecut prin Korosten—Jitomir—Berdicev. Cu toate acestea, armata poloneză, de asemenea, nu a avut puterea pentru ofensivă.

În octombrie 1920, Polonia și Rusia Sovietică au întărit un armistițiu și au început lucrările asupra unui tratat de pace. Y. Pilsudski, ignorându-l și îndeplinindu-și obligațiile sale față de partea ucraineană, a întreprins o campanie împreună cu unitățile ucraineano-poloneze și au ocupat Jmerinka, Bar și Vinnița. Cu toate acestea, în noiembrie, Armata Roșie a respins această ofensivă. Guvernul Directoratului RPU a fost forțat să părăsească Ucraina. După refuzul Seimului polonez de a continua războiul, forțele ucrainene, care au trecut granița Poloniei, au fost dezarmate și plasate în tabere speciale. Speranțele lui S. Petliura la ajutorul polonez au fost zadarnice.

La 18 martie 1921, Polonia a semnat **Tratatul de Pace de la Riga** cu Rusia Sovietică și RSSU. Conform tratatului la Polonia au trecut împreună cu pământurile vest-belaruse ținuturile Holm, Podlasie, Volynul Apusean și Podolia Apuseană. URSS a refuzat la pretențiile sale față de Galiția Răsăriteană. Pacea de la Riga și granițele stabilite în conformitate cu ea, bolșevicii le-au considerat a fi temporare, iar războiul viitor cu Polonia — inevitabil. Un astfel de statut al Ucrainei, în care o parte din terenurile sale era împărțită între vecini (România, Cehoslovacia și Polonia) și, pe de altă parte, a fost stabilit regimul totalitar bolșevic, a fost recunoscut la nivel internațional și a existat până la cel de-al Doilea război mondial.

3 **Înfrângerea de către bolșevici a «mișcării albe» în Crimeea și înfrângerea adepților lui Mahno.** În aprilie 1920, forțele albgardiștilor, concentrate în Crimeea, erau conduse de **Petro Wrangel**, care și-a luat titlul de «conducător și comandant-șef a Forțelor armate din sudul Rusiei». Reformând trupele, introducând schimbări în ideologia «mișcării albe», a reușit să-și consolideze poziția. El a abandonat ideea de «Rusia unită și indivizibilă» și a fost gata să facă o alianță cu S. Petliura. P. Wrangel a făcut o reforma agrară radicală: care prevedea transmiterea în proprietate privată

a pământului, pentru o răscumpărare în mărime de 20 % din recolta mediu, care urma să fie plătită pe parcursul a 25 de ani.

Până la sfârșitul lunii iunie 1920, profitând de faptul, că forțele principale ale Armatei Roșii erau ocupate în războiul cu Polonia, P. Wrangel a capturat nordul Tavriei, partea de sud a Ekaterinoslavului, creând o amenințare pentru Donbass. Toate încercările de trece pe Peninsula Taman și de a ridica cazacii de pe Don și Kuban la revolta anti-bolșevică au fost fără succes. Țăranii și cazacii își mai aminteau încă de regimul lui A. Denikin și nu aveau încredere în P. Wrangel. Între timp, Armata Roșie a blocat înaintările lui P. Wrangel.

Comandamentul sovietic, îngrijorat de ofensiva albilor, în august a luat o decizie cu privire la înființarea Frontului de sud, sub comanda lui M. Frunze. Aici au fost aruncate forțe suplimentare, dar nu au fost suficiente pentru a învinge pe P. Wrangel. Pentru a atrage forțe suplimentare în septembrie în 1920, s-a încheiat un acord între Guvernul RSSU și mahnviștii acțiune împotriva lui P. Wrangel. N. Mahno a prezentat cereri politice: să acorde autonomie districtului Gulyaipole, să permită propaganda ideilor anarhiste, să elibereze anarhiștii și mahnoviștii din închisori, să ofere ajutor cu arme. Conducerea sovietică a RSSU, după înțelegerea cu Moskova, a fost de acord cu aceste cerințe. Ca urmare a înțelegerii, Armata Roșie a primit un aliat bine înarmat în cucerirea Crimeei. La 7 august Armata Roșie atrecut la contraofensivă. În regiunea Kahovka, ea a traversat Niprul a capturat o rampă de lansare, care amenința spatele și flangul trupelor P. Wrangel. Toate încercări de a elimina acest cap de pod nu au avut succes. Cu insucces s-a încheiat raidul albgardiștilor pe malul drept al Niprului și cu succes în Donbass. La mijlocul lunii octombrie, albgardiștii au ținut apărarea pe întreg frontul. La 28 octombrie, Armata Roșie a început o ofensivă decisivă, care s-a încheiat cu înfrângerea completă a trupelor lui P. Wrangel în Tavria de Nord. Albgardiștii au pierdut 50 % din puterea lor vie și 40 % din armele lor. Retrași în Crimeea, ei reprezentau încă o amenințare gravă. Biroul Politic al CC al PC(b)R a decis să termine înainte de sosirea iernii înfrângerea lui P. Wrangel.

Armata Roșie era formată din aproape 100 de mii de oameni. Ei i s-a opus un grup de 28 mii de oameni, care au apărat puternic fortificațiile Perekopolului pe istmul Crimeei. Comandamentul Armatei Roșii a luat decizia de retragere prin lacul Sivash, ocolind fortificațiile, o parte din armată a fost aruncată la asaltul fortificațiilor Perekopolului (Valul turcesc). În perioada 8—11 noiembrie 1920, pozițiile de apărare a albgardiștilor cu prețul pierderilor mari a fost luat. La 13 noiembrie, unități ale Armatei Roșii au intrat în Simferopol, iar la 17 noiembrie au ocupat întreaga Crimee. Părțile Armatei Albe și refugiații (aproximativ 150 de mii de oameni) s-au să evacueze pe nave către Turcia și Bulgaria. Cu toate acestea, aproximativ 300 de mii de civili și militari nu au putut sau nu au vrut să-și părăsească patria. Ei au devenit obiectul

masacrului din partea autorităților sovietice. În general, după diferite estimări au fost distruse de la 40 la 150 de mii de persoane.

După înfrângerea P. Wrangel, comandamentul sovietic a decis să scape de mahnoviști (adeptii lui Mahno). La 20 noiembrie au fost arestați, iar mai târziu împușcați comandanții grupului de trupe a lui Mahno din Crimeea S. Karetnikov și P. Gavrilenco. La 25 noiembrie, a început o operațiune de distrugere a unităților mahnoviștilor din Crimeea. La 26 noiembrie 1920 M. Frunze a emis un ordin, în care el a cerut «să fie considerat Mahno și trupele sale dușmani ai puterii sovietice». În zona Eupatoria, unitățile lui N. Mahno au fost înconjurate. Cu toate acestea, victoria nu a fost ușoară. După o luptă aprigă o parte a mahnoviștilor a reușit să fugă în Crimeea, dar lângă Tymoshivka s-au ciocnit de mari formațiuni ale Armatei Roșii și au fost înfrânți. Un mic grup al mahnoviștilor, care au supraviețuit s-au alăturat mai târziu resturilor de răsculați în frunte cu N. Mahno, care au ieșit din încercuirea din zona Gulyaypole. Pentru a lupta cu rebelii au fost date 2/3 din trupele Frontul de sud. Represiunile, împotriva răsculaților și a populației, care i-au susținut pe răsculați, au întărit mișcarea răsculaților. În martie 1921, sub comanda lui N. Mahno erau deja 15 mii de oameni, și, în general, în Ucraina au existat aproape 40 de mii de răsculați.

Apogeul mișcării antibolșevice a lui N. Mahno a fost în vara anului 1921. Trupele lui au înaintat spre Harkiv, Poltava, pe malul Drept al Niprului. Pentru a suprima revolta pe teritoriul Ucrainei a fost concentrați aproape 1 milion de soldați ai Armatei Roșii. Pentru a lupta împotriva mahnoviștilor au fost create unități speciale de zbor, armate cu vehicule blindate, care urmăreau grupurile de răsculați. În cele din urmă, ca urmare a represiunilor și în condiții de amenințare a foametei, mișcarea răsculaților a căzut. N. Mahno împreună cu un grup restrâns de susținători în septembrie 1921 au trecut frontiera sovieto-română, apoi sa mutat în Polonia, și apoi în Franța. A menținut legăturile cu mișcarea anarhistă internațională.

4 Al doilea marș de iarnă. În luna ianuarie 1921, reprezentanți ai conducerii RPU, care erau în Polonia, au creat sediul Răsculaților și partizanilor, pentru pregătirea revoltei generale împotriva regimului bolșevic din Ucraina. Organizarea campaniei în Ucraina, S. Petliura a încredințat-o generalului I. Tyutyunnik. Această campanie a fost numită al **Doilea marș de iarnă**. Scopul campaniei a fost de a oferi ajutor militar mișcării de răsculați antibolșevică din Ucraina.

Activizarea mișcării de partizani din Ucraina era legată de încercările de a împiedica scoaterea alimentelor de aici și transportarea lor spre Rusia. Acest lucru trebuia să salveze populația Ucrainei de foamea, care a lovit-o în iarna anilor 1921—1922. Scopul strategic al campaniei a fost de a ridica o revoltă populară și să răstoarne regimul bolșevic în Ucraina.

Pregătirile pentru campanie erau făcute de reprezentanții comandamentului poloneze. Ei au fost de acord să elibereze pentru participarea pe bază de voluntari în campania din Ucraina 2 mii de ostași ucraineni, care erau în tabere de concentrate.

Armata ucraineană de răsculați, formată pentru campanie, era împărțită în trei grupuri — Volyn (aproximativ 800 de luptători), Podilsk (400 de luptători) și Basarabsky (300 de luptători). Numele grupurilor au fost legate de regiunile în care au fost formate și de unde trebuiau să intre în Ucraina. Conducerea generală a campaniei era îndeplinită de liderul grupului Volyn I. Tyutyunnik.

Comandamentul Armatei Roșii știa despre pregătirea campaniei și planifica să-i încercuiască și să-i distrugă. Pe malul Drept, la acel moment, erau concentrați aproximativ 500 de mii de soldați ai Armatei Roșii.

Toate cele trei grupuri au trecut granița în diferite orașe. Primele mesaje despre trecerea granițelor au fost primite pe 28 octombrie. Grupul Basarabska, care se îndrepta spre Odessa și trebui să obțină ieșire la mare, s-a confruntat cu numeroase trupe a RPU și a fost forțat să se retragă pe teritoriul României. Grupul Podilsky, care trebuia să îndepărteze atenția de la principale forțe ale răsculaților, prin bătălii grele a trecut toată Podilya și s-a apropiat de satul Borodyanka la 60 km de Kiev. Totuși, după ce și-a pierdut speranța de a se uni cu grupul Volyn, s-a întors și s-a retras pe teritoriul Poloniei. Grupul Volyn, la început înainta cu succes, dar a intrat în împrejurimi și a fost înfrânt pe 17 noiembrie 1921, într-o bătălie din apropierea Mali Minky. 359 de luptători al grupului au fost capturați și împușcați în apropierea orașului Bazar, 150 de luptători au putut să se retragă pe teritoriul Poloniei.

Al Doilea marș de iarnă al unităților Armatei RPU a fost ultima încercare pe cale armată pentru a obține independența Ucrainei în timpul Revoluției ucrainene din anii 1917—1921. Cu evenimentele celui de al Doilea marș de iarnă s-a încheiat Revoluția ucraineană din anii 1917—1921. Armata bolșevică în toamna anului 1921 — iarnă anului 1922 prin măsurile represive au suprimat ultimile centre de rezistență și încercări ale mișcării de răsculați în Ucraina.

Soldații Armatei Roșii trag în prizonierii participanții la al Doilea marș de iarnă în 1921

? De ce au făcut bolșevicii un astfel de masacru?

5 **Importanța istorică și lecțiile Revoluției ucrainene din anii 1917—1921.** În timpul revoluției schimbări semnificative a suferit situația geopolitică a Ucrainei. Înainte de Primul război mondial pământurile, locuite de

populația ucraineană, au fost împărțite între imperiile Austro-Ungar și Rus. După ce revoluția a arătat posibilitatea de a aduna teritoriile, în care locuiau ucraineni, într-un singur stat suveran, întrebarea despre unire nu a fost pusă la îndoială. Cu toate acestea, statele-biruitoare în Primul război mondial nu doreau apariția unei Ucraine independente. Pământurile etnice ucrainene au fost împărțite între cele patru state — Polonia, Cehoslovacia, România și viitorul URSS.

Înfrângerea Revoluției ucrainene sa datorat diferitor motive. Din păcate, la acel moment, majoritatea populației nu era pregătită pentru o luptă decisivă pentru Ucraina, din cauza nivelului scăzut al conștiinței naționale. Un impact negativ asupra conștiinței socio-politice a populației a avut ideologia socialistă, dominantă la acel moment. Majoritatea partidelor socialiste ucrainene privind crearea statului au aderat la concepțiile autonomist-federaliste, pe care au încercat să le realizeze în timpul revoluției. Opiniile referitoare la independență nu au devenit decisive în mișcarea națională ucraineană, din cauza contradicțiilor interne și nivelul de conștiință scăzută a populației. Incoerență și greșelile guvernelor ucrainene, în special în problema agrară, referitoare la diferite straturi ale populației au fost transferate în tabăra adversarilor revoluției.

În perioada Revoluției ucrainene, se simțea lipsa activiștilor politici din rândul ucrainenilor instruiți. Cei mai mulți lideri ucraineni erau specialiști în diferite domenii ale științei, scriitori și jurnaliști talentați, profesori, etc., dar ei erau puțin familiarizați cu activitatea de creare a statului. Acest lucru a provocat controverse printre liderii ucraineni, în căutarea unor căi de creare a statului.

Multe forțe în timpul revoluției au fost folosite nu pentru construirea statului, ci pentru ura socială. Elementul otomanșcinei, mișcarea de răsculați au rămas acea forță, care a distrus totul în conflictele fratricide, dar nu era îndreptată spre unirea forțelor pentru a proteja statul.

Un rol foarte negativ în anii revoluției a jucat încetinirea și consecvența conducătorilor revoluției în crearea propriilor forțe armate. Armata ucraineană ar fi trebuit să păstreze cuceririle revoluției. RPU a refuzat complet să își creeze propriile trupe regulate, Statul Ucrainean al lui P. Skoropadskii se baza pe ajutorul armatelor străine, și numai Directoratul RPU a început crearea armatei ucrainene.

Important, în semnificația istorică a Revoluției ucrainene din anii 1917—1921 a fost faptul, că ea a activat procesele de formare a națiunii politice ucrainene moderne și a restaurat tradițiile statalității ucrainene.

Concluzii. Datorită acordului de la Varșovia, care a fost diferit acceptată în societatea ucraineană, Ucraina a primit ajutor din partea Poloniei în lupta împotriva autorităților bolșevice.

► Rezultatele războiului trupelor aliate ucraineano-poloneze cu forțele bolșevice din anul 1920 au fost asigurate prin acordul de la Riga.

► După înfrângerea Forțelor armate din sudul Rusiei și mahnoviștilor, bolșevicii au învins adversarii lor pe teritoriul Ucrainei.

► Al Doilea marș de iarnă a fost un eveniment, cu care s-a terminat Revoluția ucraineană din anii 1917—1921.

► Conform semnificației sale istorice, Revoluția ucraineană din anii 1917—1921 ocupă un loc important în lupta de eliberarea — națională a poporului ucrainean.

Întrebări și însărcinări

1. Ce terenuri din vest a pierdut Ucraina în urma Tratatului de la Varșovia? 2. Când a fost încheiat Tratatul de la Riga? 3. Care dintre cele trei grupuri — participante la al Doilea marș de iarnă a fost cel mai mare?

4. Caracterizați premisele războiului trupelor aliate ucraineano-poloneze cu bolșevicii în anul 1920 și esența Tratatului de la Varșovia. 5. Care au fost urmările și rezultatele războiului trupelor aliate ucraineano-poloneze cu bolșevicii în anul 1920? 6. Ce rol, în evenimentele Revoluției ucrainene, a jucat al Doilea marș de iarnă? 7. Explicați semnificația istorică și lecțiile Revoluției ucrainene din anii 1917—1921.

8. Arătați pe harta atlasului evenimentele, legate de luptele trupelor aliate ucraineano-poloneze cu bolșevicii, și granița de vest a Ucrainei după Tratatul de la Riga din anul 1921. 9. Continuați completarea tabelului «Evenimente ale Revoluției ucrainene din anii 1917—1921» (p. 29). 10. Discutați întrebarea: Tratatul de la Varșovia — este o eroare, compromis, succes diplomatic sau altceva.

11. Pregătiți un eseu pe tema «Cum văd Revoluția ucraineană din anii 1917—1921 după 100 de ani?»

§ 17. Dezvoltarea culturii în timpul Primului război mondial și la începutul revoluției Ucrainene

- 1. Care au fost condițiile dezvoltării culturii ucrainene la începutul secolului XX?
2. Care au fost principalele realizări ale culturii ucrainene în această perioadă?
3. Numiți activiștii renumiți ai culturii ucrainene la începutul secolului XX.

1 **Cultura Ucrainei în 1914 — începutul anului 1917.** Perioada Primului Război Mondial nu a fost favorabilă pentru cultura Ucrainei, dar continua să se dezvolte.

În 1914—1915, pe teritoriul Ucraina Nipreană, în școli învățau doar 140 de mii de copii, iar în instituțiile superioare de învățământ își făceau studiile 35.2 mii de studenți. Pe pământurile vest-ucrainene situația nu era mai bună. În Ucraina, până în anul 1917, nu exista nici o instituție de învățământ cu predare în limba ucraineană.

Modernismul — este o mișcare literară care cuprinde mai multe curențe literare în arta secolului XX, caracterizată prin amestecarea elementelor de diferite stiluri și transformarea mijloacelor revoluționare ale expresivității.

Futurismul — tendința avangardistă în artă, care neagă limbajul comun și normele artistice, a promovat individualismul extrem și formalismul.

Simbolismul este una dintre tendințele stilistice ale modernismului. El s-a axat pe exprimarea artistică cu ajutorul simbolurilor și ideilor în afara percepției senzoriale.

Principalele centre științifice au fost Kievul și Harkovul.

În literatură, odată cu «noua școală» a prozei ucrainene (V. Stefanik, O. Kobylanska), care s-a păstrat în creația neo-realismului și romantismului, au apărut noi tendințe moderniste — **futurism** și **simbolism**. Un exemplu de abordare a imaginii realității a rămas creația lui V. Vinnickenko. În această perioadă au continuat să fie tipărite cărțile poetului Olexandr Olesy (Kandyba). Se dezvoltă teatrul ucrainean (M. Sadovski, L. Kurbas) și cinema (D. Sahnenko).

În muzică se dezvoltă stilul național, combinând elemente de folclor cu cele mai bune tradiții ale clasicilor (compozitorii M. Leontovici, K. Stețenko, Y. Stepovyi).

În domeniul picturii și graficii activau maeștrii M. Boychuk, P. Kovtun, O. Murașko, O. Novakivsky, M. Sosenko și I. Truș.

În arhitectură se combinau motivele stilurilor clasic, modern și altele.

2

Condițiile de dezvoltare a culturii ucrainene în timpul Revoluției ucrainene.

Fiecare regim politic care a existat în Ucraina în anii 1917—1921, a avut o linie proprie în domeniul culturii. În același timp a fost susținută și aprobată doar activitatea acelor figuri ale educației, științei, literaturii și artei, care susțineau principiile lor ideologice. Aceasta a afectat toate sferele vieții culturale din Ucraina în 1917—1921.

A influențat negativ asupra dezvoltării culturii politizarea societății și împărțirea ei în diferite tabere politice, care nu se percepeau reciproc. Schimbările frecvente ale regimurilor politice împiedică dezvoltarea culturii, ceea ce face politica, în toate sferele vieții publice și, prin urmare, în cultură să difere semnificativ.

A avut o influență negativă asupra culturii confruntările armate, care au avut loc în acea perioadă pe teritoriul Ucrainei. Drept urmare, în societate s-au răspândit intoleranța și cruzimea, iar viața umană și-a pierdut valoarea. Mulți activiști culturali, după schimbarea regimului politic, fugind de persecuție, de anarhie sau pur și simplu căutând o viață mai bună — **emigrează**.

Emigrarea — plecarea cetățenilor din țara lor în altă țară pentru reședința permanentă.

3 **Politica RCU în domeniul educației.** Procese democratice inițiate după răsturnarea monarhiei în Rusia, au deschis mari oportunități pentru renașterea culturii și educației ucrainene. Inteligența ucraineană s-a angajat activ în crearea unor diverse societăți culturale, educaționale și organizații. Astfel a fost deschisă Uniunea Ucraineană a profesorilor și a fost fondată revista «Școala ucraineană».

Președintele Uniunii Ucrainene a profesorilor a fost aleasă **Sofia Rusova**, membră a RCU.

În luna mai, comisia școlară RCU a început să introducă limba ucraineană în toate instituțiile de învățământ.

În septembrie 1917 a fost înființată Uniunea Ucraineană «Prosvita». Până în toamnă în Ucraina au fost deschise 39 gimnazii ucrainene (25 dintre ele acționau în sate), dar până la sfârșitul anului — încă 53. În pofida situației dificile, au fost publicate manuale ucrainene noi.

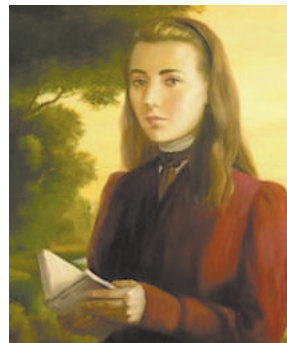
Prima în ucrainizarea învățământului superior a devenit Universitatea Harkiv. Ulterior, Universitatea din Kiev a introdus, de asemenea, discipline în limba ucraineană.

4 **Activitatea Uniunii «Prosvita». Dezvoltarea editării de cărți. Viața artistică și religioasă.** Uniunea «Prosvita», care și-a început activitatea în Ucraina Nipreană în timpul revoluției din 1905—1907, a fost închisă în anii reacției. Răsturnarea țarismului a dat un nou impuls pentru crearea Uniunilor «Prosvita». Deja în vara anului 1917, Ucraina era acoperită de o rețea densă de Uniuni «Prosvita».

Au apărut multe edituri noi care au început să tipărească cărți ucrainene. Presa periodică se tipărea într-un număr mare.

Revoluția a inițiat schimbări în viața teatrală. În aprilie, a fost creat Comitetul Teatrului Național Ucrainean, din care făceau parte actorul I. Marianenko, regizorul Les Kurbas, compozitorul O. Koshits, scriitorii V. Vinnicenko, Olexander Olesy, L. Staritskaya-Chernyakhivska, publiciștii S. Efremov, I. Steshenko, ș.a.

O atenție deosebită a fost acordată creării unui cinematograf național. Astfel, în Kiev a fost creat primul cinematograf staționar de stat. În ianuarie 1918, a apărut o secție cinematografică, condusă de L. Staritskaya-Chernyakhivska.

Sofia Rusova

Ludmila Staritskaya-Chernyakhivska

Gheorghii Narbut.
Pictorul B. Kustodiev

Autocefalie (derivată din cuvintele grecești «în-suși» și «cap») — independența administrativă a bisericii naționale (locale). Biserica Ortodoxă există sub forma unor biserici locale independente; această independență este exclusiv administrativă, externă și nu încalcă unitatea credinței, sfințeniei, experienței spirituale.

Majoritatea scriitorilor contemporani cu entuziasm se implică în crearea unei noi culturi. În primul an al Revoluției Ucrainene, P. Tychna și-a încheiat prima culegere de poezii «Soneacinâi clarnet» (1918), combinând motivațiile naționale ucrainene cu tradițiile simbolismului european.

Revoluția Ucraineană a contribuit la întoarcerea în Ucraina a unor renumiți artiști autohtoni, în special M. Boychuk, G. Narbut. Anume G. Narbut a elaborat schițe de timbre poștale ale RPU și ale uniformelor militare ale armatei ucrainene.

Religia în viața poporului ucrainean a jucat un rol important în toate timpurile — a fost unul dintre principalii factori în formarea națiunii, mentalității, identității naționale a ucrainenilor. Revoluția a deschis calea spre reînnoirea vieții interioare bisericești, precum și relația dintre biserică și stat. Apare ideea de **autocefalie** a Bisericii Ortodoxe din Ucraina.

Concluzii. În anii Primului Război Mondial și ai Revoluției Ucrainene, în ciuda diferiților factori nefavorabili, cultura ucraineană și-a intensificat dezvoltarea.

- ▶ RCU a realizat ucrainizarea învățământului.
- ▶ Activitatea societății «Prosvita» și dezvoltarea editării de cărți au contribuit la formarea unei conștiințe naționale a populației ucrainene.
- ▶ În viața artistică, activiștii culturali au căutat noi forme și metode de creație.
- ▶ În viața religioasă, problema principală a fost autocefalia Bisericii Ortodoxe din Ucraina.

Întrebări și însărcinări

1. Cum a influențat asupra dezvoltării culturii ucrainene, politizarea societății? 2. Cine a condus societatea ucraineană a învățământului școlar? 3. Cine a elaborat proiectul stemei RNU? 4. Ce este autocefalia?
5. Care au fost principalele realizări ale culturii ucrainene în 1914 — începutul anului 1917? 6. Descrieți condițiile dezvoltării culturii ucrainene în perioada Revoluției Ucrainene. 7. Care au fost particularitățile politicii RCU în domeniul învățământului? 8. Ce schimbări au avut loc în activitatea societății «Prosvita» și în dezvoltarea editării de cărți în perioada RCU? 9. Cum s-a schimbat viața artistică în această perioadă?
10. Formați grupuri mici și discutați întrebarea: cum s-a schimbat viața culturală în Ucraina în perioada RCU. 11. Alcătuiți un tabel intitulat «Dezvoltarea culturii în timpul Revoluției Ucrainene».

Perioada revoluției	Principalele realizări

- ★ **12.** A fost oare reușită politica Radei Centrale ucrainene în domeniul culturii? Argumentați-vă părerea.

§ 18. Dezvoltarea culturii Ucrainei în timpul statului ucrainean al lui P. Skoropadskii și a Directoratului RCU

- **1.** Care au fost realizările vieții culturale din prima perioadă a Revoluției ucrainene?
2. Cum credeți, ce este comun între începutul Revoluției Ucrainene și activarea mișcării autocefaliei Bisericii Ortodoxe din Ucraina?

1 Dezvoltarea învățământului în perioada hatmanatului lui P. Skoropadskii. În timpul hatmanului a continuat procesul de ucrainizare al învățământului. Odată cu înființarea gimnaziilor ruse au fost înființate și gimnazii ucrainene. Astfel, la sfârșitul anului 1918 — 150 din 836 de gimnazii erau ucrainene. Puterea de stat a depus multe eforturi pentru pregătirea și tipărirea manualelor ucrainene noi pentru școli.

De asemenea, guvernul hatmanului a avut grijă de învățământul superior. Încercarea ucrainizării accelerate a Universității Sf. Volodimir din Kiev în perioada RCU nu a avut succes. Prin urmare, s-a decis să se creeze noi universități cu predare în limba ucraineană și un număr mare de discipline ucrainene. Deci, în afară de universitățile din Kiev, Har-kiv, Odesa au fost deschise încă două universități naționale ucrainene — universitatea din Kiev și Kamyanet-Podilsky. Guvernul a susținut instituțiile de învățământ superior și le-a acordat statutul național de stat.

În perioada hatmanatului în Kiev, a fost înființată Universitatea Populară Evreiască (a activat de la 9 iunie 1918 și până la sfârșitul anul 1920) — prima instituție de învățământ superior pe teritoriul fostului imperiu Rus și singura în istorie instituție superioară de învățământ, unde se predă în limba evreiască. În Ekaterinoslav, în această perioadă a fost deschisă o universitate privată rusă. În ea activau două catedre cu predare în limba ucraineană.

2 Crearea Academiei de Științe din Ucraina. Dezvoltarea științei. Viața artistică. În noiembrie 1918, guvernul hatmanului a înființat **Academia de Științe Ucrainene (AȘU)**, cu sprijinul ministrului învățământului public M. Vasilenko și al cercetătorului V. Vernadsky. Acesta din urmă a devenit primul său președinte.

În componența Ministerului Educației și Artei, a fost creată Departamentul General al artei și culturii naționale. Guvernul a alocat fonduri semnificative pentru păstrarea monumentelor vechi, pentru cercetări arheologice, pentru sprijinul colectivelor creative și a maeștrilor, a susținut muzeele.

A fost fondat cel de-al doilea cor național ucrainean, capela de stat a banduriștilor lui G. Khotkevich și Orchestra Simfonică de Stat în numele lui M. Lysenko. Activitatea Conservatoarelor din Kiev, Odesa și Harkiv au fost de asemenea fructuoase.

În perioada hatmanatului se observă un adevărat avânt al creației compozitorilor ucraineni M. Verikivsky, G. Veryovka, B. Lyatoshynsky, L. Revutsky, P. Demutsky. Își continua activitatea Academia ucraineană de artă din perioada RCU, condusă de artistul grafic G. Narbut. El a fost acela care, în timpul hatmanatului, a realizat schițele actelor de stat, scrisori și cărți poștale.

În 1918, la Kiev, a apărut prima unificare a simbolistilor ucraineni «Studioul alb».

Poetul M. Semenko a rămas liderul futurismului ucrainean. În anii 1919—1921 la Kiev, a creat asociația futuristă «Flamingo». În 1918, Semenko a publicat în Kiev culegerile de lucrări «Pierro iubește», «Nouă poeme», ș.a. în stil futurist. În 1919, M. Semenko a proclamat un nou stil — «futurism revoluționar».

Neoclasiști — asociație a literatorilor moderniști ucraineni începutul secolului XX.

În 1918 a început să apară în Kiev, revista «Knyhar», care a adunat în jurul ei un grup de scriitori, care se numeau **neoclasiци**. Revoluția, în opinia

susținătorilor acestei direcții, a oferit ocazia de a combina în opera literară cele mai bune tradiții ucrainene cu comorile culturii mondiale. Ei s-au numit esteti, respingând categoric manifestările populismului și romantismului în literatură. Din neoclasiци făceau parte M. Zerov, P. Filippovici, M. Dray-Hmara, O. Burgardt (pseudonim Yuri Klen), M. Rylsky.

În această perioadă, s-a dezvoltat și cinematograful. În vara anului 1918, în Kiev, pe baza secțiunii cinematografice, a fost înființată compania «Ukrainfilm» — prima organizație ucraineană de stat din domeniul cinematografiei.

3 Biserica. Viața religioasă. Venind la putere, P. Skoropadskii deja în «Legea guvernului temporar» a declarat despre locul important, care îl ocupă biserica ortodoxă în viața societății, dar în același timp a promis că «toți, cetățenii statului ucrainean care nu aparțin credinței ortodoxe, precum și toți locuitorii de pe teritoriul Ucrainei ... se bucură de alegerea liberă a credinței și tradițiilor».

Pentru a menține relațiile cu toate bisericile care acționau în acea perioadă, pe teritoriul Statului ucrainean, a fost înființat Ministerul con-

fesiunilor. Legislația specială a reglementat diferite aspecte ale vieții religioase și relațiile dintre instituțiile de stat și biserică.

i

4 Procesul cultural în perioada Directoratului RCU. În situația în care a nimerit directoratul RCU să îndeplinească o politică culturală eficientă a fost dificil, deși Ministerul Educației era condus de renumitul lider al bisericii și cărturar I. Ognienko și Ministerul Artelor — de activistul mișcării ucrainene D. Antonovici (fiul lui V. Antonovici). Principalele lor eforturi erau îndreptate spre dezvoltarea educației și întărirea statutului limbii ucrainene. Dar, de fapt, singura măsură semnificativă pusă în aplicare de către Directoratul RCU, după venirea la putere în sfera culturală a fost înlocuirea tuturor afișelor din Kiev cu altele în limba ucraineană.

Tendința unor oameni din RPU de a forța ucrainizarea, nedreptatea dezgustătoare față de patrimoniul cultural din vremurile anterioare nu a mărit numărul de adepți ai noului guvern. Unii dintre liderii acestei epoci a propus, în general, să fie închise instituțiile hatmaniene «burgheze», în special Academia de Științe. Astfel a fost lichidată Orchestra Simfonică de Stat și în același timp, a fost creată Capela Republicană ucraineană. În afară de aceasta, deja prin primele sale legi, Directoratul a exclus o parte semnificativă a elitei intelectuale din procesul de formare a statului ca reprezentanți ai «populației neproductive».

O astfel de politică a Directoratului și schimbarea frecventă a guvernului a dus la emigrarea în masă a intelectualilor ucraineni în străinătate, iar cei care au rămas, încercau să nu și exprime opiniile politice.

i

5 Situația bisericii ortodoxe în perioada Directoratului RCU. Recunoașterea de către biserica ortodoxă Rusă a statutului autonom al ortodoxiei ucrainene puțin ce a schimbat. Clerul pro-rus se opune oricărei încercări de separare a bisericii ucrainene de biserica ortodoxă Rusă. La 1 ianuarie 1919, Directoratul RCU a adoptat o lege privind autocefalia Bisericii Ortodoxe Ucrainene. Cu toate acestea, să o pună în aplicare în condițiile ocupării denikiniste și, ulterior, a forțelor bolșevice nu au reușit. Acest lucru a fost împiedicat de către episcopatul șovinist rus și clerul conservator. În pofida acestui fapt, adepții mișcării bisericești naționale au creat parohii ortodoxe ucrainene în Kiev și alte orașe și au proclamat la 5 mai 1919 autocefalia Bisericii ortodoxe Ucrainene.

i

! **Concluzii.** Pentru statul ucrainean din timpul lui P. Skoropadskii a fost caracteristic dezvoltarea culturală de succes, care a fost susținută de stat.

- ▶ În viața religioasă a statului, din perioada hatmanatului un loc important l-a ocupat problema statutului Bisericii ortodoxe din Ucraina.
- ▶ Procesul cultural în perioada Directoratului a fost condiționat de situația dificilă care a apărut în acea vreme în Ucraina.
- ▶ În viața religioasă, Directoratul a continuat lupta pentru autocefalia Bisericii ortodoxe Ucrainene.

Întrebări și însărcinări

1. Ce universități noi au fost create în Ucraina în timpul hatmanatului? 2. Cine a devenit primul președinte al Academiei de Științe din Ucraina? 3. Cine, în perioada hatmanatului, a condus Academia Ucraineană de artă? 4. Cine a fost ministrul învățământului în primul guvern al Directoratului RCU?
5. Cum a evoluat învățământul în statul ucrainean în timpul lui P. Skoropadskii? 6. Care a fost rolul culturii Ucrainei în crearea Academiei de Științe? 7. Care au fost realizările vieții artistice de atunci? 8. Comparați dezvoltarea bisericii și a vieții religioase în perioada RCU și a hatmanatului. 9. Ce a fost caracteristic procesului cultural în timpul Direcției Naționale a Națiunilor Unite? 10. Care au fost particularitățile situației bisericii ortodoxe în perioada Directoratului RCU?
11. Completați tabelul «Dezvoltarea culturii în perioada Revoluției Ucrainene» (pag.103). 12. Discutați întrebările problematice: Ce perioadă a Revoluției Ucrainene a fost cea mai fructuoasă în dezvoltarea culturii și ce a contribuit la aceasta?
13. Ce sarcini, care necesitau o soluție urgentă, erau puse în fața culturii Ucrainei la începutul secolului XX? Cum au fost ele rezolvate în timpul Revoluției Ucrainene?

§ 19. Dezvoltarea culturii Ucrainei în timpul regimului bolșevic (anii 1918—1920)

- ▶▶ 1. Ce este ideologia? 2. Cum credeți, ce este comun între ideologie și cultură? 3. Care sunt trăsăturile ideologiei marxiste?

Politica bolșevică în domeniul culturii. Politica bolșevică în sfera culturală a fost marcată de **politizare** și **ideologizare** considerabilă. Cultura ar fi trebuit să devină un mijloc **de propagandă** a ideilor comuniste și educarea unui «om nou» — constructorul comunismului, loial partidului bolșevic. La început a fost permisă diversitatea formelor și a speciilor, și în general, libertatea creației. De la activiștii culturali, se cerea doar loialitate față de noua putere. Cu toate acestea, curând această «libertate» a fost înlocuită de o presiune ideologică rigidă asupra cercului artistic și a creației sale. Scopul politicii bolșevice în domeniul culturii a fost formarea unei personalități noi, educată pe valorile ideologiei comuniste.

2 **Politica învățământului din perioada bolșevică.**

În sfera învățământului, RPC a RSSU de fapt a implementat măsurile introduse de bolșevici în Rusia. Conform hotărârii Congresului al VIII-lea al PCR(b), munca politică și culturală trebuia să se desfășoare în trei direcții: propaganda comunistă, învățământul general și cultural. Principalul centru cultural din sat au devenit casele de lectură, iar în orașe — case populare, biblioteci, cluburi. Totuși posibilitățile acestor instituții nu au putut fi utilizate în întregime din cauza analfabetismului. Crearea unei comisii republicane pentru lichidarea analfabetismului (august 1920), tipărirea manualelor, abecedarelor, Programelor școlare au contribuit la depășirea acestuia. La sfârșitul anului 1920 cel puțin 51,9 % din populația Ucrainei știau să citească și să scrie.

La 2 iulie 1919, guvernul RSSU a aprobat «Regulamentul cu privire la o școală unică a muncii», care determina învățământul obligatoriu și gratuit al copiilor cu vârsta cuprinsă între 7 și 16 ani.

În timpul revoluției, zeci de mii de copii au devenit orfani și fără adăpost. La 1 iulie 1920, Comisariatul Popular al învățământului RSSU a emis «Declarația despre educația socială a copiilor». În toate centrele provinciale și orașe industriale au fost deschise case de copii, au introdus donațiile naturale și bănești pentru orfani și persoane fără adăpost.

Schimbări semnificative au avut loc și în sistemul de învățământ superior. Pe baza universităților, care au fost lichidate, au fost create mai multe institute independente specializate. Învățământul superior a fost gratuit. Puterea sovietică a creat, de asemenea, condiții pentru învățământul profesional.

Bolșevicii au manifestat interes față de activitatea savanților ucraineni. În 1919, a fost restabilită activitatea Academiei de Științe Ucrainene (AȘU).

3 **Editarea cărților și literatura. Viața artistică.**

Cu scopul de a menține în țară o atmosferă ideologică, puterea nu a economisit bani pentru publicarea ziarelor și revistelor. În fiecare centru provincial și raional, erau publicate unul sau mai multe ziare în limba rusă, ucraineană și chiar evreiască. Presa periodică și literatura propagandistică au devenit un mijloc eficient de formare a conștiinței publice. În acel timp, activau artiștii renumiți: P. Tycyna, V. Ciumak, V. Ellan-Blakitny, Oles Dosvitny, A. Golovko, Ostap Vyșnya (O. Gubenko), O. Doncenko, I. Le, S. Sklyarenko, P. Panci.

Atitudinea scriitorilor față de puterea sovietică era ambiguă.

Politizarea — acordarea unui anumit fenomen al vieții sociale un caracter politic, întărind relația sa cu politica.

Ideologizarea — aspirația și încercările de a combina dezvoltarea unei sfere a vieții societății cu o anumită ideologie.

Propaganda — răspândirea tipărită și verbală a ideilor, pozițiilor politice, științifice și de altă natură.

În 1920, se dezvoltă activ teatrul. Atenția principală a colectivelor creative era îndreptată spre alegerea repertoriului, utilizarea celor mai bune lucrări ale dramaturgiei sovietice și universale, precum și crearea pieselor contemporane noi.

La Kiev, în acest timp, au apărut o serie de teatre profesioniste și muncitorești-tărănești, inclusiv Teatrul Popular al uniunii actorilor scenei și arenei «Pasărea albastră», Teatrul Primul regiment comunist, Teatrul Armatei Roșii, Teatrul «Arlekyn» șase teatre raionale, etc.

Dezvoltarea artei muzicale a fost legată de activitatea Orchestrei simfonice în numele lui M. Lysenko, organizată la Kiev în 1919, precum și de activitatea Capelei ucrainene de stat (abreviat în ucraineană) — «Dumka»), condus de N. Horodovenko. Orchestre Simfonice au apărut, de asemenea, în Harkiv, Ekaterinoslav, Odesa.

A lucrat efectiv în acel timp și Academia de Arte din Ucraina. A unit pictorii: M. Boychuk, M. Buracek, M. Juk, V. Kricevsky, A. Manevyci, O. Muraško, G. Narbut. În această perioadă se desfășoară și «propaganda monumentală» — crearea sculpturilor artiștilor marxismului.

În arta cinematografică, bolșevicii, începând cu 1919, au început naționalizarea industriei cinematografice. Filmul a devenit unul dintre cele mai importante mijloace de propagandă și agitație. Bolșevicii au lansat o nouă specie de cinema — filmul de agitație. Doar în 1919, regizorii care s-au alăturat bolșevicilor, au filmat 21 de filme de acest gen.

Dezvoltarea artei a fost influențată negativ de acțiunile puterii, care cereau să se însceneze spectacole, și să scrie opere «corecte din punct de vedere ideologic».

Conform ideilor liderilor bolșevici, construcția unei noi societăți comuniste nu ar trebui să aibă loc până când lumea veche nu va fi complet distrusă. În mai 1919 a început demolarea monumentelor construite în vremurile pre-revoluționare. Multe monumente, care aveau o valoare artistică și istorică semnificativă, au fost distruse (în special, monumentul principesei Olga din Kiev, creat după proiectul sculptorului I. Kavalieridze).

4 Biserica. Viață religioasă. În timpul încercărilor anterioare de stabilire a regimului său puterea bolșevică nu a avut timp pentru a-și exprima atitudinea față de biserică. Dar, poziția ei contra bisericii s-a observat în urma împușcăturilor și rechizițiilor, după care au suferit mai multe biserici din Kiev, iar un detașament de soldați ai Armatei Roșii l-au împușcat pe Mitropolitul Kievului și Galіției — Vladimir.

Întorcându-se a doua oară, bolșevicii se conduceau de decretul «Cu privire la separarea bisericii de școală și de stat (Despre libertatea conștiinței)» din 20 ianuarie 1918, în care, pe lângă regulamente, care defineau caracterul

laic al statului și separarea bisericii de școală, se referea la interdicțiile comunităților religioase și a bisericii de a deține proprietăți private, să-i priveze drepturile unei entități juridice, naționalizarea proprietății bisericești.

! **Concluzii.** În timpul puterii bolșevice, cultura Ucrainei a suferit o ideologizare și o politizare semnificativă. Totuși, în aceste condiții, nu a încetat dezvoltarea sa progresivă.

► Creșterea numărului de instituții de învățământ și instituții culturale și educaționale a contribuit la formarea dorinței oamenilor muncii de a însuși valorile spirituale. Cu toate acestea, îl putea satisface doar ceea ce era în conformitate cu ideologia bolșevică, respingând efectiv realizările mondiale în cultura spirituală. Acest lucru a dus în mod inevitabil la numeroase fenomene negative și la sărăcirea generală a culturii Ucrainei în timpul regimului bolșevic.

► Unul dintre pietrele de temelie ale politicii bolșevice în domeniul culturii a fost politica de lichidare a analfabetismului.

? Întrebări și însărcinări

1. Ce este ideologizarea? 2. Care a fost situația cu analfabetismul la sfârșitul anului 1920? 3. Ce tendințe artistice au evoluat în literatura ucraineană în acel timp? 4. Ce este «propaganda monumentală»? 5. Când a fost creat BOAU?
6. Care au fost caracteristicile politicii bolșevicilor în domeniul culturii? 7. Care a fost politica bolșevică în învățământ? 8. Comparați politica învățământului din Ucraina a guvernului din epoca Revoluției și regimului bolșevic. 9. Ce s-a schimbat în dezvoltarea editării de cărți și a literaturii în perioada puterii bolșevice? 10. Care a fost viața artistică a Ucrainei în timpul regimului bolșevic? 11. Care au fost trăsăturile și manifestările vieții religioase în timpul puterii bolșevice?
12. Alcătuiți planul dezvoltat la tema «Dezvoltarea culturii Ucrainei în timpul regimului bolșevic». 13. Formați grupuri mici și discutați problema: Prin ce se deosebea cultura Ucrainei în timpul regimului bolșevic de evoluția sa în perioada Revoluției Ucrainene din 1917—1921.
14. Pregătiți un mesaj sau o prezentare despre viața reprezentanților diferitelor clase ale societății ucrainene în perioada 1914—1921 pentru lecția de generalizare după capitole.

Lecții practice

Locuri memoriale ale Revoluției ucrainene din ținutul natal

Sarcini pentru generalizarea cunoștințelor și pregătirea pentru evaluarea tematică la capitolul III «Desfășurarea Revoluției ucrainene. Lupta pentru restaurarea statalității ucrainene»

CAPITOLUL IV. ÎNFIINȚAREA ȘI INSTITUIREA REGIMULUI TOTALITAR COMUNIST ÎN UCRAINA

§ 20. Statutul RSSU la începutul anului 1920. Intrarea în componența RSSU. Schimbările administrative și teritoriale ale RSSU în anul 1930

- 1. Care au fost, după părerea voastră, principalele lecții și consecințe ale proceselor de construire a statului ucrainean în perioada 1917—1921? 2. În componența căror state au fost incluse pământurile ucrainene în anul 1921? Arătați-le pe hartă. 3. Care au fost principalele măsuri luate de autoritățile sovietice cu privire la politica «comunismului de război»? Ce consecințe a avut realizarea ei?

1 **Poziția internațională a RSSU.** După înfrângere, în lupta pentru statalitatea ucraineană, țările ucrainene vestice intră în componența Poloniei, României și Cehoslovaciei. Republica Socialistă ucraineană (RSSU) a fost creată pe restul pământurilor. Are un teritoriu de 452 mii km², iar numărul populației sale, conform recensământului din 1920, a ajuns la 25,5 milioane de locuitori. Toate republicile sovietice formate pe teritoriile fostului Imperiu Rus, au fost oficial independente, dar, de fapt, ca urmare a dominației în fiecare dintre ele a partidului comunist formau un singur stat fără nume comun. La început, a existat sub forma unei alianțe militaro-politice, iar din 1921 — ca federație contractuală.

La sfârșitul lunii decembrie 1920, la Moskova președintele RPC al RSSU, H. Rakovsky, a semnat cu președintele RPC al Rusiei V. Lenin un «Acord aliat muncitorilor și țăranilor între RSFSR și RSSU». Partea introductivă a acestui acord se referă la independența și suveranitatea ambelor state, precum și la necesitatea de a uni forțele pentru apărarea comună și dezvoltarea economică. Pentru aceasta, guvernele ambelor state au unit șapte comisariate, militar și maritim, comerțului exterior, finanțelor, muncii, drumurilor, poștal și telegraful, Consiliul Suprem al economiei naționale. Acest acord a creat posibilități reale pentru diferențierea funcțiilor autorităților puterii republicane și Moscovei.

RSSU a fost unica republică, cu excepția RSFSR, care avea dreptul la o activitate politică externă independentă. De acest lucru s-a folosit în mod activ H. Rakovsky, care a condus, de asemenea, Comisariatul popular al afacerilor externe al RSSU ucrainean. El a considerat că sarcina sa principală este de a obține recunoașterea diplomatică a Ucrainei sovietice ca o garanție a suveranității sale. În ianuarie 1921, reprezentanții RSSU au semnat primul acord internațional cu Georgia, în februarie — cu Lituania, și după un timp a stabilit relații diplomatice cu Letonia și Estonia. Delegația RSSU a semnat Tratatul de pace de la Riga cu Polonia, care a deschis calea pentru stabilirea relațiilor diplomatice. La începutul lunii ianuarie 1922, o delegație a RSSU a semnat un acord de prietenie și fraternitate cu Turcia.

În aprilie 1921 la Berlin, a fost semnat un acord interstatal ucraineano-german, privind schimbul de prizonieri de război. În luna decembrie a aceluiași an, reprezentanții Rusiei și Ucrainei au semnat la Viena un acord interimar cu Austria. În 1921 RSSU a semnat, și un acord cu Italia, iar anul viitor — un acord temporar cu Cehoslovacia.

În 1922 ambasadele al RSSU acționau în Marea Britanie, Austria, Italia, Germania, Polonia, Cehoslovacia și Rusia. De la 1 mai 1923 RPC al RSSU a semnat 45 de acorduri internaționale, acorduri cu șapte organizații internaționale și patru rezoluții ale conferinței europene de la Genova.

România a fost singura țară vecină a RSSU, cu care nu au fost rezolvate relațiile interstatuale.

În primăvara anului 1923, trecerea Galiției de Est la Polonia, a provocat o deteriorare a relațiilor sovietico-poloneze.

Totuși, toate aceste eforturi internaționale au împiedicat intrarea RSSU în URSS.

i

2 Formarea URSS și urmările pentru Ucraina. Relații neregulate între republici au provocat conflicte interne în partidul bolșevic și între instituțiile publice. În august 1922 Biroul politic al Comitetului Central (CC) al PCR(b) a creat o comisie specială pentru a determina căile de îmbunătățire a relațiilor dintre republicile sovietice. Comisia a pregătit un proiect de hotărâre, care vizează intrarea republicilor sovietice în componența Rusiei sovietice, cu dreptul la autonomie (Proiectul lui I. Stalin). Primul secretar al CC al PC(b)U D. Manuilsky a susținut acest plan. Împotriva a fost președintele PCR, H. Rakovsky.

În schimb, V. Lenin a propus crearea unei asociații de stat **Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (URSS)** pe principii egale, chiar și cu dreptul de a se retrage din această componență. Dar, partidul bolșevic nu și-a schimbat structura și funcțiile, ceea ce a determinat viitorul caracter unitar al statului.

În octombrie 1922, Plenara Comitetului Central al PCR(b) a aprobat acest plan, care a fost susținut și de comuniștii ucraineni.

La **30 decembrie 1922**, la Moskova a avut loc I congres al sovieticilor din URSS, care a aprobat declarația privind formarea URSS. Fondatorii noului stat erau Republica Sovietică Socialistă Federativă Rusă, Republica Sovietică Socialistă Bielorussiană, Republica Sovietică Socialistă Ucraineană și Republica Federală Socialistă Trans-Caucaziană a Republicii Azerbaidjan, Armenia și Georgia.

Tratatul Uniunii ar trebui să fie un acord internațional. Cu toate acestea, niciodată nimeni nu l-a aprobat și nu l-a semnat. În locul lui, în **Constituția URSS, în 1924**, în capitolul «Acordul cu privire la formarea

Delegația RSSU la Congresul radelor.
Moskova, decembrie 1922

Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste», a apărut textul care se deosebea semnificativ de proiectul discutat. În afară de aceasta, constituția este un document intern, și nu un document internațional. Deci, din cauza acestor manipulări republicile sovietice au devenit părți ale Imperiului Rus reînviat sub forma URSS.

În componența URSS, drepturile republicilor sovietice s-au redus semnificativ.

Guvernul republican conducea (raportat în același timp în fața autorităților centrale) gospodăria agricolă, sănătatea, educația, justiția, afacerile interne și securitatea socială. Centrul aliat a primit dreptul de a conduce politica externă, de a comanda forțele armate, transportul, comunicația și comerțul exterior. În subordonarea republicană-aliată erau industria, finanțele, alimentația și munca.

În conformitate cu Constituția URSS, fiecare dintre republicile uniunii avea dreptul la libera ieșire din componența Uniunii, dar acest drept a fost pur declarativ, nu s-a prevăzut mecanismul real de punere în aplicare a acestuia.

Concomitent cu limitarea drepturilor suverane în componența URSS, înființarea unui stat unic a consolidat unele realizări ale poporului ucrainean. Astfel, a fost recunoscută integritatea teritorială a Ucrainei, s-au acordat anumite drepturi minorităților naționale care au trăit compact pe teritoriul republicii, este aprobat propriul lor aparat. Ucraina a devenit o formațiune națională și teritorială, care îi reflecta identitatea sa națională.

3 Schimbări în diviziunea administrativ-teritorială a URSS în anii 1920—1930. Structura administrativ-teritorială a RSSU în anii 1920—1930 a fost în continuă schimbare și reformare. Până în 1925, vechea diviziune a guvernelor, care exista în Imperiul Rus a fost păstrată. În 1922, județele și parohiile au fost lichidate, în loc de acestea, au fost formate 53 de districte și 706 raioane, care au unit consilii rurale și orașenești.

În 1925, a fost introdusă o diviziune administrativă în trei niveluri: districte (41) — raioane (680) — primării (sovete sătești) (10 314). Dintre acestea, 12 sunt raioane naționale și 549 consilii sătești naționale (evreiești, polone, germane, grecești, tătare). În același an au avut loc schimbări și în separarea RSSU și RSFSR. Astfel, partea estică a orașului Donbas cu orașele Șahty și Taganrog au fost incluse în RSFSR, iar RSSU a inclus

zone mici în nord-estul republicii (în special orașul Putivl). În 1930 districtele au fost desființate și a fost introdusă o structură pe două nivele: raion (484) rural și orașenesc (18) — consiliul local.

Scopul reformei a fost de a aduce provincia mai aproape de centru. Cu toate acestea, structura pe două nivele nu a corespuns cerințelor. În 1932, cea mai mare unitate administrativă a devenit regiunea. Primele cinci au fost formate regiunile mari — Vinnița, Dnipropetrovsk, Kiev, Odessa și Harkiv. Până la sfârșitul anului 1932, s-au format regiunile Donețk și Chernihiv. Regiunile au fost împărțite în raioane (în 1939 — 583), iar ele, la rândul lor în consilii locale — orașenești, sătești și orașenești de tip urban. Un astfel de sistem a existat, cu unele schimbări, până la prăbușirea URSS. De asemenea, acest sistem s-a păstrat și în primii 25 de ani de existență a Ucrainei independente. În anii 1924—1940 pe malul stâng al Nistrului a existat RASS moldovenească, care, după părerea liderilor sovietici, trebuiau să demonstreze moldovenilor, ce locuiau în Basarabia, care făcea parte din componența României, beneficiile puterii sovietice.

Concluzii. La începutul anilor 1920 Ucraina sovietică era un stat independent, dar în realitate depindea de Moskova.

► În atitudinea Partidului Comunist din Moskova și a conducerii sovietice s-a observat tendința de a lichida statutul independent al RSSU. Acțiunile centrului au provocat rezistență din partea conducerii republicii. Totuși, Moskova a inițiat crearea unei uniuni a republicilor sovietice naționale.

Întrebări și însărcinări

1. Cu ce țară a încheiat RSSU primul acord internațional? 2. Când s-a format federația contractuală? 3. Care republici sovietice au devenit fondatorii URSS? 4. Care a fost planul lui I. Stalin? 5. Ce prevedea planul lui I. Stalin? Ce în cadrul URSS aparținea guvernului RSSU? 6. Când în RSSU a fost lichidată divizia pe guverne?
7. Care a fost poziția internațională a RSSU? 8. Ce schimbări în statutul de stat al Ucrainei a avut loc în 1919—1923? 9. Descrieți principalele caracteristici ale procesului de creare a RSSU. 10. Care a fost statutul Ucrainei în URSS?
11. Pregătiți o prezentare pe tema «Ucraina și crearea URSS». 12. Identificați pe harta atlasului, care a fost teritoriul RSSU și structura teritorial-administrativă a acestuia în 1921—1939. Care au fost schimbările din sistemul administrativ?
13. A avut oare posibilitate Ucraina să nu intre în componența URSS și să-și păstreze statutul de republică sovietică independentă? Argumentați răspunsul. 14. Prin ce se deosebea proiectul de autonomie al lui I. Stalin de proiectul reprezentanților republicilor sovietice și al lui V. Lenin?

§ 21. RSSU la începutul anului. Foametea din anii 1921—1923. Introducerea NPE

- 1. Ce este «comunismul de război»? 2. Ce schimbări în viața economică, socială a populației din Ucraina au avut loc în urma implementării politicii «comunismului de război»?

1 **Situația internă a RSSU. Revolta antisovietică.** Situația internă a Ucrainei, pe teritoriul căreia, din vara anului 1914, pe parcursul aproape a șapte ani, au avut loc operațiuni militare, a fost foarte dificilă. În 1920, producția industrială constituia doar 10 % din nivelul anului 1913, producția de metale — doar 5 %, producția de cărbune — abia la 30 %. Din cele 11.000 de întreprinderi care existau în 1922, lucrau doar 2552, din cele 57 cuptoare furnale funcționa doar unul. A fost distrusă complet o treime din rețeaua feroviară. Au rămas doar 40 % din locomotive. Câmpurile semănate de la 20,9 milioane de desetine în 1913, a scăzut la 15,4 milioane de desetine în 1920. A scăzut roada. Suma totală a daunelor provocate de războiul civil a fost de 12 miliarde de carboave.

Numărul lucrătorilor industriali a scăzut cu 50 %. Extrem de dificilă a fost situația alimentară. Încercarea autorităților de a exclude proviziile din sat a dus la izbucnirea unui nou val de rezistență armată. Bolșevicii din nou, ca și în 1919, se confruntau cu o revoltă țărănească. Cel mai mare avânt îl are în primăvara și vara anului 1921. În rapoartele checiștilor era notat că «numărul total de bandiți în 1921 a ajuns la 40 de mii de oameni».

În afară de aceasta, au avut loc manifestări țărănești în Rusia (răscoala lui A. Antonov în gubernia Tambov, răscoala din Siberia de Vest), Asia Centrală și alte orașe. Una dintre acțiunile anti-bolșevice a fost revolta marinarilor Flotei din Marea Baltică (cei mai mulți proveneau din Ucraina) în Kronstadt.

Puterea sovietică a definit mișcarea țărănească ca «banditism politic» și a început suprimarea ei violentă. Doar pe malul drept erau aproape 1 milion de soldați ai Armatei Roșii. De aceea, până în toamna anului 1921 au fost învinse aceste revolte. De asemenea, după cum știți deja, a doua campanie de iarnă a Armatei RPU a eșuat. Dar, rolul cel mai important în suprimarea mișcării țărănești, l-a avut foametea din anii 1921—1923 și schimbarea politicii bolșevice.

Rezistența armată a țărănimii a contribuit la anumite schimbări în opiniile puterii bolșevice. Conștientizau că activitățile politicii «comunismului de război» distrug economia, devin o amenințare și pentru puterea lor.

2 **Foametea din anii 1921—1923.** În 1921, în regiunea Volga, Caucazul de Nord și guberniile sudice ale RSSU, care erau principalele regiuni unde se cultiva pâinea, a fost o mare secetă, cea mai mare parte a recoltei a fost pierdută. A început foamea. O astfel de situație a fost și în Odessa, Mykolaiv, Zaporozjja, Ekaterinoslav, Donețk și în sudul regiunii Harkiv. Redistribuirea recoltei ar fi putut schimba situația. Dar, Moskova a cerut conducerii ucrainene, cu orice preț, să asigure furnizarea neîntreruptă de pâine în centrele industriale din Rusia, Moskova și Petrograd.

Între timp, situația din provinciile sudice ale RSSU s-a înrăutățit rapid. În decembrie 1921, în guberniile sudice ale RSSU a început moartea populației într-un număr foarte mare din cauza foametei. Numai la mijlocul lunii ianuarie 1922, când au murit de foame aproximativ 4 milioane de oameni, s-a permis să apară acest subiect în presă. Iar în iunie 1922 a fost oprit exportul de cereale în Rusia.

Președintele RPC-RSSU H. Rakovsky a apelat imediat la organizația americană pentru ajutor (OAA) — o organizație neguvernamentală formată în SUA cu scopul de a ajuta țările europene afectate de Primul Război Mondial. În Rusia, această organizație activa din august 1921. RSSU a avea posibilitate, să se folosească și de ajutorul comitetului «Joint», misiunii F. Nansen și Comitetului Internațional pentru ajutorul celor ce sufereau de foame în Rusia Sovietică («Mijrobdop») creat cu participarea Cominternului. Ajutor din partea acestor organizații Ucraina a primit pe parcursul lunii martie 1922 — iunie 1923. Acest ajutor a avut un rol important în depășirea foamei și evitarea mortalității numeroase.

În toamna anului 1922, conducerea Moskovei, având nevoie de resurse financiare, pentru prima dată încearcă să facă comerț cu pâine pe piața mondială. Pentru ca exporturile de cereale să nu se învecineze cu imoralitatea, că țările vecine au acordat ajutor, a fost anunțat, că datorită recoltei din 1922 s-a reușit să se depășească foametea. Din RSSU, la acel moment s-au exportat 13,5 milioane de puduri de cereale. Se consideră că, din cauza exportului de pâine și a aprovizionării sale pentru necesitățile orașelor ruse, foametea din sudul Ucrainei a durat până la jumătatea anului 1923.

De asemenea, profitând de foamete, bolșevicii au jefuit bisericile. Toate acestea au fost făcute sub pretextul folosirii bogăției bisericii pentru cumpărarea de alimente în străinătate. În schimb, nici unul dintre fondurile primite nu a fost cheltuit pentru a-i ajuta pe cei flămânzi.

i

Foametea din 1921—1923 a avut o influență semnificativă asupra mișcării rebele țărănești antibolșevice din Ucraina. Cercetătorii moderni consideră că, în 1921, autoritățile au aplicat pentru teroarea țărănimii ucrainene foametea ca mijloc de a suprima forțele de opoziție. Numărul de decese din timpul foametei din 1921—1923 în Ucraina este de 1,5—2 milioane de persoane, iar pierderile demografice globale sunt de 5 milioane de persoane.

3 **Introducerea NPE în Ucraina.** În martie 1921, al X-lea Congres al PCR(b) a adoptat o rezoluție specială, conform căreia a fost adoptată legea privind înlocuirea colectării produselor alimentare cu un impozit natural, iar RNK URSS a hotărât costul acestui impozit, care trebuia să fie mai mic decât colectările obligatorii. În 1921, impozitul natural din republică se ridica la 117 milioane de puduri în loc de 160 milioane de puduri stabilite anterior. Pentru prima oară, în timpul puterii sovietice, țărani ar putea vinde liber ceea ce le rămâne. Prin aceasta, de fapt este reînnoit comerțul privat interzis anterior.

În **ianuarie 1921**, pentru noul curs al bolșevicilor, este folosită pentru prima dată denumirea de «**Noua politică economică**» (NPE). Treptat, guvernul și-a revizuit politica socio-economică în alte domenii — industrie, finanțe, conducere, relații de muncă.

Explicând esența NPE, V. Lenin a subliniat că a fost forțat să se îndepărteze temporar de construcția socialismului, dar aceasta nu înseamnă respingerea cursului de construcție a comunismului. Deci, el a susținut, că construirea lui cu mâinile comuniștilor este o idee copilărească, pentru că comuniștii sunt o picătură în marea poporului și NPE va permite societății comuniste să fie creată cu mâini necomuniste, deoarece toate «înălțimile conducerii» din economie rămân în mâinile statului: întreprinderile mari, comerțul exterior, transportul, băncile.

Introducerea NPE în Ucraina în 1921 practic nu a avut loc. Foametea și confiscarea rezervelor de cereale au anulat introducerea unui impozit alimentar. Cu toate acestea, NPE a contribuit la reînnoirea economică a Ucrainei. Cel mai repede se reînnoiește gospodăria agricolă. În primăvara anului 1925 suprafața terenurilor semănate în Ucraina s-a ridicat la 95 % față de 1913, în timp ce colectarea de cereale a ajuns la nivelul la care era în ultimii ani înainte de război. Dar componența comercială era mai mică.

Pentru creșterea gradului de comercializare, puterea a promovat dezvoltarea diverselor forme de cooperare industrială și de consum. În aprilie 1921, republica a creat un sistem unificat de cooperare de consum, care a unit toate asociațiile de consumatori din orașe și sate și a avut dreptul de a vinde și recolta produse. În același timp, în sate au apărut diferite cooperative agricole de producție — de mașini și tractoare, de creștere a bovinelor, de cultivare a semințelor, a sfeclei de zahăr ș.a. În anul 1925, 30 % din gospodăriile agricole erau ocupate cu diferite forme de cooperare industrială.

În același timp, în sat continuau să funcționeze gospodăriile colective sau **colhozurile**, **artele** și **asociații agricole comune de prelucrare a pământului**, care erau considerate elemente de perspectivă ale economiei socialiste. În

1925 colhozurile au fost unite cu 1,2 % gospodării, în deosebi ale săracilor. Datorită diferitelor tipuri de privilegii în 1928, colhozurile au unit deja 4 % din gospodării. Cu toate acestea, majoritatea țăranilor nu se grăbeau să se alăture colhozurilor.

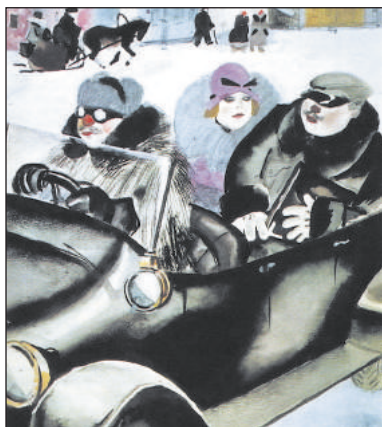
În industrie trecerea la NPE prevedea că în administrarea statului să rămână doar întreprinderile mari, iar cele mici și mijlocii să poată fi închiriate. Mai înainte întreprinderile naționalizate se subordonau comitetelor principale ale **Consiliului ucrainean al Economiei Naționale (CUEN)** și nu aveau autonomie în activitatea economică. Introducerea NPE a dus la lichidarea comitetelor centrale și trusturilor, care își organizau activitățile lor pe baza obținerii de venituri. La începutul anului 1922 Consiliul ucrainean al Economiei Naționale i se subordonau 24 de trusturi, care uneau aproximativ 450 de întreprinderi din toate industriile. Industria de minereu de fier unea trustul de minereu de Sud, trustul metalurgic «Pivdenstal», trustul de miniereu de cărbune — «Donvuhillya» trustul alimentară — «Tukrotrest», «Bahsil», «Olytrest», etc. În același timp, a fost formată piața mijloacelor de producție, unde funcționau sindicate (organizații pentru achiziționarea de materii prime și vânzări ale produselor trusturilor), târguri de mărfuri și iarmaroace. Odată cu extinderea sferei relațiilor marfă-bani era însoțită de schimbări importante în metodele de conducere a industriei de stat în metodele de conducere a industriei de stat: renunțarea la mobilizările de muncă, aplicarea largă a metodelor economice de gospodărie, autogestiuunii. Se lichida în retribuirea muncii lucrătorilor și funcționarilor — egalitarismul, în loc se aplica sistemul de retribuție în acord, care depindea de cantitatea și calitatea muncii.

Pentru stabilizarea sistemului financiar, a fost introdusă o monedă nouă — cervonețul (octombrie 1922). În circulație a fost introdus un bilet bancar, care era egal cu 10 carboave — cervoneț de aur. În acel moment a fost cea mai stabilă monedă a lumii.

În general, industria ucraineană RSSU a demonstrat o dinamică pozitivă de dezvoltare. Reconstrucția industriei republicii în anii 1925—1926 în toate ramurile, cu excepția celei a zahărului, au fost finalizate, atingând nivelul de producție de înaintea războiului.

Succesele reconstrucției au permis implementarea planului de electrificare a țării (**planul GOELRO**), aprobat în 1920. S-a luat hotărârea despre începutul construcției Dniproges — cea mai mare centrală hidroelectrică din Europa. În general, în Ucraina au fost construite 50 de centrale electrice, inclusiv Harkiv, Lugansk, Poltava, Artemivsk.

Introducerea NPE a scos la lumină activitatea antreprenorială. A apărut o așa numită nouă burghezie (**nepmani**) — chiriași, intermediari,

Nepmanii. Pictor K. Rudakov

? Care este atitudinea pictorului către nepmani?

i

și conducerea sovietică considerau că aceștia și-au îndeplinit misiunea, contribuind la reconstrucția economiei naționale, iar după aceasta nu mai au nevoie de ei.

4 Viața socială și politică. Puterea supremă în acea vreme în Ucraina sovietică a fost proclamat Proletariatul. Plenitudinea puterii de la nivel local la nivel național a fost folosită de membrii consiliului care au creat-o. Între congresele consiliilor, puterea legislativă, executivă și juridică a aparținut în mod oficial organelor consiliilor alese — comitetelor executive. În RSSU, cel mai mare dintre ele a fost **CECU**. Însă, consiile ascundeau dictatura Partidului Comunist, care controla toate sferele vieții publice. Oficial, numai membrii Partidului Comunist puteau ocupa orice post de conducere sovietică. Toate acestea mărturisesc, că după ce bolșevicii au obținut puterea, partidul lor și-a pierdut trăsăturile politice și s-a transformat într-un partid de stat, care, de fapt, a ținut întregul sistem al puterii sovietice create de ei.

Rolul organului suprem al PCR(b) și CP(b)U i-a aparținut congreselor de partid. Aceștia au fost aleși de conducerea supremă — **comitetele centrale (CC)**, care includeau conducători de stat și de partid, de diferite nivele. Anume ei au făcut o politică în țară. În 1921, sesiunile plenare ale Comitetului Central aveau loc o dată în două luni, iar intervalele între ele au fost de o importanță deosebită pentru Biroul Politic și pentru Biroul Organizatoric. Biroul Politic a examinat probleme politice, iar Biroul

comisionari, vânzători-angro, industriași etc. Aceștia au fost oameni care au încercat să profite de posibilitățile oferite de NPE, pentru a se realiza, ocupându-se cu antreprenoriatul liber în condiții mai puțin favorabile ale puterii bolșevice. Conducerea nu și-au ascuns atitudinea negativă față de nepmani, dar un oarecare timp i-a răbdad. Dar, când au înțeles că reconstrucția a fost finalizată cu succes, atitudinea autorităților față de nepmani s-a schimbat.

În 1926 a fost introdus un impozit devastator pentru nepmani. După un timp, a fost repetat, fiind mult mai înalt. După aceasta, antreprenoriatul privat a devenit aproape imposibil. O altă ofensivă împotriva nepmanilor a dus la faptul că în 1927—1928 capitalul privat a dispărut în toate formele activității antreprenoriale. Când s-au răfuit cu antreprenorii privați, Partidul Comunist

Organizatoric le pregătea și rezolva probleme mai puțin importante. În 1922, în PCR(b) a fost introdus postul de secretar general al Comitetului Central, care a fost ocupat de I. Stalin.

Deci toată puterea din țară era în mâinile lui și a dobândit un caracter dictatorial. În Ucraina, organizația partidului republican era condusă de primul secretar al Comitetului Central al PC(b)U.

În această perioadă candidatura pentru acest post a fost numită de însăși I. Stalin la Moskova. Cel mai înalt organ executiv și de reglementare al puterii de stat în RSSU a rămas guvernul său (RPC), care introducea cursul politic al Partidului Comunist.

Un fenomen caracteristic în Ucraina în anii 1920, spre deosebire de vremurile dominației sovietice, a fost sistemul **multipartid**. Deși toate partidele existente la acel moment (borotbiștii, ucapiștii, PC(b)U, etc.) susțineau ideile comunismului, căile și metodele de construire a unei astfel de societăți erau privite în mod diferit. Nu a existat o unitate în multe probleme și în cadrul partidului guvernamental al CP(b)U, care a fost împărțit în mai multe fracțiuni. De aceea procesul formării a unui sistem unic în RSSU a durat mai mult decât în Rusia. Cu scopul de a stabili disciplina în partid, în cadrul celui de-al X-lea Congres al PCR(b) a fost adoptată o rezoluție «Cu privire la unitatea partidului», care a interzis existența unor fracțiuni și asociații în partidul bolșevic. După cum spunea Lenin: «Partidul nu este un club de discuții».

Pentru un astfel de centralism, trebuia să apară problema conducerii partidului. Cât timp V. Lenin era o autoritate incontestabilă, iar starea de sănătate îi permitea să își îndeplinească responsabilitățile, această problemă nu a fost acută. Dar, după boala lui V. Lenin în 1922 secretarul general al PCR(b) a devenit I. Stalin. Avea putere în aparatul de lucru al guvernului, dar nu în politică. Anume pentru puterea politică și a început lupta dintre I. Stalin și I. Troțki — unul dintre liderii proeminenți ai partidului bolșevic. I. Stalin a avut grijă ca în posturile responsabile din partid și din stat să fie numiți oameni, care îi erau fideli. A reușit să-l înlăture din Ucraina, în 1923, pe H. Rakovskiy. În aprilie 1925, postul de secretar general al Comitetului Central al CP(b)U l-a ocupat înaintașul lui I. Stalin — L. Kaganovici. Ca urmare, Stalin a obținut un sprijin complet în CP (b)U și și-a putut concentra eforturile spre lupta cu grupurile și fracțiunile din cadrul PCR(b). În primul rând el l-a învins pe L. Troțki, apoi «noua opoziție» în persoana lui L. Kamenev și G. Zinoviev, și mai târziu — opoziția unită condusă de L. Troțki, L. Kamenev și G. Zinoviev, «deviere de dreapta» cu M. Buhharin, O. Rykov și M. Tomskey.

Lupta împotriva fracțiunilor și a opoziției, se combina cu schimbarea economică a partidului — refuzul la NPE. Lupta pentru putere s-a încheiat în 1928—1929, când I. Stalin a câștigat puterea dictatorială în partid și stat.

Concluzii. Luptele aprige și politica «comunismului de război» au distrus economia RSSU. A fost larg răspândită mișcarea rebelilor anti-bolșevică. Dar, foametea din 1921—1923 și măsurile NPE au ajutat bolșevicilor să țină sub control situația. NPE a asigurat restaurarea gospodăriei agricole și a industriei, a creat condiții pentru dezvoltarea ulterioară.

▶ Foametea din 1921—1923 a fost o mare tragedie în Ucraina Sovietică. În această perioadă, guvernul în primul rând, confiscând rezervele de alimente ale țăranilor, a folosit dezastrul natural pentru a potoli mișcarea rebelilor ucrainene, jefuirea de biserici.

▶ Criza economică și social-politică masivă și amenințarea pierderii puterii au forțat bolșevicii să introducă NPE.

▶ În perioada NPE, aparatul comunist-sovietic și întregul sistem de guvernare în republică au devenit părți ale totalitarismului bolșevic, un regim care a ignorat drepturile și interesele unui personalității în numele celor mai înalte obiective stabilite de el.

Întrebări și însărcinări

1. Care guveranii ale RSSU au fost afectate de foamete în 1921—1923? 2. Care a fost numărul de decese în timpul foametei din 1921—1923 în Ucraina? 3. Ce s-a schimbat în 1921 odată cu introducerea impozitului natural? 4. Când a fost finalizată reînnoirea gospodăriei agricole și industria Ucrainei? 5. Cine a condus RPC al RSSU până în 1923?
6. Identificați argumente, ce caracterizează politica puterii sovietice în timpul foametei din 1921—1923. 7. La ce a adus tăcerea conducerii ucrainene în timpul foametei din 1921—1923? Se putea oare evita foametea? De ce nu a făcut acest lucru conducerea partidului din Ucraina? 8. Care au fost motivele, scopul și etapele principale ale implementării NPE? Care a fost rolul NPE în păstrarea puterii sovietice? Prin ce se deosebea NPE de politica «Comunismului de război»?
9. Formați grupuri mici și discutați problema: politica NPE «a fost serios și pe mult timp a devenit «o retragere temporară pentru un nou asalt comunist»? 10. Care au fost particularitățile reconstrucției economiei naționale a republicii în această perioadă? 11. Ce fenomene noi au apărut în viața social-politică din acea vreme în Ucraina? 12. Descrieți foametea din 1921—1923 în Ucraina conform planului: 1) motivele; 2) politica puterii; 3) teritoriul afectat de foamete; 4) numărul înfometaților; 5) organizațiile internaționale, care acordau ajutor celor înfometați; 6) urmări și rezultate. 13. Alcătuiți un tabel «Dezvoltarea RSSU în perioada NPE».

Sfera de dezvoltare	Particularitățile dezvoltării
Viața economică	
Viața socială și politică	

- ★ 14. La a VI-a conferință ucraineană a PC(b)U, în decembrie 1921, șeful Congresului Poporului Ucrainean, H. Rakovsky, a declarat: «Noile relații la sat ar trebui considerate, probabil, ca un act spontan al burgheziei mărunte, ca dovadă a incapacității noastre sau a nepriceperii noastre de a rezolva problema colectivizării gospodăriei agricole pe căile și abordările care au dominat politica noastră timp de trei ani». Cum înțelegeți această expresie? Ce concluzii se pot face pe baza conducătorilor republicii cu privire la politica în sfera agrară?

§ 22. Politica de «korenizație» în RSSU

- 1. Când a fost introdus NPE? 2. Numiți motivele introducerii NPE.

1 **Politica națională a puterii sovietice în RSSU.** După ce au obținut puterea, bolșevicii au încercat să rezolve radical nu numai problema puterii și a proprietății, ci și problemele naționale. La baza politicii naționale bolșevice a fost pus conceptul de «națiune titulară», care a obținut popularitate la sfârșitul secolului XIX. **Națiunea titulară** a fost numită partea populației, a cărei naționalitate a determinat numele statului. Totuși, bolșevicii au dat acestui concept un înțeles diferit. Astfel, liderii bolșevicilor au declarat titulare toate comunitățile etnice, care constituiau majoritatea populației din fiecare unitate administrativ-teritorială.

Dar în viața reală, s-a stabilit o ierarhie a comunităților etnice, a unei anumite diviziuni politice și administrative a statului. În fruntea ierarhiei era națiunea rusă. Neoficial era constatată ca națiune titulară a întregii Uniuni, care se folosea de avantaje pe întreg teritoriul URSS. Națiune titulară de ordinul doi erau considerați acei care au dat numele lor Republicilor Uniunii (ucrainenii, bielorușii, georgienii, armenii, etc.), de ordinul trei — republicilor autonome (inclusiv tătarii din Crimeea), de ordinul patru — districtelor naționale, de ordinul cinci — raionelor. Reprezentanții națiunilor titulare, care locuiesc în afara unităților lor administrative sau persoane de naționalitate, care nu au avut astfel de unități în Uniunea Sovietică, erau considerate minorități naționale.

Prezența multor națiuni titulare nu a schimbat nicicum situația privilegiată a națiunii ruse, care nu se considera minoritate națională în nici o regiune. Conducerea URSS avea grijă în primul rând pe interesele naționale ruse. Acest lucru a fost

Poster sovietic

- ? Corespunde sloganul de pe poster realității?

demonstrat de încercările nereușite ale guvernului sovietic al Ucrainei să mărească teritoriul republicii pe baza țărilor învecinate ale Rusiei, cu populație predominant ucraineană. Dar, Federației Ruse nu i s-a permis să construiască la Moskova o circumstanță, concurentă celei general sovietice, similară cu cea care a fost în republicile sovietice. Verticala sovietică rusă avea prioritate asupra obiectelor secundare, iar o verticală a partidului comunist în Rusia nu exista, toate comitetele regionale se supuneau direct CC al PCU(b).

2 **Politica de «korenizație» (ucrainizarea).** După victoria bolșevică în lupta pentru putere în Ucraina, sarcina lor principală a fost să câștige admirația poporului și să răspândească ideologia comunistă. Totuși, fără a ține cont de specificul național, era imposibil de a promova această idee.

În 1923, Congresul al XII-lea al PCR(b), a aprobat oficial politica de «korenizație». A fost înfăptuită de bolșevici în URSS în anii 1920—1930 și a avut ca scop stabilirea puterii sovietice, ideologiei comuniste pregătite de către cadrele naționale în republicile naționale și regiunile țării într-o formă accesibilă pentru populație. În RSSU, autohtonizarea a fost efectuată sub formă de **ucrainizare**.

Datorită «korenizației» bolșevicii au căutat să mărească baza socială a regiunilor naționale, deoarece bolșevismul, după proveniență, era un fenomen al vieții politice ruse. Datorită acestui fapt ei doreau să creeze o bază națională pentru politica lor, să formeze o imagine pozitivă a puterii sovietice atât pe plan intern cât și în străinătate.

Componentele «korenizației», conform deciziilor Congresului al XII-lea al PCR(b), au fost:

- ▶ pregătirea, educarea și numirea în post de conducere a cadrelor naționalităților autohtone;
- ▶ luarea în considerație a factorilor naționali în timpul formării aparatului de partid al statului;
- ▶ extinderea rețelei de școli, grădinițe, case de cultură, presei, cu predare în limba maternă;
- ▶ studierea istoriei naționale, renașterea și dezvoltarea tradițiilor și culturii naționale.

În RSSU, esența politicii de ucrainizare, ca formă de efectuare a puterii

---

Ucrainizare — formă de efectuare a politicii bolșevice de korenizație în RSSU în anii 1923—1938.

---

sovietice de korenizație în rândul populației a devenit în primul rând însușirea și răspândirea limbii ucrainene. Dar, ucrainizarea era admisă doar în limitele în care

nu contravenea intereselor și reperelor ideologice ale conducerii superioare de partid și de stat.

Puterea, fiind cointerесată în desfășurarea ucrainizării a contribuit prin anumite realizări la înfăptuirea ei.

▶ În anul 1930, numărul de școli cu predare în limba ucraineană a fost de 85 %. Au fost traduse în limba ucraineană 75 % din documentația instituțiilor de stat, 90 % din ziare și mai mult de jumătate din cărți și reviste au fost publicate în limba ucraineană. Numărul de ucraineni printre angajații aparatului de stat a crescut de la 35 la 54 %.

▶ Ucrainizarea a contribuit la implicarea inteligenței ucrainene în construcția culturală sovietică. Unele dintre cele mai cunoscute figuri, inclusiv M. Grușevskii și alții, s-au întors în țară.

▶ A avut loc dezvoltarea rapidă a culturii ucrainene: au fost publicate peste 20 de antologii literare, 55 de reviste, au apărut multe asociații literare și de artă, activau 45 de teatre profesioniste.

Politica de «korenizație» în RSSU a contribuit, de asemenea, la o schimbare pozitivă a atitudinii autorităților față de minoritățile naționale. Astfel, în octombrie 1924, în componența RSSU este formată republica autonomă moldovenească. Au apărut, de asemenea, 13 raioane naționale și aproximativ 100 de sovete sătești. Au fost formate sute de școli cu limba de predare polonă, evreiască, germană, bulgară, ș.a.

O parte din conducere și populație a început să perceapă ucrainizarea nu ca o transformare a ucrainenilor în etnie titulară, dar ca formare a unei națiuni ucrainene adevărate și a propriului lor stat. Treptat, politica de ucrainizare a început să încalce limitele permise de centru, deoarece ea a contribuit la dezvoltarea conștiinței naționale a ucrainenilor, a stimulat sentimentele național-comuniste. Susținătorii comunismului național au crezut că nu se poate impune tuturor popoarele calea spre comunism, că fiecare națiune, inclusiv ucraineană, ar trebui să meargă spre comunism pe propria cale, adaptându-l la circumstanțele naționale. Principalii ideologi ai comunismului național ucrainean au fost scriitorul Mykola Hvylovy, comisar al educației din 1924 până în 1926 — O. Șumsky, economistul M. Volobuyev.

O asemenea evoluție a evenimentelor nu corespundea planurilor bolșevicilor. De la începutul anilor 1930 a început restrângerea ucrainizării. Asupra inteligenței ucrainene și a altor straturi ale societății s-a răspândit un val de represiune (cel mai semnificativ a fost procesul judiciar în cazul «Uniunii de Eliberare a Ucrainei») care s-a transformat într-un genocid al poporului ucrainean în perioada Foametei din 1932—1933. Prin decretul Comitetului Central al PCU(b) «Cu privire la achizițiile de pâine în Ucraina, în Cauzul de Nord și în regiunea de vest» de la 14 decembrie 1932, campania de

ucrainizare a fost oprită peste tot în afara Ucrainei. Guvernul sovietic a revenit la politica de rusificare, participanții activi ai ucrainizării au fost reprimați.

Totuși, autoritățile nu s-au grăbit să se abțină de la ucrainizarea ostentativă. În 1934, autoritățile republicane din Harkiv au fost transferate în capitala națională a poporului ucrainean — Kiev. În anul 1936, în sistemul Academiei de Științe a RSSU, au fost formate instituții ucrainene: istoria Ucrainei, istoria folclorului ucrainean, literatură ucraineană.

Definitiv politica de korenizație în Ucraina a fost redusă în 1938. Anume cu acest an datează decretul RPC RSSU cu privire la predarea obligatorie a limbii ruse în toate școlile nonruse, care a promovat rusificarea populației din Ucraina, și hotărârea Biroului Politic CC PC(b)U «Cu privire la reorganizarea raioanelor și sovetele satești naționale al RSSU în raioane și sovete satești obișnuite», care au condus la lichidarea formațiunilor administrativ-teritoriale naționale pe teritoriul republicii. În același an, Comitetul Central al PC(b)U a adoptat o rezoluție «Cu privire la reorganizarea școlilor naționale în Ucraina», în care înființarea instituțiilor de învățământ ale minorităților naționale se califică drept «înființarea unor școli naționale speciale — centre «de influență burghezo-naționalistă asupra copiilor».

RASS Moldovenească. Pe malul stâng al Nistrului în RSSU a trăit o mică parte a populației moldovenești. Cea mai mare parte se află în Basarabia, care a intrat în componența României. Conducerea partidului RSSU, bazându-se mai mult pe considerentele de prestigiu internațional și încercând să demonstreze că populația moldovenească în URSS nu se va confrunta cu denaționalizarea, a decis să creeze în componența RSSU Republica Autonomă Moldovenească. La **12 octombrie 1924**, a treia sesiune a CECU a adoptat o rezoluție privind formarea **Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești (RASSM)**, care a inclus o serie de raioane ale guberniilor Podolsk și Odesa unde predomina populația ucraineană. În acea perioadă, în RASSM locuiau 545.5 mii de persoane. Moldovenii constituiau 30,1 %, ucrainenii — 48,5 %, rușii — 8,5 %, evreii — 8,5 %, iar reprezentanții altor naționalități — 4,4 %. În limitele menționate mai sus RASSM făcea parte din RSSU până la sfârșitul lunii iunie 1940, după care Basarabia a fost anexată la URSS și a fost formată Uniunea RSS moldovenești.

Crearea RASS Crimeea în RSSFR. În timpul luptei pentru putere, bolșevicii în Crimeea, după cum știți deja, de două ori au creat republici sovietice — în martie 1918 și în aprilie 1919.

După înfrângerea lui P. Wrangel la sfârșitul anului 1920 și începutul lui 1921 pe peninsulă, pe parcursul a câteva luni nu au existat nici structuri de

stat sau organizații de partid influente, cu excepția celor tătare din Crimeea. Aici activa Comitetul Revoluționar din Crimeea condus de Bela Kuhn, care s-a destins prin sângeroasa «teroare roșie». Politica externă (revoluția națională din Turcia) și evenimentele politice interne au cerut ordonarea statutului și apartenența Crimeei. În ianuarie 1921, s-a luat decizia de stabilire a autonomiei în Crimeea. S-a petrecut un recensământ al populației de pe peninsulă, și a fost stabilit numărul (720,5 mii de persoane) și componența etnică: 50 % — ruși (ca rezultat al numeroaselor falsificări în această coloană au fost uniți reprezentanți ai națiunilor ruse, ucrainene și bieloruse), 25,9 % — tătari (ca rezultat al numeroaselor falsificări în această coloană au fost uniți tătarii din Crimeea, turcii și reprezentanți ai comunităților de romi), restul — alte naționalități (bulgari, armeni, greci, germani, etc.).

Autonomia trebuia să fie creată ca o «Republică internațională socialistă sovietică în limitele Peninsulei Crimeea» și s-a propus «să pună pe primul plan locul de muncă al tătarilor și, dacă este posibil, să tatarizeze aparatul educației naționale, secția funciară, secția de sănătate, secția de conducere și prezidiile organelor de conducere».

Republica Autonomă Sovietică Socialistă Crimeeană s-a format la **18 octombrie 1921** ca parte a RSSFR. În hotărâre era indicat în mod clar că afacerile maritime-militare, căile de comunicare, relațiile externe, comerțul exterior și stațiunile rămân sub controlul organelor centrale ale RSSFR. Autonomia în activitate era asigurată de comisariatul afacerilor interne, justiției, educației, sănătății, asistenței sociale și agricultură.

Formarea RASS Crimeea în componența RSSFR a fost proclamată la congresul din Simferopol din 7—11 noiembrie. 1921 Congresul a aprobat constituția autonomiei și a ales CEC al sovetelor (CEC din Crimeea) și conducătorul RPC. Dintre cei 50 de membri ai CEC din Crimeea, erau 15 reprezentanți ai poporului tătar.

În Constituția Republicii a fost aprobat regulamentul privind cotele financiare pentru tătarii din Crimeea în organele conducerii și cele două limbi de stat (rusă și tătară). În timpul comitetului gubernial din Crimeea al PCR(b) a început să funcționeze Biroul musulman; patru tătari comunitari din Crimeea au intrat în guvern. Aceste manifestări au fost prezentate ca «compensații pentru insulte, pentru o politică violentă de termen lung a regimului țarist» față de populația autohtonă din Crimeea.

Autonomia a fost creată ca teritorială. Partidul de conducere a căutat în primul rând să creeze condiții prealabile pentru acordul cu mișcarea tătară națională din Crimeea, care, în practică, ar însemna neutralizarea ei.

5 Viața religioasă în RSSU. Conducerea comunistă a declarat în repetate rânduri că religia și ideologia comunistă sunt incompatibile. Ca rezultat, activitatea antireligioasă a fost una dintre direcțiile importante ale puterii sovietice.

Biserica Ortodoxă din Ucraina a fost unica organizație juridică, a cărei activitate nu s-a încadrat în limitele ideologiei bolșevicilor. În anii 20, presiunea statului asupra Bisericii Ortodoxe a crescut. Bolșevicii au profitat de foametea din 1921—1923 ca fiind un pretext pentru intensificarea represiunilor împotriva clerului. A fost lansată o campanie largă pentru a confisca din biserici bijuteriile pentru cumpărarea cerealelor din străinătate. În majoritatea cazurilor, credincioșii și clericii erau de acord să doneze o parte din comori în fondul pentru cei înfometați. Dar, au refuzat să transmită statului obiectele religioase, operele de artă care erau necesare pentru slujba religioasă. Conflictele dintre cler și funcționari erau însoțite de arestări, iar deseori preoții și credincioșii erau executați.

În afară de furt, conducerea a decis să dezbinе organizația bisericească. Pentru aceasta, a fost folosită aspirația ucrainenilor de a-și restabili propria Biserică Ortodoxă. În octombrie 1921, cu permisiunea puterii a avut loc Soborul ortodox din Ucraina, convocat de Consiliul Bisericii Ortodoxe din toată Ucraina (CBOU) la autorizarea autorităților. El a proclamat fondarea unei biserici separate de cea ortodoxă rusă (BOR) — **Biserica ortodoxă autocefală ucraineană (BOUA)**. Primul ei mitropolit a fost **Vasyl Lipkivsky**, lider al mișcării bisericești ucrainene, pedagog, istoric, un bun predicator. Noua biserică a fost recunoscută de către credincioși. Toate slujbele din cadrul BOUA se făceau în limba ucraineană. Conducerea vieții bisericești a fost realizată pe bază democratică, cu participarea credincioșilor. În 1924, BOUA avea 30 de episcopi, 1,5 mii preoți și peste 1.000 de parohii. Cu toate acestea, majoritatea credincioșilor ortodocși ucraineni au rămas în componența BOR.

La începutul activității sale, BOUA a fost asuprită, iar din 1926 conducerea au început o campanie împotriva acesteia. Mitropolitul a fost arestat de mai multe ori. În ianuarie 1928 a fost introdus Codul administrativ al RSSU, care conținea compartimentul «Regimul cultelor». Atitudinea conducerii față de religie și biserică a devenit insuportabilă. În 1930, BOUA s-a desființat, iar Mitropolitul V. Lipkivsky și majoritatea preoților au fost acuzați de o propagandă a naționalismului ucrainean. În același

Demontarea clopotelor din biserici.
Lugansk, 1929

timp cu ofensiva împotriva BOUA, puterea a continuat să distrugă bisericile și să impună o perspectivă ateistă printre tineri prin intermediul sistemului educațional.

i

! **Concluzii.** Pentru a-și stabili autoritatea într-o țară multinațională, bolșevicii au creat o ierarhie a «națiunii titulare», care a creat ideea eliberării naționale și satisfacerea necesităților naționale ale fiecărui popor.

▶ Politica «de korenizație», începută în 1923, a contribuit la implicarea reprezentanților populației autohtone din republicile sovietice și autonomii la conducerea locală și acordarea statutului oficial (și, uneori, dominant) limbilor lor naționale. În RSSU, politica «de korenizație» a fost realizată sub forma ucrainizării. A fost oprită în 1938.

▶ Una dintre manifestările politicii naționale bolșevice a fost crearea republicilor autonome. În 1921, în componența RSSFR a apărut RASS Crimeea, iar în 1924 a fost creată RASS moldovenească.

▶ În anii 1921—1930, în Ucraina exista Biserica ortodoxă autocefală ucraineană. Totuși existența ei, ca și a altor biserici, nu a fost necesară pentru regimul comunist-sovietic, care permitea existența unei singure ideologii dominante. Toate comunitățile bisericesti au fost supuse restricțiilor, din cauza implementării puterii ateiste.

? Întrebări și însărcinări

1. Care națiune este numită «titulară»? 2. Când a fost proclamată circumstanța «de korenizație»? 3. Ce este ucrainizarea? 4. În ce an a fost creat RASS Crimeea și RASS moldovenească? 5. Cu ce scop puterea a permis crearea BOUA? Cine a fost ales primul Mitropolit al BOUA?
- ▶ 6. Care sunt consecințele pozitive și negative ale proclamării de către bolșevici a ucrainenilor ca națiune titulară în RSSU? 7. Descrieți cauzele, formele de realizare și conținutul politicii «de korenizație» în RSSU. 8. Și-a atins oare «korenizația» scopul? 9. Cu ce scop au creat bolșevicii RASS moldovenească? 10. Care sunt factorii care au influențat crearea RASS Crimeea? 11. Care au fost fenomenele caracteristice vieții religioase a Ucrainei în anii 1920?
- ★ 12. Alcătuiți schema ierarhiei popoarelor titulare în URSS și RSSU. 13. Alcătuiți o listă a realizărilor politicii de ucrainizare pentru dezvoltarea poporului ucrainean. 14. Formați grupuri mici și discutați problema: a asigurat puterea națională bolșevică și ucrainizarea eliberarea națională a ucrainenilor?
- ★ 15. Istoricul S. Kulchytskyi scriind despre RASS Crimeea a remarcat: «Partidul comunist al lui Lenin a creat de la început autonomii de două tipuri (teritoriale și naționale), dar cu timpul au rămas doar autonomii naționale. RASS Crimeea a devenit o formațiune autonomă unică, care și-a păstrat în continuare caracterul teritorial. Kremlinul a promovat la posturile de conducere din Turcia persoane de origine tătară. A fost

înșelătoare și impresia că autonomia Crimeei a fost, la fel ca toate, națională, adică crimeeano-tătară». Ce fel de autonomie a fost creată în Crimeea, după părerea unui învățat? De ce la posturile de conducere erau numiți reprezentanții poporului tătar?

§ 23. Industrializarea forțată

- 1. Când a fost introdus NPE? 2. Ce metode au fost caracteristice pentru politica «Comunismului de război»?

1 **Cursul spre industrializare. Începutul primului plan cincinal.** După consolidarea puterii sale, bolșevicii au început o restructurare radicală a țării, cunoscut sub numele de «modernizare sovietică» sau «modernizare stalinistă». Modernizarea a fost o necesitate obiectivă, deoarece URSS a rămas semnificativ în urmă față de unele țări din Occident. Principalele componente ale modernizării Uniunii Sovietice staliniste, în special Ucraina sunt: industrializarea forțată, colectivizarea, «revoluția culturală» bolșevică, care s-au introdus pe fondul unui sistem totalitar și represiuni în masă.

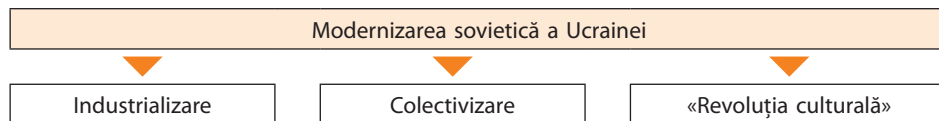
Conform teoriei marxist-leniniste, industrializarea a fost cheia construcției socialiste. Industrializarea trebuia să asigure: 1) independența economică relativă a statului socialist față de statele capitaliste; 2) crearea unei puternice armate și a potențialului militar al statului; 3) o schimbare în compoziția socială a populației în favoarea lucrătorilor. Astfel, industrializarea în URSS a reprezentat, în esență, o substituție de import și trebuia să ofere o dezvoltare mai bună.

În **decembrie 1925**, a avut loc **Congresul XIV al CPSU(b)**, care a proclamat **cursul privind industrializarea URSS**. Următorul, al XV-lea Congres, desfășurat în 1927, a recunoscut prioritatea planului de stat pe piață, ceea ce a însemnat căderea lui NPE și distrugerea relațiilor de mărfuri-bani. După părerea lui Stalin, planurile ar fi trebuit să aibă caracter directiv, dar nu predictiv, adică să fie obligatoriu pentru executare.

Pe baza deciziilor Congresului XV al CPSU(b), au fost elaborate două variante plan: inițial (minim), care prevedea o creștere economică 16—18 % pe an, și optim (maxim) — 20—22 %. Aproximativ 78 % din toate investițiile au fost alocate grupului industrial «A». Producția brută a acestor industrii ar trebui să crească de 3 ori. Țara, din agroindustrială, trebuia să devină industrial-agrară.

Implementarea **primului plan cincinal din 1928/29—1932/33** a început la 1 octombrie 1928. Primul an al planului cincinal a fost plin de entuziasmul muncii populației, care spera la un viitor mai bun, promis de liderii partidelor. Pentru a stimula productivitatea, muncii a fost introdusă

Modernizarea sovietică a Ucrainei

o **competiție socialistă** între întreprinderi, partidul a cerut conștiința forței de muncă, disciplina industrială și raționalizarea.

Aplicarea relativ reușită a planurilor pentru primul an al planului cincinal i-a dat lui Stalin un motiv pentru a începe să schimbe planurile în direcția creșterii lor. Ratele de creștere ar fi trebuit deja să atingă 37,7 % pe an.

În decembrie 1929, la congresul udarnicilor, a fost prezentat un slogan: «Cinci ani pentru patru ani!» Justificând acest slogan, I. Stalin a spus: «A reține ritmul — înseamnă a rămâne în urmă. Și cei care rămân în urmă, sunt băuți. Cu toate acestea, nu vrem să fim băuți... Am rămas în urmă față de țările avansate timp de 50—100 de ani. Trebuie să ajungem această distanță în zece ani. Sau o vom face, sau vom muri».

Pe baza cifrelor din primul plan cincinal, au fost elaborate planuri de dezvoltare economică a Ucrainei. Pentru Ucraina, s-au stabilit ritmuri rapide ale construcțiilor de mașini, industriei chimice și generării energiei electrice. De fapt, structura economiei, care a existat la începutul secolului XX, a fost fixată, fiind concepută nu pentru introducerea noilor tehnologii, ci pentru utilizarea resurselor energetice și a materiilor prime.

Pe fondul crizei economice globale din 1929—1933, s-a făcut impresia că în URSS are loc o dezvoltare economică rapidă. Acest lucru a dat naștere dorinței liderilor bolșevici de a forța în continuare forțele poporului și de a face un salt mare în socialism. O asemenea industrializare nu a fost susținută de oportunități reale. Unele ramuri ale economiei s-au dezvoltat înainte de termen, altele au rămas în urmă. Ca urmare, pentru clădirile noi nu aveau fonduri, personal calificat și echipament. Pentru a crea iluzia de succes, din 1500 de întreprinderi (în Ucraina erau 400), care trebuiau să se construiască, au ales 50—60 de întreprinderi mai importante căror le-a dat totul ce este necesar. Atenția întregii țări a fost concentrată pe 14 dintre ele: în Ucraina trebuiau să fie construite

Întrecerea socialistă — o formă de entuziasm a forței de muncă a muncitorilor, o încercare de a depăși, de a învinge pe cineva în ceva, de a căuta rezultate (indicatori) mai bune decât la alții. Conducerea partidului în URSS și a altor țări socialiste au folosit concurența socialistă ca formă obligatorie de muncă, de obicei încurajând stimulentele morale.

Începutul construcției Dniproges

Construcția furnalului Kryvorizhtal

«Zaporijstal», «Kryvorijstal», «Azovstal», «Dniproges», «Dniproaluminium-Bud», «Krammashbud», fabrica de tractoare din Harkiv, etc.

2

Surse și dificultăți ale industrializării. Au fost necesare mari resurse industriale și materiale pentru marile planuri de industrializare. În

1931, achizițiile sovietice au reprezentat 30 % din exporturile mondiale de mașini și echipamente, 1932 — aproape 50 %. În plus, în URSS au fost invitați să lucreze cu salarii mari ingineri străini și lucrători calificați. Numai 200 mii de persoane au venit din Statele Unite ale Americii.

De asemenea, într-un termen scurt, a fost lichidat șomajul. În 1930 a fost închis ultimul centru de muncă. În sate s-au desfășurat mobilizări de muncă.

Pentru a acoperi costurile materiale din primul plan cincinal, s-au folosit în primul rând resurse interne, nu externe, cum ar fi:

- ▶ venituri ale sectorului de stat al economiei;
- ▶ veniturile de la monopolul de stat pentru comerțul exterior, creșterea exportului de materii prime și produse agricole în străinătate (chiar în anii Foametei din 1932—1933, URSS a exportat cereale în străinătate);
- ▶ «foarfecele prețurilor» între produsele industriale și agricole;
- ▶ naționalizarea industriei, lichidarea sectorului privat al economiei (reducerea NPE);
- ▶ anularea convertirii cervonețului, inflația (în anii 1926/1927 în circulația monetară era de 1,3—1,4 miliarde carboave, în 1933 — 8,4 miliarde de carboave, în 1937 — 11,2 miliarde de carboave);
- ▶ entuziasmul muncii, întrecerea socialistă;
- ▶ creșterea standardelor de producție fără modificări ale salariilor;
- ▶ prelungirea zilei de lucru, după proclamarea oficială, de 8 ore;
- ▶ colectivizarea satului, desculacizarea;
- ▶ munca deținuților din lagărele staliniste de muncă;

▶ împrumuturi obligatorii de stat (muncitorilor în schimbul obligațiunilor le luau o parte din câștig);

▶ vânzarea în străinătate a valorilor culturale naționale;

▶ majorarea impozitelor directe și indirecte;

▶ creșterea prețurilor la vin și băuturi spirtoase («bani amețitori»);

▶ stabilirea unui regim economic rigid;

▶ confiscarea de la populație aur, argint, pietre prețioase și valută prin intermediul comerțului cu Torgzin (Oficiul pentru Comerțul cu străinii);

▶ scăderea nivelului de trai al populației (în perioada 1928—1929 a fost introdus un sistem de cartele de distribuție a produselor și necesităților esențiale).

În ciuda concentrării și centralizării resurselor disponibile, încă din 1930, 40 % din obiecte au fost «înghețate» din cauza lipsei lor.

A existat o astfel de noțiune de «furtună» atunci când planurile de construcție au fost revizuite în mod repetat, dar fiecare dintre ele trebuiau să fie îndeplinite.

Orice întreruperi ale construcției, producției au fost explicate prin activitatea «dăunătorilor», cu care Administrația Politică de Stat (APS) a inițiat o «luptă nemiloasă». Primele victime au fost personalul conducerii și ingineriei din Donbas, care au protestat împotriva ratelor ridicate de dezvoltare, care au provocat accidente grave cu victime umane. În **1928 în orașul Șahty** din regiunea Rostov a avut loc un **proces judiciar demonstrativ**.

În perioada 1928—1931 DPU «a transferat» 1 milion 256 mii de specialiști vechi, dintre care 138 mii au fost recunoscuți ca «dăunători», iar 23 mii dintre ei au fost declarați «dușmani ai poporului» și distruși.

Adunarea judiciară în timpul cazului de la Șahty. Anul 1928

După încheierea cazului de la Șahty în septembrie 1930, 48 au fost împușcați liderii industriei alimentare fiind acuzați de organizarea unor dificultăți de alimente. În noiembrie-decembrie, a avut loc cel de-al doilea proces demonstrativ la Moskova asupra membrilor ai așa-numitului «Prompartid», care au fost acuzați de maltratare conform instrucțiunilor «Agenților imperialiști». De asemenea, a fost pregătit un alt proces în cazul unui organism represiv fictiv al Partidului muncitoresc al țăranilor. Renumiții economiști (M. Kondratiev, O. Ceayanov) și alți reprezentanți ai intelectualității vechi trebuiau să stea pe banca acuzaților. Procesul nu a avut loc, dar toți inculpații au murit în închisori.

Pentru a preveni nemulțumirea populației, I. Stalin, în 1931, a afirmat că politica de neîncredere a vechilor specialiști afectează doar partidul. Cu

toate acestea, scopul a fost atins: chiar și cea mai mică rezistență posibilă a vechilor specialiști a fost ruptă.

În septembrie 1932, au fost introduse cărți de muncă, în care a fost descrisă întreaga cale profesională a muncitorului. Munca fără întrerupere într-un singur loc a permis accesul la prestațiile sociale: premii, călătorii de vacanță etc.

Concomitent cu distrugerea vechii intelectualități «burgheze», a fost lansată o campanie amplă de lansare pentru nominalizare la funcțiile de conducere a muncitorilor comuniști (140 mii de muncitori au devenit conducători) și formarea forțată a unei noi inteligențe «proletariate». La toate universitățile erau facultăți muncitorești, care pregăteau pentru studii. Numărul de studenți la facultățile muncitorești a crescut de la 50 la 285 mii de persoane.

Indiferent de măsurile luate, disciplina de muncă, calificarea lucrătorilor și conducătorilor (50 % dintre directorii aflați în aceste posturi erau lucrători, 89 % aveau doar studii primare) au rămas scăzute.

În 1933, s-a desfășurat o nouă luptă împotriva producției, cu **sabotajul** — neîndeplinirea indicatorilor planificați. Împreună cu metodele represive, au fost folosite în mod activ tratamentele ideologice și stimulentele morale (premii, laude). Toate acestea au făcut posibilă realizarea unor grandioase planuri pentru cheltuieli financiare relativ minime.

Pentru a dovedi triumful primului cincinal, I. Stalin a manipulat cu indicatorii statisticii. Creșterea producției industriale nu a fost dată într-un calcul concret, ci în carboave. A fost suficient să se stabilească prețuri ridicate la produsele noi, și indicatorii au crescut brusc. Acest lucru a dat posibilitate să se declare îndeplinirea planului cincinal într-un termen de 4 ani și 3 luni. Creșterea anuală a producției industriale a fost în mediu de 16 %, adică mai mică decât cea planificată. Cu toate acestea, au fost rezultate imprevizibile.

i

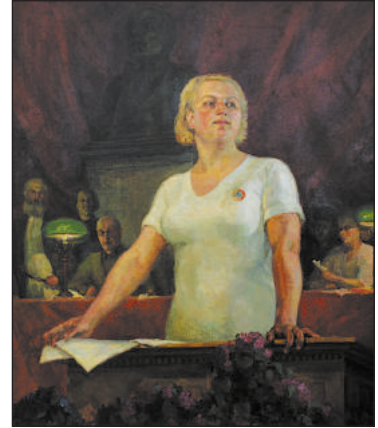
3 **Al doilea plan cincinal. Mișcarea stahanovistă.** În 1933, îndeplinirea primului plan cincinal a fost anunțat prea devreme. Anul acesta a început să fie considerat primul în cel de-al **doilea plan cincinal (1933—1937)**. Pentru noul plan cincinal, au fost planificate planuri mai puțin intense de creștere — 16,5 % pe an. Trebuia să construiască 4,5 mii de întreprinderi, dintre care o mie trebuiau să fie în Ucraina. Aceasta într-o oarecare măsură echilibra disproporția din economie. Sloganul «Tehnica decide totul!» a fost înlocuit cu «Cadrele decid totul!».

Din a doua jumătate a anului 1935 toate restricțiile privind câștigurile au fost anulate. A fost introdus principiul: cât am lucrat, atât am câștigat. Anularea sistemului de distribuție a cartelelor a permis să se cheltuiască banii câștigați pentru îmbunătățirea nivelului de viață. Aceste noi schimbări au dus la apariția unui fenomen numit **mișcarea stahanovistă**.

În noaptea de **31 august 1935**, minerul în abataj al minei Ţentralna Irmine din Kadiivska, **Aleksei Stahanov**, a extras 102 tone de cărbune (norma era de 7 tone). Toate extragerile i-au fost atribuite lui O. Stahanov, fără a ține seama de activitatea minerilor de tăiere a cărbunelui, care l-au ajutat. Mișcarea stahanovistă a dat un impuls pentru îmbunătățirea indicatorilor producției. În mine, a început o revoltă a minerilor pentru stabilirea unui record absolut. În februarie 1937, minerul Izotov a tăiat cu un ciocan de spargere cu ajutorul a 12 lucrători 607 tone de cărbune.

Câștigurile stahanoviștilor au variat de la 700 la 2000 de carboave pe lună (în medie, muncitorul primea 150—200 carboave). De asemenea, ei erau primii care primeau locuri în casele de odihnă, erau premiați, li se acordau medalii, erau invitați la sărbători și la ședințe solemne, consilii ale deputaților aleși, etc.

În curând, partea de sus a partidului de guvernământ a început să folosească inițiativa lui O. Stahanov de a întrerupe recordurile. Recordurile stahanoviștilor au constituit baza pentru creșterea normelor de producție și a sarcinilor planificate cu 15—20 %. Acest lucru a dus la suprasolicitarea procesului de producție și întreruperii inevitabile care au fost văzute ca sabotaj. Acuzații cădeau în mâinile organelor judiciare.

Discursul stahanovistei.
Pictorul L. Jdanovska, 1940

? Ce indică caracterul propagandist al tabloului?

i

Cel de-al doilea plan cincinal a fost marcat și de o construcție semnificativă. În Ucraina, au fost puși în ordine giganții din industria metalurgică — Zaporijstal, Kryvorijstal, Azovstal, precum și fabrica de mașini grele Novokramatorsky — una dintre cele mai mari din Europa.

4

Particularitățile și rezultatele industrializării. Industrializarea în Ucraina a fost caracterizată de aceleași tendințe ca și în întreaga Uniune Sovietică.

Totuși, ea avea propriile particularități. În ciuda faptului că niciunul dintre cele două planuri cincinale înainte de război nu au fost îndeplinite pe deplin, industrializarea a dus Ucraina la un nivel calitativ nou al dezvoltării industriale, schimbând radical structura economiei: a crescut o parte a industriei comparativ cu agricultura în volumul total al producției brute a republicii; în producția brută a industriei se produceau din ce în ce mai multe mijloace de producție; întreprinderile mici (întreprinderile

Cadrele tinere ale Donbasului.
Pictor P. Deputatova

meșteșugărești, producătorii de mărfuri individuale) au fost înlocuite de o industrie extinsă.

Modernizarea industriei a permis Ucrainei să depășească cifrele formale ale producției brute a mai multor țări vest-europene. Industrializarea a contribuit la consolidarea procesului de urbanizare. Ca urmare a urbanizării rapide, a devenit o anumită ucrainizare a orașelor.

În același timp, industrializarea forțată a stimulat tendințele negative în economia Ucrainei. Poziția dominantă a industriei grupului «A» (producerea mijloacelor de producție) în comparație cu grupul «B» (producția

bunurilor de consum) în condițiile lichidării efective a relațiilor de piață a dus la separarea întreprinderilor din grupul «A» de utilizatorul final. În plus, a existat o lipsă a bunurilor de consum.

Potențialul industrial al Ucrainei a fost format în mod disproporționat: s-au intensificat și s-au extins tradițional districtele industriale — Donbas și Prydniprovia, iar industria dens populată a malului Drept a rămas în mod semnificativ în urma ritmului de dezvoltare.

Pe parcursul primului plan cincinal mecanismul autoreglamentării economiei a fost în cele din urmă rupt. Creșterea centralizării vieții economice a dus la formarea unui sistem administrativ-comandant. Clasa muncitoare a fost înstrăinată de mijloacele de producție, nivelul de trai al oamenilor a scăzut.

i

Concluzii. Procesul de industrializare în Ucraina, în conformitate cu tendințele generale, a avut propriile sale particularități: Investiția în industria republicii, în special în perioada inițială de industrializare, o parte semnificativă a fondurilor; construcția în Ucraina în anii primului plan cincinal a majorității obiectelor industriale planificate; inegalitatea procesului de modernizare a potențialului industrial al republicii; apariția în complexul industrial republican a noilor industrii, ieșirea din sectorul privat.

▶ Ca rezultat al industrializării în Ucraina a existat o creștere a întreprinderilor din industria grea (aproape de 11 ori); Ucraina după nivelul de dezvoltare a devenit o țară industrial-agrară.

▶ În același timp, industrializarea forțată a stopat dezvoltarea agriculturii, a industriei ușoare și a industriei alimentare; a dus la plasarea

irațională și inegală a forțelor de producție, creșterea centralizării conducerii industriale și ignorarea mecanismelor economice de dezvoltare economică, precum și reducerea nivelului de trai al populației.

Întrebări și sarcini

1. Ce este industrializarea? Când a fost aprobată decizia de a o pune în aplicare?
2. Ce ritm de dezvoltare a fost prevăzut în primul-plan cincinal? 3. Câte întreprinderi industriale trebuiau să fie construite în URSS în timpul primului și celui de-al doilea plan cincinal? 4. Ce surse de industrializare erau principale: interne sau externe? Când a fost lansată mișcarea stahanovistă?
6. Care a fost scopul industrializării? 7. Care au fost cauzele și rezultatele implementării industrializării? 8. Ce a devenit principala sursă de industrializare? 9. De ce majoritatea obiectelor industriale din primul plan cincinal au fost construite în URSS? 10. Cum a afectat industrializarea dezvoltarea socială a URSS?
11. Alcătuiți o listă a surselor de industrializare în ordinea importanței lor. 12. Identificați particularitățile industrializării în RSSU. 13. Alcătuiți un tabel «Urmările pozitive și negative ale industrializării». 14. Împărțiți-vă în grupuri mici și discutați problemele: Ce urmări au avut schimbările în structura industriei din Ucraina, care au avut loc în anii 1930 pentru dezvoltarea ulterioară a economiei țării? 15. Ce este comun și diferit în procesul de industrializare a URSS și a altor țări?

§ 24—25. Colectivizarea forțată și rezistența populației. Foametea din 1932—1933

1. Când pentru prima dată bolșevicii au încercat să creeze gospodării colective în Ucraina? 2. Care a fost politica de stat în domeniul agriculturii în anii NPE?

Cursul colectivizării continue. În fața conducerii sovietice, care a luat cursul spre modernizarea industriei, au apărut trei probleme: lipsa fondurilor, a materiilor prime și a forței de muncă. Pentru a obține toate acestea în absența unor surse externe (împrumuturi, tehnologii) era posibil numai din partea țăranimii, care constituia cea mai mare parte a populației. Însă, țăranul-proprietar a fost o figură incomodă și nedorită pentru aparatul de partid și stat. Posedând un minim de mijloace de producție, el a depins puțin de structurile de stat.

Planul stalinist — **colectivismul** — nu este doar un mod convenabil de aprovizionare a populației urbane și a armatei cu alimente, iar industria — cu materii prime și forță de muncă, dar, și calea spre naționalizarea completă a economiei.

Colectivizarea totală — politica transformării forțate a gospodăriei agricole la sfârșitul anului 1920—1930, trecere a mijloacelor de producție individuală în proprietate colectivă, prin naționalizare, unire a principalelor mijloace de producție ale țăranimii în cooperative (colhozuri).

Colhozul (ferma colectivă) — este o formă de gospodărie colectivă, care a devenit răspândită în URSS după colectivizare. În timpul formării colhozului era colectivizat pământul și animalele pentru lucru, iar țăranilor le rămăneau numai loturile lor individuale, păsările de curte, animalele mici și vacile. În epoca sovietică, țăranimea a pierdut de fapt orice drepturi de proprietate socializată.

Sovhoz — gospodărie agricolă de stat.

Primul plan cincinal prevedea că în Ucraina în colhozuri vor fi unite 30 % din gospodăriile țărănești. Deja în noiembrie 1929, decizia Comitetului Central al PC(b)U a luat o decizie privind **colectivizarea accelerată totală**. În ezoluția plenarei «Cu privire la agricultura Ucrainei și munca la sate» prevedea cel mai accelerat ritm de colectivizare din Ucraina din toate republicile uniunii, care urma să fie finalizată în toamna anului 1931 sau în primăvara anului 1932.

Înțelegând că astfel de ritm al colectivizării este posibil numai prin forțare, au fost trimiși la sat **«douăzeci și cinci de mii»** de muncitori comuniști ai întreprinderilor industriale mari, comsomoliști, subofițeri ai Armatei Roșii.

Rezultatul acestor manifestări a fost rezistența țăranimii. În unele locuri a izbucnit o răscoală. Participanții lor erau aproape 1 milion de țărani. Cea mai mare a fost **răscoala din Pavlograd**. Aceste răscoale au fost înăbușite de trupele Armatei Roșii cu ajutorul artileriei. Însă ele nu s-au liniștit până în 1932. Ucraina a devenit principalul centru de rezistență al colectivizării.

Țăranii au început să vândă sau să sacrifice animalele, să distrugă inventarul. În perioada 1928—1932, numărul de animale din Ucraina a scăzut la jumătate. Ca urmare a rezistenței țăranimii, colectivizarea totală în RSSU a fost întreruptă.

I. Stalin a decis să se retragă. În articolul său «Amețeală de pe urma succeselor», el a condamnat «abuzurile» și a numit factorii, când colhoznicii au rămas fără loturi de pământ, iar răspunderea principală a pusă pe conducerea locală. La 14 martie 1930, a fost publicată o hotărâre de către Comitetul Central al PC(b)U «Cu privire la înlăturarea greșelilor comise în formarea colhozurilor». Organizațiilor locale de partid li s-a propus să renunțe la presiunea administrativă asupra țăranimii în timpul formării colhozurilor. A fost publicat un statut-model al artelului agricol, care le-a dat țăranilor dreptul de a întreține o vacă, animale mici, de a dispune de loturi individuale. Situația s-a stabilizat. A început retragerea din colhoz. Însă, începând cu anul următor, colectivizarea totală s-a desfășurat cu o nouă putere.

i

2 Deschiaburirea țăranimii. Un element important al colectivizării a fost așa-numita **deschiaburire**, de fapt, stabilirea satului. Chiaburi, în acea perioadă erau numiți țăranii bogați. Ideologia oficială i-a descris ca niște

dușmani înrăiți ai puterii sovietice, exploatare cruzi. De fapt, doar o mică parte dintre ei foloseau munca țăranilor înămiți. De asemenea chiaburul sfârșitului anului 1920 — este un țăran care lupta pentru puterea sovietică și credea în sloganul bolșevic «Pământul — țăranilor!». Baza bunăstării acestor țărani a fost munca tuturor membrilor familiei, economia și spiritul gospodăresc.

Din 1927—1928 asupra țăranilor bogați au început să fie aplicate restricțiile politice — creșterea impozitelor, s-a limitat arenda pământurilor, s-a interzis folosirea muncii nămite, achiziționarea mașinilor, inventarului. În decembrie 1929, I. Stalin a înaintat o nouă sarcină strategică — trecerea de la politica restricțiilor impuse la politica **lichidării chiaburilor în calitate de clasă**. La sfârșitul lunii ianuarie 1930 a fost publicată hotărârea CC al PC(b)U «Cu privire la măsurile de lichidare a gospodăriilor chiaburești în raioanele colectivizării totale». Au început represii masive împotriva țăranimii bogate și a tuturor celor care nu au vrut să intre în colhoz, care erau numiți «subchiaburi». În Ucraina, în anii colectivizării totale, au fost **confiscate** circa 300 mii de gospodării țărănești (împreună cu familii — 1,2—1,4 milioane de persoane, dintre care 860 mii au fost evacuați la Nord și în Siberia). De fapt, s-au distrămat de două ori mai multe gospodării, o mare parte din ele — din inițiativa țăranilor înșiși. Ei au fost nevoiți să vândă averea și au plecat în orașe, în clădiri noi, în special în afara Ucrainei.

Chiabur (chiaburime) — este un nume răspândit pentru țăranii bogați din Ucraina. O denumire care o dădea puterea sovietică celor care erau împotriva formării colhozurilor.

Deschiaburire — o campanie de expropriere a gospodăriilor agricole în anii 1930, parte integrantă a colectivizării forțate. În mod oficial, a fost îndreptată împotriva celor mai bogați țărani, în practică aceasta a dus la represii împotriva unui număr semnificativ de țărani mijlocii, care constituiau 2/3 din țăranii din Ucraina.

Expropriere — confiscarea bunurilor obținute ilegal.

3 **Înființarea stațiilor de mașini și tractoare.** După părerea conducerii, pentru a obține o roadă maximă din colhozuri, munca în gospodărie trebuia mecanizată. Cu acest scop, a început înființarea stațiilor **de stat de mașini și tractoare (SMT)**. Prima SMT a fost creată în 1928 în sovhozul T. Șevcenko din raionul Berezivsk, regiunea Odessa. La sfârșitul anului 1932 funcționau 592 SMT, care aveau la dispoziție 25,6 mii tractoare și un număr semnificativ de alte utilaje tehnice. Aproape jumătate din colhozuri se aflau în zona de funcționare, deservind 77 % din masivul agricol de teren arabil.

Însă, aceștia au fost indicatori formali. În primul cincinal, cele mai multe SMT au format doar colective de muncă, însușeau tehnica, pregăteau cadre profesionale. Instruirea mecanicilor se făcea chiar în organizație, din

i

O familie deschiaburită lângă casa lor în satul Vdale, regiunea Donețk. 1930

Demonstrarea privilegiilor tractoarelor în dezvoltarea gospodăriei agricole. 1930

această cauză erau multe accidente. La sat continua să fie folosită munca manuală, mijloace de tracțiune animală și agrotehnica tradițională.

Deci, STM a îndeplinit o altă sarcină — a sporit influența statului asupra satului, l-a făcut dependent de stat.

4 Criza producției agricole. În toamna anului 1930 a început o nouă etapă a colectivizării forțate. Amenințarea deschiaburirii și impozitele mari îi puneau pe țărani într-o așa situație, când ei singuri se hotărau să se unească în colhozuri. Până la sfârșitul anului 1932, aproape 70 % de gospodăriile agricole din țară au fost colectivizate, mai mult de 80 % terenuri însămânțate. Țăranii nu primeau aproape nimic pentru lucrul în colhoz. Planurile de achiziție a pâinii au depășit recolta. Din această cauză, produsele au rămas în mare parte statului. Desigur, în aceste condiții, țăranii doar se făceau că lucrează. Pentru a supraviețui, au încercat să-și cultive în continuare loturile lor de pământ. Această situație a dus la o degradare rapidă a producției agricole, scăderea nivelului de trai a țăranilor.

În loc să refuze relațiile industriale distorsionate, care au forțat colhoznicii să nu lucreze sau să se ascundă de stat produsele făcute de ei, I. Stalin a recurs la represii.

În prima jumătate a anului 1932, din cauza achizițiilor excesive de cereale în multe regiuni din Ucraina a izbucnit foametea, din cauza căreia mor zeci de mii de oameni.

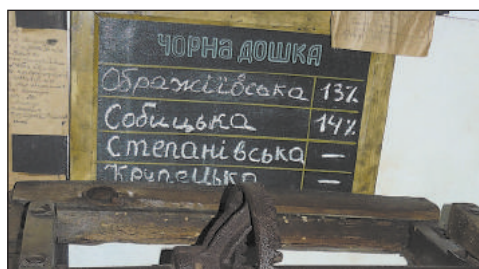
i

5 Foametea din anii 1932—1933. În multe regiuni, campania de însămânțare și recoltare în 1932 a fost întreruptă. Din iunie până în octombrie 1932, de la colhoznici și țărani au fost luate 132 de milioane de puduri de pâine (jumătate din plan). La **7 august 1932** CECU și RPC din URSS au doptat legea «**Cu privire la protecția proprietății întreprinderilor de stat, a colhozurilor și a cooperativelor, și consolidarea proprietății comu-**

ne (socialiste)». Conform acestei legi furtul proprietății colhozurilor se egala cu furtul proprietăților de stat și se pedepsește cu moartea sau este privat de libertate pe un termen de cel puțin zece ani. Pentru o mână de cereale aduse din câmp, țăranul primea un termen de întemnițare într-un lagăr de concentrare. Pe parcursul anului, când a fost luată hotărârea, 54 mii de persoane au fost condamnate, dintre care 2 mii — au primit pedeapsa cea mai mare. Poporul a numit această lege «**legea celor cinci spice**». De asemenea, în noiembrie 1932, PCR al RSSU a decis să aplice represiuni judiciare împotriva țăranilor pentru că nu dădeau pâine.

Pentru a «corecta» situația achizițiilor de cereale în **toamna anului 1932**, a fost trimisă în Ucraina o comisie extraordinară pentru **colectările de pâine** condusă de șeful PCR al URSS, **V. Molotov**. Această comisie a adunat toată pâinea din sat în contul livrărilor de cereale (la cele 132 de milioane de puduri, au mai fost confiscate 104,6 milioane), dar planul nu l-au îndeplinit (261 milioane de puduri).

La sfârșitul lunii decembrie 1932 a apărut o nouă directivă a lui I. Stalin în cazul neîndeplinirii planului de colectare a cerealelor, semințele trebuie luate din fondurile de însămânțare. În republică nu existau rezerve de pâine. Comisia pentru colectările de cereale, însă, nu s-a limitat la confiscare. Pentru a pedepsi datornicii a introdus «**amenzi naturale**» și înscrierea raioanelor, satelor, districtelor și colhozurilor pe «**tabla neagră**». Populația a 82 de raioane ale Ucrainei a simțit influența devastatoare, ele reprezintă aproape un sfert din raioanele administrative ale republicii, adică 5 milioane de locuitori din populația de la sate. În toate regiunile Ucrainei, cu excepția celor transfrontaliere, au început perchezițiile. Lucrătorii de la pâine, care erau asigurați că familiile lor sufereau de foame din cauza «sabotajului chiaburesc», confiscau de la lume toate cerealele, produsele alimentare, pe care țăranii trebuiau să le folosească până la o nouă recoltă.

«Tabla neagră» — în expoziția muzeului istoric din Lebedin

«**Tabla neagră**» — statutul satului sau raionului de pe teritoriul RSSU, care prevedea aplicarea măsurilor represive. Înscrierea pe «Tabla neagră» însemna încetarea comerțului și a furnizării de produse alimentare în acea localitate, recuperarea împrumuturilor oferite, schimbări în conducere, etc. Măsurile au devenit unul dintre instrumentele de recuperare a impozitului în anii «comunismului de război», campaniile de achiziții de cereale din 1928—1929, colectivizarea, politica foametei poporului ucrainean din 1932—1933.

Pedeapsa pentru «sabotajul chiaburesc» a fost proclamată confiscarea alimentelor.

Teritoriul Ucrainei, precum și Kubani, Caucazul de Nord, regiunea Volga, nordul Kazahstanului, au fost atinse de foamete. Numai în Ucraina și în Kubani, s-a folosit metoda «tablei negre» și au fost confiscate toate produsele alimentare. Foamea în Ucraina s-a transformat în **Foamete** sau Holodomor. Cifra exactă a pierderilor umane de la Foametea din 1932—1933 este imposibil de o stabilit. Istoricii determină numărul pierderilor de la 4 la 8 milioane de persoane.

Teroare prin foamete, precum și exproprierea țăranimii bogate (și nu numai a celei bogate) sub sloganul luptei cu chiaburii au devenit componente ale **genocidului** poporului ucrainean.

Împreună cu foametea, Stalin a provocat destrămarea PC(b)U. A fost schimbată conducerea de sus. În ianuarie 1933, al doilea secretar al Comitetului Central și secretar al partidului comunist regional din Harkiv (din capitală) a devenit reprezentantul personal a lui I. Stalin — P. Postișev, care a condus campania de represiune împotriva comuniștilor. În 1933, 100 de mii de persoane au fost excluse din partid care au fost împușcați sau trimiși în afara republicii.

Organizatorii Foamei trebuiau să se poarte în așa mod de parcă el nu exista. Ziarele scriau despre succesul agriculturii. În documentele de stat și de guvern nu se amintea. Această temă nu se discuta la adunări, nici la cele de partid închise. Această interdicție în PCUS s-a menținut până în decembrie 1987. Au fost luate măsuri pentru ca informațiile despre foamete să nu ajungă în străinătate. Totuși informații despre situația din Ucraina a ajuns până la societatea mondială.

Pentru a «lega» administrativ țăranii de colhozuri, I. Stalin a introdus, din decembrie 1932, pașapoartele interne pentru locuitorii orașelor și cei din clădirile noi. În acest document se înregistrau informațiile de bază despre o persoană, inclusiv și locul său de trai. Pentru toți, cu excepția militarilor, pașaportul a devenit principala carte de identitate. Locuitorii de la sate, care nu aveau pașapoarte, nu mai puteau obține legal un loc de muncă în oraș.

Foamete (holodomor) — act de genocid al poporului ucrainean, inițiat și realizat de conducerea PC(b)U înseamnă foamete artificială și represiuni. A atins teritoriul Ucrainei și Kubani.

Genocidul — (din greacă *genos* — trib, națiune și din lat. *caedo* — a omori) reprezintă exterminarea intenționată (deliberată) a unei comunități naționale, etnice, rasiale sau religioase, constituind o crimă împotriva umanității.

Ucraina a fost înconjurată pe perimetrul granițelor sale de bariere îngrădite, pentru a împiedica apariția țăranilor înfometați în alte republici. Fără permisiune specială nu se permitea traversarea cu trenul.

Cauzele Foametei din Ucraina:

- ▶ necesitatea de a distruge țărănimea ucraineană ca pătură socială, care prin rezistența sa amenința interesele imperiale ale Moskovei;
- ▶ acumularea excesivă de cereale de la țărani. În 1932—1933, a ajuns la jumătate sau două treimi din recolta adunată;
- ▶ exporturile de cereale în condițiile, când ele nu ajungeau; dacă ar fi fost oprit exportul în perioada 1932—1933 ar fi putut împiedica apariția foametei. Un astfel de pas nu era critic pentru realizarea planurilor industrializării. În această perioadă prețurile mondiale pentru grâu au scăzut și, în consecință, a scăzut și câștigul din export. În perioada 1932—1933, prețul cerealelor exportate a fost de numai 369 milioane carboave. În același timp din exportul de lemn și produse petroliere, s-a obținut aproape 1 miliard 570 de milioane de carboave.
- ▶ confiscarea de către conducere a tuturor rezervelor alimentare;
- ▶ greșeli economice, o încercare de a realiza construcția socialistă prin metode militar-comuniste.

Rezervele de stat ale fondurilor imobiliar și de mobilitate au acumulat volume destul de mari de cereale, dar această resursă nu a fost folosită pentru a ajuta Ucraina înfometată. În ambele fonduri, la 1 ianuarie 1932 se păstrau 2.033 milioane de tone de cereale, iar la 1 ianuarie 1933 — 3.034 milioane de tone. Această cantitate de cereale ar fi fost suficientă pentru a furniza pâine, (cu norma zilnică de 1 kg), până la recolta nouă, la 10 milioane de oameni în 1932 și 15 milioane de oameni în 1933.

Pentru a ascunde consecințele foametei și suprimarea ulterioară a Ucrainei în a doua jumătate a anului 1933, în conformitate cu hotărârea Biroului Politic al CC PC(b)U și RPC, a fost înființat Comitetul Unional pentru reînaltare. În hotărârea sa, au fost identificate 42 de raioane ale regiunilor Odessa, Dnipropetrovsk, Donețk și Harkiv, în locul oamenilor care au murit de foame, erau aduse persoane din Rusia și Bielorusia. În prima etapă a acestei operațiuni, în Ucraina, la sfârșitul anului 1933 — începutul anului 1934, au fost reînaltate 20 de mii de familii. În satele ucrainene «decadate» au fost aduși ruși, bieloruși, evrei și germani, deși în URSS, în afara Ucrainei, locuiau câteva milioane de ucraineni.

La 28 noiembrie 2006, Rada Supremă a Ucrainei a adoptat legea «Cu privire la foametea din 1932—1933 în Ucraina», primul articol care a declarat genocidul poporului ucrainean. O astfel de evaluare politică a Foametei din 1932—1933 a fost destul de logică și consecventă, având în vedere că RSSU, ca membru al Națiunilor Unite din anul 1945 a aprobat convenția din 1948 privind prevenirea genocidului și a ratificat-o în anul 1951. Crima genocidul și pedeapsa pentru ea este înregistrată

Muzeul național «Memorialul în amintirea jertfelor Foametei în Ucraina» din Kiev

în Codul penal al Ucrainei (articolul 442). La 22 mai 2009 Serviciul de Securitate al Ucrainei a deschis un dosar penal №475 după faptul de comitere de genocid în Ucraina în 1932-1933, bazându-se pe legea națională și internațională, și de a face o investigație sistematică, prin studierea a sute de volume, anchetarea martorilor, experților științifici și efectuând zeci de investigații. Curtea de Apel din Kiev studiind la ședința sa din 10 ianuarie 2010 cazul penal №475, a constatat faptul de genocid în Ucraina în 1932—1933. L-a recunoscut, de asemenea, pe I. Stalin, V. Molotov, P. Postișev, L. Kaganovici, V. Ciubar, S. Kosiora, M. Hataievichi vinovați de organizarea crimei de genocid împotriva unei părți a ucrainenilor, dar a închis dosarul din cauză că aceste persoane sunt decedate.

Instanța a constatat că Foametea-genocid a fost efectuată prin intermediul unor astfel de mecanisme și metode represive:

- ▶ stabilirea unui plan de achiziții de cereale foarte înalt pentru Ucraina, care nu poate fi îndeplinit;

- ▶ înscrierea prin decizia Comitetului Central al CP(b)U a comitetelor regionale și raionale ale partidului, localităților, colhozurilor, sovietelor sătești pe «Tabla neagră», ceea ce însemna blocarea lor cu forțe și trupe militare, populației îi era interzis să plece de pe aceste teritorii, confiscarea tuturor produselor alimentare, interzicerea comerțului;

- ▶ izolarea teritoriului Ucrainei de către detașamentele armate speciale, unități militare și poliție pentru a împiedica plecarea populației din republica, care suferea de foamete;

- ▶ interzicerea corespondenței;

- ▶ introducerea de «amenzi naturale», achiziționarea cartofilor, cărnii și a altor produse alimentare;

- ▶ efectuarea perchezițiilor permanente cu scopul achiziționării cerealelor, a rezervelor de semințe, a proprietății, a hainelor, a tuturor produselor alimentare și a mâncării;

- ▶ intensificarea represiunilor, chiar și împușcarea persoanelor care au fost contra acțiunilor conducerii, etc.;

- ▶ adoptarea hotărârii cu privire la deportarea familiilor de țărani.

Foametea, pe lângă pierderile enorme de vieți umane și o lovitură morală imensă, a provocat daune ireparabile în viața națională ucraineană. Ea a distrus vechiul sat ucrainean cu bogatele tradiții populare. În schimb, a apărut un sat colhoznic, care niciodată nu i se va opune puterii sovietice. A fost înăbușit sentimentul individualismului, care era principal pentru identitatea țaranului ucrainean. Din cauza foametei, în conștiința mai multor generații de țărani a rămas frica socială, apatia politică și pasivitatea. În acele timpuri și dezvoltarea elitei naționale ucrainene a fost întreruptă. Foametea a oprit ucrainizarea orașelor din estul și sudul Ucrainei, după care, creșterea numărului populației orașenești s-a datorat populației venite din Rusia. Politica de ucrainizare a fost redusă.

i

6 Continuarea experimentelor comuniste în sate. La plenara comună a CC și CEC al PC(b)U în ianuarie 1933, Stalin a spus că este timpul să renunțe la politica de colectivizare accelerată, deoarece ea și-a îndeplinit planul. De fapt, era necesară salvarea crizei agricole. Cu acest scop, conducerea a încercat să-i cointereneze pe colhoznici în rezultatele muncii lor. După cum a spus S. Kosior: «Fiecare colhoz va ști din timp, cât și când trebuie să dea. Cu cât colhozul semăna mai bine, cu atât va fi mai mare recolta, cu atât mai multă pâine îi va rămânea după ce-și va îndeplini datoria».

Pentru a pune în aplicare această strategie, a fost necesar să se creeze un anumit mecanism. Elementul cheie au devenit secțiile politice ale SMT și sovhozurilor – cu împuterniciri extraordinare. De asemenea, au fost lichidate comitetele de țărani. Secțiile politice au făcut mari schimbări în conducerea gospodăriei agricole.

O funcție importantă a secțiilor politice a fost stabilirea disciplinei de muncă. În 1933, au «curățat» din colhozurile ucrainene 34 mii de persoane, înscrise în «elementele chiaburești». Întârzierea la muncă, pentru prima oară, era pedepsită cu o prevenire, a doua oară – cu o amendă, a treia oară — cu excluderea din colhoz. Colhoznicul își putea prelucra lotul individual numai în timpul liber de la colhoz. Secțiile politice au luat sub control organizarea și contabilizarea lucrărilor în colhozuri.

Până la sfârșitul anului 1934, criza colhozurilor a fost depășită. Drept dovadă a fost creșterea producției, anularea sistemului de cartele pentru produsele alimentare în rândul populației orașenești și lichidarea secțiilor politice ale SMT.

7 Colhozurile în sistemul economiei de comandă. Ținerea sub control a țăranimii și unirea lor în colhozuri a fost doar primul pas spre construirea sistemului de stat de conducere a muncii agricole. Principalul

element de întărire al sistemului de colhozuri trebuia să fie SMT de stat. Pe parcursul celui de-al doilea cincinal (1933—1937), numărul de SMT din Ucraina a crescut de la 592 la 958. În total, SMT a servit până la 97 % de colhozuri. Utilizarea mașinilor nu numai că a ușurat oarecum munca țăranilor, ci și a creat oportunități pentru introducerea mașinilor agricole.

Următorul pas a fost acela de a determina statutul și locul colhozurilor, care a rămas o asociație voluntară de țărani, cărora le aparținea în mod oficial proprietatea colhozurilor. Astfel, împreună cu proprietatea de stat, exista și cea de colhoz ceea ce nu a fost prevăzut de teoria comunistă.

Congresul colhoznicilor din întreaga Uniune avut loc la Moskova în februarie 1935 și a aprobat un nou statut a artelului agricol (a colhozului), care a legitimat o proprietate separată a colhozului. În același timp, a fost limitată dimensiunea terenului agricol. Aceasta se explica prin faptul că țăranii nu îngrijeau mai mult lotul individual, decât pământurile colective. Veniturile agricole, care era determinat după îndeplinirea planului de stat, era împărțit între țărani, conform numărului zilelor lucrate (ieșirea la lucru și îndeplinirea unei anumite norme).

La mijlocul anului 1937 în Ucraina existau 27 347 colhozuri, care au unit 3757 mii de gospodării țărănești. Mai mult de 7 milioane de persoane lucrau în colhozuri. În acea perioadă erau încă 154 mii de gospodării independente, sau mai puțin de 4 % din gospodăriile țărănești, care au reprezentat mai puțin de 0,3 % din culturile țărănești. Procesul colectivizării se încheia într-o atmosferă complexă.

Pentru creșterea productivității muncii, asupra colhozului se extindea forma concurenței socialiste, care a creat stimul material pentru munca colhoznicilor. În 1935 conducătoarea brigăzii SMT din regiunea Donețk

Pașa Anhgelina a inițiat întrecerea unională a brigăzilor de tractoare. Tot atunci, lancovista din satul Starosillya (acum raionul Gorodișcensky din regiunea Cerkasy), Maria Demcenko și-a luat angajamentul să crească 500 chintale de sfeclă de zahăr la hectar. Țara a început concurența «piatisotnicilor».

Astfel, introducerea interesului material în economie a devenit mult mai favorabil pentru stat decât achiziționarea tuturor recoltelor cultivate prin metode violente. Însă, «îndepărtarea» reală a țăranului de pământ a devenit baza unei degradări ulterioare a muncii agricole, care se afla într-o criză cronică până la sfârșitul existenței URSS.

Maria Demcenko

Concluzii. Procesul de colectivizare se poate împărți în mai multe etape:

▶ 1929—1930 timpul colectivizării accelerate, care s-a transformat în comunizare; de la colhozuri era luat totul: inventar, vite, cai, păsări; situația se complica datorită eforturilor excesive ale puterii locale. În multe locuri aveau loc discuții antisovietice ale țăranilor. Țărănimea a început să vândă sau să taie vite, să ascundă sau să strice inventarul. În Ucraina, până la 50 % de capete de animale au fost sacrificate.

▶ 1930 — manevra conducerii staliniste prin transferul responsabilității la organele sovietice locale de partid (articolul lui I. Stalin la începutul lunii martie 1930, «Amețeală de pe urma succeselor», decretul Comitetului Central al PC(b)U din 14 martie 1930, «Cu privire la lupta împotriva deformărilor liniei de partid în construcția colhozurilor»).

▶ 1931—1933 — o nouă etapă a colectivizării totale, accelerarea ritmurilor ei în Ucraina, sfârșitul ei în legătură cu Foametea (70 % dintre gospodăriile au fost colectivizate);

▶ 1934—1937 — etapa finală a colectivizării. În 1937 colhozurile aveau 96,1 % din suprafețele însămânțate.

▶ Ca rezultat al Foametei, rezistența țăranimii la sistemul de colhoz a fost în cele din urmă învinsă definitiv și au fost subminate semnificativ forțele în apărarea drepturilor lor naționale. Sistemul de colhoz a devenit unul dintre fundamentele unei economii de comandă și a unui regim totalitar.

▶ Colectivizarea așa și nu a asigurat realizarea unui asalt, industrial, deși a fost plătit un preț considerabil (chiaburimea, Foametea sau Holodomorul, țăranii au pierdut sentimentul de proprietari, degradarea îndelungată și dezorganizarea muncii agricole).

Întrebări și însărcinări

1. Ce este colectivizarea? 2. Când și în ce condiții a fost înfăptuită trecerea la colectivizarea totală? 3. Unde a fost creată prima SMT? 4. Care erau limitele cronologice ale Foametei din Ucraina? 5. Ce semnifica înscrisul satului pe «tabla neagră»? 6. Când în Ucraina a luat sfârșit colectivizarea totală? 7. De ce conducerea tăcea despre foametea din Ucraina? 8. Care a fost scopul introducerii pașapoartelor interne?
- ▶ 9. Prin ce colectivizarea totală diferă de perioadele anterioare ale reformării socialiste a satului? 10. De ce țăărănimea se opunea colectivizării totale? 11. De ce puterea bolșevică a înaintat sloganul «lichidarea chiaburilor ca clasă»? Ce urmări a avut o astfel de politică? 12. Aveau oare ceva comun procesele de industrializare și colectivizare totală, sau ele pur și simplu au coincis în timp? 13. Care a fost scopul creării SMT? 14. De ce foamea de la începutul anilor 1930 a fost numită Foamete sau Holodomor? 15. De ce transformările bolșevice în munca agricolă au dus la o criză a producției agricole? Prin ce s-a manifestat ea?

- ★ **16.** Descrieți cauzele, extinderile și urmările Foametei din 1932—1933 în Ucraina.
- ★ **17.** Care au fost rezultatele și consecințele colectivizării totale pentru Ucraina? Exprimați-vă părerea.
- ★ **18.** Analizați rezultatele și urmările colectivizării totale pentru populația de la sate și pentru Ucraina în general. Cum credeți, simțim noi astăzi influența evenimentelor de atunci? Argumentați-vă părerea.

§ 26. Represiunile în masă. Constituția lui Stalin

- **1.** Ce schimbări au avut loc în viața socială a RSSU în perioada NPE? **2.** Ce trăsături caracterizează viața politică a Ucrainei sovietice în anii 1920? **3.** Care sunt represiunile politice? Dați exemple de represiuni ale autorităților sovietice.

1 Schimbări în compoziția socială a populației. Transformările socio-economice și politice pe care le-a făcut guvernul sovietic în 1929—1939 au influențat în mod semnificativ componența populației Ucrainei. Ca urmare a desfășurării industrializării a crescut foarte mult numărul de muncitori industriali — de la 1770 mii în 1926 a 4,575 mln de oameni în 1939. Constituau aproape o treime din populația republicii. Puțin mai mult de jumătate din numărul total al lucrătorilor erau ucrainenii. S-a schimbat și compoziția profesională a clasei muncitoare. Dacă mai înainte majoritatea o constituiau minerii, atunci ca rezultat al industrializării cei mai numeroși au devenit lucrătorii întreprinderilor din industria constructoare de mașini.

Desfășurarea industrializării a contribuit la creșterea rapidă a numărului populației orașelor și orașelelor din Ucraina. Numărul locuitorilor orașelor în anii 1926—1939 s-a dublat și constituiau o treime din populație. Ca rezultat, problema locuințelor a fost agravată.

În componența clasei muncitoare, a crescut numărul femeilor. În anul 1930, era de 30 % din numărul total. Egalitatea femeilor, declarată de puterea sovietică, a permis să adauge forțe de muncă suplimentare, pentru realizarea sarcinilor de industrializare. Pentru însăși femeile, acest lucru era o necesitate, deoarece salariul mediu al unui bărbat-lucrător nu-i permitea să-și întrețină familia.

Principala sursă de completare a lucrătorilor, în timpul implementării primului cincinal, a fost țărănimea. Pustiirea satului ucrainean ca urmare a foametei din 1932—1933 a dus la introducerea de către autorități a unui sistem de pașapoarte interne cu locul de trai pentru locuitorii din mediul urban. Aceasta a limitat foarte mult posibilitatea țăranilor de a

se transfera la orașe, salvându-se de colectivizare și represiune. În timpul celui de-al doilea cincinal, clasa muncitoare a fost reînnoită cu populația urbană.

Pentru a satisface necesitățile puterii statului sovietic era necesară o birocrație semnificativă. Din acest motiv, numărul de angajați în acea perioadă în Ucraina a crescut rapid. Astfel, în 1928 erau 549 de mii, iar în 1940 erau aproximativ 2 milioane de oameni.

2 Formarea nomenclurii birocratice de partid. Caracteristica structurii sociale a populației din Ucraina Sovietică a fost formarea unei noi clase conducătoare — **nomenclatura** birocratică de partid. La ea aparțineau așa-numiții «angajații responsabili» de diferite niveluri, a căror sarcină principală a fost de a conduce anumite aspecte ale vieții, economie, etc, în conformitate cu cerințele Partidului Comunist.

Termenul «nomenclatură», în societatea sovietică a fost o listă a celor mai importante posturi, candidaturile care erau discutate anterior și susținute de comitetele de partid. Eliberarea din post de asemenea se făcea cu acordul comitetului de partid. În același timp, termenul «nomenclatură» se aplică persoanelor care ocupau anumite posturi și, de aceea, s-a transformat într-un grup social special, cu interesele lor, stilul de viață, ideologie ș.a.m.d. Persoanele care aparțineau la nomenclatură erau asigurate cu bunuri materiale și aveau diferite privilegii.

În perioada 1929—1939 nivelul de viață al populației republicii, sub influența desfășurării industrializării și a colectivizării, în general a scăzut.

Nomenclatură — clasa dominantă a societății sovietice, în componența căreia intrau lucrători ai aparatului comunist de stat, numiți în funcție de puterile supreme.

---

3 Finalizarea formării regimului totalitar. Anul 1929, conform spuselor lui I. Stalin, a devenit «**anul mării cotituri**». În acest an în URSS a fost înființat regimul totalitar cu toate trăsăturile sale.

Puterea de stat în URSS era realizată de Partidul Comunist (PC(b)), iar în Ucraina — de PC(b)U. Organele de partid controlau în totalitate numirea și eliberarea funcționarilor. Toate funcțiile responsabile puteau fi ocupate doar de membrii partidului, iar candidații la deputați în Consilii puteau fi înaintate doar structuri de partid. Nici o lege nu putea fi aprobată fără o sancțiune. Biroul Politic al Comitetului Central al PC(b). Biroul Politic a rezolvat toate problemele politicii interne și externe. Membrii de rând ai partidului au fost înlăturați de la aprobarea hotărârilor și nu puteau influența schimbarea conducerii supreme.

Cultul personalității — venerarea excesivă a unui singur conducător aflat încă în viață, care a avut o influență decisivă asupra evoluției istorice.

sindicate, care erau sub controlul partidului și nu puteau apăra drepturile lucrătorilor.

Tinerii de 14 ani a fost uniți într-o singură organizație — **Uniunea leninist-comunistă a Tineretului, ULCT**, care a fost considerată o rezervă și susținătoare a partidului. Copiii mai mici deveneau mai întâi **octombrei**, iar mai târziu — **pioneri**. Erau formate pentru femei, sportivi, alegători ș.a.

Poster sovietic. 1933

Pentru a controla societatea la începutul anilor 1930, a fost format un sistem de organizații. Scriitorii, pictorii au fost uniți în uniuni creative, care executau controlul ideologic asupra creativității lor. Restul populației, lucrătorii, s-au unit în Toate aceste sisteme aveau o singură ideologie oficială de stat — **marxism-leninismul**. Alte ideologii erau interzise. Din biblioteci, au fost retrase lucrările adversarilor bolșevici.

Pentru propaganda **marxism-leninistă** a fost refăcut întregul sistem de educație și mass-media. La 21 decembrie 1929 I. Stalin a împlinit 50 de ani. Până în acest moment nu erau sărbătorite aniversările liderilor de stat și de partid, cu excepția lui V. Lenin.

În această zi ziarul «Pravda» a fost dedicat în întregime lui Stalin — articole, felicitări, scrisori, etc. Această inițiativă a fost preluată și de alte mijloace de informare în masă. În URSS a început să se formeze **cultul personalității** lui Stalin.

4 Represiuni în masă. În timpul regimului totalitar, un element important al controlului asupra societății este frica. A fost dobândită prin răspândirea terorii în masă, împotriva adversarilor reali și imaginari ai regimului stalinist. Cu ajutorul «**marii terorii**», Stalin a încercat să lichideze tensiunea socială în țară. Mijloacele de înfricare ar fi trebuit să îi determine pe oameni să gândească și să-și exprime îndoielile.

Revolte în masă din Ucraina au început mai devreme decât în alte republici sovietice. Prima lovitură a simțit-o vechea inteligență. Deși în realitate opoziția regimului stalinist, în urma controlului total, a fost nesemnificativă, au început procese judiciare, care trebuiau să scoată la iveală organizații secrete inexistente. Era necesar să se dovedească existența în URSS a dușmanilor, care amenințau sistemul social și de stat. Primul astfel de proces a avut loc în 1924 (procesul «Centrului de acțiune»), în care jertfă este inteligența ucraineană.

La începutul anului 1929 un nou val de arestări împotriva activiștilor de știință din Ucraina, culturii și bisericii autocefale — înflorirea inteligenței naționale ucrainene, care a participat activ la procesul de ucrainizare. Cu un an mai târziu a avut loc un proces asupra lor în Harkiv. 45 de persoane au fost condamnate la închisoare, dintre care doi academicieni (S. Efremov, M. Slabchenko), 11 profesori, doi scriitori, oameni de știință, lectori universitari, studenți. Li s-a atribuit crearea unei organizații contrarevoluționare numită «Uniunea de Eliberare a Ucrainei», care, spun ei, ar fi vrut pe cale armată, să răstoarne guvernul sovietic în Ucraina.

Ofensiva împotriva intelectualității naționale ucrainene a continuat să distrugă școlile științifice. «Naționaliștii burghezi» erau izgoniți din Academia de Științe din Ucraina, închideau secțiunile ei și au introdus cenzura. M. Grușevskii a fost, de asemenea, implicat în această organizație secretă. Reprezentanți ai științei istorice, lingvisticii, filosofiei au fost persecutați, și au început să-i distrugă fizic. Tot învățământul avea drept scop justificarea regimului de atunci și implementarea culturii ruse.

Pentru a distruge opoziția în PC(b)U, de la mijlocul anului 1933 până în noiembrie 1936 aveau loc campanii de lungă durată «de curățare generală».

În același timp în RSSU s-a desfășurat o altă campanie, mai profundă, de represiuni în masă împotriva «dușmanilor» regimului. Jertfe ale organelor securității de stat în această perioadă au fost aproape toți membrii Revoluției ucrainene din 1917—1921, pe care îi știa puterea și se aflau în RSSU. În lagărele de concentrare au nimerit majoritatea reprezentanților noii culturi ucrainene, cea mai mare parte erau muncitori-țărani. În luna mai 1933, în urma represiilor, Mykola Hvylovyi s-a sinucis, iar în iulie — M. Skrypnyk.

Moartea activistului renumit al PC(b)U. I. Kirov, la 1 decembrie 1934, a devenit un motiv pentru desfășurarea unei noi campanii de teroare, îndreptată spre consolidarea puterii. La câteva ore după acest eveniment tragic, a fost aprobată o hotărâre cu privire la ordinea examinării acuzațiilor de pregătire și comitere a actelor de terorism. Anchetarea a trebuit să fie accelerată și să se încheie în cursul a nu mai mult de zece zile;

Familia Krushelnitsky, la începutul anului 1930. Șase din cele zece persoane din fotografie au fost persecutate și omorâte în 1934—1937

acuzățiile au fost anunțate inculpatului cu o zi înainte de proces; cazul a fost ascultat fără participarea procurorului și a apărării; i s-a interzis să ceară să-i fie iertată pedeapsa. Verdictul de a fi împușcat a fost executat imediat după anunțarea lui.

Primul proces «Kirov» a început la Kiev. Participanții săi au fost foștii activiști ai mișcării de eliberare ucrainene. Lucrătorii organelor de securitate ale statului au falsificat dosarul «Asociației naționaliștilor ucraineni» inventate, în care a fost inclusă intelectua-litatea galiciană. La 13—15 decembrie 1934, colegiul Judecătoriei Supreme a URSS din Kiev a examinat dosarele a 37 de persoane acuzate de acest caz.

În a doua jumătate a anului 1930, represiunile s-au intensificat. «Jus-tificarea» lor a fost teoria lui I. Stalin privind intensificarea luptei de clasă în timpul construcției socialismului. La 7 aprilie 1935 a fost adoptată o rezoluție, care prevedea pedeapsa penală până la osândirea cu moartea, persoanelor de la 12 ani. Acest lucru a dat o influență suplimentară anchetatorilor asupra inculpaților.

După plenara Comitetului Central al PC(b)U în februarie-martie 1937 au început represiune în masă. Pentru a înlesni angajații Securi-tății să identifice «dușmanii», li s-a permis să folosească metode fizice de influență în timpul interogării. Ca rezultat, numărul de «organizații

contrrevoluționare» și participanții lor au crescut rapid. Printre cele mai mari au fost «Centrul Național Ucrainean», «Orga-nizație militară ucraineană», «Organizația militară poloneză», «Centrul albgardist din Kiev». În total în 1930—1941 în Ucraina au fost »descoperite» mai mult de 100 de «centre», «blocuri» și «organizații». Repre-siunile în timpul «marii terori» a suferit, de asemenea, și conducerea sovietică a re-publicii. A fost aproape complet distrusă conducerea PC(b)U. Din cei 62 de membri ai Comitetului Central al PC(b)U au fost persecutați 56 de persoane. Dintre cei 11 membri ai Biroului Politic al CC CP(b) au ucis zece, și nouă membri ai Biroului Or-ganizator — toți, împreună cu primul se-cretar S. Kosiór. Ca urmare, componența

Pădurea din apropierea satului Bykivnya (acum — periferia de nord-est a orașului Kiev) este cel mai mare loc din Ucraina, unde au fost îngropate în masă, victimele represiunilor politice comuniste. Potrivit diferitelor surse, aici și-au găsit odihna binemeritată de 15 până la 100 de mii de oameni, care au fost torturați în 1937—1941 în timpul interogatoriilor sau au fost împușcați de către NKVD

organelor de conducere ale republicii s-a schimbat complet. Noul prim secretar al CC al PC(b)U din 1938 a devenit M. Hrușciov.

Terorul lui Stalin a fost îndreptat și spre armată. I. Iakir a fost omorât — comandant al districtului militar de la Kiev; a fost distrus în întregime Statul Major al districtului. Sute de comandanți și specialiști militari au fost uciși sau au ajuns în lagărele de concentrare, ceea ce a subminat capacitatea de luptă a Armatei Roșii.

Din 1929 până în 21 iunie 1941, 739.9 mii de cetățeni ucraineni au devenit victime ale represiunilor în masă. Numărul total al celor care au fost persecutați nu este cunoscut. Probabil este de câteva milioane.

5

Constituția lui Stalin. În februarie 1935 Congresul al VII al Sovietelor a luat hotărârea despre adoptarea unei noi Constituții a RSSU. În special, se prevedea democratizarea sistemului electoral, înlocuind alegerile deschise, inegale cu alegerile generale, directe, și egale prin vot secret. În **decembrie 1936**, al VIII-lea Congres extraordinar al sovietelor din RSSU a aprobat o nouă **Constituție a URSS**, care a declarat construirea unei societăți socialiste în țară. Au fost stabilite alegerile directe prin vot secret pentru toate puterile. Țăranilor li s-au acordat drepturi egale cu ale muncitorilor — dreptul de a vota și de a fi votați. Lichidării au fost supuse așa-numitele «persoane defavorizate» — persoane care și-au pierdut votul pentru că aparțineau la «clasele exploatare». În locul congreselor consiliilor de diferite niveluri, au fost introduse sesiunile consiliilor locale, republicane, ceea ce a dat posibilitatea de luare mai rapidă a deciziilor. Noua Constituție din 1936 a consolidat rolul dominant al Partidului Comunist, care a fost definit ca fiind centrul de conducere al tuturor organizațiilor publice și de stat.

După exemplul Congresului al XIV-lea sovietic, RSSU a aprobat în ianuarie **1937** o nouă Constituție a republicii, care oficial acum urma să se numească **Republica Sovietică Socialistă Ucraineană (RSSU)**. Organul suprem al puterii de stat din republică a devenit Rada Supremă a RSSU, iar în perioada dintre sesiuni a fost prezidiul. Cel mai înalt organism executiv și de reglementare a fost RPC.

La 12 decembrie 1937 au avut loc alegeri în Rada Supremă a URSS. În Ucraina au votat 97 % dintre alegătorii înregistrați. În buletinele de vot era doar o singură listă a candidaților din «blocul comunist și cei fără partid» și recomandarea «lăsați numele unui candidat pentru care votați, ștergeți restul».

Noile constituții proclamau, de asemenea, libertatea adunărilor, cuvântului, presei, confidențialitatea corespondenței, inviolabilitatea persoanei, a

locuinței, însă, în condițiile «marii terori» aceste drepturi și libertăți au fost transformate într-o «batjocoră» a regimului sovietic de cetățenii țării.

Concluzii. În 1929—1938 în componența socială a populației sovietice Ucraina a suferit schimbări semnificative, în primul rând datorită desfășurării industrializării și colectivizării.

- ▶ Clasa conducătoare a societății sovietice în această perioadă a devenit treptat nomenclatura birocratică de partid.
- ▶ Nivelul de trai al populației republicii sub influența industrializării și colectivizării forțate continuă să scadă.
- ▶ Organele represive ale NKVD au devenit principalul instrument de luptă pentru putere. Represiunile masive s-au răspândit asupra tuturor claselor populației.
- ▶ Constituția lui Stalin, printr-un sistem de consilii, a consolidat dictatura partidului bolșevicilor, creând în schimb o iluzie a democrației.

Întrebări și însărcinări

1. Numărul cărui grup de populație a RSSU, în 1929—1938, a crescut cel mai repede?
2. Ce pătură a societății RSSU a fost lipsită de pașapoarte interne?
3. Ce este nomenclatura?
4. Când a fost introdus sistemul de carduri în RSSU pentru comerțul de pâine?
5. Care a fost numărul celor reperați în 1933—1938 în Ucraina?
6. Ce schimbări au avut loc în structura socială a Ucrainei sovietice în 1929 —1938?
7. Cum s-a format nomenclatura birocratică de partid?
8. Comparați nivelul de trai al populației ucrainene în perioada NPE și în 1929—1938.
9. Descrieți represiunile în masă din Ucraina.
10. Care au fost contradicțiile dintre realitatea sovietică și Constituția lui Stalin din 1936?
11. Faceți un plan desfășurat pe tema «Viața socială și politică a Ucrainei în 1929—1938».
12. Alcătuiți tabelul «Trăsături caracteristice ale vieții socio-politice a RSSU în 1929—1938».
13. Pregătiți o comunicare despre victimele represiunilor în masă din Ucraina sovietică din acea perioadă.
14. De ce s-a format cultul personalității al lui Stalin? Dați un răspuns argumentat.

§ 27. Viața național-culturală a Ucrainei sovietice

- ▶▶ 1. Care au fost particularitățile dezvoltării culturii în Ucraina în perioada anilor 1917—1921?
2. Care au fost principalele realizări ale învățământului, științei, literaturii și artei?
3. Care trăsături erau caracteristice activității bolșevicilor în domeniul culturii?
4. Ce este ucrainizarea? Când a început aplicarea ei în republică?
5. Ce a apărut nou în viața religioasă în acest moment?

1 Caracteristicile dezvoltării culturii.

Procesul cultural în Ucraina în anii 1920—1930, este împărțit în două etape, care au diferențe semnificative. Anii 1920 sunt marcați prin ascensiunea culturii ucrainene, iar anii 1930 — prin pogromuri.

Politica conducerii sovietice în domeniul culturii, oficial a fost numită «**revoluție culturală**». A fost planificat, ca într-un termen scurt să fie lichidat analfabetismul, să se creeze un sistem a învățământului popular, să se formeze cadrele noii intelectualități, să se transforme literatura, arta, științele umanitare în instrument al influenței ideologice asupra maselor, folosirea realizărilor științifice pentru construcția socialistă.

Sistemele, ce s-au format, aveau nevoie de executori, dar nu de oameni capabili să joace un rol activ în viața publică. În același timp, realizarea planurilor ambițioase pentru construcția comunistă și crearea unui «nou om», au cerut un anumit nivel educațional și cultural al participanților la acest proces. Acest lucru a fost condiționat de caracterul diferit și contradictoriu al transformărilor culturale din anii 1920—1930.

Particularități caracteristice ale vieții spirituale ale societății la acea vreme au devenit inovarea și căutarea, distrugerea stereotipurilor, atragerea maselor largi la realizările culturale, lichidarea analfabetismului. În același timp în ritm rapid se realiza unificarea, centralizarea, ideologizarea totală, declinul general la nivelul culturii.

La sfârșitul anilor 1920, conducerea sovietică a Partidului Comunist a început reducerea procesului ucrainizării. În RSSU, în această perioadă, a devenit obișnuită atitudinea neîncrezătoare față de cei, care au folosit limba ucraineană, față de «naționaliști» și «independenți».

În anii 1929—1938, cultura Ucrainei, ca și în alte republici sovietice, se dezvolta în condiții nefavorabile ale dictaturii comuniștilor sovietici și terorii staliniste. Orice încercări de a se retrage de la perspectiva marxistă era urmărită cu cruzime. Au fost stabilite formele, stilurile și genurile permise și interzise.

2 Învățământul. Una dintre principalele sarcini în sfera învățământului

a fost lupta cu analfabetismul în rândul populației adulte. În mai 1921, Con. Com. Pop a RSSU a adoptat o rezoluție, care obliga toată populația analfabetă cu vârste cuprinse între 8 și 50 de ani, să învețe carte. Conducerea generală a «**lichidării analfabetismului**» se sprijinea pe Comitetul principal politico-educativ, în cadrul căruia a fost creată Comisia extraordinară la nivel național pentru combaterea analfabetismului. În

«**Revoluția culturală**» — transformare în domeniul culturii, efectuată de puterea sovietică la sfârșitul anilor 1920—1930. La bază au fost măsuri de depășire a înapoierii culturale a populației, lupta împotriva analfabetismului împreună cu plantarea unei singure culturi socialiste, bazată pe ideologia marxistă.

Poster sovietic. Anul 1930.

Pictor O. Deineka

? Când a fost realizat sloganul din poster?

1923, în republică s-a format societatea de voluntari «Jos analfabetismul!», condusă de G. Petrovsky, președintele Com. Ex. Cent. din Ucraina. Datorită campaniilor întreprinse în perioada Noii Politici Economice (NPE) învățau carte aproximativ 2 milioane de oameni. Numărul de analfabeți în rândul populației adulte a scăzut de la 76 la 43 %.

În anii 1930, lupta împotriva analfabetismului a crescut, în special în rândul populației adulte. În anul 1936, în republică a început să se creeze școli serale pentru adulți. Acestea și alte măsuri, au permis lichidarea analfabetismului. În ianuarie 1939 în RSSU, erau doar 15 % de analfabeți în rândul persoanelor cu vârstă până la 50 de ani.

Momente pozitive în reforma învățământului au fost: eliminarea taxelor de școlarizare, crearea rețelei de școli prin corespondență și serale, anularea divizării instituțiilor de învățământ în instituții de fete și băieți, separarea învățământului de biserică, egalitatea tuturor stărilor populației în obținerea studiilor, extinderea rețelei de instituții de învățământ, predare în limbile naționale, introducerea celor mai noi metode de predare.

Sistemul de învățământ în anii 1920 a fost următorul: copiii cu vârste cuprinse între 4 și 8 ani se educă în grădinițe și case de copii; de la 8 la 15 ani — în casele de copii și școli de muncă de șapte ani; de la vârsta de 15 ani adolescenții își continuau studiile în școli tehnico-profesionale, unde studiau doi ani. În cei șapte ani de studiu, atenția se concentra exclusiv pe educarea tinerilor, pentru producție și nu se punea sarcina pregătirii tinerilor pentru instituțiile de învățământul superior. În plus, s-au schimbat metodele de predare și întregul sistem de organizarea învățământului, de la lecție la activități extracurriculare.

În iulie 1930, a fost introdus **învățământul primar obligatoriu de patru clase**. În Ucraina, a început mișcarea — «campania națională după educația universală (învățământul general)». În anul de învățământ 1932/1933 în republică învățau 98 % dintre copiii cu vârsta de până la zece ani, activau aproximativ 22 mii de școli (4,5 milioane de elevi).

În 1934, în republică a fost introdusă o structură unică a școlilor medii generale, care cuprindeau învățământul primar de patru ani, învățământul mediu necomplet de șapte ani și învățământul mediu complet de zece ani.

Introducerea acestei structuri de învățământ a fost însoțită de o reorganizare radicală a sistemului școlar. Cu toate acestea, a rămas acută problema lipsei cadrelor didactice. Numai la sfârșitul celui de-al doilea cincinal în RSSU s-a încheiat trecerea la învățământul obligatoriu de șapte ani în orașe, iar în sate — învățământul primar obligatoriu.

Din 1938—1939 în toate școlile republicii, în care limba de predare nu era cea rusă, a fost introdusă obligativitatea studierii limbii ruse, începând din clasa a doua până la a zecea, în număr de patru — cinci lecții de limbă și literatură pe săptămână. De fapt, a început procesul de rusificare a școlilor medii din Ucraina.

Succesorul lui Mikhaïl Skrypnyk a devenit V. Zatonsky, care în calitate de Comisar al Poporului a inițiat curățarea cadrelor didactice de «elementele clasei ostile». În conformitate cu aceasta, din 140 de mii de profesori în republică în prima jumătate a anilor 1930 trebuiau curățați aproximativ 50 de mii de oameni.

Politica bolșevică referitor la învățământul superior a avut drept scop introducerea de restricții pentru cei ce veneau din structurile neproletare (copiii nobililor, clericilor, oficialilor, antreprenorilor, proprietarilor de pământ) și crearea condițiilor mai ușoare de admitere, pentru reprezentanții clasei muncitoare. Pe lângă instituțiile de învățământ superior din 1921 au fost create facultăți muncitorești («rob-fak»). Muncitorii, care studiau aici, erau asigurați cu cazare și burse plătite. În anul 1925 în RSSU activau 30 de facultăți muncitorești, unde învățau aproximativ 7500 de studenți.

Elevii din clasa a 4, din satul Șulgovka regiunea Dnipropetrovsk. Anul 1939

Politica de ucrainizare a contribuit la răspândirea limbii ucrainene în procesul de învățământ în școlile superioare. În RSSU, ca și în alte republici sovietice, s-a format o rețea separată de instituții de învățământ pentru lucrătorii partidelor sovietice. În 1921 în Harkiv și-a început lucrările Școala superioară de partid, pe baza căreia a fost creată în 1922 Universitatea comunistă Artem.

Unități de învățământ superior în RSSU în perioada 1922—1929 erau școlile medii speciale și institutele. La școlile medii speciale erau primiți tinerii de la vârsta de 17 ani. Aici pregăteau specialiști de specializare restrânsă. Din 1933 a fost restaurată activitatea universităților din Kiev, Harkiv, Dnipropetrovsk și Odesa. Din 1934, au fost stabilite gradele științifice ale candidaților și doctorilor în științe, titluri științifice ale docenților și profesorilor. La sfârșitul anului 1935 a fost desființată restricția privind admiterea în instituțiile de învățământ superior legată de originea socială.

3 Știința. Principalul centru științific din republică era Academia de Științe din Ucraina. În aprilie 1921, ea a fost reorganizată în **Academia Națională de Științe a Ucrainei (ANȘU)**, care a devenit cea mai valoroasă instituție științifică a republicii. În mai 1922, a fost ales noul președinte al ANȘU botanistul **Volodymyr Lipsky**, care a ocupat acest post până în anul 1928. În cadrul ANȘU, în această perioadă, au activat aproximativ 40 de instituții științifice de cercetare, unite în secțiile de istorie-filologie, social-economice și fizico-matematice.

Volodymyr Lipsky

În cadrul secției social-economice al ANȘU, a activat cu succes Institutul Demografic. Realizări la nivel mondial au fost făcute de savanții de la secția fizico-matematică. Printre ei s-au remarcat matematicienii D. Grave, specialist în fizica matematică M. Krylov, chimiștii V. Kistyakovsky și L. Pisarzhevsky, zoologul I. Schmalhausen și alții. În planificarea dezvoltării urbane erau considerate clasice lucrările profesorului K. Siminsky. Lucrările lui M. Krylov și M. Bogolyubov au devenit baza unei noi ramuri a matematicii — mecanica neliniară.

Danilo Zabolotny

După adoptarea noului statut, în 1936, ANȘU a început să fie numită Academia de Științe a Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene. Președinte al ANȘU în anii 1928—1929 a fost D. Zabolotny, iar din anul 1930 — O. Bogomolet.

În 1928 la Harkiv și-a început activitatea Institutul fizico-tehnic ucrainean, care a devenit rapid unul dintre cele mai mari centre de fizică teoretică din URSS și lume. Aici a fost studiat nucleul atomic, fizica metalelor și a cristalelor moleculare, a activat viitorul «tată» al bombei cu hidrogen sovietică I. Kurciatov, L. Landau.

În 1932, la inițiativa lui E. Paton, a fost înființat Institutul de sudură electrică al ANȘU.

O mare importanță pentru dezvoltarea științei au avut lucrările matematicienilor M. Akhiezer, M. Kravciuk, chimistul O. Brodsky, L. Pisarzhevsky, biologilor O. Bohomolet, I. Shmalgauzen, medicilor V. Filatov, M. Strazhesko.

Au lucrat fructuos în studierea istoriei Ucrainei D. Bagaliy, M. Vasilenko, M. Grușevskii, M. Yavorsky. În lingvistică au obținut succese semnificative A. Krymsky, M. Zerov, S. Efremov.

Cu toate acestea, represiunile în masă din anii 1930 nu au trecut neobservate de oameni de știință ucraineni. Din cauza «Uniunii de Eliberare a

Ucrainei», principalul acuzat a devenit vicepreședintele ANȘU S. Yefremov. În cazul «Centrului Național ucrainean» au fost arestați academicienii M. Grușevskii și M. Yavorsky (ultimul a fost împușcat în anul 1937). Total, ca urmare a represiunilor în masă din anii 1930, au suferit mii de oameni de știință și lucrători ai instituțiilor academice.

4 Literatura. Anii 1920 au devenit perioadă de renaștere a literaturii ucrainene și artei. Influență pozitivă asupra dezvoltării literaturii ucrainene și artei îi revenea politicii de ucrainizare. Artiștii ucraineni de atunci erau uniți în numeroase asociații literar-artistice, cercuri, studiouri etc. În Harkiv existau sindicate ale scriitorilor proletari «Jart» și scriitorilor de la sat «Plug». În plus, au apărut asociații literar-artistice «Lanka», «Molod-neak», «Mars», «Aspanfut», «Avangardul» ș.a. În Kiev s-a format un grup neoclasic, care nu recunoșteau propaganda comunistă primitivă a literaturii și căutau să aducă în literatura ucraineană cele mai bune realizări ale scriitorilor vest-europeni.

Realismul socialist — singura metodă oficial permisă a literaturii sovietice și artei, în baza căreia era slăvirea sistemul socialist, romantismului muncii și formarea unui nou erou.

i

5 Arta teatrală și arta plastică. Un fenomen remarcabil în viața culturală a republicii a devenit activitatea reformatorului teatrului ucrainean, **Les Kurbas**, care a creat la Harkov în anul 1922 teatru «Berezil». Un loc important în repertoriul său a fost ocupat de piesele dramaturgului ucrainean M. Kulish. Pe scena teatrului «Berezil», jucau cei mai renumiți actorii din acea vreme — A. Buchma, M. Krushelnysky, O. Marianenko, P. Saksagansky și alții. În anul 1925 în Ucraina existau 45 de teatre profesionale.

În arta muzicală, această perioadă a fost marcată de avântul creator al compozitorilor G. Verovka, P. Kozytka, B. Lyatosynsky, L. Revutka ș. a. Recunoaștere în străinătate și în republicile sovietice a obținut corul «DUMKA» sub conducerea lui M. Gorovenk.

În arta plastică o mare parte din pictorii generației mai în vârstă (I. Izhakevich, F. Krichevsky, K. Trohimenko și alții), unindu-se în Asociația Pictorilor a Ucrainei Roșii, se țineau de realism și încercau să redea adevărata realitate. Susținătorii școlii lui I. Boyciuk (boiciukiștii) imitau și dezvoltau maniera creativă și stilul unic al mentorului său, unde se combinau elementele picturii ucrainene vechi și bizantine.

Les Kurbas

Monumentul lui
T. Șevcenko în Harkiv.
Sculptor M. Maniser.
Anul 1935

Primii pași îi făcea arta cinematografică ucraineană. În anul 1922 a fost dată în folosință fabrica de filme de la Odessa, iar în anul 1927 a început construcția la Kiev a celui mai mare studiou de film din Europa acelei perioadă. În anul 1923, regizorul de film V. Gardin a turnat filmul «Ostap Bandura», cu participarea M. Zankovetka. În anul 1928 a apărut primul film al lui O. Dovjenko «Zvenigora», care i-a adus regizorului recunoaștere mondială. În total, în anii 1924—1925 în republică au fost create mai mult de 15 filme. În așezările din RSSU în acest moment activau aproximativ 500 de cinematografe. Artă cinematografiei a fost transformată în una dintre cele mai populare tipuri de artă și tipuri preferate de odihnă.

Avântul anilor 1920 a fost înlocuit de un declin al anilor 1930, deși în Ucraina creau personalități remarcabile. Un eveniment important în viața artistică din acea vreme în Ucraina a fost ridicarea în Harkiv în anul 1935 a monumentului T. Șevcenko, autorul căruia a fost sculptorul M. Maniser.

Teroarea stalinistă a influențat negativ asupra artei în Ucraina. În anul 1933 a fost acuzat de «naționalism burghez ucrainean» și a murit în lagărele de concentrare Les Kurbas. În anul 1936, datorită acuzațiilor fabricate a fost arestat și în scurt timp împușcat M. Boyciuk și câțiva din elevii lui.

Pierderile în literatura și arta Ucrainei în anii 1930 au fost atât de mari, încât scriitorii diasporei ucrainene au numit această perioadă era «renașterii împușcate».

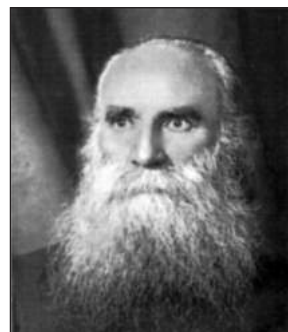

Căutările manifestărilor «naționalismului ucrainean» în artă, uneori ieșeau dincolo de hotarele bunului simț. Astfel, unul dintre ideologii Comitetului Central al Partidului Comunist (b)U a declarat, că cobza și bandura — «instrumente ale claselor ostile, deoarece orientează arta muzicală spre vremurile hatmanilor și romantismului cazac». În luna decembrie a aceluiași an, la etapa finală a Olimpiadei Republicane a orașului și a satului din Harkiv au fost arestați și împușcați aproape 300 de participanți la congresul cobzarilor, dintre care majoritatea erau vârstnici, orbi și invalizi.

Viața religioasă. Perioada de la sfârșitul anilor 1920—1930 se caracterizează prin sporirea presiunii puterii sovietice asupra bisericilor, cu scopul lichidării definitive ca fenomen al vieții sociale. Politica însămânțării ateismului de stat a fost o parte integrantă a «revoluției culturale».

În anul 1929, folosind dovezi fabricate, organele securității de stat au acuzat Biserica ortodoxă ucraineană autocefală (BOUA) de activitate antisovietică. La începutul anului 1930 a avut loc congresul extraordinar, unde BOUA a declarat despre autolichidare. Totuși, aceasta nu a împiedicat autoritățile să înceapă masacrul asupra ei. Mitropoliții V. Lipkivsky, M. Borețki, I. Pavlovski, aproape toți ierarhii bisericii și în jur de 2 mii de preoți ai BOUA au fost repri-mați. În a doua jumătate a anilor 1930 în republică nu a mai rămas nici o biserică parohială, în care serviciul să se officieze în limba ucraineană.

Vasyl Lipkivsky

În anii 1933—1937, conform afirmațiilor lui I. Stalin, a devenit «cincinal al lichidării religiei», sau «cincinal ateist». În perioada anilor 1934—1935, în conformitate cu cerințele autorităților, a început distrugerea în masă a lăcașelor de cult. În special, la Kiev, au fost distruse catedrala militară a Sfântul Nicolai, Catedrala de aur a Sfântului Mihail, Biserica Sfintei Treimi și alte zeci de lăcașe de cult, în Harkiv — Catedrala Sfântul Nicolae, în Poltava — Catedrala Adormirii Maicii Domnului. Sute de lăcașe de cult au fost transformate în cluburi, cinematografe, spitale, depozite, închisori, etc. În rezultatul măsurilor puterii sovietice la jumătatea anilor 1930 în republică, comparativ cu perioada pre-revoluționară, au rămas doar 9 % din lăcașurile de cult. Sentimentele sale religioase credincioșii trebuiau să le ascundă.

! **Concluzii.** Politica corenizației, care a avut loc sub formă de ucrainizare, a condus la unele schimbări pozitive în viața culturală.

▶ În învățământ s-au înregistrat evoluții pozitive, asociate cu lupta analfabetismului, dezvoltarea învățământului, disponibilitatea învățământului pentru reprezentanții muncitorilor și țăranimii.

▶ În domeniul literaturii și artei, în anii 1920 a început procesul renașterii. Cu toate acestea, conducerea sovietică comunistă prin intervențiile sale a redus-o la nivel scăzut și a distrus soarta persoanelor de artă ale căror creații nu corespundeau ideologiei comuniste.

▶ Control din partea statului a fost asupra tuturor ramurilor culturii în acel moment din Ucraina. O lovitură devastatoare pentru întreaga cultură, au devenit represiunile în masă, în urma cărora autoritățile au distrus cei mai talentați reprezentanți ai intelectualității creative a republicii («renașterea împușcată»).

▶ Toate comunitățile bisericești au fost supuse restricțiilor, privind plantarea puterii ateismului.

Întrebări și sarcini

- ◆ **1.** Care sunt principalele sarcini stabilite în fața guvernului sovietic în sfera culturală? Ce a fost definit în URSS ca «revoluție culturală»? **2.** Când a fost creată societatea «Jos cu analfabetismul!» în RSSU? De cine a fost condusă? **3.** În ce an Academia de Științe Ucraineană a fost reorganizată în ANȘU? Care trei secții au existat în structura ANȘU? **4.** Când au introdus învățământul primar obligatoriu de patru clase? **5.** Câte universități activau în RSSU începând din anul 1933? **6.** Ce este realismul socialist? **7.** Când a fost lichidată BOUA?
- ★ **8.** Descrieți cauzele, forma de aplicare și conținutul politicii de ucrainizare. **9.** Care au fost principalele schimbări, care au avut loc în învățământ în anii 1920—1930? Analizați realizările și pierderile. **10.** Cum s-a dezvoltat știința în RSSU? Care au fost realizările oamenilor de știință ucraineni ai acelei perioade? **11.** Caracterizați dezvoltarea literaturii și artei Ucrainei în această perioadă. De ce în anii 1920 a fost observată ascensiunea, iar în anii 1930 — declinul acestor ramuri ale culturii?
- ★ **12.** Formați grupuri mici și discutați problemele: care fenomene erau caracteristice vieții religioase în Ucraina? Cum pot fi ele explicate? Comparați dezvoltarea vieții religioase în Ucraina în anii 1920—1930. **13.** Completați tabelul «Dezvoltarea culturii în Ucraina în anii 1920—1930».

Ramura culturii	Realizări, activiști remarcabili

- ★ **14.** Pregătiți o comunicare despre liderii literaturii (unul-doi, la alegere) și artei din Ucraina din această perioadă. **15.** Istoricul ucrainean contemporan S. Kulcytsky scrisse, că în timpul perioadei noii politici economice, «regimul cu o mână desfășura dezvoltarea culturii, crea condiții pentru dezvoltarea talentelor populare și a dezvoltării culturii în rândul populației, iar cu a doua mână — statul distrugea talentele, nu-i păsa de soarta artiștilor, care nu se integrau cu creativitatea lor în canoanele oficiale». Pe baza căror fapte, se pot face astfel de concluzii? Ce, după părerea voastră, a cauzat o astfel de politică a puterii sovietice în domeniul culturii? **16.** Formulați și justificați-vă poziția privind influența puterii sovietice asupra dezvoltării culturii ucrainene.

Lecții practice

1. Holodomorul în limba documentelor, mărturiilor, cifrelor
2. Idealul propagandist al omului sovietic și al vieții lui cotidiene

**Însărcini pentru generalizarea cunoștințelor și pregătirea pentru evaluarea tematică la capitolul IV
«Înștalarea și stabilirea regimului comunist
totalitar în Ucraina»**

CAPITOLUL V. PĂMÂNTURILE VEST-UCRAINELE ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

§ 28. Pământurile vest-ucrainene în componența celei de-a doua Reci Pospolita

- 1. Când a existat Republica Populară vest-ucraineană? 2. Dece PPVU în lupta cu Polonia nu și-a putut apăra independența? 3. Care au fost condițiile pacii de la Riga dintre republicile sovietice și Polonia?

1 **Politica cercurilor de conducere polone referitor la pământurile ucrainene.** După înfrângerea luptei de eliberare pământurile vest-ucrainene au ajuns în componența Poloniei, României și Cehoslovaciei. Sub ocupația polonă au nimerit pământurile Galiției de Est, Volynului de Vest, Polesia, Holm, Pidliașia, pe care, după recensământul din 1931, locuiau 5,6 mln ucraineni. Guvernul polon, având ca scop colonizarea totală a pământurilor ucrainene ocupate, în dependență de împrejurările interne și externe și-a corectat cursul său față de ucraineni.

În anii 1919—1923 conducerea polonă încerca să dovedească la toată lumea drepturile sale la pământurile ucrainene, și că ea ca țară nu încalcă drepturile minorităților naționale. Constituția polonă garanta drepturile ucrainenilor la limba maternă vorbită și la învățământul primar. În afară de aceasta, legea de la 26 martie 1922 a dat autogovernare Galiției de Est (la trei voievodate — Lvov, Stanislavsk, Ternopol). Însă la 14 martie anul 1923 Consiliul ambasadurilor Angliei, Franței, Italiei și Japoniei au recunoscut Galiția de Est ca parte a Poloniei, și toate aceste drepturi au rămas pe hârtie. În această perioadă populația ucraineană de asemenea încerca să-și apere drepturile sale, recurgând la acțiuni de protest, protesturi armate, boicotul recensământului din 1921, alegerilor în Seim din 1922. Însă, în acea perioadă nimeni din Europa nu era cointerestat în existența statalității ucrainene.

În anii 1923—1926 cercurile conducerii polone insistent duceau o politică, îndreptată la asimilarea popoarelor captive. Pentru realizarea acestui scop Guvernul polonez ducea politică diferită, față de pământurile poloneze indigene (numite **Polonia «A»**) și teritoriile din vestul Ucrainei și vestul Bielorusiei (numite **Polonia «B»**). Pentru Polonia «B» era folosită o politică de reținere artificială a dezvoltării social-economice, lichidarea totală a concesiunilor minorităților naționale. Pe aceste pământuri

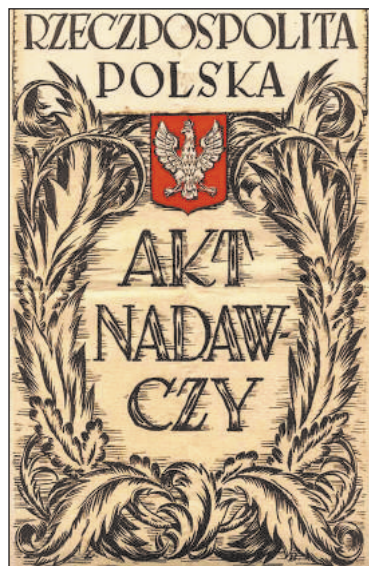

Asimilare (din latină *assimilatio* — asemănător) — procesul de fuziune a unui popor cu altul cu pierderea unuia dintre ei a propriei limbi, culturi, religii, obiceiuri, conștiinței naționale. Poate fi naturală sau prin violență.

Polonia «A» — teritoriul etnic polonez în a Doua Reci Pospolită.

Polonia «B» — teritoriile a Doua Reci Pospolita, populate cu minorități naționale (pământurile vest-ucrainene și vest-beloruse).

Actul la dreptul de proprietar de pământuri, care era dat «osadnicilor». Anul 1922

a fost reținută realizarea reformei agrare. Conform circularei secrete, țăranimii ucrainene i se permitea să-i fie transmise nu mai mult de 5 % din pământurile moșierilor, care erau supuse și **parcelării** — împărțiri în parcele mai mici, care se vindeau.

La 31 iulie anul 1924 a fost primită legea, conform căreia limba polonă era declarată limbă de stat. A început închiderea școlilor ucrainene. Guvernul polon a încercat să conceapă numai noțiunea de «Ucraina», «ucrainean». Pe pământurile ucrainene s-au mutat coloniștii polonezi («**osadnici**»), cărora le-au fost alocate cele mai bune pământuri. La sfârșitul anilor 1930 se numărau 47 mii de gospodării ale osadnicilor, care dețineau peste 500 mii de hectare. În condițiile lipsei permanente a terenurilor, s-a agravat mult situația țăranimii ucrainene și s-a format o atmosferă de dușmănie între ucraineni și polonezi. De asemenea aceasta a fost una din cauzele pentru emigrațiile peste ocean a aproximativ 200 mii de ucraineni.

Criza politică din 1926 a cauzat o nouă cotitură în politica față de ucraineni. A treia perioadă (1926—1927) a fost legată de introducerea regimului «sanației» condusă de I. Pilsudski. Noua politică prevede unele concesiuni și compromisuri în relațiile cu minoritățile naționale, în special cu ucrainenii. Esența noului curs consta în asimilarea de stat a minorităților naționale (transformarea lor în patrioți ai statului polon, componenți ai națiunii politice polone) și renunțarea la asimilarea națională. Un important element al noului model al politicii naționale a devenit încercarea transformării Volynului într-un «leagăn de înțelegere polon-ucrainean». Conducător al acestei politici a devenit voievodul Volynului, fostul ministru adjunct al afacerilor interne în guvernul lui S. Petliura, Henrik Ijevski. Au fost mărite investițiile de stat în Volyn, a început formarea în masă a școlilor cu două limbi, a fost permisă o anumită ucrainizare a bisericii ortodoxe.

O astfel de politică era realizată cu scopul de a face o împărțire între ucrainenii: între galițieni și volăneni, între adepții și oponenții înțelegerilor cu Polonia. Ea trebuia să contribuie la formarea pozitivă a imaginii Poloniei ca stat, care se atârna tolerabil către minoritățile naționale, și să facă Polonia atrăgătoare pentru ucrainenii pe baza unei politici aspre antiucrainene în URSS, în anii 1930. (Foamea din anii 1932—1933, represiile în masă).

În anul **1935** cel mai numeros partid **UNDU** și-a luat cursul la «**normalizarea**» relațiilor polone-ucrainene. Liderul ei V. Mudrâi a devenit vice-marșal al Seimului polonez. Au fost amnistizați prizonierii din lagărul de concentrare din Berez Kartuzsky (format în anul 1934 pentru prizonieri politici). Însă în cea mai mare parte, solicitările de înțelegere și hotărârile politice ale conducătorilor Poloniei au fost expuse unei atitudini anti-ucrainene constante a oficialilor locali, moșierilor, «osadnicilor». Orice manifestare a vieții național-ucrainene se trata ca neloialitatea către stat, și ca afișarea separatismului. De asemenea ca răspuns la apariția radicalilor ucraineni partea poloneză a realizat o **acțiune «a pacificării»** (anul 1930), care era însoțită de răsturnări, bătăi, ruinarea instanțelor ucrainene. În timpul acțiunii de «pacificare» s-a folosit principiul răspunderii colective a ucrainenilor, care erau considerate nesigure.

Motiv pentru «pacificare» a devenit acțiunea de sabotaj a ucrainenilor radicali, care a avut ca urmări incendierea avuturilor «osadnicilor» polonezi. Responsabilitatea pentru acțiune a fost asumată de OMU (ONU Organizația naționaliștilor ucraineni). În prima etapă acțiunea a fost realizată de poliția poloneză, la care cu timpul s-au alăturat și unitățile militare. Acțiunile lor au fost susținute de organizațiile militare poloneze «Stșelților». Acțiunea a cuprins 30 de județe. De acțiunile poliției au fost cuprinse 325 de sate, 168 de unități militare, au fost realizate 5195 revizii în 450 de sate. În timpul evenimentelor, 1357 de persoane au fost bătute, 40 de femei au fost violate, 13 persoane au fost ucise (dintre care liderul OMU și ONU I. Golovinski; încă 1739 de ucraineni, preponderent tineri, au fost arestați. A fost lichidat și interzist «Plastul», închise gimnaziile ucrainene din Ternopol, Rogatin, Stanislav, Drogobâci, clasa a 6 a gimnaziului din Lvov, clasa a 4 a de la școala privată din Ciortkov. Au cunoscut atacuri și bisericile greco catolice. A fost arestați 21 de deputați ucraineni din seimul polonez și trei senatori.

Ca rezultat al «pacificării» reprezentării ucrainenilor în seimul polonez a fost scăzut de la 46 la 20, din 11 senatori la patru. Însă în același timp a fost radicalizată populația ucraineană, de fapt a justificat în ochii comunității mondiale acțiunile OMU și ONU împotriva conducătorilor polonezi, instituțiilor, «osadnicilor», dând o resursă informațională puternică pentru activarea «**întrebării ucrainene**» din lume.

«**Normalizare**» — încercarea de a găsi înțelegere între liderii mișcării ucrainene din Polonia și guvern.

Acțiunea «pacificării» (ameliorarea) — acțiuni represive ale guvernului polonez împotriva populației ucrainene din Galiția de Est în perioada 20 septembrie — 30 noiembrie a anului 1930.

«**Întrebarea ucraineană**» — nereglementarea de comunitatea internațională a dreptului ucrainenilor la autodeterminare.

Sala de lectură «Iluminismul», distrus de jandarmii poloni în timpul «pacificării». Satul Knyagânici (acum regiunea Ivano-Frankivsk), anul 1930

Începând din anul 1937 cercurile conducătoare poloneze au schimbat cursul lor. În fața pericolului celui de al Doilea război mondial ei aveau frică, ca «întrebarea ucraineană» va deveni o carte de schimb în marele joc, iar oricare acțiuni ale ucrainenilor vor fi un factor favorabil al manifestărilor separatismului. Au fost în totalitate respinse orice acțiuni, s-a extins un nou val al represiei. În anii 1937—1939 a fost realizată acțiunea «**revendicațiilor**» — transformarea ucrainenilor ortodocși, bieloruși în ritualul catolic. Ea era însoțită de ruinarea bisericilor ortodoxe în Holm și Volyn.

În anii 1930, în mediul social al democraților polonezi a apărut planul realizării deportărilor ucrainenilor în raioanele vestice ale Poloniei. Aceste intenții au fost prezentate în ordinul secret al Consiliului de miniștri din martie 1939. Începutul celui de al Doilea război mondial a amânat punerea în aplicare a acestui plan, cu toate că în anul 1947 puterea comunistă polonă în limitele operației «Visla» totuși i-a deportat pe

toți ucrainenii din teritoriile lor etnice, iar aceste teritorii au intrat în componența Poloniei reînnoite.

Polonia a avut o atitudine negativă față de crearea Ucrainei Carpatice și, ajutând Ungaria, a depus eforturi pentru lichidarea ei (operațiunea «Lom»). În timpul acestor evenimente fără judecată și cercetări armata poloneză a împușcat ostașii Siceii Carpatice, care încercau să se retragă pe teritoriul Poloniei sau care puterea ungară transmitea, ca cetățeni polonezi. În trecătorile Verețk, Iablonețk și Ujoțk au fost împușcați aproximativ o mie de siciovici.

i

2 Cooperarea ucraineană. Un element important de opoziție a politicii poloneze în ținuturile vest-ucrainene a devenit mișcarea cooperativă ucraineană. Cooperativele, acționau sub sloganul «Al meu către al meu pentru mine», au devenit o formă de auto-guvernare și auto-apărare economică a populației ucrainene. Fiecare sat, fiecare localitate în mod necesar a creat în sine cooperativa — un magazin, un casier, o lăptărie. În 1925, o rețea de cooperative de bază a fost întărită de asociațiile județene, ceea ce a dus la crearea a patru cooperative speciale — «Uniunea Centrală», «Maslosoyuz», «Banca Centrală» și «Comerțul Poporului». Ei aveau sucursalele lor regionale în întreaga Galiție. O instituție centrală,

care conducea lucrul cooperativelor, a fost Uniunea de revizie a cooperatorilor. Numărul cooperativelor ucrainene în Galiția de est a crescut de la 580 în 1921 la aproximativ 4 mii în 1939. Ele uneau 700 mii persoane.

Cooperativele au favorizat introducerea noilor mijloace de gospodărie și tehnice și au pus capăt datoriilor cămătărești ale satelor galițiene. Cooperativele ucrainene au concurat cu succes cu organizațiile economice poloneze, dar spre deosebire de ele, până la mijlocul anilor 1930 nu au primit credite de la stat și subvenții. Datorită lor starea economică a satului ucrainean a început încet să se îmbunătățească încet, s-a format un strat al țăranimii ucrainene bogat. Au reușit să reziste «osadnicilor» polonezi din punct de vedere economic.

Rețeaua de organizații cooperative, împreună cu o rețea de școli din Ucraina, «Prosvita», organizațiile sportive ale tineretului, partidele politice au creat în vestul Ucrainei o infrastructură a vieții naționale ucrainene.

i

3 Partidele și organizațiile politice ucrainene. În ciuda politici anti-ucrainene a cercurilor conducătoare din Polonia, regimul politic din acel timp permitea o anumită activitate politică. Folosindu-se de această posibilitate, ucrainenii au format partide politice. Astfel, în anul 1925 existau 12 partide ucrainene politice.

Cel mai mare și mai influent dintre ele a fost **Uniunea Poporului Ucrainean Democrat (UPUD)**, care s-a format în anul 1925 și a fost, de fapt, un partid al elitei intelectuale din regiune. Liderii uniunii au fost D. Levytsky, V. Mudrâi, S. Baran, O. Luțky. UPUD se pronunța pentru democrație constituțională și independența Ucrainei, problema principală practică era apărarea drepturilor economice, politice, național-culturale. Sub influența UPUD se afla cea mai importantă parte a instituțiilor financiare, cooperativelor și instituțiilor culturale din regiune, organizațiilor, și de asemenea cel mai influent ziar «Dilo».

Direcția socialistă a mișcării ucrainene a fost reprezentată de **Partidul social radical ucrainean (PSRU)**, care s-a format în anul 1926 prin unirea a celui mai vechi partid vest ucrainean — **Partidul radical ucrainean rus** și **Partidul ucrainean social revoluționar**, care activau în Volyn. El era susținut de țărani, inteligența de la sate. Liderii partidului au fost L. Bacinsky și I. Makuh. Încă un partid socialist a fost **Partidul social democrat ucrainean**, care în activitatea

Dmitro Levytsky

Lev Bacinsky

Mykola Gankevici

Evhen Konovaleț

Dmitri Donțov

sa se sprijinea pe un număr mic de muncitori ucraineni. În 1924, PSDU a fost desființat forțat de puterea poloneză pe baza acuzațiilor de răspândire a ideilor comunismului. În anul 1929 el și-a reînnoit activitatea a fost **Partidul social democrat ucrainean**, care în activitatea sa se sprijinea pe un număr mic de muncitori ucraineni. În 1924, PSDU a fost dizolvat forțat de puterea poloneză pe baza acuzațiilor de răspândire a ideilor comunismului. În anul 1929 el și-a reînnoit activitatea. Liderul partidului a devenit M. Gankevici. Celelalte partide politice nu erau numeroase și aveau o influență slabă (Partidul catolic ucrainean, Uniunea Volyniană ucraineană, moscofilii). Toate partidele politice se pronunțau pentru unirea pământurilor ucrainene într-un stat unic.

În anul 1920 cele mai multe partide politice aveau o atitudine pozitivă față de RSSU. Însă în anii 1930, sub influența Foamei și represiilor în masă păreriile despre RSSU și URSS s-au schimbat cardinal.

Încă o forță politică influentă a fost Partidul Comunist Est Galițian, care în anul 1923 s-a transformat în **Partidul Comunist din vestul Ucrainei (PCVU)**. PCVU activa secret. EL a încercat să combine ideile naționale cu ideile comunismului, urmărirea tendința ideologică a național-comunismului. Se baza pe cele mai sărace pături ale societății. În fruntea partidului PCVU erau I. Cliric, R. Kuzma. Politica ucrainizării și NPE-ului, care avea loc în RSSU, a favorizat creșterea influenței PCVU și în general sentimentul pro-sovietic în Ucraina de Vest. Însă politica conducătorilor sovietici (colectivizarea, foamea, represiunile) au provocat critici din partea membrilor PCVU. În timpul aflării sale în URSS, numeroși comuniști vest-ucraineni au fost reprimați, iar Partidul Comunist din Polonia, care intra în PCVU, după hotărârile Cominternului din 1938, a fost desființat.

Partidele politice se străduiau să folosească posibilități legale de influență asupra formării politicii interne de stat. Cu acest scop ei luptau pentru obținerea locurilor în parlamentul polonez: dacă în noiembrie 1927 reprezentanții ucraineni în seim erau într-un număr de 25 ambasadori și șase senatori, apoi în iulie 1930 — 46 ambasadori și 11 senatori.

Alături de partidele ucrainene legale și activitatea secretă a partidului comunist creștea încă o forță poli-

tică, care a avut destinul să devină liderul mișcării ucrainene în anii 1930—1950, — mișcarea națională. În 1920 — 1930 el se dezvoltă în mod constant. Sursele organizaționale au fost legate de activitățile **Organizației militare ucrainene (OMU)**, care a fost formată la Praga în 1920, de un grup de starsșine a PSU și AGU conduse de colonelul **Evhen Konovaleț**. Scopul principal al OMU a fost formarea unui stat autonom și sobornic ucrainean, care ar trebui să fie realizat printr-o revoltă națională a poporului ucrainean împotriva invadatorilor. Principala metodă de luptă a fost considerată teroare împotriva reprezentanților puterii ocupante, instituțiilor. Atacurile teroriste ale OMU au avut de asemenea un scop de propagandă: de a atrage atenția publicului larg asupra nedreptății, care după primul război mondial, a fost comisă împotriva ucrainenilor. Baza ideologică a mișcării naționale a fost poziția naționalismului integral al lui **D. Donțov**. Activitatea OMU și D. Donțov a favorizat consolidarea forțelor naționale.

i

4 Formarea ONU. Funcțiile ideologice. În 1929, la Viena a luat naștere **Organizația Naționaliștilor Ucraineni (ONU)**. În fruntea ONU a fost numit conducătorul OMU colonelul S. Konovaleț. Ideologia ONU a fost un **naționalism integrat**, dezvoltat de D. Donțov. Membrii ONU au proclamat cea mai mare valoare este statul național, la conducerea căruia era nevoie să fie numit un lider suprem — șef. Unitatea liderului și a poporului trebuia să satisfacă corporațiile, coalițiile, sindicatele, sovetele de alegători. Iar unicul partid — ONU, — la rândul lui garanta susținerea ideologică a statului. Baza considerentelor teoretice a fost aceea de a aduce drepturile poporului ucrainean la un stat autonom, sobornic și definirea căilor de obținere a independenței. Ideologii din ONU considerau că independența statului ucrainean se poate obține printr-o revoluție națională — o răsccoală general-populară împotriva puterii ocupanților sub conducerea ONU. Pentru pregătirea revoluției naționale e necesar, cu toate mijloacele posibile, să fie distrus regimul de ocupație (teroare individuală, sabotaj, atacuri, demonstrații, acțiuni de protest) și să pregătească simultan populația pentru revoltă.

Această organizație conspiratorie cu disciplină militară strictă a fost destinată să devină conducătoarea mișcării de eliberare a națiunii ucrainene în anii 1930—1950.

5 Activitățile ONU din anii 1930. În anii 1930 ONU a activat pe pământurile vest-ucrainene. Considerând teroarea ca fiind una dintre formele cele mai eficiente de luptă, ONU a comis o serie de atacuri care au fost larg discutate. În total, în perioada 1921—1939, OMU și ONU au comis 63 de atacuri, dintre care victime au devenit 36 de ucraineni, 25 polonezi, un rus și un evreu. Aceste atacuri au avut drept scop să atragă

Stepan Bandera

atenția societății ucrainene și globale referitor la «întrebarea ucraineană». Astfel, omorul din anul 1933 a ambasadului sovetic O. Mayov era amintit de tragedia teribilă a poporului ucrainean — Foametea din 1932—1933, iar omorul din 1934 a ministrului de interne a Poloniei B. Peratsky a fost, pe de o parte, răzbunare pentru politica «pacificării», iar pe de altă parte, o provocare la adresa comunității mondiale în legătură cu încălcarea drepturilor minorităților naționale de către Polonia.

Terorul a fost îndreptat nu numai împotriva dușmanilor externi, dar și împotriva celor «interni» — împotriva celor ucraineni, care au plecat, după părerea ONU, la cooperare cu autoritățile poloneze. Astfel, în Lviv, a fost omorât directorul gimnaziului academic ucrainean.

Astfel de acțiuni nu ridicau autoritatea ONU, dar au provocat represii în masă din partea autorităților poloneze. În 1935-1936, după arestările în masă ale membrilor ONU, au avut loc procese juridice la Varșovia și ulterior Lviv, în timpul cărora S. Bandera, M. Lebedi și alți lideri au fost condamnați la moarte, care, prin amnistie, a fost înlocuită cu închisoare pe viață. (În 1939 S. Bandera a fost eliberat.) Sute de membri s-au pomenit în taberele de concentrare din Bereza Kartuzka.

O lovitură serioasă asupra ONU a fost omorul din mai 1938 a liderului organizației E. Konovalet. În ajunul evenimentelor decisive din istoria Europei și lumii organizația a rămas fără conducător. În ONU a început o sciziune dintre organizația externă, condusă de A. Melnyk, și structura ONU de pe pământurile ucrainene, care din 1933 era condusă de S. Bandera.

i

Concluzii. După înfrângerea evenimentelor de eliberare o parte semnificativă a pământurilor din vestul Ucrainei au intrat în componența Poloniei. Politica guvernului polonez față de ucraineni, poate fi considerată ca anti-ucraineană. Încercările de a găsi o înțelegere pe baza transformării ucrainenilor în cetățeni loiali ai Poloniei, de asemenea, nu au avut și nu ar fi putut să aibă succes.

► Politica antiucraineană a guvernului polonez a condiționat o puternică mișcare național-ucraineană de eliberare, care a fost prezentată ca o organizație atât legală, cât și ilegală.

► ONU din cauza unor condiții istorice, care s-au format înaintea celui de al Doilea război mondial, a condus mișcarea națională de eliberare ucraineană. Baza activității ONU a devenit naționalismul integrat — ideologia totalitară.

Întrebări și însărcinări

- ◆ **1.** Prin care tratate a fost asigurată intrarea pământurilor ucrainene în componența Poloniei? **2.** Care pământuri ucrainene au intrat în componența Poloniei? **3.** Numiți partidele politice ucrainene conducătoare care activau pe teritoriul Poloniei. **4.** Când a fost formată ONU? Cine a fost ideologul naționalismului integrat? **5.** Numiți cele mai renumite acte teroriste, realizate de membrii ONU în anii 1930. **6.** Când a avut loc acția «pacificării» populației ucrainene din Galiția de Est?
- ▲ **7.** Care a fost scopul cercurilor conducătoare a celei de a Doua Reci Pospolite în politică față de ucraineni? **8.** Care evenimente au influențat asupra poziției partidelor politice din Ucraina de Vest față de URSS? **9.** Ce influență a avut acțiunea «pacificării» asupra dezvoltării mișcării național ucrainene și asupra relațiilor ucraineano-polone?
- ★ **10.** Dați o notă programului mișcării naționale ucrainene, reieșind din realitățile istorice ale anilor 1930. **11.** De ce mișcarea ucraineană era prezentată de câteva partide, și nu numai de una general ucraineană? **12.** Ce urmări pentru ONU a avut sciziunea din cadrul ei? **13.** Cum înțelegeți deviza mișcării cooperative ucrainene «Al meu către al meu pentru mine»? Care era infrastructura vieții național-ucrainene în regiune? **14.** Completați tabelul «Politica cercurilor conducătoare ale Poloniei față de pământurile ucrainene».

Perioada	Conținutul	Principalele evenimente	Rezultatul

- ★ **15.** Pregătiți o prezentare pe tema «Mitropolitul A. Șeptițky și mișcarea națională ucraineană în Ucraina de Vest în perioada interbelică».

§ 29—30. Pământurile ucrainene în componența României

- ▶ **1.** Cum au decurs evenimentele din nordul Bucovinei după prăbușirea Austro-Ungariei? **2.** Când trupele române au ocupat teritoriul Bucovinei de Nord, Basarabia, Maramureșul?

1 **Caracterul politicii guvernului român față de ucraineni.** În 1920, pe teritoriul României locuiau aproximativ 790 mii de ucraineni (4,7 % din întreaga populație). Principalele locuri de trai ale lor erau Bucovina de Nord, Hotin, Akkerman și Izmail din Basarabia și Maramureșul (sudul Transcarpatiei).

Guvernul român a luat cursul de asimilare completă a ucrainenilor, la fel ca alte popoare, lipsindu-i de posibilitatea dezvoltării naționale. În schimb, politica economică era mai flexibilă. Cea mai mare influență asupra acesteia a avut-o politica de integrare și unificare a tuturor pământurilor, care fac parte din România, și economia țării. Teritoriile unite erau mai dezvoltate decât

imperiul vechi (Regat), de aceea primii pași ai guvernului român arătau ca un jaf în aceste zone.

După consolidarea acestor teritorii, guvernul român a început să acorde atenție dezvoltării lor economice. Datorită dezvoltării culturale relativ mai mari, a prezenței personalului calificat și a resurselor naturale semnificative, Bucovina a devenit o regiune atractivă pentru capitalul străin și investițiile publice. Acest lucru a dat impuls dezvoltării industriei alimentare, industriei casnice, prelucrării lemnului. Totuși, acest lucru nu se poate spune despre Basarabia.

Criza economică în România din anul 1928 a afectat negativ dezvoltarea economică. Numărul de întreprinderi din nordul Bucovinei până în 1935 a scăzut de 2 ori, iar în județele Akkerman și Izmail — cu mai mult de un sfert. Lucrătorii care și-au păstrat locul de muncă primeau jumătate din salariu.

Politica agrară a guvernului a fost construită și în funcție de condițiile socio-economice ale diferitelor pământuri ucrainene. În Basarabia legea privind reforma agrară a intrat în vigoare în anul 1920, iar în Bucovina — din 1921.

Reforma Basarabiei lua în considerare interesele proprietarilor, de la care în 1918 a fost confiscat pământul. Conducerea nu a îndrăznit, imediat după anexare, să pună capăt consecințelor reformelor agrare, care au avut loc sub influența evenimentelor din Imperiul Rus. În schimb, au stabilit plăți mari de închiriere și răscumpărare a pământului, astfel încât țăranilor nu le era erau profitabil să-l folosească. La începutul reformei, plata pentru arenda 1 hectar era de 1160 lei, iar apoi a crescut la 2 mii de lei, ceea ce a provocat un val de ruină. În cea mai mare parte, pământul a fost întors foștilor proprietari.

În Bucovina, unde transformările agrare în 1918 nu au avut loc, numai 47 % din terenurile agricole aparțineau țăranilor. Restul terenului aparținea proprietarilor, bisericii, statului. Ca urmare a reformelor, de la proprietari, au fost luate aproximativ 75 mii hectare (cu răscumpărare) sau o treime din fondul funciar.

Terenul, care îl primeau prin răscumpărare țăranii ucraineni, nu depășea 1 hectar. În schimb, coloniștii (mai ales soldații români — veterani ai primului război mondial) au primit cel puțin 0,5 hectare pentru gospodărie, 1 hectar pentru pășuni și 4,5 hectare de teren arabil. Totuși, numărul coloniștilor a fost mic. O parte din coloniști au vândut pământul țăranilor ucraineni și s-au întors la locurile lor de trai.

Criza economică globală a influențat negativ dezvoltarea agriculturii în România. A durat până la sfârșitul anilor 1930. Suprafețele semănate au scăzut. Gospodăriile țărănești se falimentau. Se amenința foametea.

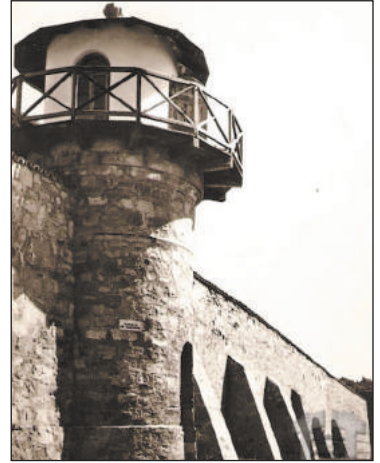
Sub conducerea României pământurile ucrainene s-au aflat 22 de ani, pe care istoricii îi împart în trei perioade. În prima perioadă (1918—1928 ani) pe pământurile anexate a fost în vigoare starea de asediu, terenurile erau împărțite ofițerilor armatei române. În acea perioadă, orice acțiune împotriva guvernului era suprimată. Avea loc românizarea: s-au închis toate școlile ucrainene, a avut de suferit și biserica ucraineană, până în 1927 Bucovina a pierdut autonomia, care a avut-o, în timpul Austriei. Conform legii privind școlarizarea ucrainenii erau considerați «români după origine, care au uitat limba maternă». La universitatea din Cernăuți s-au închis catedrele ucrainene. Era interzisă presa ucraineană.

A doua perioadă (din 1928—1938) a fost marcată de o liberalizare relativă. Datorită ei, viața publică ucraineană și-a revenit treptat. Societățile culturale, trupele de teatru, corurile, etc și-au reînceput activitatea. Activau asociațiile studențești «Ciornomor», «Zaporojie», societatea «Kobzar», societatea sportivă «Dovbuș» etc. A apărut presa ucraineană: săptămânalul «Ridnâi krai», unicul ziar ucrainean «Ceas», editat de Lev Kogut.

Dar, în februarie 1933 a fost introdusă o stare de urgență, iar în perioada 1933—1935 Parlamentul României a adoptat câteva legi, inclusiv reorganizarea și consolidarea poliției și a organelor de securitate. În 1936, a apărut un document guvernamental care a interzis folosirea denumirilor istorice ale așezărilor în documente oficiale și în presă. Locuitorii au fost impuși să-și schimbe numele în română.

De la mijlocul anului 1930 în România prindeau putere partidele fasciste și organizațiile («Garda de Fier», care a funcționat din 1935 sub sloganul demagogic «Totul pentru Patrie» partidul național creștin, etc.). Instaurarea dictaturii lui Carol al II-lea în februarie 1938, a consolidat regimul autoritar, care a început în 1933.

Deci, trăsăturile acestei puteri, referitor «la întrebarea ucraineană» era stoparea dezvoltării economice a unor teritorii, asimilarea forțată, blocarea activității politice a comunității ucrainene.

Închisoarea de la Doftan — locul unde erau reținuți ucrainenii în timpul ocupației române din Bucovina. A existat ca închisoare politică până în 1944

2 **Politica RSSU și a URSS privind teritoriile ucrainene în componența României. Răscoala de la Tatarbuniar (1924).** De la începutul ocupației române a Bucovinei, în 1918 Rusia Sovietică a cerut în mod categoric întoarcerea

acestor meleaguri. În prima jumătate a anului 1920 au avut loc unele încercări de a organiza o răsccoală armată pe aceste pământuri. Pe teritoriul României în cadrul acțiunii slujbelor speciale sovietice («cercetare activă») trimitea armate militare, transporta armament pentru comuniștii basarabeni. Răscoala armată a izbucnit în **Tatarbunar** în noaptea de **16 septembrie 1924**. Însă a fost suprimată.

3 Partide politice ucrainene. În România erau condiții mai puțin favorabile pentru activitățile partidelor politice ucrainene. Numai în 1927 a fost format un partid, care a apărut interesele naționale ale ucrainenilor — **Partidul Național Ucrainian (PNU)**. A fost un partid liberal, care a funcționat prin metode juridice și a căutat să găsească o înțelegere cu conducerea. Liderul partidului a fost **Volodimir-Sergei Zalozețkii**. În 1930, ea a încheiat un acord electoral cu partidul național-țarist, în urma căruia ucrainenii au obținut câteva locuri în parlament, iar în guvern a fost înființată o instituție specială pentru minoritățile naționale. După instaurarea în România a dictaturii monarhice, PNU a fost desființată, la fel ca toate organizațiile și societățile legale ucrainene.

Volodimir-Sergei
Zalozețkii

Tânăra generație de activiști ucraineni, nu erau mulțumiți cu poziția PNU, la mijlocul anului 1930. Au format o organizație radical-naționalistă conspirativă, asemănătoare după program și acțiuni cu cele ONU. Și-a legalizat activitatea print rețeaua de asociații (asociația sportivă «Mazepa», asociația studentescă «Zalizniak»). În fruntea organizației se aflau I. Grigorovici, O. Zibacinsky, D. Kvitkovsky.

Pe teritoriul Bucovinei în anii 1918-1926 a acționat **partidul comunist al Bucovinei**, care a devenit membru al Partidului Comunist din România. Liderii partidului au fost S. Kanyuk, V. Gavrilyuk, F. Stasiuk și alții. Scopul activității lor a fost reunificarea cu Ucraina sovietică. După interdicția din 1929 până în 1934, a acționat conform partidului comunist «Eliberarea», care a proclamat sloganul «Pentru Bucovina sovietică roșie!»

Concluzii. Țările ucrainene, în perioada de conducere a României, ca urmare a înfrângerii luptelor de eliberare a poporului ucrainean, se aflau în condiții nefavorabile (politica de asimilare a guvernului, situația social-economică săracă). Chiar și în scurta perioadă de

liberalizare a vieții politice, cercurile de guvernământ ale României nu s-au retras din politica românizării populației ucrainene.

- ▶ Mișcarea națională ucraineană organizată a existat numai pe teritoriul Bucovinei. Pe celelalte ținuturi ucrainene, din componența României, avea o influență semnificativă Partidul Comunist.

Întrebări și însărcinări

1. Care ținuturi ucrainene după primul război mondial au devenit parte a României? 2. Când a fost recunoscut faptul, de către comunitatea internațională, că Bucovina și Basarabia sunt stăpânite de România? 3. Care perioadă descrie politica României privind ucrainitatea? 4. Când a avut loc răscoala din Tatarbunar? 5. Identificați etapele politicii cercurilor române de guvernare cu privire la ucrainitate. 6. Ce partide politice ucrainene au acționat în România?
- ▶ 7. Care a fost scopul URSS referitor la România? 8. Conducerea română a sperat să consolideze societatea multinațională prin românizare. Considerați aceste metode eficiente?
- ★ 9. Comparați politica cercurilor de guvernământ din Polonia și România cu privire la ucrainenii. 10. Numiți cauzele și consecințele persecuțiilor naționale ale ucrainenilor în România. 11. Descrieți situația economică a ținuturilor ucrainene din România.
- ★ 12. Pe pământurile ucrainene din Polonia și România au existat susținători ai cooperării cu regimurile de guvernământ și susținători ai luptei fără compromisuri pentru eliberarea națională. Care dintre aceste curente au avut o perspectivă mai mare? Exprimați-vă gândurile într-un eseu.

§ 31. Pământurile ucrainene în componența Cehoslovaciei. Ucraina Carpatică

- ▶▶ 1. Ce țări pretindeau la Transcarpatia după prăbușirea Austro-Ungariei? 2. În care acord a fost întărită trecerea pământurilor ucrainene în componența Cehoslovaciei?

1 **Politica Cehoslovaciei privind Rusia Subcarpatică în anii 1920 — prima jumătate a anilor 1930.** Prin decizia Conferinței de pace de la Paris Transcarpatia a intrat în componența Cehoslovaciei. La începutul anilor 1920 guvernul ceh a încercat să creeze impresia, că își îndeplinește cu onestitate obligațiile internaționale de a acorda Rusiei Subcarpatice drepturi autonome, specificate în Tratatul de la Saint-Germain (1919). Întârzierea lor cu acordarea autonomiei, au explicat prin nepregătirea populației ținutului pentru o viață independentă, din cauza nivelului scăzut al învățământului și a lipsei într-un număr suficient a cadrelor de conducere calificate. Majoritatea populației era analfabetă (95 %).

Grigoriy Zatkovici

Constantin Grabar

Organizarea administrativ-politică a regiunii a fost determinată de statutele de la Praga din anii 1919—1920. Nu au fost aplicate rezoluțiile tratatului de la Sen-Germain și Constituția Republicii Cehoslovace (RCS) privind Transcarpatia, care a fost alocată unei unități administrativ-teritoriale separate «Rusă Subcarpatică», rămânând în afara ei aproximativ 100 de mii de ucraineni pe pământurile Slovaciei.

Nu s-au îndeplinit speranțele unor intelectuali locali, referitor la organizarea conducerii ținutului de către reprezentanții locali. La postul **primului guvernator al Rusiei Subcarpatice** președintele RCS T. Masaryk a invitat un tânăr avocat, originar din Ucraina, dar cetățean a SUA **Grigory Zatkovici**, care a format o administrație cu cehii. Încercările guvernatorului să realizeze promisiunea de a oferi drepturi largi autonome au fost nereușite, și la 16 octombrie 1921 el și-a părăsit postul. Noul guvernator al Rusiei Subcarpatice **Antin Beskyd**, avocat, reprezentant politic și public, de asemenea, nu a avut putere reală. În schimb, ținutul era administrat de vice-guvernatorul ceh A. Scattered și condus de administrația sa, care includea cehi.

Numai în 1937, pe timpul guvernatorul **Konstantin Grabar**, a început extinderea autonomiei Ucrainei Carpatice — a fost creat un consiliu provincial, care în toamna anului 1938 a primit unele înputerniciri în timpul reorganizării RCS în stat federal.

În anul 1922, reprezentanți ai diferitelor forțe politice din ținut s-au adresat Ligei Națiunilor cu plângerea, că guvernul Republicii Cehoslovace nu își îndeplinește obligațiile. Liga Națiunilor a înaintat guvernului RCS o mustrare strictă. Ca răspuns, guvernul a adoptat la 14 iulie 1927 «Legea privind organizarea administrării politice (Legea reformei administrative)», care a anulat toate drepturile autonome acordate anterior Transcarpatiei.

Contrar unei astfel de politici, sistemul democratic al Cehoslovaciei a avut un impact pozitiv semnificativ asupra vieții populației din ținut. A fost lichidat analfabetismul populației, a apărut clasa de mijloc. A crescut numărul muncitorilor. Datorită reformei agrare țărani au primit pământ. Populației i s-au acordat drepturi electorale pe scară largă. A fost renăscută biserica ortodoxă. O influență semnificativă asupra acestui lucru a avut răspândirea în rândul populației din ținut a tendințelor moscofile.

Deosebit de remarcabile au fost schimbările în dezvoltarea cultural-națională. Deja, în anul 1919 cehii au început organizarea învățământului popular mediu și profesional. În această direcție a contribuit mult ministrul învățământului RCS I. Derer. Toate minoritățile naționale ale ținutului aveau propriile lor școli. Cu

toate acestea, mai rapid și disproporționat referitor la numărul de copii, a crescut numărul școlilor cehe. Pentru a lucra în școlile ucrainene din ținut, guvernul ceh a atras mulți emigranți din Rusia, care, în cea mai mare parte, nu cunoșteau limba ucraineană. Pe lângă aceste școli, erau și gimnazii. În anul 1931 erau opt gimnazii (patru — cu limba de predare în ucraineană), iar în anul 1938 — 11 (respectiv cinci cu predare în limba ucraineană).

Învățământul, în școlile publice era pentru toți copiii cu vârsta de până la 14 ani, obligatoriu și gratuit. În școlile urbane și profesionale — aproape gratuit. Școlile medii erau cu taxă, dar cei mai buni studenți erau eliberați de plată. Mulți dintre ei au primit bursă de stat. În Transcarpatia nu exista instituție de învățământ superior, dar locuitorii locali puteau să studieze în mod liber în instituțiile de învățământ superior din RCS și din alte țări.

În același timp, guvernul ceh a făcut totul, pentru a stârni neînțelegeri în întrebarea despre limbă. În baza hotărârii Curții Administrative Supreme a RCS din 28 iunie 1925, limba ucraineană a fost recunoscută ca fiind «străină» pentru populația Transcarpatiei. Acest lucru a provocat dezbateri referitoare la limba de predare în școlile din ținut. Dezbaterile au devenit cunoscute la nivel internațional, ceea ce a dus la împărțirea populației în două tabere opuse: ucraineană (populară) și rusină. În cele din urmă, discuția a fost rezolvată în anul 1938, după obținerea de către ținut a autonomiei.

Mișcarea rusinilor — mișcare politică, care acționa pentru recunoașterea populației slave din Transcarpatia ca o națiune separată. Numele vine de la auto-titlurile populației ucrainene până în secolul al XIX-lea, care a fost păstrată în Transcarpatia — rusin.

i

2 **Lupta pentru autonomia ținutului (a doua jumătate a anilor 1930).** În Transcarpatia viața politică a fost în plină expansiune, din cauza unei game largi de forțe politice. Deja, în timpul primelor alegeri parlamentare din RCS (anul 1922) pe teritoriul ținutului activau 14 partide, iar mai târziu — peste 30 de partide. Partid ucrainean, care ar funcționa independent, mult timp aici nu a existat. Cele mai influente partide a RCS aveau organizațiile lor în Transcarpatia, care reflectau starea de spirit și preferințele diferitor grupuri ale populației. În același timp, fiecare organizație se orienta spre anumite tradiții național-culturale, care istoric s-au dezvoltat în ținut. Cele mai influente curente au fost: curentul rusinilor și narodoviștilor. Direcția rusină, care la acel moment se folosea de cel mai mare sprijin din parte populației, cereau autonomie ținutului. Liderul său era **Andrei Brody**.

Andrei Brody

Augustin Voloșin

Direcția narodovistă, condusă de **Augustin Voloșin**, a apărut în mod consistent caracterul ucrainean al populației din ținut și pledau pentru autonomie.

În plus față de aceste curente, o parte semnificativă a populației din Transcarpatia la alegeri i-au sprijinit pe comuniști (1924 — 30 %, 1929 — 15 %, 1935 — 26 %). În anul 1938 au fost interzise activitățile comuniștilor.

Venirea la putere în Germania a naziștilor a fost cauza intensificării luptei politice în RCS, restricția libertăților politice etc. Germania, mai târziu și Ungaria, a început să sprijine mișcările separatiste ale CSR sub sloganul revizuirii sistemului Versailles, care nu este corect. Aceste evenimente au reînviat mișcarea autonomiștilor în Transcarpatia, au început unirea partidelor din ținut în blocuri.

În anul 1936, partidele ungare folosind deviza «Un popor — un partid», s-au unit formând Partidul ungar unit, care a promovat în mod activ aderarea ținutului la Ungaria. În același timp, a început procesul de creare a «Blocului rus» — partide și susținători ai ideii de autonomie.

Pregătindu-se pentru un atac asupra RCS, Statul Major General al **wehrmachtului** a dezvoltat planul «Grun» (30 mai 1938), care conținea o secțiune separată privind căile de aderare a ungarilor și polonezilor, înainte de atacul asupra RCS. La baza acestei secțiuni a fost pusă afirmația lui A. Hitler, că posibili aliați ar trebui să fie atrași prin achizițiile teritoriale. Înaintea regentului Ungariei M. Gorty s-a deschis o perspectivă destul de atractivă. Prin achiziții teritoriale, el a încercat să rezolve probleme interne.

În primăvara-vara anului 1938, balanța puterii în Europa nu era în favoarea Germaniei, și, în aceste condiții A. Hitler a făcut o încercare de a submina RCS din interior. A început crearea frontului autonom. Reprezentanți ai partidului studenților germani au discutat planurile lor cu liderii Ungariei. Partea ungară i-a asigurat, că era pregătit pentru cooperare. În Transcarpatia imediat s-au activizat forțele pro-maghiare. S-a accelerat crearea «Blocului rus», o parte din liderii căruia au cooperat cu serviciile de informații din Ungaria și Polonia, și au ascuns adevăratul scop al activității sale — separarea ținutului de CSR și aderarea la Ungaria.

După înțelegerea de la Munhen RCS sub presiunea Germaniei s-a transformat în stat federal al cehilor, slovacilor și rusinilor.

Wehrmacht — forțele armate ale Germaniei naziste.

După negocieri și consultări între diferite forțe politice ale ținutului, a fost format primul guvern autonom condus de A. Brody, care pe **11 octombrie 1938** a fost aprobat la Praga. În noul guvern au intrat reprezentanți atât ai blocurilor rusinilor, cât și ai narodoviștilor. După aprobarea guvernului, A. Brody a luat cuvântul în fața populației și-a prezentat programul de acțiune:

- ▶ RCS a continuat să fie cunoscută sub numele de Republica Cehă-Slovacă-Carpatică;
- ▶ toate moșiile din ținut trebuiau transferate autorităților locale;
- ▶ au fost clar definite granițele Rusiei Subcarpatice.

i

3 Ucraina Carpatică. La 26 octombrie 1938, prim-ministrul Republicii guvernului autonom A. Brody a fost arestat pentru activitatea pro-maghiară. Lider al guvernului, pe 28 octombrie, a fost numit liderul narodoviștilor A. Voloșin. Noul guvern imediat a fost pus înaintea faptului **I arbitraj de la Viena (2 noiembrie 1938)**. Conform deciziei sale, de la Transcarpatia, în favoarea Ungariei, a fost luat un teritoriu cu suprafața de 1500 km² cu orașele Berehovo, Ujgorod, Mukacevo și cu o populație de 173 mii de oameni. Acestea erau zonele cele mai dezvoltate din punct de vedere economic din ținut.

În ciuda acestui fapt, administrația autonomă a ținutului a întreprins activități energice de formare a statului. La **22 noiembrie 1938** parlamentul Cehoslovaciei a aprobat **autonomia Ucrainei Carpatice** și autonomia Slovaciei.

Din cauza sprijinului insuficient din rândul populației, guvernul lui A. Voloșin a început să se folosească de ajutorul ONU și numeroaselor comunități ucrainene din lume, care ofereau ajutor financiar substanțial. Unii membri ai ONU considerau autonomia ținutului o bună oportunitate pentru restaurarea statului Ucrainean. Din Polonia au venit în ținut mulți tineri ucraineni conștienți. Ei dețineau cele mai importante posturi în administrația ținutului, luau parte la crearea formațiunilor armate.

Procesele de construire a statului în ținut se desfășurau în conformitate cu teoria naționalismului integrat. În ținut a fost interzisă activitatea tuturor partidelor politice, cu excepția Uniunii Național-Ucrainene (UNU). Toate dezacordurile au fost izolate. În ianuarie 1939 au avut loc alegeri pentru seim. A fost anunțat că 92,4 % dintre alegători au votat pentru UNU.

Încercarea de a crea detașamente armate, «Secea Carpatică» a provocat un conflict cu administrația cehă. În noaptea de 13 spre 14 martie 1939 unități ale armatei cehoslovace au învins detașamentele «Secei Carpatice», care au încercat să stăpânească depozitele cu arme (au murit 102 de soldați), iar ulterior au eliminat conducerea moderată a Ucrainei Carpatice. Acest conflict a apărut în ajunul invaziei pe teritoriul ținutului al trupelor maghiare. La

Coloana siciovicilor mășcăluiesc în apropierea clădirii comandamentului principal al Secei Carpatice în Hust, în ajunul trimiterii pe front. 14-15 martie 1939

Soldați maghiari cu ofițer polonez la serviciul de frontieră (înainte), după tragerea în siciovicii-galițieni pe trecătoarea Tătar în apropierea satului Yasinya. Martie 1939

14 martie 1939, detașamente ungare de 40 mii de ostași au intrat pe teritoriul ținutului. În aceeași zi, trupele germane au intrat la Praga, a fost proclamată independența Slovaciei.

Trupele cehe, după porunca venită din Praga, nu au opus rezistență. În astfel de condiții grele, în apărarea ținutului au stat detașamentele «Secei Carpatice», care numărau 2 mii de luptători înarmați prost. Rezistența lor persistentă a transformat ofensiva armatei ungare dintr-o «plimbare» într-o operație militară complicată. Luptele decisive s-au desfășurat pe câmpul Roșu sub Hust.

Între timp, la **15 martie 1939**, în clădirea gimnaziului Hust, a avut loc seimul Ucrainei Carpatice, la care a fost proclamată independența ei. Seimul a adoptat o lege, care conține astfel de dispoziții:

- «1. Ucraina Carpatica este un Stat independent.
2. Denumirea statului este: Ucraina Carpatică.
3. Ucraina Carpatică este o republică condusă de un președinte, ales de seimul Ucrainei Carpatice.
4. Limba ucraineană este limba de stat a Ucrainei Carpatice.
5. Culoarele steagului național al Ucrainei Carpatice sunt albastru și galben...».

Președinte al Ucrainei Carpatice a fost ales A. Voloșin. El a făcut apel la guvernul Germaniei cu rugămintea să accepte Ucraina Carpatică sub protecțiunea sa. Ca răspuns a primit sfatul să înceteze rezistența.

În ciuda rezistenței puternice a siciovicilor, pe 18 martie 1939, teritoriul ținutului a fost complet ocupat. Guvernul Ucrainei Carpatice a emigrat în România Până la sfârșitul lunii aprilie, unele detașamente separate au opus rezistență ocupanților maghiari, dar nu au putut opri agresiunea. Tragic a fost destinul siciovicilor: unii au fost împușcați de militarii maghiari, români și grănicerii polonezi, alții au nimerit în taberele de concentrare maghiare din

Varyulopoș, unde li s-a propus să emigreze în Germania. Victime ale agresiunii maghiare au fost 5 mii de oameni.

Înfrângerea Ucrainei Carpatice a fost cauzată de izolarea internațională. Ea nu a primit susținere din partea Angliei și Franței. Polonia a sprijinit puternic Ungaria, dorind să suprimă mișcarea ucraineană, încât să nu se răspândească pe teritoriul ei. I. Stalin a numit Ucraina Carpatică «tânțar care dorește să alipească la ea un elefant», adică Ucraina. Discursul său la Congresul al XVIII-lea al PC(b)R, la care a descris situația internațională, în opinia unor istorici a deschis calea spre înțelegerea germano-rusă și spre al Doilea război mondial.

Ucraina Carpatică a existat doar câteva zile, dar a avut o mare importanță istorică.

! Concluzii. Pământurile ucrainene din componența Cehoslovaciei s-au aflat în condiții mai favorabile decât cele în componența Poloniei și României. Guvernul ceh nu a făcut discriminări deschise privind ucrainenii, a contribuit la dezvoltarea economică și culturală a ținutului. Guvernul ceh până în anul 1938 a refuzat să ofere tratatelor internaționale garantate drepturile autonome ale Ucrainei Carpatice. Acest lucru a fost realizat doar datorită influenței externe.

► Obținând autonomie, ucrainenii au reușit să profite la maximum de situație, iar la 15 martie 1939 a fost proclamată independența Ucrainei Carpatice.

? Întrebări și însărcinări

1. Care a fost numele oficial al Transcarpatiei ca parte a Cehoslovaciei?
2. Ce reforme a făcut guvernul RCS în ținut în anii 1920?
3. Când a fost creat primul guvern autonom al Rusiei Subcarpatice? Cine l-a condus?
4. Care au fost hotărârile I arbitraj de la Viena?
5. Când a fost proclamată independența Ucrainei Carpatice?
6. Care stat a ocupat Ucraina Carpatică și când s-a întâmplat acest lucru?
7. Care este statutul Rusiei Subcarpatice în componența RCS?
8. Cu ajutorul materialului suplimentar determinați, care au fost motivele dominației curentului rusin în viața politică a Rusiei Subcarpatice.
9. Care a fost cauza numirii lui A. Voloșin în funcția de președinte al guvernului autonom?
10. De ce Germania a contribuit la declararea autonomiei Ucrainei Carpatice, iar apoi a refuzat să o ia sub protectoratul său?
11. De ce Ucraina Carpatică nu și-a putut apăra independența?
12. Ce influență asupra dezvoltării de stat a Ucrainei Carpatice a avut ideologia ONU și liderii săi?
13. Caracterizați măsurile luate de guvernul RCS privind dezvoltarea Transcarpatiei în anii 1920—1930.
4. Numiți principalele măsuri ale guvernului lui A. Voloșin.
15. Potrivit cuvintelor ministrului afacerilor externe al Germaniei, I. Ribbentrop, A. Hitler a declarat: «... dacă ar fi fost în legătură cu ucrainenii și cu planurile lor politice, apoi la Viena nu ar fi proclamat hotărârea arbitrajului, care a făcut Ucraina Transcarpatică neviabilă». Comentați această declarație a lui A. Hitler, dați-i o notă.

§ 32. Viața culturală în ținuturile vest-ucrainene.

Viața politică și culturală a emigrării politice ucrainene

- 1. Explicați cum ați înțeles termenul «liknep» și care au fost rezultatele lui în Ucraina în anul 1920. 2. De ce guvernul sovietic a acordat o importanță deosebită conducerii procesului cultural în Ucraina în 1917—1920?

1 **Învățământul și știința.** Pentru învățământul ucrainean sub conducerea polonă, au venit timpuri dificile în comparație cu perioada guvernului austro-ungar. Imediat după ocuparea Galiției, Universitatea din Lviv a fost polonizată și transformată în universitatea în numele Ian Kazimir; opt catedre ucrainene au fost închise și au fost eliberați 14 profesori ucraineni, iar promisiunea guvernului de a înființa o universitate separată nu a fost îndeplinită. La 14 august 1919, rectoratul Universității din Lviv a emis un ordin, potrivit căruia numai cetățenii poloni și cei care au slujit în armata poloneză au fost înscriși la universitate. Ca rezultat, tineretul ucrainean a fost privat de posibilitatea de a studia la Universitatea din Lviv. Au fost polonizate și alte instituții superioare de învățământ din Lviv — Politehnica, Academia de Medicină Veterinară și Academia de Comerț Exterior. Drept răspuns, învățații ucraineni, profesori, studenți au fondat în 1921 **Universitatea secretă ucraineană**, care a existat până în 1925.

Primul său rector a fost criticul literar și poetul **Vasyl Șciurat**. În timpul dezvoltării sale, universitatea avea trei facultăți, 15 catedre, 54 de profesori și aproximativ 1500 de studenți. În 1922, în componența Universității a luat naștere Școala Politehnică de Stat din Ucraina. În 1924, la Universitate s-a alăturat secțiunea de artă, de care avea grijă de Mitropolitul BUCC, **Andrey Șeptycki** (1865—1944). Predarea se desfășura în

secret în localurile diferitelor instituții ucrainene și, uneori, chiar în locuințele profesorilor. Universitățile de peste hotare au recunoscut Universitatea ucraineană din Lviv, ca având statut egal cu instituțiile superioare de învățământ din Europa de Vest și recunoșteau anii de studiu a studenților în cadrul ei.

Principală ramură a științei și culturii ucrainene a rămas Societatea Științifică T. Șevcenko (SȘT). În anii 1920—1930, aici au activat peste 200 de savanți. Datorită sprijinului comunității ucrainene, SȘT a reușit să întrețină o bibliotecă mare, trei muzee și două institute de cercetare.

În anii 1920, anumite fonduri pentru întreținerea SȘT au sosit de la Guvernul RSSU. Membri ai Academiei

Vasyl Șciurat

de științe din Ucraina în perioada interbelică erau mai mult de 200 de reprezentanți ai Societății Științifice Șevcenko, printre care criticii literari V. Gnatyuk V. M. Vozniak, istoricii K. Studynskii, V. Șciurat Krypiakevici, I. S. Tomașivskii, arheologul I. Pasternak, lingvistul și cunoscător de artă I. Svențitkii, folcloristul și muzicologul F. Kolesa matematicianul și fizicianul V. Levytkyi, M. Muzica, M. Panchyșyn și alții. Sinuciderea lui M. Skrypnyk și persecuțiile lui Grușevskii au rupt contactele între AȘU și SȘT, iar oamenii de știință din vest ca protest împotriva terorii bolșevice și foametei au refuzat la salariile academice. Urmând instrucțiunile CP CC(b)U, din septembrie 1933, prezidia AȘU la 4 octombrie l-a exclus pe M. Vozniak, F. Kolessa, K. Studynskiy și V. Șciurat din membrii Academiei.

În timp ce guvernele polonez și român nu au contribuit la dezvoltarea învățământului superior din Ucraina, guvernul de la Praga a dat adăpost și sprijin financiar mai multor instituții de învățământ superior din Ucraina — Universitatea Liberă din Ucraina (1921—1945), Institutul Pedagogic Dragomanov la Praga (1923—1933), Academia de Studii Economice din Ucraina în Podebrad (1922—1935). În 1922 a fost creat grupul ucrainean de arte plastice, 1924 — Muzeul Arhivă Național-ucrainean (mai târziu Muzeul luptei de eliberare) și Societatea ucraineană filologico-istorică din Praga.

Conducerea Universității secrete ucrainene din Lviv

În Cehoslovacia învățau 2132 de studenți ucraineni, în școlile cu învățământul ceh învățau 1389 de persoane, în Institutul Pedagogic ucrainean — 119, în Academia de Studii Economice din Podebrad — 476, școli de pictură — 148.

Arena confruntărilor polono-ucrainene a fost și școala. Ucrainenii tindeau la o astfel de școală, care ar contribui la dezvoltarea culturii și conștiinței naționale, în timp ce cercurile guvernamentale au văzut în școală un mijloc de educație a patriotismului polonez de stat și în viitor — asimilarea națiunilor nepolone.

În 1924 Seimul polonez a adoptat o lege, care a transformat majoritatea școlilor ucrainene în școli bilingve. Legea adoptată în 1932 complica accesul la învățământul mediu și superior reprezentanților țărănimii ucrainene.

În 1923 a fost închisă unicul seminar bărbătesc din Lviv. Apoi, seminarul femeilor ucrainene din Lviv și Peremyșl a devenit bilingv.

Olexandr Olesy

Oleg Oljici

Ulas Samciuk

Încercarea de a satisface necesitățile ucrainenilor în școlile medii a fost înființarea societății «Școala natală», care în 1938 a înființat 40 de gimnazii, licee și școli tehnico-profesionale. O mare parte din costul acestor măsuri acoperă contribuțiile membrilor săi, al căror număr în 1938 a ajuns la 100 de mii de persoane (în 1914 erau 5000), și contribuțiile imigranților în SUA și Canada. Societatea «Prosvita» satisfăcea necesitățile culturale. În 1939, în Galiția existau 83 de filii, care aveau mai mult de 360 de mii de membri. Societatea a deținut numeroase săli de citire (3214), a publicat materiale educaționale, a deschis grădinițe și a desfășurat diverse cursuri. Societatea «Prosvita» activa și în Transcarpatia.

Deși Cehoslovacia avea o atitudine liberală față de ucraineni, totuși au fost observate unele tendințe de asimilare.

2 Procesul literar. Un loc important în dezvoltarea culturii naționale în ținuturile vest-ucrainene îi aparținea Galiției, în special Lvovului. În viața socială și literară a pământurilor vest-ucrainene cel mai important rol l-au avut revistele «Dilo», «Dzvony», «Visnyk», «Noi», «Nazustri», și multe altele. În total, în Galiția se editau 143 de publicații ucrainene. Aici activau personalități proeminente — scriitori, critici, poeți, artiști.

În anii 1920—1930, procesul literar în ținuturile Ucrainei de vest a combinat mai multe direcții. Pe de o parte, și-au continuat activitatea literară scriitorii, care erau renumiți la începutul secolului XX, pe de altă parte — literatura s-a îmbogățit cu multe nume noi.

Generația mai în vârstă de scriitori era reprezentată de V. Stefanik, O. Makovei, M. Ceremshyna, V. Kravcenko, B. Lepkii ș.a. Ei s-au unit în Societatea Scriitorilor și Jurnaliștilor Ivan Franko, care a funcționat în Lviv în 1925—1939. Societatea avea aproximativ 60 de membri și candidați. Din 1933, a organizat concursuri și a acordat premii pentru cele mai bune lucrări ale anului.

În Cernăuți a continuat să lucreze fructuos O. Kobylanska. În perioada interbelică, în culegerea «Dar Domnul tace», scriitorul a descris evenimentele reale ale primului

război mondial pe teritoriul nordic al Bucovinei. Se observă un simbolism profund în povestirile «Mama pădurii», «Sfânta Fecioară, ai milă de noi» și «Nu râdeți».

De Ucraina de vest este strâns legată și activitatea emigranților din est, care s-au stabilit în Praga, Varșovia și Lviv — A. Kandyb (porecla pseudonimul lui Olexander Olesy) și a fiului său, poetul, arheologul și activistul politic O. Oljici, E. Malaniuk ș.a. Printre generația tânără de scriitori cei mai renumiți au fost Bogdan-Igor Antonyci, I. Kosaci, nepotul Lesei Ukrainka, I. Vilde, U. Samciuk și alții.

Ideea principală a creativității scriitorilor generației mai în vârstă și a tinerei generații a fost conștientizarea evenimentelor din anii 1914—1920. La cele mai proeminente fenomene ale prozei aparțineau operele lui V. Samciuk (romanul «Volyn» ș.a.), trilogia lui R. Kupcinsky «Zametyly», dedicată istoriei arcașilor galicieni, povestiri istorice și alte povestiri ale lui B. Lepkii. Printre prozatorii din vestul Ucrainei și emigranți, în anii 1930, se deosebeau V. Sofronov-Levițky, G. Jurba, I. Vilde, N. Korolev. Timpul procesului literar a fost caracterizat printr-o politizare semnificativă.

i

Una dintre formele de dezvoltare a vieții literare din Galiția au fost întrunirile literare ale tinerilor scriitori, «Mytus», «Bogema», «Logos», «Asociația de artă vest-ucraineană» (AAVE), «Lystopad», «Nedeia» «Dvanadțeatka» și altele. Numai unele cercuri aveau propriile lor reviste, «Mytus» — revista «Mytusa» (publicație modernisto-avangardistă), «Logos» — revista «Progres» (publicație catolică), «AAVE» — «Almanahul artei de stânga». Din cauza lipsei propriei periodice, unele asociații literare nu au putut influența evoluția procesului literar.

3 Arta. În artă în anii 1920—1930 se evidențiau peisajele impresioniste și portretele pictorului Ivan Truș. Tot în această perioadă a apărut tema socială — tabloul «Gospodarul satului» (1933).

Această perioadă coincide cu ultima perioadă de creație a lui **Olexyi Novakivskyi**. Locul central pe pânzele sale îi aparține imaginii unei personalități puternice, revoluționare: «Revoluționarul», «Dovbuș — stăpânul munților», «Dovbuș». Imaginea lui Dovbuș a devenit simbolul aspirațiilor timpului, inerția spiritului. În ultimii ani de viață, O. Novakivskyi a pictat în cea mai mare parte portrete la comandă. Mult timp a dedicat activității pedagogice, transmitând experiența sa tinerilor artiști.

Un loc de frunte în arta plastică în Ucraina de vest a aparținut **Olenei Kulcitska**. După ce s-a întors din lagărul de concentrare în 1919, și-a continuat lucrarea pedagogică la Peremyșl, a ilustrat cărțile lui

Dovduș.
Pictor Olexy Novakivsky

Cuibul de vulturi.
Pictor A. Manastirsky

Portretul unei fete.
Pictor P. Holodny

V. Hnatyuk, M. Kotyubinsky (în special, «Umbrele strămoșilor uitați»), V. Stefanyk. În 1938 s-a mutat la Lviv, unde a devenit angajat al muzeului etnografic ucrainean.

Pictorul **Antin Manastirsky** a petrecut mult timp dedicându-se pictării bisericilor rurale, pictând lucrări pe teme istorice, în mare parte scenele lirice din istoria cazacilor. O lucrare remarcabilă a fost opera pictorului-impresionist ucrainean, artistul-monumentalist, graficianul, profesorul **Petr Holodnyi**.

Un rol important în viața artistică a Ucrainei de Vest a avut Asociația Artiștilor ucraineni Independenți, care a fost înființată în 1930 pe baza Uniunii artiștilor ucraineni. Fondatorii ei au fost P. Kovjun, M. Osinciuk și I. Muzika. Asociația a existat până în 1939.

Cercul activiștilor de Artă ucraineană (CAAU) și Asociația Artiștilor Independenți Ucraineni organizau anual expoziții colective și individuale, unind majoritatea pictorilor ucraineni, graficieni, sculptori, nu numai din Ucraina de Vest, dar și diasporă. La prima expoziție a AAIU au fost expuse lucrările artiștilor francezi P. Picasso, A. Modigliani, Marc Șagal ș.a.

În Lviv au activat și alte colective: în 1932 a avut loc expoziția grupului «Noua generație», care s-a petrecut sub sloganul «Pentru dobândirea prezentului». Tot atunci, a început activitatea de expoziție Uniunea profesională a artiștilor plastici din Lviv (UPAPL). Uniunea i-a unit pe toți cei care erau impresionați de arta modernă în Lviv.

Un succes semnificativ aveau pictorii din Transcarpatia, conduși de **Adalbert Erdely** și **Joseph Bokșay**, care au creat Societatea de Artă Plastică în Rusia Subcarpatică. Ei au fondat școala de artă plastică, care se dezvoltă și în prezent.

Cu Lvovul este legată și activitatea sculptorilor talentați. Printre ei este **Serghei Litvinenko**, care în 1930—1944 a lucrat în Lviv. În viziunea sa asupra compozițiilor sculpturale, el a combinat monumentalitatea formei și clasicismul. El a sculptat piatra funerară a lui I. Franko și monumentul lui B. Paciovsky (ambele în cimitirul Lyciakivsk din Lviv). În portretele sculpturale prevalează tendințele impresioniste.

Sculptorul **Antin Pavlosy** s-a dovedit a fi un maestru capabil al compozițiilor episodice; a efectuat busturile lui Șevcenko, Bogdan Hmelnițki d. Galyțikiyi, O. Novakivskiyi. Sculptorul A. Koverko — renumit prin sculptarea în lemn. El este autorul altarului și iconostasului pentru Biserica Duhului Sfânt din Lviv, portretelor lui I. Franko, I. Sventițkyi, M. Voronyi, Ivan Truș. În Lviv a lucrat sculptorul și profesorul I. Severa.

Construcția orașelor din vestul Ucrainei, s-a petrecut în stil european modernist și constructivist. În hotărârile arhitecturale dominau eleganța, simetria, care a fost tipic pentru primăria din Stanislav (acum Ivano-Frankivsk), care a fost construită în 1929—1932 după proiectul inginerului Trelli.

4 Viața teatrală. Muzica. Arta teatrală din vestul Ucrainei a continuat să fie reprezentată de teatrul societății «Ukrainska besida» (din 1861 până în 1916 «Ruska besida»), care a funcționat în Lviv până în 1924.

În iunie 1918, actorii teatrului societății «Ukrainska besida» arămas fără bărbați. Toți au intrat în legiunea PSU a armatei austro-ungare. Din cauză că nu erau bărbați, aproape trei luni teatrul nu a activat și era la un pas de destrămare. Reînnoit în august 1918, lucrul teatrului nu a durat mult, deoarece după începutul războiului polono-ucrainean puterea ocupantă a închis scena ucraineană din Lviv.

Din iulie 1920, în teatrul «Ukrainska besida» s-a format o nouă trupă, care a acționat activ până în octombrie 1921 ca «Teatrul Independent din Ucraina». La Lviv s-au transferat o parte din actori de la Teatrul dramatic din Vinnița s-a mutat la Lviv, unde au lucrat sub conducerea lui G. Iuri.

«Teatrul Independent din Ucraina» în perioada 1920—1921 a realizat 12 piese de teatru dramatice din ultimul repertuar ucrainean și european.

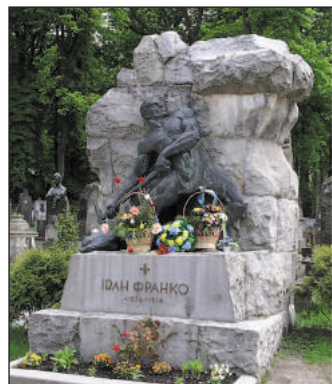
Din 8 octombrie 1921 până în 21 iunie 1923, teatrul a lucrat sub conducerea lui O. Zaharov și J. Stadnik.

O amprentă semnificativă în cultura ucraineană a lăsat teatrul ucrainean din Cernăuți, deschis în iulie 1918. La sfârșitul anului 1918 conducerea române a interzis teatru și el s-a mutat la Stanislav.

Monumentul lui I. Bokșay și A. Erdeli din Ujgorod

i

Piatra funerară a lui I. Franko din cimitirul Lyciakivsk din Lviv. Sculptor S. Litvinenko

Stanislav Ludkevici

Vasil Barvinsky

Filaret Kolesa

În Lviv și Cernăuți viața muzicală era foarte activă. Totuși, compozitorii ucraineni care au creat de fapt o școală separată de compozitori din Lviv, nu au avut acces direct la teatrul de operă și la orchestra simfonică. Remarcabilii compozitori din Lviv **Stanislav Ludkevici, Vasil Barvinsky, Filaret Kolesa** au continuat tradițiile muzicii clasice și folclorice ucrainene, combinându-le în mod activ cu cele mai noi stiluri.

Sub influența celor mai noi tendințe în arta muzicală, în anul 1930 s-au format tendințe moderniste în muzica compozitorilor-inovatori din Lviv a generației tinere — Z. Lysk, A. Rudnițky, M. Kolesa, S. Turkevici, N. Nijankivskyi.

Tendințele inovatoare ale creației compozitorilor ucraineni din Lviv 1920—1930, care pot fi combinate în mod condițional sub noțiunea de **modernism muzical din Lviv în anii 1920—1930**, un fenomen specific, coerent și, în esență, stilistic divers, care era specific muzicii ucrainene din Galiția în perioada interbelică.

În Ucraina de Vest au existat, de asemenea, centre culturale polone și evreiești. Un centru important al culturii poloneze (alături de limba ucraineană) a rămas Lvovul cu Universitatea I. Kazimir. Renumed mondial a obținut și școala de filosofie din Lvov-Varșovia.

5 Emigrarea politică din Ucraina. Înfrângerea în lupta pentru independența Ucrainei a dus la al doilea val de emigrare ucraineană, care avea un caracter politic. În această perioadă, emigrează activiștii RCU, hatmanul P. Skoropadskii, Directoratul RPU, RPVU ș.a. O parte semnificativă a emigranților politici ucraineni s-au stabilit în Polonia, Cehoslovacia, Austria, Italia, Germania, Franța, SUA și Canada.

Formarea centrelor de emigrare a avut loc în mai multe etape. La începutul anilor 1920, cea mai mare parte a emigrării politice ucrainene se afla în Polonia și România.

La început, liderii emigrării sperau să restabilească statalitatea ucraineană, prin susținerea exterioară, au încercat să păstreze detașamente organizate ale unităților internaționale ale armatelor ucrainene. Însă, după înfrângerea celei de-a doua campanii de iarnă, aceste speranțe s-au spulberat. Țările vestice nu vroiau să realizeze o nouă intervenție împotriva

republicilor sovietice. Treptat, toate grupurile armate și organele de stat, care se aflau în emigrare au fost destrămate sau abia mai existau. Multe efort, pentru oprirea emigrației ucrainene, a depus diplomația și organele de cercetare ale URSS. Ei au reușit să înlăture politica de emigrare în statele frontaliere, să facă o dezbinare între activiștii renumiți, să obțină repatriere pe teritoriul URSS o mare parte din luptătorii armatei RPU, activiști ai mișcării ucrainene din Galiția. În 1926, la Paris, a fost omorât S. Petliura.

În anii 1930 au avut loc schimbări semnificative în mediul emigrării politice. Holodomorul din RSSU și represiunile politice au fost în cele din urmă lichidate de atitudinile «sovietofile». Rolul de lider în mediul de emigrare a fost asumat puterilor care susțineau opiniile naționaliste anticomuniste rigide. Cea mai mare activitate în această direcție a demonstrat-o de ONU, tinzând să conducă mișcarea națională ucraineană. O parte dintre liderii emigrației ucrainene au început să vadă în Germania acea putere, pe care se pot baza pe lupta pentru restabilirea statalității ucrainene.

La sfârșitul anului 1930, s-au format trei grupuri principale, a emigrației ucraineană, care aveau diferite orientări politice: 1) acestea erau organizații, care erau uniți de ideea de restaurare a RPU. Ei sperau la sprijinul Franței, Angliei, Poloniei și SUA, susțineau valorile democratice. Însă influența lor asupra emigrării în anul 1930 a fost destul de limitată; 2) aceștia au fost adepții lui P. Skoropadskii, care aveau unele legături în eșaloanele superioare ale puterii din Germania. Totuși, influența lor asupra emigrării a fost nesemnificativă, chiar dacă au încercat, să creeze rețele ale organizațiilor lor în diaspora ucraineană a SUA și a Canadei; 3) aceasta este o rețea de organizații care se aflau sub influența ONU. Ei erau aceia care la vremea aceea aveau cea mai mare susținere.

Concluzii. Cultura națională ucraineană în ținuturile vest-ucrainene, în perioada interbelică, s-a dezvoltat în conformitate cu tendințele artistice europene, dar și în direcția de opoziție în procesele de asimilare, conduse de guvernele Poloniei și României.

► În ciuda circumstanțelor nefavorabile, cultura ucraineană se dezvoltă activ: activau școli cu predare în limba ucraineană, organizații publice și educaționale, științifice, societăți de artă, muzee, teatre, presă în limba ucraineană, cărți ș.a. S-a format o nouă pleiadă de activiști ai culturii ucrainene.

► Înfrângerea în lupta pentru statalitate a provocat al doilea val de emigrare ucraineană, care a avut un caracter politic. Anume emigrarea politică ucraineană din anii 1920—1930 a unit generația de luptători pentru independența Ucrainei în anii 1917—1921 și 1940—1950.

Întrebări și însărcinări

- ◆ 1. Care oraș a devenit cel mai important centru pentru dezvoltarea culturii ucrainene în anii 1920—1930? 2. Când a activat Universitatea secretă ucraineană? 3. Ce oraș al Europei a devenit centrul învățământului superior ucrainean? 4. Numiți reprezentanții literaturii ucrainene din anii 1920—1930, care s-a dezvoltat în Ucraina de vest, în mediul emigrării ucrainene și diasporă. 5. Numiți reprezentanți renumiți ai artei plastice ucrainene, care au activat pe teritoriul Ucrainei de Vest. 6. În care țări s-a concentrat emigrarea politică ucraineană în anii 1920—1930?
- ▲ 7. Cum putem descrie dezvoltarea învățământului ucrainean în Ucraina de vest din perioada interbelică? Care a fost cauza diferenței în dezvoltarea învățământului în ținuturile ucrainene care făceau parte din Polonia, România și Cehoslovacia? 8. De ce un loc important în dezvoltarea culturii în Ucraina de vest aparținea Galiției? 9. Prin ce se pot explica atitudinile semnificative «sovietofile». în emigrarea ucraineană din anii 1920?
- ★ 10. Uniți-vă în grupuri mici și discutați problema: Ce evenimente internaționale au influențat cel mai mult activitățile emigrării politice ucrainene? 11. Alcătuiți un tabel «Dezvoltarea culturii ucrainene în Ucraina de Vest în anii 1920—1930».
- ★ 12. Pregătiți o prezentare pe teme (la alegere) «Artiști ucraineni din Ucraina de Vest în anii 1920—1930», «Centrele emigrării ucrainene în perioada interbelică».

Lecții practice

1. Viața de zi cu zi a populației în RSSU (URSS) și regiunile ucrainene din componența Poloniei, Cehoslovaciei, României în perioada interbelică: comun și diferit
2. Pământul de argint. A treia încercare de a consolida independența Ucrainei în secolul XX

Istoria ținutului natal în contextul evenimentelor ucrainene în anii 1914—1939

Însărcinări pentru generalizarea cunoștințelor
și pregătirea pentru evaluarea tematică la capitolul V
«Ținuturile vest-ucrainene în perioada interbelică»

CAPITOLUL VI. UCRAINA ÎN TIMPUL CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

§ 33—34. Ucraina la începutul celui de-al doilea război mondial (1939—1941)

- 1. Când a fost proclamată independența Ucrainei Carpatice? Din partea cărui stat a suferit agresiune? 2. Care au fost motivele apropierei dintre Germania și URSS în ajunul celui de-al doilea război mondial?

1 **Ucraina în politica internațională în ajunul celui de-al doilea război mondial.** Izbucnirea celui de al doilea război mondial a agravat toate problemele, care au rămas nerezolvate după primul război mondial. Una dintre ele a fost «problema ucraineană». Ucrainenii erau singurul mare popor din Europa care, după Primul Război Mondial și sistemul postbelic din lume, a fost lipsit de propria sa statalitate și a fost împărțită între URSS, în componența căreia exista o formațiune formală de stat RSSU, Polonia, România și Cehoslovacia.

Cel mai activ rol în «**harta ucraineană**», i-a aparținut puterii naziste, care căuta să pună stăpânire pe «spațiul de locuit din est», ca fiind cheia pentru stabilirea dominației mondiale. «Problema ucraineană» a fost convenabilă pentru încălcarea stabilității interne a unor țări precum Cehoslovacia, Polonia și URSS. În 1933—1934 Germania și Polonia au purtat discuții cu privire la campania comună împotriva bolșevismului. Ținuturile ucrainene în aceste discuții au avut rolul monedei de schimb pentru achitarea cu Polonia.

«**Harta ucraineană**» — un complex de probleme în relațiile internaționale în planurile unor staturi individuale, legate de «problema ucraineană» nerezolvată din perioada interbelică.

Atunci când A. Hitler, sub sloganul unificării întregului popor german într-un stat, a înaintat pretenții teritoriale referitor la Cehoslovacia, a apărut din nou «problema ucraineană». De data aceasta ea trebuia să contribuie la prăbușirea Cehoslovaciei, să devină un mijloc de presiune asupra Poloniei și URSS și o monedă de schimb în jocul cu Ungaria. După ce a primit regiunea Sudetk, A. Hitler a sprijinit constituirea Ucrainei Carpatice, de care erau îngrijorate Polonia și URSS, care nu doreau renașterea statului ucrainean. În sfârșit, «harta ucraineană» a jucat în favoarea Germaniei. Ucraina Carpatică a fost transmisă Ungariei, care a devenit aliat al Germaniei. De asemenea, s-au îmbunătățit relațiile cu conducerea sovietică, care a permis acțiunile Germaniei ca un pas în întâmpinare.

Germania din nou încerca să folosească «harta ucraineană», pregătindu-se pentru agresiunea împotriva Poloniei. A fost luat în considerare planul de organizare a răscoalei anti-poloneze pe pământurile ucrainene.

2 **Tratatul de neagresiune germano-sovietic, Pactul Molotov-Ribbentrop.** În ajunul celui de-al doilea război mondial, URSS se afla în centrul

relațiilor internaționale. Susținerea URSS o solicita atât Anglia cu Franța, cât și Germania. I. Stalin a ales alianța cu Germania.

După tratative scurte, ministrul afacerilor externe german I. Ribbentrop și comisarul popular al afacerilor externe al URSS — V. Molotov, la **23 august 1939** au semnat **pactul de neagresiune** între cele două țări.

O parte separată a Tratatului sovieto-german a fost protocolul secret care a intrat în istorie ca «**pactul Ribbentrop-Molotov**». El prevedea delimitarea sferelor de influență ale ambelor state din Europa. Germania a recunoscut sfera intereselor a URSS: Finlanda, Estonia, Letonia și Basarabia, iar Lituania făcea parte din sfera intereselor sale. Pactul planifica și împărțirea Poloniei de-a lungul râurilor Narev, Visla, Sean. Astfel, protocolul secret se referea la ținuturile ucrainene, care făceau parte din Polonia și România.

După ce a dat pământurile ucrainene lui I. Stalin, A. Hitler, pentru a doua oară, a relevat lipsa sa de interes pentru Ucraina (prima dată a fost relevată prin acțiunile Germaniei privind Ucraina-Carpatică, care a fost transmisă Ungariei). Acordurile dintre URSS și Germania i-au dat posibilitate acesteia din urmă posibilitatea pentru agresiunea împotriva Poloniei și, astfel, au pus începuturile celui de-al doilea război mondial.

3 Începutul celui de-al doilea război mondial. La **1 septembrie 1939**, Germania a început agresiunea armată împotriva Poloniei. În prima săptămână a războiului, rezistența armatei poloneze a fost doborâtă. Deja la 3 septembrie 1939, comandantul-șef al forțelor armate ale Poloniei mareșalul E. Ridz-Smigeli a realizat că înfrângerea era inevitabilă. Totuși, unele unități poloneze au continuat să lupte și, uneori, chiar învingându-i. Aliații Poloniei, Anglia și Franța, deși au declarat război Germaniei la 3 septembrie, nu i-au acordat ajutor.

După începerea luptelor, majoritatea populației ucrainene a rămas loială Poloniei. Acei ucraineni care au slujit în armata poloneză și-au îndeplinit cinstit datoria, dând dovadă de eroism. Conform datelor istorice, fiecare al zecele dintre ei, a murit în luptă sau din cauza rănilor, a bolilor din lagărele de concentrare pentru prizonieri.

Germania, după ce a început războiul, a încercat să implice în acțiunile sale agresive și URSS, pentru a-l face complice și aliat. Conducerea sovietică a răspuns că la momentul potrivit, «numaidecât va trebui să... înceapă acțiuni concrete. Însă, noi considerăm că acest moment nu a venit încă», iar «graba poate complica acțiunea și va contribui la unirea dușmanilor».

Soldații germani dărâmă bariera la granița germano-polonă. Începutul lui septembrie 1939

O astfel de poziție a conducerii sovietice a determinat conducerea germană să rezolve problema cu Polonia fără Uniunea Sovietică. Trupele germane au trecut linia indicată în protocolul secret și a înaintat mai departe spre est, apropiindu-se de Lviv, Brest și au început să examineze mai detaliat problemele creării în Galiția a unui stat ucrainean, bazându-se pe ONU, care trebuia să organizeze răscoala antipolonă. De asemenea, serviciul de spionaj german (Abwer), care făcea parte din armata germană a creat o legiune ucraineană din foști soldați ai Secei Carpatine (200—600 persoane), sub comanda lui R. Sușka.

4 **Înaintarea Armatei Roșii pe teritoriul Ucrainei de Vest.** În timp ce armata germană a zdrobit forțele principale ale armatei poloneze, URSS, își pregătea forțele sale pentru a se alătura agresiunii. Pentru a ataca Polonia au fost formate fronturile bielorus (comandant M. Kovalev) și ucrainean (comandant S. Timoșenko și M. Vatutin).

La **17 septembrie 1939**, Armata Roșie a intrat pe teritoriul Ucrainei de Vest și a Bielorusiei de Vest. Ofensiva a coincis cu plecarea guvernului polonez în România. Armata Roșie înainta repede. Scopul principal al Frontului ucrainean a fost de a ocupa Lvovul cât mai curând posibil. Același obiectiv a fost urmat de trupele germane, care s-au apropiat de oraș pe 13 septembrie, iar pe 18 septembrie l-au înconjurat din trei părți. Trupele poloneze s-au opus. La 19 septembrie 1939, din cauza neînțelegerilor, a avut lupta dintre unitățile germane și cele sovietice. După tratative, trupele germane au fost retrase din oraș, iar la 22 septembrie 1939, Lvovul fost ocupat de trupele sovietice. Garnizoana poloneză nu a rezistat armatei sovietice. În aceeași zi în Brest, Grodno, Pinsk, Peremyșl a avut loc parada comună a trupelor sovietice și germane, în cinstea victoriei asupra Poloniei.

Când a planificat un atac asupra Poloniei, conducerea sovietică a vrut să găsească argumente propagandiste pentru această acțiune. Conducerea își explica acțiunile prin faptul că ucrainenii și bielorușii în Polonia erau într-o situație devastatoare, după prăbușirea statului polonez.

În ajunul intrării trupelor sovietice în Polonia ambasadorului polon la Moskova i s-a înmănat o notă.

Având o astfel de justificare ideologică, agresiunea împotriva Poloniei a fost prezentată ca o «campanie de eliberare» a armatei roșii.

În timpul campaniei, Armata Roșie a ocupat un teritoriu mai mic decât cel prevăzut de Pactul Molotov-Ribbentrop. Pentru a rezolva problemele de frontieră au început discuțiile de la Moskova, între Germania și Uniunea Sovietică, care au dus la semnarea Tratatului de la **28 septembrie 1939 Despre prietenie și frontieră** și două protocoale secrete la el. Conform acestui au fost

Schimbări teritoriale în Ucraina în anii 1939—1940

Anul	Soarta pământurilor ucrainene
1939	Transcarpatia (Ucraina Carpatică) — ocupată și anexată la Ungaria. Galicia de est, Volyn de vest — au intrat în componența RSSU). Holmșcina, Pidlyășia, Posyanea, Lemkivșcina — a fost stabilită conducerea germană de ocupație au intrat în componența guvernării germane)
1940	Bucovina de Nord, Hotin, regiunea Dunării (Basarabia de sud) — au intrat în componența RSSU

definitiv împărțite sferile de influență dintre cele două state. Din Europa de Est și a fost stabilită o frontieră comună germano-sovietică.

Conform acordului statul polonez se lichida, noua frontieră a fost stabilită pe «Linia Kerzon», sfera de influență a Uniunii Sovietice a devenit Lituania, în schimbul teritoriilor etnice poloneze, care au trecut la Germania. De asemenea conform tratatului în sfera de influență germană au intrat teritoriile etnice ucrainene polonizate — Holmșcina, Pidlyășia, Posyanea, Lemkivșcina, unde locuiau aproximativ 500 de mii de oameni de origine ucraineană. Această circumstanță indică faptul că, în acțiunile sale, I. Stalin s-a condus nu de dorința de a salva «frații de același sânge» (ucraineni și bieloruși), dar de interesele strategice îndreptate spre stăpânirea frontierelor mai avantajoase, pentru o nouă lovitură asupra vestului.

Ca urmare a divizării Poloniei, Uniunii Sovietice i-au revenit 51,4 % din teritoriul ei, iar populație — 37,1 % (12 de milioane de persoane).

i

5 Unirea Basarabiei și Bucovinei de Nord la URSS și RSSU. Uniunea Sovietică nu a recunoscut niciodată aderarea Basarabiei la România. Pact de neagresiune cu Germania și protocolul adițional la acesta, precum și începutul celui de al doilea război mondial a creat condiții favorabile pentru rezolvarea problemei Basarabiei în favoarea URSS.

La 26 iunie 1940 B. Molotov înmânat ambasadorului român un ultimatum în care cerea transmiterea Basarabiei și Bucovinei de Nord URSS-ului. România a fost nevoită să accepte. Germania a refuzat să o ajute.

La 28 iunie 1940 au pornit trupele sovietice ale Frontului de Sud, conduse G. Jukov au trecut Nistrul și și-au stabilit controlul peste nordul Bucovinei și Basarabiei.

Trebuie remarcat faptul că Bucovina de Nord nu a fost amintită în niciun acord între URSS și Germania. Acest teritoriu niciodată nu a făcut parte din Imperiul Rus, spre deosebire de Basarabia. De aceea, acțiunile URSS din nordul Bucovinei au fost percepute negativ de către Germania. La jumătatea lunii iulie 1940, Statul Major German a început să dezvolte planul «Barbarossa» — atacul asupra URSS.

6 **Sovietizarea teritoriilor noi.** Sarcina primordială a noului guvern a fost formarea puterii de stat și legitimizarea ei. Mai întâi, în orașe și sate au fost lichidate organele puterii poloneze și au fost înființate comisii temporare pentru comuniștii locali și activiștii prosovietici. Activitățile partidelor și mișcărilor publice au fost interzise. S-au format drujine ale muncitorilor și țăranilor care, împreună cu grupurile operaționale ale Comisariatului **Național pentru Afaceri Interne** (CNAI), au efectuat arestări în masă. În total, au fost arestați 21,8 mii de persoane (funcționari de stat, polițiști, jandarmi, coloniști, activiști ai partidelor politice, reprezentanți ai intelectualității etc.), considerați periculoși pentru noul guvern. În 1940, toți au fost distruși.

Pentru legalizarea regimului sovietic în Ucraina de Vest, la **22 octombrie 1939**, sub controlul CNAI, au avut loc alegeri pentru Adunarea Populară. În secțiile de votare, ei au primit deja liste fără alternativă a candidaților la deputați. La sfârșitul lunii octombrie, Adunarea Națională a adoptat o Declarație privind intrarea Ucrainei de vest în URSS și reunificarea ei cu RSSU. La 1 noiembrie 1939, sesiunea Radei Supreme a URSS, iar la 15 noiembrie a Radei Supreme a RSSU au adoptat legile corespunzătoare.

Pe pământurile Ucrainei de Vest, care a intrat oficial în componența URSS, în decembrie 1939 a fost formate șase regiuni — Lviv, Stanislavsk, Volyn, Ternopil, Rivne, Drohobyci.

Cu un an mai târziu au fost formate în mod legal și incluse în componența teritoriului URSS Bucovina de Nord și ținuturile Dunării. La 2 august 1940 a fost formată RSSM, iar în Bucovina de Nord și Basarabia a fost formată regiunea Cernăuți și Hotin și transmisă în componența URSS. În decembrie 1940 a fost formată regiunea Izmail, în componența căruia intrau raioanele Akkerman și Izmail.

În noiembrie 1940 a fost stabilită o nouă frontieră între RSS Ucraineană și RSS Moldovenească. O parte din fosta RASS moldovenească în componența URSS a fost transmisă RSS moldovenească. Ca urmare, Transnistria cu populația etnică ucraineană a fost înstrăinată de Ucraina.

După anexarea Ucrainei de Vest la URSS a început procesul de sovietizare, și anume punerea în aplicare în toate domeniile vieții a strategiilor sovietice de modernizare a vieții: naționalizare, colectivizare, industrializare, «revoluția culturală». În Ucraina de Vest a fost introdus regimul totalitar.

Trupele Armatei roșii intră în Cernăuți. 28 iunie 1940

Olexandr Dovjenko ține un discurs la mitingul înainte de alegeri în Huțulșcina. Octombrie 1939

? Cum credeți despre ce vorbea O. Dovjenko la adunare?

Pentru consolidarea noii puteri în Ucraina de Vest a fost trimis 86 mii de activiști de partid, sovietici, komsomoliști, sindicaliști. Ei au trimis, de asemenea, profesori, lucrători ai culturii, agronomi, medici etc. Cei mai mulți dintre aceștia erau tineri fără studii și experiență de muncă, ceea ce a provocat o mulțime de conflicte cu populația locală din cauză că nu cunoșteau specificul regiunii.

Pozitiv pentru țărani ucraineni a fost împărțirea pământurilor care aparțineau proprietarilor și «osadnicilor», inventarul, animalele ș.a. În total, au fost împărțite circa 2 milioane de hectare de pământ. Pentru a obține un sprijin suplimentar, noul guvern a scutit

de impozite o treime din cele mai sărace gospodării țărănești. Însă, atitudinea țăranilor s-a schimbat rapid atunci când au început să se formeze colhozurile. Primele colhozuri au apărut în 1940, iar la 1 iunie 1941 erau 140 de mii de gospodării țărănești unite în 2,6 mii de colhozuri.

Noul guvern a lichidat proprietatea privată. Astfel, au fost naționalizate pământurile și bogățiile lui, întreprinderile industriale (2.200) și unitățile comerciale. În întreprinderile naționalizate, conform modelului sovietic, au fost create sindicatele. A fost stabilită ziua de lucru de 8 ore (în loc de 13—14 ore), reducerea numărului de șomeri, creșterea semnificativă a salariilor. Pentru ca întreprinderile să lucreze, primea comenzi guvernamentale și erau furnizate cu materii prime. Datorită unor astfel de măsuri în câteva luni, șomajul a fost lichidat. Cei care nu au putut găsi locuri de muncă pe loc, erau trimiși la întreprinderile din Donbas.

Una dintre măsurile de sovietizarea a fost distribuirea locuințelor naționalizate ale foștilor oficiali polonezi, proprietari de întreprinderi, ș.a. Un număr mare de apartamente au primit emigranții din Ucraina Nipreană.

Localnicii au fost impresionați de introducerea învățământului și asistenței medicale gratuite, organizarea grădinițelor și creșelor, școli și cursuri pentru adulți, pentru lichidarea analfabetismului. A fost o senzație răspândirea limbii ucrainene și a repertoriului ucrainean în teatre, creșterea bruscă de școli ucrainene (5,6 mii), cu o reducere simultană a celor în limba polonă. Au fost majorate salariile lucrătorilor în domeniul învățământului și pentru cei din domeniul sănătății.

Până în 1940, în Bucovina de Nord, existau 72 de spitale cu personalul de 112 de medici, iar după intrarea ei în componența în URSS, populația era deservită de 200 de instituții medicale și peste 500 de medici.

Universitatea din Lviv a fost redenumită în cinstea lui I. Franko, limba de predare în ea și în Politehnica din Lviv a devenit limba ucraineană. Numărul studenților ucraineni a crescut de 4 ori și constituiau 50 %. În Lviv a fost înființată o filială a Academiei de Științe a RSSU.

Publicațiile periodice au fost traduse în limba ucraineană. Din regiunile estice au fost aduse multe cărți ucrainene. Erau organizate turnee ale trupelor de teatru, corurilor și colectivelor muzicale din Est.

Cu timpul, însă, populația a început să observe că, prin astfel de acțiuni, conducerea încearcă să impună noi valori sovietice. În același timp, au fost lichidate vechile periodice ucrainene, organizațiile cultural-educative, «Prosvita», ŠSN, etc.

Transformările sociale au fost însoțite de represiuni, scopul cărora a fost să rezolve cât mai curând problema sistemului social și să instaureze puterea sovietică în regiune.

Represiunile, după cum am menționat deja, au început imediat după ce a intrat în acest ținut Armata Roșie, dar mai întâi a suferit populația poloneză. Dintre ucraineni, mai întâi au fost reprimăți activiștii partidelor politice. Cele mai mari represiuni ale poporului ucrainean au început în decembrie 1939. Au fost executate fără judecată și cercetare. Cea mai răspândită formă de represiune a fost deportarea. Primii deportați în Siberia și Kazahstan au fost militarii polonezi — «osadnici», în februarie 1940. Cel de-al doilea val de deportare a avut loc în aprilie 1940 — acestea erau familiile celor reprimăți. Cel de-a treilea (iunie 1940) și cel de-al patrulea (mai—iunie 1941) val, au afectat cel mai mult refugiații din zona nazistă ocupată de Polonia. În total, au fost deportate 320 de mii de persoane. Mortalitatea printre deportați a fost de 16 %.

Singura putere organizată de rezistență față de noul guvern a fost ONU, care a rămas clandestină. Ea distribuia scrisori, unea tinerii pentru lupta viitoare, iar uneori iniția acțiuni armate împotriva reprezentanților noului guvern. ONU a stabilit cooperarea cu inteligența nazistă și-i pregătea pentru acțiune în timpul războiului dintre URSS și Germania.

Organele de securitate de stat au depus mult efort pentru a lupta cu organizația ONU. În ianuarie, la Lviv a avut loc un proces închis a 59 de membri ai ONU. Cel mai mult s-a evidențiat în acest proces preotul greco-catolic R. Berest. Unii inculpați au fost executați, alții au fost condamnați la închisoare pe un termen îndelungat.

Concluzii. Pactul Molotov-Ribbentrop a deschis calea pentru rezolvarea celui de-al doilea război mondial. Germania (1 septembrie) și URSS (17 septembrie) au înfăptuit agresiuni împotriva Poloniei.

► Profitând de înfrângerea Poloniei, URSS a capturat Ucraina de Vest și Bielorusia de Vest. Deci, din primele zile de război pământurile ucrainene au devenit teatrul operațiunilor militare în timpul celui de al doilea război mondial, iar ucrainenii- participanți.

► În țările nou anexate (Galicia de Est, Volynul de vest, Bucovina de Nord, Basarabia de Sud), s-au luat măsuri de sovietizare, care trebuiau să asigure răspândirea acelor forme de viață deja stabilite în Ucraina Nipreană. Ca și înainte, în Ucraina Nipreană, noua putere a fost stabilită prin acțiuni represive dure. Aceste acțiuni au făcut ca majoritatea populației Ucrainei de Vest să fie împotriva puterii sovietice.

Întrebări și însărcinări

1. Când a început al doilea război mondial? 2. Care ar trebui să fie soarta țărilor vest-ucrainene în conformitate cu Pactul Molotov-Ribbentrop? 3. Când Bucovina de Nord și Basarabia de Sud au fost anexate la RSSU? 4. Ce terenuri ucrainene au fost transmise RSS Moldovenești nou formate? 5. Care regiuni ale RSSU s-au format pe teritoriile recent anexate în anii 1939—1940? 6. Care a fost justificarea ideologică a agresiunii Armatei Roșii împotriva Poloniei și României? 7. Ce este sovietizarea? Care erau etapele și componentele ei?
8. Cum au tratat țările europene «problema ucraineană» în ajunul celui de-al doilea război mondial? 9. De ce conducerea sovietică a amânat data atacului asupra Poloniei? 10. Cum s-au stabilit relațiile dintre Germania și URSS după capturarea Poloniei? 11. Ce termen, după părerea dvs., este cel mai potrivit pentru a descrie evenimentele din «Septembrie de Aur»: «unire», «reunificare», «intrare», «încorporare», «anexare».
12. Dați o notă tratatelor germano-sovietice din 23 august și 28 septembrie 1939. 13. Descrieți atitudinea populației din Ucraina de Vest față de măsurile de sovietizare. Determinați care dintre ele sunt percepute pozitiv și care sunt negativ. Răspunsul dați-l în formă de tabel. 14. Descrieți metodele folosite pentru sovietizarea Ucrainei de Vest. Definiți ce este comun și ce diferă în sovietizarea Ucrainei Niprene și Ucrainei de Vest. 15. Indicați pe harta din atlas ce schimbări politice și administrative teritoriale au avut loc pe teritoriile ucrainene în anii 1939—1940.
16. Unii istorici cred că semnarea pactului cu Germania și luând parte la divizarea Poloniei, Uniunea Sovietică a contribuit la rezolvarea celui de-al doilea război mondial. Sunteți de acord cu acest punct de vedere? 17. Istoricului elvețian W. Hofer îi aparțin cuvintele: «A existat un fenomen excepțional — s-a încheiat un contract între antinazistul №1 I. Stalin și antibolșevicul №1 A. Hitler. Și fiecare dintre ei și-a predat ideologia sa: Stalin a predat mișcarea comunistă mondială, iar A. Hitler se comporta ca și cum ar fi renunțat la planurile de a cuceri spațiul de locuit în est». Cum înțelegeți cuvintele istoricului? Sunteți de acord cu părerea lui?

§ 35—36. Ucraina la începutul războiului germano-sovetic

- 1. Când a început al Doilea război mondial? 2. Care pământuri ucrainene au intrat în componența URSS în anii 1939—1940? 3. Care era atitudinea populației vest-ucrainene față de măsurile de sovietizare?

1 **Începutul războiului germano-sovetic. Înfrângerile și retragerea Armatei Roșii.** La **22 iunie anul 1941** la ora 3 și 30 de minute armatele Wehrmacht au realizat un impact puternic al artileriei și mortarului asupra locațiilor unităților Armatei Roșii. În câteva minute armata germană a trecut granița URSS. Aviația ei a lovit orașele și centrele industriale importante, aerodromuri, unde au fost distruse 1,2 mii de avioane sovietice.

Lovitura Germaniei, indeferent de pregătirea impecabilă a Uniunii Sovietice de război, a fost o surpriză totală atât pentru popor, cât și pentru conducerea stalinistă.

Conform planului detaliat «Barbarossa», Germania și aliații săi, pentru realizarea atacului asupra URSS au concentrat 190 de diviziuni cu un număr total de 5,5 mln persoane. Ei s-au confruntat cu un grup de trupe sovietice, care numărau 170 divizii și două brigăzi (2,9 milioane de persoane). Planul nazist a fost conceput pentru **războiul fulger («Blitzkrieg»)**.

În Ucraina, a fost coordonat un grup german al armatei «Sud» (comandant general-field mareșal G. Rundstadt), în componența căreia intrau și trupele române și maghiare, ulterior, s-au alăturat unitățile slovace, italiene și alți aliați germani. Potrivit **planului «Barbarossa»**, ofensiva împotriva Ucrainei a fost secundară. Forțele naziste majore trebuiau să treacă prin Bielorusia pentru a ataca Moskova.

Unităților unificate, care atacau Ucraina, se opuneau unitățile militare Kiev și Odessa, care, odată cu izbucnirea războiului, au fost transformate, respectiv, în frontul sud-vest (comandantul M. Kirponos) și frontul sudic (comandantul I. Tyuleneyev).

În general armatele germane erau inferioare trupelor sovietice din Ucraina, atât după număr cât și în arme. Cu toate acestea, în direcția loviturii principale, Grupul Armatei «Sud» a avut avantaj. Ea trebuia chiar în prima săptămână să ocupe orașul Kiev. Însă evenimentele s-au petrecut într-un alt mod. În lungul granițelor unitățile naziste au cunoscut rezistența disperată a ostașilor de frontieră și a garnizoanelor încă neorganizate și neechipate până la sfârșit a raioanelor fortificate de frontieră din «linia Molotov».

La **23 iunie 1941** principalele unități ale armatei germane au fost contraatacate și de unitățile mecanizate sovietice din vecinătatea orașelor

Războiul fulger («blitzkrieg») — teoria obținerii unei victorii rapide în război, construită pe faptul că inamicul va fi capturat prin surprindere, și nu va avea timp să-și intensifice forțele.

Luțk—Rovno—Dubno—Brody. A avut loc, în cadrul celui de al Doilea război mondial, cea mai grandioasă luptă de tancuri, care a durat până la **29 iunie**. Întâlnirea armatei germane a fost oprită pe timp de o săptămână, însă acest fapt a fost obținut cu un preț scump: din 4,2 mii de tancuri a frontului sud-vestic au rămas numai 737. Armata germană a pierdut numai câteva zeci de tancuri.

Însă lovitura unităților mecanizate asovietice au întrerupt încercarea Germaniei de ocupare simultană a orașului Kiev și a făcut posibilă pregătirea și fortificarea liniei defensive de abordare a orașului. La **5 iulie 1941** armatele germane au intrat în **operațiunile de fortificare a Kievului**. Această zi este începutul operațiunii de apărare strategică a Kievului, care a durat 83 de zile.

Comandamentul german a estimat această penetrare ca o victorie decisivă, iar căderea Kievului a fost considerată o chestiune a timpului apropiat. Pe data de 21 iunie 1941 A. Hitler a desemnat parada armatelor pe Hreșciatyk. Însă acest plan nu a avut destinul să se împlinească. Apărătorii orașului (mai mult de 120 de mii de luptători, dintre care 33 mii au fost ostași ai poporului) s-au apărut eroic. Ofensiva spre Kiev a încetat temporar. În așa mod, apărarea Kievului a forțat comanda germană să renunțe la planul «Barbarossa» și să depună temporar forțe semnificative pentru a învinge trupele sovietice din Ucraina, încheind ofensiva împotriva Moskovei.

Cu timpul situația din jurul Kievului se complica. La începutul lui iulie 1941 armatele Germaniei, Ungariei și României au trecut într-o ofensivă decisivă împotriva Frontului de Sud al trupelor sovietice, care au continuat să apere granița româno-sovietică. La 8 septembrie 1941 lângă Uman au fost încercuite și zdrobite armatele Frontului de Sud. Numai ca prizonieri au fost luați 103 mii de ostași ai Armatei roșii. Aceasta a dat posibilitate armatei germano-ungaro-române să intre în zona Niprului mai la sud de Kiev, și de

asemenea să ajungă înlăuntrul Frontului de Sud. La 10 august Frontul de sud unic nu mai exista.

O parte din armatele (30 mii de persoane) Frontului Sudic au fost încercuite lângă Odessa, iar restul — între Bugul de Sud și Nipru. I. Stalin a interzis armatei Frontului de Sud să se retragă dincolo de Nipru. Din încercuire au ieșit numai 12 mii de ostași. Numai Odessa, până la 16 octombrie 1941, pe parcursul a 73 de zile, a ținut apărarea.

Distrugând armatele Frontului de Sud, în partea dreaptă a Niprului, armatele ger-

Tehnica sovetică părăsită lângă orașul Dubno (astăzi regiunea Rovno). Iunie 1941

mane au format pericol pentru Frontul sud-vestic din partea sudică. O astfel de situație a apărut și din partea nordică, unde unitățile armatei germane au ocupat Smolenskul. Pentru a evita catastrofa, reprezentantul Sediului Comandamentului superior sovietic G. Jukov a propus să retragă trupele peste Nipru și să părăsească Kievul. Însă I. Stalin a renunțat categoric la această propunere. Abia la 17 septembrie Sediul Comandamentului superior sovietic a emis ordinul să părăsească orașul Kiev, însă era de acum târziu. Armatele Frontului sud-vestic au nimerit în încercuire și au fost distruse. Aproape toată conducerea frontului, condusă de M. Kirponos, a murit. În captivitate au fost luați peste 665 mii de soldați sovietici. La 19 septembrie, trupele germane au intrat în Kiev.

Zdrobirea trupelor sovietice din fronturile de sud și sud-vest a permis trupelor naziste să continue ofensiva de pe malul stâng și să intre în Crimeea. Apărarea nu mai avea rost și la 16 octombrie 1941 apărătorii au părăsit orașul.

În ajunul retragerii, zonele litorale ale orașului, o parte din răniți și tot ceea ce era imposibil de a fi transportat (cai, mașini etc.), a fost înecat în mare. Unitățile evacuate au fost transportate în Sevastopol, care a fost înconjurat. Apărarea eroică a orașului a durat 250 de zile (de la **30 octombrie 1941 până la 4 iulie 1942**). Apărarea Sevastopolului a perturbat planurile germane pentru o ofensivă rapidă în Caucaz și în Transcaucazia.

În timp de cinci luni de război armatele germane și aliaților săi au reușit să avanseze până la 900—1200 km în teritoriul Ucrainei. Neocupate au rămas numai teritoriile din estul RSSU. În ciuda înfrângerii trupelor sovietice din Ucraina și a ocupației sale, planurile războiului fulger au fost rupte.

i

2 **Mijloacele de mobilizare și evacuare în est.** Războiul a pus la ordinea zilei problema despre mobilizarea imediată a tuturor resurselor materiale și umane disponibile pentru a înlătura agresiunile naziste. Prin ordinul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS pe teritoriul Ucrainei, ca și în alte raioane de frontieră, a fost introdusă starea de război. În mâinile comandamentului militar au trecut toate funcțiile conducerii statului.

La 26 octombrie 1941 Prezidiul Radei Supreme a URSS a primit ordinul despre regimul timpului de muncă în timpul războiului. În industrie erau lichidate concediile ordinare și suplimentare, s-a mărit durata orelor de muncă până la 11 ore. La întreprinderile defensive și transport a fost introdus regimul războiului. Pentru părăsirea neautorizată a întreprinderii, muncitorii erau declarați dezertiri și erau judecați pe un termen de la cinci până la opt ani de închisoare.

Peste o săptămână după începutul războiului toate întreprinderile realizau comenzi militare.

La 30 iunie 1941 a fost format Comitetul de Apărare de Stat (CAS), la care a trecut toată puterea politică, de stat și militară din URSS. El, ca și Sediul comandamentului suprem (SCS), era condus de I. Stalin.

Numai la 3 iulie 1941 I. Stalin, după o pauză de două săptămâni, când se afla într-o confuzie totală, s-a adresat poporului cu un discurs la radio și a proclamat războiul cu invadatorii germani «sacru», de apărare a Patriei.

Principală sarcină a conducerii sovietice a devenit întărirea Armatei Roșii. Chiar la începutul războiului, au fost anunțate mobilizări în masă în rândurile Armatei Roșii. În primele luni ale războiului în 16 regiuni ale Ucrainei au fost mobilizați 2,515 mln de persoane. Un număr mare de oameni s-au adresat voluntar la comisariatele militare. Activ s-au format unitățile populare din persoane, care nu aparțineau apelului militar din cauza vârstei sau stării de sănătate. În ele au intrat 1,3 mln persoane.

În pofida măsurilor de mobilizare de scară largă, potențialul uman al Ucrainei a fost utilizat doar parțial. Mijloacele de mobilizare în partea de vest a Ucrainei au fost întrerupte. Aceasta se explică prin imediată înaintare a armatei germane, atașarea negativă a populației din vestul Ucrainei față de puterea sovietică, și anume a măsurilor represive ale Comisariatului Național al Afacerilor Interne (CNAI). În penitenciarele de pe teritoriul Ucrainei de Vest au fost împușcați fără judecată și cercetări juridice cel puțin 22 mii de deținuți politici.

Mult mai efective au fost mijloacele de trecere a industriei la producerea produselor militare. A fost posibilă o creștere bruscă a producției militare, dar nu a fost posibilă acoperirea pierderilor suferite de Armata Roșie în luptele de la frontieră. În plus, avansarea rapidă a trupelor germane a forțat conducerea partidului să organizeze măsuri pentru evacuarea bunurilor materiale.

În regiunile estice ale URSS, mai mult de 550 de întreprinderi mari au fost evacuate, care cuprindeau peste 30 ramuri industriale (după eliberare au fost întoarse doar câteva), 23 de organizații puternice de construcție și proprietatea a nouă întreprinderi feroviare, 30 de mii de tractoare, 125 de milioane

Evacuarea în est. Anul 1941

Disrtugerea SHE de pe Nipru. Anul 1941

de kilograme de cereale și alte produse, 6 mln de capuri de animale. Au fost evacuate instituțiile: Academia de științe din RSSU, 70 institute, 50 de teatre. Au plecat 3,5 milioane de persoane, dintre care jumătate erau lucrători și ingineri cu înaltă calificare.

Tot ce nu se putea evacua, trebuia să fie distrus conform Directivei RPC din URSS și Comitetul Central al PC(b)U de la data de 29 iunie 1941. Executând această hotărâre și alte ordine, au fost ruinate sute de întreprinderi industriale, mine, au fost distruse străzi ale orașelor (în Kiev, Harkiv și în alte orașe), au fost arse mii de hectare de culturi nerecoltate, păduri etc.

3 Sfârșitul ocupației în Ucraina. La sfârșitul toamnei — începutul iernii anului 1941 luptele hotărâtoare pe frontul germano-sovietic se duceau lângă Moskova. Armata Roșie a reușit să oprească invazia nazistă și să provoace un contraatac puternic (decembrie 1941 — ianuarie 1942).

După primele succese ale atacului asupra Moskovei, sub comanda sovietică, s-a creat impresia despre posibilitatea desfășurării unor operațiuni ofensive asupra întreg frontului germano-sovietic. Astfel, fronturile sud-vestic și sudic au primit ordinul să distrugă frontul armatei germane în raionul Balaklia și Artemivsk, să ajungă în spatele frontului, unde erau alocate unitățile dușmanului și să-i întretaie retragerea spre vest. În același timp se prevedea să se dea o lovitură în direcția Krasnogradului, cu scopul de a asigura succesul acțiunilor ofensive din nord și eliberarea Harkovului. În consecința acestei ofensive de la **18—31 ianuarie 1942 (Operațiunea Barvinsky-Lozovsky)**, trupele sovietice au înaintat spre vest la 100 km, formând istmul Barvinsky, dar nici un obiectiv strategic nu a fost atins.

Scopul său — salvarea Sevastopolului și eliberarea Crimeei — nu a ajuns nici chiar la **operațiunea amfibie Kerchi-Feodosia (25 decembrie 1941 — 2 ianuarie 1942)**. Armata Roșie a eliberat numai peninsula Kerchi.

În același timp comandamentul german pregătea pe flangul sudic al frontului germano-sovietic o ofensivă, care avea să aibă loc în vara anului 1942. În Ucraina erau concentrate principalele forțe de ofensivă a wehrmachtului. Conducerea germană prevedea ca print-un singur atac să iasă la râul Volga, în raionul Stalingradului și în Caucaz. Conducerea sovietică se aștepta la o nouă ofensivă asupra Moskovei.

După o astfel de așezare strategică a forțelor, hotărârea comandamentului sovietic despre acțiunile de ofensivă din primăvara anului 1942 spre Harkiv, din istmul Barvinsky, s-au dovedit a fi greșite și au dus la noi eșecuri. În prizonieratul german au nimerit 227 mii de ostași ai Armatei roșii. Armatele sovietice au cunoscut înfrângeri și în peninsula Kerchi. În prizonierat au nimerit 180 mii de ostași. Unele unități ale Armatei Roșii (15 mii de persoane) s-au

oprit în cariera Adzhimushkay sub Kerchi și un timp îndelungat au luptat din greu, în zadar sperând la ajutor. Aceasta a dat posibilitate armatei germane să realizeze o importantă ofensivă spre Sevastopol. La 4 iulie 1942, după 250 de zile de apărare orașul a fost ocupat. Ultima linie de apărare a rămas pe peninsula Hersones. În prizonierat au nimerit 100 mii de ostași sovietici.

Noi înfrângeri ale armatelor sovietice au dus la ocuparea totală a Ucrainei de către Germania, la **22 iulie 1942**.

4 Mișcarea națională ucraineană în anii 1941—1942. Mișcarea națională ucraineană în ajunul celui de-al doilea război mondial, s-a reunit în jurul mai multor centre. Primul centru a fost prezentat de guvernul RPU în exil, condus de M. Levytcki. Ei nu aveau o poziție clară și nu știau de partea cui să fie. O parte și-a declarat angajamentul față de idealurile democrației și coaliției anglo-franceze. Înfrângerea Poloniei și mai târziu a Franței a fost o convingere că soarta Ucrainei va depinde de rezultatul confruntării dintre Germania și URSS. De aceea, reprezentanții RPU au încercat să stabilească relațiile cu Germania. Structurile militare ale RPU au propus crearea unităților de artilerie «Sici» în Volyn. Odată cu începutul războiului germano-sovietic, aceste detașamente urmau să fie organizate într-o armată care, împreună cu trupele germane, ar elibera Ucraina de bolșevism. Realizarea acestei idei a început la mijlocul anului 1940.

Cooperarea cu Germania au încercat să o îmbunătățească și monarhiștii ucraineni, conduși de P. Skoropadskii. Însă, guvernul nazist a apreciat influența lui asupra Ucrainei, ca fiind extrem de mică și nu l-a luat în seamă în calculele sale.

Cea mai eficientă poziție în rândul forțelor politice ucrainene a avut ONU, care s-a bazat pe activitatea secretă în ținuturile vest-ucrainene, precum și în centrele din diferite țări ale Europei. Însă, în ONU în 1940 a avut loc o dezbinare. Organizația a fost împărțită în adepți ai președintelui naționaliștilor ucraineni (PNU) A. Melnyk — și **ONU(M)** și conducătorul Biroului executiv regional în ținuturile vest-ucrainene S. Bandera — **ONU(B)**. Principala problemă care a provocat dezacorduri între cele două ONU-uri a fost definirea unei strategii pentru lupta ulterioară.

În același timp ONU(B) forma activ **grupuri de derivare** (în total 5.000 de persoane) care urmau să meargă în urma armatei germane să realizeze propagandă și agitație, de asemenea să formeze organe locale ale puterii, organizații publice, poliție, judecătoria, ca să pună Germania în fața restaurării Statului ucrainean. În componența grupurilor de derivare a fost format anterior un partid politic din activiști de vază a ONU condus de Ia. Stețko. La **30 iunie 1941**, ONU(B) a organizat la Lviv o Adunare Națională (aproximativ 100 de persoane) și a anunțat **Actul de restaurare a statului ucrainean**.

Potrivit OUN(B), construcția statului ucrainean a fost grav întreruptă de conducerea germană. Au început represiuni împotriva membrilor ONU(B). La 8 iulie 1941 ONU(B) a hotărât să treacă la activități secrete. În ziua următoare a fost arestat I. Stețko, treptat și alți lideri ai ONU, în special S. Bandera. La toate cerințele conducerii germane de a anula Actul, conducătorii ONU(B) au răspuns negativ.

Represiile ulterioare împotriva naționaliștilor ucraineni și politica de ocupație a autorităților naziste au convins conducătorii ONU(B) că este necesar să înceapă lupta insistentă împotriva invadatorilor.

Cu speranța în sprijinul Germaniei, ONU(M) a trimis, de asemenea, grupuri derivate în Ucraina. Sarcina lor era să creeze un guvern ucrainean, care urma să organizeze viața social-politică, economică și culturală în Ucraina. Rolul principal în activitatea organizației l-a avut vicepreședintele ONU(M) O. Oljici. La 5 octombrie 1941, la Kiev, a avut loc adunarea constituantă (au fost prezenți 130 mii de persoane), la care a fost ales **Sovetul Național Ucrainean (SNU)**. Conducător a fost ales profesorul M. Velickovsky. După câteva zile la Kiev a fost formată administrația orașului condusă de profesorul O. Ogloblin, care a fost schimbat ulterior de profesorul B. Bagazi. Liderii ONU(M) conduceau administrațiile locale din Kiev, Jitomir, Harkiv, Poltava, Cernihiv și alte orașe. Deja în octombrie, au organizat învățământul în regiunea Kiev în spirit național, au început să publice ziare (peste 100), au deschis «Prosvite».

La 20 noiembrie 1941, conducătorii RPU au fost chemați la administrația de ocupație, unde au anunțat interzicerea activităților. Au început arestările activiștilor ONU și ale consiliilor locale. Numai în Kiev au fost arestați 621 de membri ai ONU. Unii dintre ei au fost executați în Babi Yar, în special — O. Teliga.

Cea mai mare parte a Prezidiului RPU din Kiev, condusă de M. Velickovsky, a plecat la Lviv, unde s-a unit cu RPU din Lviv, a cărui activitate a fost permisă de administrația ocupantă. La ei s-au alăturat și unii deputați ai Saimului Ucrainei Carpatice. Astfel, a fost realizat un act simbolic al unității poporului ucrainean. RPU din Lviv a fost condusă de K. Levytsky, iar din noiembrie 1941 — A. Șeptytkiy. Pe lângă RPU activa Comitetul Regional ucrainean, care a avut grijă de problemele vieții naționale, sociale, economi-

Locuitorii din Lviv în așteptarea proclamării Legii privind restaurarea statului ucrainean 20 iunie 1941

Yaroslav Stețko

Elena Teliga

Volodymyr Kubiiovyci

ce și culturale a ucrainenilor. În februarie 1942 mitropolitul A. Șeptyțky a trimis la Berlin memorandumul cu privire la genocidul poporului evreu, și de asemenea a declarat despre drepturile ucrainenilor la un stat propriu. Aceasta a devenit motivul destrămării în luna martie 1942 a RPU din Lviv.

Printre grupurile politice și militare ucrainene, care pretindeau să fie primii în confruntarea cu conducerea ocupantă, a fost **Sicea Poliska** condusă de Taras Bulba (Boroveț). În august 1940 el a venit în Volyn, unde a format o armată secretă. După începerea războiului, Taras Bulba (Boroveț), îndeplinind însărcinările germane, a luptat cu ceea ce a rămas din unităților sovietice și cu partizanii din Volyn și Polissya. Sub comanda sa, erau circa 3 mii de luptători. Cu timpul Taras Bulba (Boroveț) prin activitate sa a cucerit un teritoriu semnificativ, unde a proclamat «Republica Polisia» cu centru în Olevsk. A reușit să stabilească o cooperare cu ONU(M) și hatmanii. La sfârșitul anului 1941, comandamentul nazist a desființat formațiunea lui Taras Bulba (Boroveț). El însuși, cu un mic detașament devin clandestini.

Intensificarea represiunii și arbitrării din partea regimului ocupațional german l-a forțat pe atamanul Taras Bulba (Boroveț) din nou să ia arma în mână, însă împotriva Germaniei. În februarie—martie 1942 el a organizat Armata Insurgentă ucraineană (UIA), care a început o luptă armată împotriva ocupanților (în iulie 1943 ea a fost renumită în Armata populară revoluționară ucraineană (APRU). În noiembrie 1943 Taras Bulba a încercat prin convorbiri cu conducerea germană să schimbe politica de ocupație în Ucraina. În timpul convorbirilor el a fost arestat și trimis în tabăra de concentrare. APRU s-a unit cu UIA.

La începutul anului 1943 dintre toate partidele politice și organizațiile activitatea lor legală a continuat-o numai Comitetul Central Ucrainean, care a fost format la Krakov, în 1940 sub conducerea lui V. Kubiiovyci. La începutul anului 1944 conducerea germană a realizat încă un val de areste. Astfel, au fost arestați liderii ONU(M): A. Melnyk, O. Oljici și alții. Ucrainenii au pășit pe calea luptei armate împotriva ocupanților.

! **Concluzii.** La 22 iunie anul 1941 Germania a realizat un atac asupra URSS. Pe teritoriul Ucrainei înainta grupul armatei «Sud».

▶ Armata Roșie, deși avea unele avantaje, a suferit o înfrângere devastatoare. Doar eroismul ostașilor de rând nu a permis armatei naziste să realizeze planurile sale. «Blitzkrieg» a eșuat.

▶ La 22 iunie anul 1942 Germania în totalitate a ocupat teritoriul Ucrainei.

▶ Începutul războiului între Germania și URSS au încercat să-l folosească forțele politice ucrainene, care se pronunțau pentru independența Ucrainei. La 30 iunie 1941 ONU(B) din Lviv a proclamat Actul de reînnoire a Statului Ucrainean. Puterea nazistă s-a pronunțat împotriva lui categoric. Liderii mișcării ucrainene au fost arestați și închiși.

? Întrebări și însărcinări

1. Cum se numește planul atacului Germaniei asupra URSS? 2. Când a început războiul germano-sovietic? 3. Unde a avut loc cea mai mare bătălie cu tancuri în anii războiului? 4. Câte întreprinderi ucrainene au fost evacuate în raioanele estice a URSS? 5. Când a fost terminată ocuparea Ucrainei de armatele Germaniei? 6. Ce sunt «grupurile derivate»? 7. Când a fost formată «Sicea Poliska»? 8. Unde și când a fost proclamat Actul de reînnoire a Statului Ucrainean?
- ▶ 9. Ce intenții strategice față de Ucraina și-au găsit reflectare în planul «Barbarossa»? 10. De ce Armata Roșie, având preponderență numerică și tehnică, a suferit înfrângere în vara—toamna anului 1941? 11. Cum au afectat luptele din Ucraina în 1941 realizarea planului german «Barbarossa»? 12. Ce mijloace de mobilizare s-au realizat în Ucraina? Au fost ele efective? 13. De ce la începutul războiului germano-sovietic liderii mișcării naționale ucrainene au dat astfel de speranțe semnificative Germaniei? Au fost ele justificate?
- ★ 14. Caracterizați cursul și rezultatul luptelor de frontieră ale trupelor germane și sovietice în 1941. Numiți cele mai importante bătălii defensive ale Armatei Roșii din 1941 în Ucraina. 15. Identificați principalele cauze ale înfrângerilor trupelor sovietice din Ucraina în 1941—1942. Răspunsul dați-l în formă de tabel.
- ★ 16. De ce nu a reușit Germania să realizeze planul «Barbarossa»? 17. Cu ce fel de metode au încercat să activeze liderii mișcării de eliberare națională ucraineană? Cum apreciați aceste metode? Pot fi oare considerați liderii mișcării ucrainene de eliberare națională susținători ai naziștilor?

§ 37. Ucraina în condițiile ocupației naziste

- ▶▶ 1. Când s-a încheiat ocuparea Ucrainei? 2. Care a fost principalul scop al naziștilor?

1 «Noua ordine» nazistă. În toate țările ocupate autoritățile naziste au introdus «noua ordine». Pe pământuri diferite avea particularitățile sale. Pământurile ucrainene trebuiau transformate în «spațiu vital» pentru

«**Noua ordine**» — numele regimului de ocupație, stabilit de autoritățile naziste pe teritoriile cucerite. Se distingea printr-o cruzime aparte și distrugerea în masă a oamenilor pașnici.

«rasa ariană». Pământurile ucrainene ca cele mai fertile, trebuiau să devină o sursă de aprovizionare cu produse și materii prime pentru «noua Europă». O parte din populația teritoriilor ocupate planificau să-i transforme în sclavi,

restul să fie distrusă. După terminarea războiului teritoriile ocupate urmau să fie colonizate sau germanizate.

«Noua ordine», introdusă de nazisti prevedea: 1) un sistem de distrugere în masă a oamenilor; 2) sistemul de jaf; 3) sistemul de exploatare a resurselor umane și materiale.

Caracteristica «noii ordini» germane a fost o teroare totală. În acest scop, a fost creat un sistem de organe de pedeapsă — **poliția secretă de stat (gestapo)** și forțele armate ale Serviciului de Securitate (SD) și trupele armate ale **Partidului muncitoresc german național-socialist (NSDAP) (SS)**. Din populația locală s-au format polițiști auxiliari, unități mici ai administrației ocupaționiste: primari — în orașe, staroste — în sate. În total, forțele de ocupație au constituit aproximativ 350 mii de oameni.

Prima colonie a început să fie creată în iulie 1942 în regiunea Vinița cu suprafața de 500 km². Ea a fost numită Haghvald. Acolo a fost construit și sediul lui A. Hitler Wolfschanse (Bârlogul Lupului).

Intențiile autorităților germane referitor la teritoriile estice ocupate au fost expuse în **planul «Ost»** — plan de distrugere a populației și de «explorare» a teritoriilor ocupate din est. Acest plan a fost dezvoltat sub conducerea lui A. Hitler, G. Himmler, A. Rosenberg și alți activiști nazisti.

Pentru conducerea teritoriilor ocupate, **al Treilea Reich** a creat Administrația specială (Ministerul) teritoriilor ocupate. În fruntea Ministerului era A. Rosenberg. El se compunea din patru secțiuni: politică, administrativă, economică, civilă.

După ce au capturat Ucraina, forțele de ocupație i-au distrus în primul rând integritatea. Pământurile ucrainene le-au împărțit în patru părți, subordonându-le diferitor state și organe administrative. Astfel, au fost create trei provincii — «**Basarabia**» (șase județe a RSS Moldovenească și regiunea Izmail a Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene, cu centrul în orașul Chișinău); «**Bucovina**» (regiunea Cernăuți și unele raioane nordice ale RSSM cu centrul în orașul Cernăuți) și **Transnistria** (Odesa, raioanele din sud ale regiunii Vinnița, raioanele de vest ale regiunii Mykolaiv, raioanele de stânga a Moldovei cu centru în Tiraspol, apoi în Odessa). Ele au trecut sub controlul aliatului Germaniei — România.

Pământurile vest-ucrainene — regiunile Lviv, Drohobyci, Stanislav și Ternopil — prin drepturile de **district** separat (județ) cu numele de «**Galiția**», au fost incluse în componența guvernământului-general polonez, care cuprindea pământurile poloneze cu centrul în Cracovia. Aceste terenuri au devenit direct parte componentă a celui de-al Treilea Reich.

Regiunile Chernihiv, Sumy, Harkiv și Donbas se subordonau direct conducerii armatei.

Alte pământuri ucrainene au făcut parte din **Reichscomisariatul «Ucraina»**, cu centrul în Rivne. Reichskomissariatul a fost împărțit în șase județele generale cu centrele la Dnipropetrovsk, Melitopol, Nykolaiv, Kiev, Jytomyr, Rivne. Teritoriul Reichscomissariatului, de zona militară era separat de o frontieră, pe care era interzis să o treacă populația locală, fiind amenințată cu moartea.

În septembrie 1941, A. Hitler a numit Reichskomisar (comisar al Reichului) în Ucraina pe «luptătorul-experimentat» al NSDAP (Partidului Național-Socialist al Muncitorilor Germani) **Erich Koch**.

Măsurile de stabilire a «noii ordini» au devenit încă o tragedie pentru poporul ucrainean. În teritoriile ocupate au fost distruși milioane de locuitori pașnici, au existat aproape 300 locuri, unde avea loc distrugerii în masă a populației, 180 de lagăre de concentrare, mai mult de 350 de ghetouri ș.a.

Pentru a împiedica răspândirea mișcării de rezistență, puterea germană a introdus sistemul de ostatici și responsabilitatea colectivă pentru acțiuni de teroare sau sabotaj. Locurile, unde au avut loc cele mai mari masacre asupra populației pașnice, au fost Babyn Yar în Kiev (de la 100 la 150 de mii), Drobitsky Yar în Harkov (30 mii), Domanivka și Bogdanovka în regiunea Odesa (peste 50 mii) ș.a. În general, pe teritoriul Ucrainei în timpul ocupației au fost omorâte 3,9 milioane persoane pașnice.

Încălcând convențiile internaționale (dar trebuie remarcat faptul că URSS nu a recunoscut și nu a semnat aceste documente), autoritățile naziste au recurs la distrugerea în masă a prizonierilor de război pe teritoriul Ucrainei. În general, în Ucraina, au fost uciși aproape 2 milioane de prizonieri de război.

Al treilea Reich — numele Germaniei în 1933—1945, în perioada conducerii NSDAP în frunte cu A. Hitler.

Zonele ocupate (în Ucraina) — zone administrativ-teritoriale, create de naziști după ocuparea Ucrainei. Prevedeau dezmembrarea teritoriului Ucrainei, distrugerea ei ca un tot întreg. Pe teritoriul Ucrainei a fost creat Reichscomissariatul «Ucraina», districtele Galiția, Transnistria și zona administrației militare, care a inclus raioanele estice ale Ucrainei până la Marea Azov și Crimeea.

Un mijloc de distrugere a populației trebuia să devină foamea. În noiembrie 1941, A. Hitler a luat hotărârea să creeze o foamete artificială în Ucraina.

Pe lângă distrugerea în masă, puterea de ocupație a efectuat și tratament ideologic al populației (agitatie și propagandă). Se editau 190 de ziare

Ruinele Koryukivki. Anul 1943

cu un număr de 1 milion de exemplare, activau posturi de radio, rețeaua cinematografică, centrul mobil de propagandă — batalionul special V3, etc. În lucrarea sa ideologică comandamentul nazist folosea fapte ale trecutului apropiat: crimele masive ale regimului stalinist (teroare, Holodomor, etc.).

Cruzimea, disprețul față de ucraineni și oameni de alte naționalități, ca persoane de grad inferior, au fost principalele caracteristici ale sistemului de administrare germană. Rangurilor militare, chiar și celor mici, le-a fost acordat dreptul de a trage fără proces și investigație. Magazinele, restaurantele, frizeriile îi deserveau numai pe ocupanți. Populației orașului le-a

fost interzisă utilizarea transportului feroviar și comunal, energiei electrice, telegrafului, poștei, farmaciei. Peste tot se puteau vedea anunțuri: «Doar pentru germani», «Ucrainenilor intrarea le este interzisă», etc.

Autoritățile ocupaționale au început imediat să efectueze o politică de exploatare economică și o presiune fără milă a populației. Muncitorii au fost forțați să lucreze 12—14 ore pe zi, pentru un salariu mic sau numai pentru rațiile minime de hrană. Aproximativ 2,2 milioane de fete și băieți au fost duși la muncă forțată în Germania.

Puterea nazistă nu a distrus colhozurile și sovhozurile, ci pe baza lor au fost create așa-numitele adunări publice, sau curți comune și moșii de stat. Principala lor sarcină era să furnizeze pâine și alte produse agricole pentru armata germană, precum și pentru export în Germania. Aproximativ 85 % din produse, cu care se aproviziona Germania de pe teritoriile sovietice ocupate, erau din Ucraina.

Una dintre măsurile «noii ordini» a fost însușirea totală a valorilor culturale ale RSSU. Muzeele, galeriile de artă, bibliotecile, bisericile au fost supuse jafului. Au fost duse în Germania bijuterii, capodopere de artă, valori istorice, cărți. În decursul anilor de ocupație, un număr semnificativ de monumente arhitecturale au fost distruse.

2

Viața populației în condițiile de ocupație. Ostarbeiter. Sub ocupație a fost 92 % din populația ucraineană de dinainte de război. Principala problemă pentru majoritatea oamenilor era supraviețuirea, păstrarea familiilor și copiilor. În situația care s-a creat, fiecare trebuia să aleagă, cum să trateze autoritățile de ocupație. Represiunile și acțiunile de pedeapsă au arătat ce soartă le pregătește Germania populației locale. În urma acțiunilor de pedeapsă în Ucraina au fost distruse 215 de sate cu tot cu

locuitori. Așa, a fost complet distrus orașul Koryukivka din regiunea Chernihiv cu toți cei 7 mii de locuitori ai săi.

În situație dificilă s-au aflat locuitorii marilor orașe industriale, în care a fost distrusă producția și sistemele de susținere a vieții. Numai în Harkiv, au murit de foame mai mult 100 de mii de oameni. O parte din populație a încercat să treacă la sate, alții au fost forțați, pentru a supraviețui, să caute de muncă la autoritățile ocupante.

Profitând de situație, puterea nazistă cerea muncă maximă pentru un salariu minim. De asemenea, s-a realizat mobilizarea forței de muncă pentru efectuarea anumitor lucrări, neîndeplinirea cărora se pedepsea aspru. Pentru a-și sublinia superioritatea sa, germanilor și ucrainenilor pentru aceeași muncă nazistii le plăteau salarii diferite (diferența era aproape de 10 ori).

Adevărata tragedie pentru Ucraina a fost exportul de oameni, în primul rând al tineretului, pentru a lucra în Germania. Au fost numiți **ostarbeiteri**.

Inițial, autoritățile de ocupație au încercat să recruteze voluntari. Mijloacele de răspândire a informației, răspândeau materiale propagandistice despre o viață fericită a muncitorilor în Germania.

Cu toate acestea, realitățile s-au dovedit a fi complet diferite. Condițiile de viață ale majorității ostarbeiterilor erau insuportabile, cu excepția câtorva cazuri. Norma minimă de alimente și epuizarea fizică din cauza muncii excesive, cauzau răspândirea bolilor și un nivel înalt al mortalității.

Pentru a asigura punerea în aplicare a directivei lui A. Hitler, de la începutul anului 1943, poliția și unitățile militare au efectuat un raid masiv asupra tinerilor.

Catastrofa umanitară — stare a societății, care se caracterizează prin amenințarea distrugerii sale ca rezultat al migrațiilor, foametei, pierderilor criteriilor morale, epidemiilor, violenței împotriva populației pașnice. Cel mai adesea o amenințarea catastrofei umanitare are loc în timpul acțiunilor militare, dezastrelor naturale, actelor de genocid, ș.a.

Ostarbeiter — numele oficial folosit de autoritățile naziste cu privire la muncitorii preluați din teritoriile ocupate din est.

Poster propagandistic nazist pentru atragerea ostarbeiterilor

i

3 Colaboraționismul. Pe teritoriul Ucrainei, pe lângă administrația militară de ocupație și civilă, creau administrația auxiliară din reprezentanții populației locale, care și-au exprimat dorința de a coopera cu autoritățile naziste. Acest lucru a fost convenit de aproximativ 1 % din populație.

Motivele, care i-au stimulat pe oameni să meargă la serviciul autorităților de ocupație, au fost diferite:

- ▶ dorința de a se răzbuna pe autoritățile sovietice, pentru toate nedreptățile pe care le-a cauzat (represiune, deposedarea de moșii, etc.); conform datelor oamenilor de știință, această categorie cuprindea 20—30 %;
- ▶ respingerea ideologică a puterii sovietice, ideologiei comuniste, antisemitismului;
- ▶ teama pentru viața proprie și viața celor dragi;
- ▶ carierismul, dorința de a se adapta noilor condiții de viață (comuniștii, comsomoliștii, activiștii sovietici între colaboraționiști erau 30—50 %);
- ▶ poziția guvernului sovietic privind prizonierii de război, care erau considerați trădători;
- ▶ atitudine suspectă și ostilă a guvernului sovietic față de toți cei, care au fost sub ocupație;
- ▶ înșelăciunea propagandei naziste;
- ▶ dorința de a lupta cu ajutorul Germaniei pentru statul Ucrainean.

În țările europene, guvernele și cetățenii care au trecut la cooperare cu inamicul, erau numiți **colaboraționiști**. Acest termen este identic cu cuvântul «trădător». Cu toate acestea, dacă este oportun să se aplice acest termen pentru Ucraina, este o problemă controversată.

În ciuda faptului că ideologia nazistă considera națiunea ucraineană «rasial inferioară», necesitățile militare au forțat Germania la formarea nu numai a unităților de poliție auxiliare, dar și a unităților naționale din domeniul serviciului de informații (Abwehr) și Waffen-SS (unități militare ale SS). Cu toate acestea, echipa lor era germană. În general, câteva sute de mii de soldați ucraineni făceau serviciul în uniforme germane.

În timpul războiului, comandamentul nazist a format unități de luptă și cu alte popoare ale URSS: diviziunile lituanienilor, letonilor, estonienilor, popoarelor din Asia Centrală, Transcaucazia, cazaci din Kuban și Don. Cea mai numeroasă formațiune a fost Armata de eliberare sub comanda unui fost general sovietic, erou al apărării Kievului în 1941 O. Vlasov. În general, soldații ruși în armata germană numărau 700—800 mii de oameni.

Holocaustul pe teritoriul Ucrainei. Formarea «noii ordini» a fost strâns legată de «soluția finală a problemei evreiești». Atacul asupra Uniunii Sovietice a fost începutul distrugerii planate și sistematice a populației evreiești pe teritoriul URSS, și apoi în întreaga Europă. Acest proces a fost numit **Holocaust**.

Simbol al Holocaustului în Ucraina a devenit Babyn Yar. La 29 septembrie 1941 aici, în timp de o zi, au fost omorâți 33.711 de evrei. Apoi, timp

de 103 săptămâni, din ordinul puterii de ocupație în Babyn Yar în fiecare marți erau împușcați oameni de diferite naționalități, în special reprezentanți ai evreilor (100—150 de mii de persoane).

Special s-au creat patru **einsatzgruppen** — «grupuri de intervenție» — (două dintre ele — «C» și «D» — acționau în Ucraina) trebuiau să distrugă «elemente dezavantajate inamice și rasiale», în special reprezentanți ai populației evreiești și ai comunităților romilor. În Ucraina, **einsatzgruppen** au distrus aproximativ 700 de mii de evrei.

În ianuarie 1942 conducerea nazistă, a luat decizia privind crearea în Polonia a șase tabere ale morții, echipate cu camere de gaz și crematorii. (Treblinka, Sobibor, Majdanek, Auschwitz, Belzec, Celmno), la care, în special, era adusă populație evreiască din regiunile de vest ale Ucrainei. Pe evrei îi stabileau în zone special create ale orașelor — **ghetou**, care, după distrugerea locuitorilor, erau lichidate.

Pentru salvarea populației evreiești aproape 2 mii de ucraineni au primit din partea parlamentului Israelului titlu onorific «**Drept între popoare**», în special Olena Viter.

Holocaust — distrugere sistematică și organizată a populației evreiești în timpul celui de-al Doilea război mondial. Victime ale Holocaustului au devenit 6 milioane de persoane de origine evreiască (în Ucraina — 1,4 milioane), ceea ce reprezintă aproximativ 63 % evrei europeni și 36 % din evreii lumii.

Olena Viter

i

! **Concluzii.** Esența regimului de ocupație a constat în faptul, că prin cruzime și teroare să-i sperie pe oameni, pentru a suprima rezistența și a le transforma în sclavi supuși. Unitatea de Poliție Militară efectua jafuri organizate a populației, a creat condiții inacceptabile, condamna la dispariție din cauza foamei.

► «Noua ordine» a naziștilor în Ucraina provoca indignare generală a poporului, contribuia la desfășurarea mișcării de Rezistență.

? Întrebări și însărcinări

1. Cum a fost numit regimul ocupației naziste? 2. După ce plan Germania a exercitat puterea de ocupație? 3. Care a fost scopul ocupației naziste? 4. Câți ucraineni au fost luați la muncă forțată în Germania? Cum erau numiți acești muncitori? 5. Cine sunt numiți colaboraționiștii? 6. Ce a devenit simbol al Holocaustului în Ucraina? 7. Câți ucraineni s-au aflat în evacuare?

- 8. Cu ce scop, autoritățile naziste au împărțit teritoriul Ucrainei? 9. Numiți metodele de efectuare ale politicii de ocupare a Germaniei. 10. Ce a determinat populația să coopereze cu autoritățile naziste? 11. Care a fost amploarea Holocaustului în Ucraina?
- 12. Identificați principalele caracteristici ale «noii ordini» naziste în Ucraina. Compuneți teze. 13. Faceți un tabel comparativ «Caracteristicile vieții populației ucrainene în ocupație și evacuare.
- 14. Se pot considera oamenii care au luptat pentru independența Ucrainei și au cooperat cu Germania, colaboraționiști? 15. De ce evreei au devenit obiectul distrugerii totale de către națiști? Argumentați-vă părerea.

§38. Mișcarea de Rezistență și curente sale în Ucraina

- Ce este «noua ordine»? Ce politică au efectuat autoritățile naziste pe teritoriile ocupate?

1 **Desfășurarea mișcării ilegale sovietice și de partizani.** Ca urmare a înfrângerilor în primele luni ale războiului, Armata Roșie a fost forțată să se retragă. Acest lucru a condus la o organizare grabnică a luptei ilegale și luptei de partizani, în spatele trupelor germane. Din oamenii dați de puterea sovietică în așezările populate sau create grupele ilegalității. Pentru munca de cercetare și lichidare, în spatele trupelor germane au rămas mulți angajați ai NKVD (Comisariatul pentru Afaceri Interne al Poporului). În toamna anului 1941, în Ucraina s-au format comitetele ilegalității, comitetele raionale, organizațiile primare și grupurile din cadrul PCS(b). În păduri au apărut detașamente de partizani.

Cu toate acestea, din cele 3,5 mii detașamente de partizani și grupuri diversioniste rămase pe teritoriile ocupate, în vara anului 1942 erau active doar 22 de unități, alții s-au despărțit sau au fost învinși. Împotriva partizanilor acționau organe de pedeapsă naziste, ce aveau experiență în combaterea mișcărilor de rezistență în țările europene. Organele de pedeapsă în primul an au distrus 30 mii de oameni. Mișcarea sovietică de partizani și mișcarea ilegalității împotriva ocupației naziste nu a încetat.

Motive pentru desfășurarea mișcării sovietice de Rezistență:

- 1) ocuparea patriei de către invadatori;
- 2) cruzimea regimului de ocupație;
- 3) activitate vizată a conducerii sovietice cu mișcarea de Rezistență pe teritoriile ocupate.

Au fost răspândite și forme pasive de luptă: ajutor partizanilor; refuzul de a coopera cu autoritățile de ocupație; sabotajul măsurilor puterii de ocupație: eliberarea produselor stricate; întreruperea furnizării hranei pentru armata de ocupație; abaterea de la munca și transportarea către Germania ș.a.m.d.

Manifestări ale formelor active de luptă au fost: mișcarea de partizani, activitatea ilegală diversionistă și de propagandă.

În Ucraina, cele mai favorabile pentru activitatea partizanilor erau zonele nordice. Acolo s-au format cele mai mari detașamente de partizani. Totuși, detașamentele sovietice de partizani au acționat, în principal, în regiunile Chernihiv, Sumy, parțial în Harkiv, Kiev și Jitomir.

Conducerea sovietică a stimulat desfășurarea mișcării de partizani, dar, în același timp, nu avea încredere în această formă de luptă, temându-se că în viitor acești oameni pot acționa și împotriva puterii sovietice. De aceea, s-au făcut încercări de a stabili controlul asupra acțiunilor partizanilor. La fiecare comandant al detașamentului a fost desemnat un comisar special.

În luna mai 1942 a fost creat Sediul mișcării partizanilor din Ucraina (SMPU), condus de T. Strokacî. Sediul trebuia să coordoneze acțiunile trupelor de partizani și ale Armatei Roșii, să aprovizioneze partizanii cu arme, dispozitive explozive, produse alimentare etc. El se subordona Sediului central al mișcării de partizani condus de P. Ponomarenko.

Sursele de formare a detașamentelor de partizani au devenit: unitățile special formate lăsate în spatele inamicului, unii soldați și unități, care au fost înconjurate și nu au putut să se unească cu forțele de pe front; cetățeni, care nu au fost chemați la armată, dar erau capabili să poarte arme și datorită convingerilor și dorințelor lor erau gata să conducă o luptă de partizani.

Mișcarea de partizani — mișcarea unităților militare, exilate în spatele părții opuse, care acționau pe teritoriul ocupat cu scop diversionist și de cercetare. Ei coordonau acțiunile cu armata și atrăgeau populația locală la activitățile sale.

Mișcarea de Rezistență — mișcare de eliberare națională, a popoarelor ocupate de Germania și aliații săi în anii celui de-al Doilea război mondial. Lupta avea forme diferite — de la rezistență spirituală la luptă armată.

De la sfârșitul anului 1942, a început o nouă etapă în dezvoltarea mișcării sovietice de partizani. Mișcarea a devenit mai numeroasă și mai organizată. Partizanii au început să-și coordoneze acțiunile lor cu acțiunile Armatei Roșii. A fost creat CC al PC(b)U, care a adoptat primul plan al acțiunilor de luptă a partizanilor din iarna 1942—1943. O nouă formă de luptă au devenit raidurile din spatele inamicului. La 26 octombrie 1942, forțele aliate ale lui **Sidor Kovpak** și **Alexandr Saburov** au pornit din Sumy spre vest. După trecerea Niprului, deplasându-se prin raioanele de nord ale regiunilor Kiev și Jitomir, partizanii au distrus comunicațiile și garnizoanele germane. Acest raid a forțat comandamentul nazist să-și mărească forțele în spatele frontului. O pagină luminoasă a luptei de partizani în Ucraina în primele luni ale anului 1943 a devenit raidul «Stepă» a

partizanilor de sub conducerea lui **M. Naumov**. Partizanii au înaintat luptând, mai mult de 2,3 mii km spre regiunea Odesa, și sub presiunea trupelor germane au plecat spre Bielorusia.

Cel mai curajos raid al partizanilor lui S. Kovpak a devenit **raidul din Carpați**, în lunile iunie-septembrie 1943, care a durat timp de 100 de zile. Detașamentele lui S. Kovpak includeau 1, 9 mii de luptători. Partizanii aveau nouă tunuri, 33 de mortiere, 32 de arme antitanc, 140 de mitraliere. În bătălii au împușcat două avioane, patru tancuri, cinci tunuri, 333 de mașini. A distrus 40 tunuri petroliere, 13 spații de depozitare a petrolului, trei rafinării de petrol, au explodat 19 eșaloane, 47 poduri. Pierderea partizanilor au fost o treime din luptători. A fost omorât comisarul de legătură S. Rudnev.

O formă prioritară de activitate a partizanilor în anul 1943 a fost lupta privind comunicările Wehrmacht-ului. Așa, în vara anului 1943, partizanii au realizat operațiunea pe scară largă «Războiul șinelor» și «Concert», paralizând sistemul de transport al germanilor. În plus, partizanii au ajutat armata Sovietică în timpul avansării pe Nipru și eliberării Ucrainei de Dreapta.

i

2 Mișcarea naționalistă ilegalistă. Crearea Armatei Ucrainene de Răsculați. Pe lângă mișcarea sovietică ilegalistă și de partizană, s-a fost format și mișcarea naționalistă. După cum sa menționat deja, prima formațiune națională ucraineană militară a fost — «**Poliska Sici**», condusă de Taras Bulba (Boroveț), apărută în Volyn.

Radiografist al echipei AUR-Nord la locul de muncă. Volyn. Anul 1943

La 14 octombrie 1942, la inițiativa ONU(B) a început formarea **Armatei Ucrainene de Răsculați (AUR)**. La detașamentele sale la apelul ONU(B) s-au alăturat 5 mii de foști ofițeri de poliție ucraineni.

Într-un timp scurt armata de partizani a luat sub control o parte din teritoriul Volynului, Polissyei, mai târziu Galiția și Cerkasy. AUR a proclamat, că scopul său este luptă împotriva bolșevismului și a nazismului. În condițiile acelor ani, primul adversar al AUR a devenit populația poloneză și detașamentele armate poloneze din Volyn. Confruntarea armată între ucrainieni și polonezi a devenit o adevărată tragedie a două popoare.

În același timp, luptătorii AUR au acționat și împotriva puterii naziste. În iulie-noiembrie 1943 au avut loc 120 de lupte. Conform datelor incomplete, au fost omorâți 4,5 mii de soldați și ofițeri germani. Pierderile răsculaților au fost de 1,6 mii de luptă-

tori. Cea mai importantă luptă a avut loc în perioada **8—12 septembrie 1943** lângă **mănăstirea Zagoriv** din Volyn, unde 44 de răsculați au respins atacurile forțelor germane, care dominau în mod semnificativ. În bătălie au murit 29 răsculați. Trupele germane au pierdut 540 de persoane ucise și 700 — răniți.

Regimul ocupațional nazist, necesită un sprijin larg din partea populației, a determinat ONU(B) să-și schimbe ideologia. La 21—25 august 1943, a avut loc a III Mare Adunare Extraordinară a ONU(B). Ea a elaborat o platformă socio-economică de organizație, care prevedea transmiterea fără plată, către țărani a pământurilor, libertatea alegerii formelor de gospodărire. ONU(B) a recunoscut, de asemenea, dreptul la existență a altor curente și partide politice. A avut loc renunțarea la sloganul «Ucraina pentru ucrainenii».

În noiembrie 1943, ONU(B) a organizat Conferința popoarelor captive. În timpul lucrării, a fost prezentată teza, că eliberarea Ucrainei este posibilă numai în alianță cu alte popoare captive și este necesar să se țină seama de interesele minorităților naționale, care trăiesc în Ucraina. A condamnat politica de cucerire a Moskovei și Berlinului.

3 Mișcarea de eliberare poloneză pe pământurile vest-ucrainene. Ocupația și dezmembrarea Poloniei nu au înăbușit voința populației poloneze de a renaște propriul stat. Din 1939, au început să se formeze mișcări ilegaliste conduse de guvernul polonez emigrant din Londra. Rețeaua ilegalistă a existat pe teritoriul Galiției Răsăritene și Volyn. În 1939—1941, a încercat să lupte împotriva organelor sovietice de pedepsire și să lovească asupra comunicațiilor, care au fost făcute pentru transportul petrolului și altor materii prime din URSS în Germania. Aveau loc atacuri disperate asupra stocurilor de arme. Astfel de activități au pus în pericol rețeaua ilegalistă, și a fost de fapt zdrobită.

După invazia Germaniei asupra URSS, strategia ilegalistilor polonezi s-a schimbat. În Galiția Răsăriteană și Volyn, au început restaurarea rețelelor ilegaliste, formarea unităților de luptă.

Din **noiembrie 1941**, în Galiția și Volyn, precum și pe pământurile poloneze comandamentul polonez a creat în mod activ **Armata Teritorială (Armia Krajowa — AK)**. Conducerea AK a considerat Volyn drept parte a teritoriilor poloneze de est și a declarat în repetate rânduri, la nivel internațional, despre necesitatea întoarcerii statului polonez la hotarele din 1939. La început sarcina strategică a armatei a fost aceea de a-și acumula puteri și în momentul potrivit să ridice o revoltă la nivel național (planul «Furtuna»). În fața unităților AK din Galiția și Volyn au fost puse sarcini să nu permit redistribuirea trupelor de ocupație în regiunile centrale ale Poloniei, unde ar trebui să fie centrul revoltei. Cu toate acestea, nu toți polonezii au împărtășit opiniile guvernului emigrant «ține arma la picior».

Unii erau pentru acțiuni imediate împotriva autorităților de ocupație, alții respectau opiniile prosovietice. Aceasta a dus la formarea trupelor **Armata Poporului (Armia Ludowa — AL)** și a batalionului țărănesc (Batalioanele Hłopskyn). În general, formarea de detașamente regulate AK s-a încheiat în februarie 1942. Numărul unităților poloneze în Galiția Răsăriteană și în Volyn erau 10—20 mii de oameni.

4 Confruntarea ucraineano-poloneză. Tragedia din Volyn. Condiții pentru desfășurarea conflictului ucraineano-polonez au fost creat de acele realități, în care au existat două popoare în timpul celui de-al Doilea război mondial.

În acest conflict, erau interesate ambele regimuri totalitare — naziste și sovietice. Vărsarea de sânge polonezo-ucraineană a început în Holmshcyna în 1942. Ambele părți au distrus activiștii naționali și s-au acuzat reciproc în cooperarea cu autoritățile naziste. Aveau loc «acțiunile de recompensă» reciproce, în care au luat parte unitățile de poliție, formate din

Epurarea etnică — un sistem de măsuri impuse, care implică evacuarea, distrugerea unui anumit grup etnic pe un anumit teritoriu, de către un alt grup, care îl etnic consideră «a lui».

ucrainieni sau polonezi, fiecare de partea sa. Comandamentul nazist a predat armele populației poloneze. Treptat această confruntare s-a răspândit și asupra Volynului, iar AUR și Armata Teritorială au fost implicate în conflict, considerând aceste terenuri ca bază a luptei proprii.

Detașamente armate au început să distrugă sate întregi cu populație pașnică. ONU și AUR au considerat expulzarea sau distrugerea elementelor poloneze din Volyn și Galiția Răsăriteană, ca o eliminare a obstacolului în calea independenței. Armata Teritorială examina distrugerea populației ucrainene, ca eliminarea unui alt dușman și mijloacele de a afirma drepturile polonezilor asupra acestor terenuri. În 1944, confruntarea a trecut pe teritoriul Galiției Răsăritene și Holm. Printre liderii ucraineni și polonezi au fost forțe, care au căutat să prevină sau să oprească opoziția ucraineano-poloneză. Au fost făcute încercări de a rezolva problema prin negocierea acțiunilor ONU condamna conflictul ucraineano-polonez și le-a interzis acțiunile antipolone. Cu toate acestea, doar la **1 septembrie 1944**, ONU a refuzat oficial la acțiuni anti-poloneze și a început să caute o înțelegere cu Armata Teritorială, cu scopul luptei comune împotriva ocupației sovietice.

Până în prezent, nu a fost stabilit numărul definitiv al victimelor acestui conflict etnic. Cercetătorii numesc numărul de zeci de mii de oameni pe ambele părți.

Poporul ucrainean la fel ca și cel polonez, tindea spre independență, însă metodele barbare folosite de poloni împotriva ucrainenilor nu pot fi justificate.

! **Concluzii.** Mișcarea de Rezistență din Ucraina în timpul celui de-al Doilea război mondial a luptat atât împotriva ocupației naziste, cât și pentru crearea statului Ucrainean. Mișcarea comunistă și naționalistă de partizani și ilegalistă apropiau timpul de victorie. Cu toate acestea, au rămas pe diferite poziții politice, de aceea armatele sovietice și AUR se aflau în stare de război deschis, care s-a desfășurat în 1944 și a continuat până la mijlocul anilor 1950.

▶ În activitatea mișcării de Rezistență din 1943, s-au produs schimbări semnificative. Mișcarea sovietică de partizani a devenit mai organizată și a început să-și coordoneze acțiunile sale cu trupele care avansau. Se efectuau raiduri în spatele trupelor germane.

▶ A III Mare Adunare Extraordinară a ONU(B) în august 1943 a fost marcată schimbărilor ideologice, care au avut loc în cadrul organizației. ONU(B) a refuzat ideologia naționalismului integral în favoarea idealurilor democratice.

▶ În 1943, Volyn a devenit centrul confruntărilor forțelor armate ucraineano-poloneze, care a fost o tragedie pentru două popoare,

? **Întrebări și însărcinări**

- ◆ **1.** Când în Ucraina a început mișcarea de Rezistență împotriva invadatorilor naziști? **2.** Care curenți ale mișcării de Rezistență s-au format în Ucraina? **3.** La ce forme și metode de luptă au recurs participanții la mișcarea de Rezistență din Ucraina? **4.** Numiți cei mai cunoscuți comandanți ai mișcării sovietice de partizani. **5.** Când a fost creată Armata Ucraineană de Răsculați? **6.** Cum se numeau formațiunile mișcării de Rezistență poloneză?
- ▲ **7.** Cum a avut loc formarea mișcării de Rezistență în Ucraina? **8.** Ce influență a avut mișcarea sovietică de partizani din Ucraina asupra evenimentelor de pe front? **9.** Ce scop comun au avut toate mișcărilor de Rezistență din Ucraina? **10.** Ce condiții au contribuit la formarea AUR? **11.** În ce scop a fost creat Sediul mișcării partizanilor din Ucraina? **12.** Ce schimbări în ideologia ONU au avut loc în timpul războiului?
- ★ **13.** Cu ajutorul hărții din atlas, stabiliți raioanele acțiunilor partizanilor sovietici și AUR. Urmăriți direcțiile raidurilor partizanilor sovietici. **14.** Identificați cauzele și premisele, care au dus la tragedia din Volyn.
- ★ **15.** Care a fost cauza urei dintre diferitele mișcări ale Rezistenței din Ucraina? Cum a influențat aceasta asupra cursului luptei împotriva ocupației naziste?

§ 39. Exilarea cotropitorilor naziști din Ucraina

- ▶ **1.** Când Ucraina a fost ocupată de cotropitorii naziști? **2.** Care bătălie a devenit punctul de cotitură în luptele de pe frontul sovieto-german?

1 **Începutul eliberării Ucrainei. Luptele din stânga Niprului.** După înfrângerea armatelor naziste în lupta de la Stalingrad a început izgonirea lor din Ucraina. Prima localitate, eliberată la **18 decembrie 1942**, a fost satul

Luptele de stradă în apropierea clădirii Derzhprom din Harkiv. Februarie 1943

Pivnivka regiunea Vorosilovgradsk (astăzi Lugansk). A fost eliberată cea mai mare parte a Harkovului și parțial Donbasul. Unitățile avansate ale trupelor sovietice au ajuns chiar la Dnipropetrovsk și Zaporozhye, înaintând pe o distanță de 700 de kilometri în adâncul teritoriului ocupat al Ucrainei. Cu toate acestea, la scurt timp, avansarea rapidă a trupelor sovietice a fost oprită. În februarie 1943, trupele germane au provocat contra-atacuri însemnate, ceea ce a dus la retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul Ucrainei. La 15 martie 1943 trupele germa-

ne au ocupat pentru a doua oară Harkiv, și la 18 martie — Belgorodul. Sub controlul trupelor sovietice erau doar nordul regiunii Vorosilovgradsk și părțile estice ale Harkovului. Ca urmare a contra-atacurilor germane s-a format așa-numitul **Arcul de la Kursk**, unde din aprilie până în iulie 1943, a domnit o liniște corespunzătoare. Ambele părți se pregăteau de lupte hotărâtoare în vara anului 1943.

Bătălia de la Kursk a început **la 5 iulie 1943**. Unitățile de tancuri germane au provocat lovituri puternice din partea de sud și nord a arcului de la Kursk. Însă, trupele sovietice s-au putut apăra și ofensiva a fost oprită.

A început realizarea planurilor de ofensive ale comandamentului sovietic. Primele au început contraofensiva armatele fronturilor de Vest, Bryansk și Central, care au efectuat operațiunea «Kutuzov». De la **12 iulie până la 17 august 1943** armatele fronturilor sovietice au lichidat arcul de la Orlov și au eliberat orașul Orel.

În acest moment a fost emis ordinul despre realizarea operațiunii de la Donbas. Se prevedea să fie întreruptă frontiera «Mius-front» și să fie eliberat teritoriul Donbasului. Însă, ofensiva trupelor sovietice din 17—30 iulie 1943 a eșuat.

În perioada **3—23 august 1943**, a avut loc atacul forțelor sovietice în direcția Belgorod-Harkiv (operațiunea «Comandantul Rumianțev»). Trupele sovietice au înlăturat armata germană din arcul Kursk și au cucerit orașele Belgorod și Harkiv.

La 13 august 1943, trupele sovietice au lansat a doua operațiune Donbas. De data aceasta au reușit să învingă apărarea nazistă și să-i forțeze pe inamici să părăsească Donbasul. În același timp, a început o ofensivă pe malul stâng.

Comandamentul german a decis să treacă la apărare. La 11 august, a fost emis un ordin pentru construirea unui sistem de fortificații pe râurile Nipru și Molocinaya, care a fost numit «valul estic». Trupele care se retrăgeau, trebuiau să țină cât mai mult posibil ofensiva sovietică în Donbas și pe malul stâng al Niprului.

2 Bătălia pentru Nipru. Eliberarea Kievului.

După ce s-au retras, trupele germane au căutat să transforme stânga Niprului într-un deșert. Reichscomisarul «Ucrainei» E. Kox, a cerut să fie distrus ceea ce nu putea fi dus în spatele frontului. «...Este necesar de a dobândi când vor fi părăsite raioanele din Ucraina să nu rămână nici un om, nici o bovină, nici un bob de grâu, nici o șină, să nu rămână nici o casă, nici o mină, care să nu fie distruse pentru mulți ani, să nu mai fie nici o fântână care să nu fie otrăvită. Inamicul trebuie să găsească o țară cu adevărat arsă și ruinată...».

Numai o ofensivă rapidă a trupelor sovietice a salvat Ucraina din stânga Niprului de a fi complet distrusă. În condițiile creșterii ofensivei, s-a luat hotărârea de a retrage armata peste râul Nipru. Acum, toată speranța a fost pusă pe «Axul estic».

Comandamentul german a încercat să folosească un râu plin cu apă, cu malul drept înalt, drept ca o apărare naturală. De pe malurile abrupte ale Niprului, trupele germane au scos un grup de armate «Centru», format din 62 de divizii.

În planurile sovietice pentru toamna anului 1943, sarcina prioritară era să profite de avanposturile de pe malul drept al Niprului, să se consolideze acolo și să desfășoare operațiuni ofensive în partea dreaptă a Niprului. Această sarcină a fost îndeplinită, cu prețul unor pierderi semnificative.

Trecerea armatei sovietice peste Nipru.
Anul 1943

? În ce condiții a avut loc forțarea râului?

În octombrie, comandamentul sovietic a condus pregătirile pentru asaltul «Axului estic». Tinzând să încurajeze trupele armate, care ajungând în Ucraina, se completau cel mai mult cu localnici, Sediul Comandamentului General Sovietic a redenumit fronturile Voronej, De stepă, Sud-Vest și Sudic în conformitate cu primul, al doilea, al treilea și al patrulea fronturi ucrainene.

Asaltul Niprului a fost însoțit de victime extrem de mari, de multe ori nejustificate. Au murit zeci de mii de recruți, așa-numitele «**vestoane cenușii**» (sau «**chornosvytnykyv**») — bărbați tineri neînarmați, neinstruiți, în grabă mobilizați în regiunile Niprului din Ucraina. Pe malul stâng al Niprului în rândul armatei sovietice în 1943 au fost mobilizați aproximativ 1 milion de oameni.

Inițial ofensiva decisivă trebuia să înceapă avanpostul Bukrynsky (la sud de Kiev), dar toate încercările de a scăpa la un spațiu operațional nu

au avut succes. Înainte de ofensiva hotărâtoare asupra Kievului comandamentul sovetic a folosit un șiretlic militar. Comandamentul german era convins, că de pe avanpostul Bukrynsky se plănuiește o mare ofensivă. În ochii armatei germane încolo se treceau mari unități de tancuri. Noaptea aceste tancuri au făcut un marș în avanpostul Lutytsky (la nord de Kiev), iar dimineața a început o ofensivă pe scară largă.

În primele zile ale lunii noiembrie s-au dat bătăliile hotărâtoare pentru Kiev. La **6 noiembrie 1943** orașul a fost eliberat.

În continuare armata sovetică a înaintat înspre vest și au ocupat orașul Jitomir, însă să mențină orașul nu au putut. Comandamentul german a realizat contraatacuri puternice, încercând să întoarcă Kievul. Însă armatele sovietice au respins contraofensiva și au pregătit condiții pentru o ofensivă ulterioară pe malul drept.

3 Eliberarea Ucrainei de dreapta și Ucrainei sudice. Ambele părți de război au identificat teritoriul Ucrainei ca fiind centrul eforturilor principale în campania de iarnă din 1944. La sfârșitul anului 1943 aici s-au concentrat cele mai importante unități ale armatelor.

Comandamentul armatei sovietice a dezvoltat o serie de operațiuni ofensive majore, menite să învingă wehrmacht-ul din dreapta și din vestul Ucrainei. Se planifica să se dea lovituri puternice de alternativă cu forțele celor patru fronturi ucrainene și să ajungă la granițele României, Poloniei și Cehoslovaciei.

Începutul marii lupte a fost **Operațiunea Jytomyr-Berdicev**, desfășurată de forțele Primului Front ucrainean de la **24 decembrie 1943 până la 14 ianuarie 1944**. Ca urmare, la 31 decembrie 1943, trupele sovietice au ocupat pentru prima oară Jitomirul și au îndepărtat trupele germane spre vest. La începutul lunii ianuarie 1944, trupele sovietice pe neașteptate au întors unitățile principale spre sud, au capturat o stație mare Jmerinka și au format un pericol pentru încercuirea forțelor germane importante în raioanele orașului Bila Tserkva, Fastov și Cerkasy. Pentru a preveni încercuirea, trupele germane 11—12 ianuarie 1944 a provocat un contraatac puternic, care i-a determinat să scoată unitățile sovietice de la Jmerinka. Frontul s-a stabilizat.

Între timp, între **5 și 16 ianuarie 1944**, trupele celui de-al doilea Front ucrainean au efectuat **Operațiunea Kirovograd**. Forțele germane au fost îndepărtate la 40 km la vest de Kirovograd.

Desfășurarea operațiunilor Jitomir-Berdyciv și Kirovograd au creat o amenințare din partea flangurilor unităților trupelor germane, care dețineau teritoriul regiunii Cerkasy și partea sudică a regiunii Kiev și au ieșit la Nipru. A fost creat un mediu favorabil pentru desfășurarea unei operațiuni cu privire la încercuirea unui număr considerabil al armatelor vermahtului.

La **24 ianuarie — 17 februarie 1944**, **ofensiva Korsun-Șevcenkivsk** a fost efectuată de forțele primului și celui de-al doilea fronturi ucrainene. Fronturile sovietice au lovit flangurile și la 29 ianuarie 1944, unită în apropiere de Zvenigorodka, a înconjurat grupul german de 80 mii ostași, care a fost în general distrus. Din cauza marilor pierderi a Germaniei în **Operațiunea Korsun-Șevcenkivsky**, este deseori numită «Stalingrad pe Nipru» sau «al doilea Stalingrad».

Aproape simultan cu începutul operațiunii Korsun-Șevcenko, în ofensivă a trecut aripa nordică (dreaptă) a Primului Front ucrainean, efectuând operațiunea de **Ofensivă Luțk-Rivne**, care a durat între **27 ianuarie și 11 februarie 1944**, armata sovietică a reușit să scoată simultan trupele germane din două centre regionale din nord-vestul Ucrainei. În timpul acestei operațiuni, armata sovietică a avansat la 200—250 km, a luat noduri de comunicare importante — Sarni, Rivne, Zdolbunov, Șepetovka, a creat o amenințare la adresa trupelor germane care au deținut teritoriul regiunilor Vinnița și Kamyanet-Podilsky din Ucraina.

Cu scopul eliberării regiunilor importante din punct de vedere economic din Kryvâi Rog și Nikopol, comanda armatei sovietice a dezvoltat **Ofensiva Nikopol-Krivâi Rog**, care a durat între **30 ianuarie și 29 februarie 1944**, efectuată de forțele fronturilor ucrainene Trei și Patru.

Ca urmare a campaniei de iarnă, trupele sovietice au eliberat teritoriul regiunilor actuale Kiev, Cerkasy, Jitomyr, Rivne, Dnipropetrovsk, Zaporijje și unele raioane ale regiunilor Mykolaiv, Vinnița, Hmelnițki și Volyn. Grupul trupelor germano-române a fost blocat în Crimeea.

Comandamentul german a avut mari speranțe în dezghețurile de primăvară, cu drumuri anevoioase, care ar fi oprit înaintarea continuă a trupelor sovietice și ar permite wehrmachtului să își regroupeze propriile forțe. Noul comandant numit al primului front ucrainean, mareșalul G. Jukov, a ordonat începutul **Operațiunii Ofensive Proskuriv-Cernăuți (4 martie — 17 aprilie 1944)**.

Armata sovietică a reușit să «taie» grupul german de armate «Sud» în două părți (ulterior transformat în două grupuri de armate «Ucraina de Sud» și «Ucraina de Nord»). Trupele sovietice au ocupat orașe importante precum: Vinnița, Jmerinka, Proskuriv, Ternopil, Kamyanet-Podilsky, Cernăuți, Hotin.

În același timp, trupele Primului Front ucrainean cu flangul său de nord, au efectuat **Ofensivă locală la Polissia (15 martie — 5 aprilie 1944)**, în timpul căreia a fost blocat de cele trei nodul feroviar, stația Kovel.

Armatele Sovietice în drum spre Odesa. 1944

În timpul operației **Umansko-Botoșanska (5 martie 1944)**, trupele sovietice au traversat în mod consecvent trei râuri mari — Bugul de Sud, Nistru și Prut, aruncând wehrmacht-ul din teritoriul Podillyei ucrainene și Moldovei. La **26 martie 1944**, unitățile celui de-al Doilea front ucrainean au ajuns pentru prima oară la granița URSS cu România și s-au apropiat de orașul Botoșani.

În același timp, trupele celui de al Treilea front ucrainean au efectuat încă două operațiuni: **Berezneguvato-Snigurivska**

(6—18 martie 1944) și Odesa (26 martie — 14 aprilie 1944). Până la 17 aprilie 1944, trupele celui de-al Treilea front ucrainean au ajuns la cursurile inferioare ale Nistrului și au trecut la apărare.

La **8 aprilie 1944**, trupele celui de al Patrulea front ucrainean au lansat **operațiunea din Crimeea**. Deja la 10 aprilie 1944, au traversat Golful Sivas și, în mod neașteptat, au ieșit în spatele frontului trupelor germane la Perekop. Unitățile germane au început să se retragă în sudul Crimeei. Unitățile române au fost capturate în prizonierat. Diviziile germane până la 15 aprilie 1944 s-au retras în Sevastopol, unde așteptau evacuarea. În termen de trei săptămâni de luptă (până la 7 mai 1944), flota germană a reușit să evacueze doar o parte din diviziile germane și române. La 5 mai, a început atacul asupra orașului Sevastopol. Bătălii deosebit de brutale s-au desfășurat la **Sapun Gori**. După un atac de 9 ore, era deja în mâinile trupelor sovietice. La **9 mai 1944 Sevastopol** a fost ocupat. La **12 mai 1944** a fost finalizată înfrângerea trupelor germane și române în Crimeea.

Până la sfârșitul primăverii anului 1944, din pământurile ucrainene sub controlul wehrmacht-ului și al aliaților săi au rămas doar teritorii nesemnificative din Volyn și Polissya Volyniană la vest de Luțk și Kovel, cea mai mare parte a Galіției, parțial Bucovina și întreaga Transcarpatie.

4 Deportarea tătarilor din Crimeea și a altor popoare. Bucuria populației din Crimeea pentru eliberarea de ocupația nazistă a fost umbrită de o altă crimă a stalinismului. Toată populația tatară din Crimeea a fost acuzată de colaborare cu autoritățile de ocupație și, conform deciziei Comitetului de Stat pentru Apărare, a fost deportată la 11 mai 1944 în RSS Uzbekistan și alte raioane estice a URSS.

Deportarea a început în zorii zilei de **18 mai 1944** și a durat până la ora 16:00, **20 mai**. Pentru adunarea lucrurilor personale oamenilor li se acordau de la câteva minute până la o jumătate de oră, după care cu camioanele erau duși la stații feroviare. De acolo, populația tatară din Crimeea

în eșaloane sub escortă au fost trimiși în locurile de exil. Cei care nu au putut merge au fost împușcați pe loc. În timpul transportării, oamenii au fost ținuti mai mult flămânzi, iar morții au fost îngropați de-a lungul căilor ferate sau pur și simplu aruncați din vagoane. Conform cifrelor oficiale, timp de două zile și jumătate, 183 155 de persoane au fost exilate, dintre care 191 de persoane au murit pe drum. Deportările nu a afectat colaborațiștii — majoritatea au fost evacuați în Germania, iar cei care au rămas în aprilie-mai 1944 au fost judecați. Deportati au fost și acei tătari din Crimeea care s-au întors în Crimeea din evacuare, după retragerea trupelor germane, precum și a veteranilor războiului. Până în 1946, aproximativ 9 mii dintre ei, chiar și cei care aveau premii înalte de guvern, au fost deportați (printre care 254 de ofițeri). Cei mai renumiți veterani au fost deportați, însă au primit interdicție să locuiască în Crimeea, în deosebi eroul uniunii sovietice aviatorul **Amet Han Sultan**.

Amet Han Sultan

În iunie din Crimeea și Sudul Ucrainei au fost exilați 14,7 mii de greci, 8,5 mii de armeni, 12,4 mii de bulgari. În anul 1945 Crimeea din republică autonomică a fost transformată în regiune. Până în 1948 au fost renumite peste 80 % din localitățile din Crimeea, denumiri care aveau proveniență tătară.

Un număr semnificativ de deportați (de la 15 la 46 %) au murit de foame și boli, chiar în prima iarnă din anii 1944—1945. Ei nu au fost de atinși de amnistia din 1953 și până în anul 1956 aveau statut de coloniști speciali fără dreptul de a-și părăsi locul de reședință sub amenințarea răspunderii penale. Spre deosebire de alte popoare deportate care s-au întors în țările lor natale până la sfârșitul anilor 1950, tătarii din Crimeea au primit formal un astfel de drept abia în 1974, iar de fapt — în 1989, când Rada Supremă a URSS a condamnat deportarea tătarilor din Crimeea și a recunoscut o ilegală și criminală.

Potrivit deciziei Radei Supreme a Ucrainei nr. 792-VIII din 12 noiembrie 2015, deportarea tătarilor din Crimeea în 1944 a fost recunoscută drept genocid, iar pe 18 mai este sărbătorită ca Ziua Memoriei victimelor genocidului poporului tătar din Crimeea.

i

5 Finalizarea exilării cotropitorilor din Ucraina. În iunie 1944, principalele operații ofensive ale armatei sovietice s-au transferat în zonele Baltice și Bielorusie ale Frontului de Est. Cu toate acestea, deja în iulie, operațiunile militare active din nou se desfășurau în Ucraina. La 13 iulie — 29 august 1944, pe teritoriul Galiției, cu forțele Primului Front ucrainean (noul comandant — mareșalul I. Konev) s-a desfășurat o operație de **ofensivă la scară largă Lviv Sandomirsk** împotriva grupului german de armate «Ucraina Nordică».

Tancurile sovietice pe străzile Lvovului.
Iulie anul 1944

La 16 iulie anul 1944 armatele sovietice au întrerupt trei linii puternice de apărare în raionul orașului Koltov. Fără să se aștepte la alăturarea unităților de pușcași, conducătorul gărzilor armatei de tancuri generalul P. Rybalko, a condus într-un coridor îngust Kolytyvsky unitățile de tancuri, care a «împărțit» apărarea germană în două părți, înaintând încă 50—80 km. În raionul Brody, au fost încercuite șapte divizii germane și o divizie a SS «Galiția». Până la 22 iulie 1944, majoritatea diviziilor învecinate au fost în-

frânate. Aproximativ 5 mii de soldații din divizia «Galiția», pentru a scăpa de captivitatea sovietică, s-au alăturat trupelor «AUR» care opera în acea zonă.

La 27 iulie 1944, trupele sovietice au intrat în Lviv, iar pe 29 iulie 1944 au traversat Vistula, capturând în raionul Sandomir, avanpostul de pe malul vestic al râului. În timpul operațiunii Lviv-Sandomierz, wehrmachtul a suferit pierderi catastrofale.

La sfârșitul lunii iulie 1944, trupele primului Front ucrainean au trecut în ofensivă pe teritoriul Volyn, au exilat trupele germane din partea de vest a regiunii Volyn, au traversat Bugul de Vest și pe 24 iulie au luat orașul polonez Lublin.

În timp ce se termina distrugerea grupelor de armate «Nordul Ucrainei», trupele Frontului al Doilea și al Treilea ale Ucrainei, ca urmare a **operației Iași-Chișinău (20—29 august 1944)**, au învins grupul armatei «Ucraina de Sud». Trupele sovietice au terminat eliberarea Sudului Ucrainei, Moldovei și au intrat pe teritoriul României.

Sub influența victoriei trupelor sovietice de la București a avut loc o revoltă națională antifascistă, care a dus la răsturnarea regimului lui I. Antonescu. La 24 august 1944, noul guvern român a declarat război Germaniei. Evenimente similare au avut loc și în Bulgaria. Acest lucru a permis trupelor sovietice din sud să ajungă la granițele Ungariei și să intre pe teritoriul Iugoslaviei.

La începutul lunii august 1944, Frontul al patrulea al Ucrainei (lichidat temporar după eliberarea Crimeei) a lansat o ofensivă în direcția Carpaților. În câteva zile, trupele sovietice au capturat industria petrolieră din regiune. Unitățile germane și maghiare s-au retras în munți și au blocat principalele trecători din principalul Lanț Carpatic. (Duklinsky, Lupkivsky, Radoșitsky, Rusky, Tatar, Uzhoțki, Yablunyțky, Vyșkovsky și Verețky), întărindu — se pe linia defensivă maghiară — «linia Arpada».

Pentru a intra în Transcarpatia, Sediul Major Sovietic a dezvoltat **Ofensiva Carpaților Orientali**. Ofensiva trebuia să fie realizată de către forțele frontului Întâi și al Patrula ucrainean. Ea a durat între **8 septembrie și 28 octombrie 1944**. Comandamentul sovietic a sperat să-și reconcilieze acțiunile cu revolta națională anti-germană din Slovacia. Cu toate acestea, planul inițial nu a reușit să fie realizat. Ofensiva prin trecerea Duklinsky din Lemkivscyna a fost prelungită.

La începutul lunii octombrie 1944, pentru ofensiva trecătorii Duklinsky de asemenea au fost îndreptate trupele primului Corp Cehoslovac, formate în URSS, din provenienți din Transcarpatia (80% din componența luptătorilor). La 28 octombrie 1944, trupele sovietice au fost nevoite să oprească ofensiva.

Între timp, trupele sovietice care avansează de pe teritoriul României au întrerupt apărarea maghiară în raioanele Debrețin și au creat o amenințare mediului grupării transcarpatice a armatelor ungare. Aceasta a forțat comandamentul maghiar să retragă trupele în câmpia Dunării. Retragera armatelor ungare a dat posibilitate trupelor celui de-al Patrula front ucrainean să ocupe principalul lanț Carpatic. La **28 octombrie 1944**, trupele sovietice au exilat în cele din urmă unitățile maghiare și germane de pe teritoriul Ucrainei. Necătând la pierderi, trupele sovietice au reușit să finalizeze exilarea armatei germane și a aliaților ei de pe teritoriul Ucrainei.

Posterul «Ucraina este liberă!». Artist V. Litvinenko, anul 1944

! Concluzii. În 1943—1944, trupele sovietice au realizat o serie de operațiuni ofensive de succes, care au dus la exilarea naziștilor și aliaților lor de pe teritoriul Ucrainei.

► La 28 octombrie, trupele celui de al Patrula front ucrainean au eliberat stația de cale ferată Ciop pe teritoriul Transcarpatiei. Această zi a devenit data eliberării finale a Ucrainei.

? Întrebări și însărcinări

1. Victoria din care bătălie a permis trupelor sovietice să înceapă eliberarea Ucrainei de invadatorii naziști? 2. Cum se numea linia defensivă creată de invadatorii naziști de-a lungul malului drept al Niprului? 3. Când Kievul a fost eliberat de invadatorii naziști? 4. Care luptă pe teritoriul Ucrainei a fost numită «al doilea Stalingrad»? 5. Ce popoare au fost evacuate de pe teritoriul Crimeei în 1944? 6. Ce dată este considerată ziua eliberării Ucrainei?

- ▲ 7. Cum s-a petrecut eliberarea Ucrainei de stânga și a Donbasului? 8. Ce factori au contribuit la înaintarea cu succes a trupelor sovietice în Ucraina în 1943—1944?
- 9. De ce comandamentul german a considerat importantă păstrarea teritoriului Ucrainei? 10. Ce măsuri au fost luate de autoritățile sovietice pe teritoriile eliberate de sub ocupația nazistă?
- ★ 11. Argumentați eroismul masiv al soldaților sovietici în lupta pentru Nipru. 12. Faceți o listă a operațiunilor de luptă ale trupelor sovietice cu privire la eliberarea Ucrainei.
- ★ 13. De ce lupta pentru Nipru este considerată finalizarea unei schimbări radicale în cel de-al doilea război mondial? 14. Care a fost prețul eliberării Ucrainei de sub ocuparea nazistă?

§40. Ucraina în etapa finală a războiului. Bucuria și tristețea victoriei

- 1. Când s-a încheiat eliberarea Ucrainei de invadatorii naziști? 2. Care curenți ale mișcării de Rezistență au existat în Ucraina?

1 **Participarea Fronturilor Ucrainene la eliberarea țărilor Europei de sub ocupația nazistă.** După eliberarea pământurilor ucrainene de sub dominația autorităților naziste, acțiunile militare s-au mutat pe teritoriul Europei Centrale și de Sud-Est. Fronturile Doi, Trei și Patru Ucrainean, în componența cărora erau 60—80 % din soldații ucraineni, au luat parte la eliberarea de sub jugul nazist al popoarelor din România, Ungaria, Bulgaria, Iugoslavia, Austria, Cehoslovacia.

Astfel, la **sfârșitul lunii octombrie 1944**, trupele Fronturilor Doi și Trei Ucrainean au început **operațiune Budapesta**, cu scopul scoaterii din război a Ungariei. Operațiunea a durat până în luna februarie 1945 și a fost însoțită de pierderi mari. În primăvara anului 1945, Frontul Doi Ucrainean a participat la eliberarea Cehoslovaciei și Austriei. În septembrie 1944 armata Frontului Trei Ucrainean a luat parte la eliberarea Bulgariei.

La sfârșitul lunii septembrie 1944, trupele Frontului Trei Ucrainean au înaintat spre granița bulgaro-iugoslavă. În direcția spre Belgrad, a fost creată o puternică grupare a celor două armate a Frontului Trei Ucrainean, întărită de trupele Frontului Doi Ucrainean, precum și trei armate bulgare și unitățile armatei de Eliberare — populară din Iugoslavia. În octombrie, ele împreună cu unitățile Frontului Doi Ucrainean, trupele bulgare și partizanii iugoslavi au eliberat Belgradul și s-au alăturat la operațiunea Budapesta.

În același timp, trupele Frontului Întâi Ucrainean eliberau de sub invazia germană terenurile poloneze (**operațiunile Vistula-Oder, Silezia**) și în aprilie—mai 1945, împreună cu Fronturile Întâi și Doi bieloruse au luat cu asalt **Berlinul**, au efectuat **operațiunea Praga**, în timpul căreia s-a în-

cheiat distrugerea completă a Germaniei naziste. La **8 mai 1945** Germania a capitulat, iar la **9 mai**, în URSS, a fost proclamată Ziua Victoriei. În Ucraina independentă 8 mai se sărbătorește ca Zi a memoriei și reconcilierii, iar 9 mai — ca Ziua Victoriei asupra nazismului în cel de-al Doilea război mondial.

Grupa de luptători care trebuiau să ridice Steagul Victoriei în Berlin asupra Reichstagului era condusă de locotenentul Alexei Berest. Cinci luptători, printre care au fost locotenentul M. Egorov și sergentul M. Cantaria, care a devenit renumit în lume pentru acest act, a câștigat titlul de Erou al Uniunii Sovietice. Cu toate acestea, printre premianți locotenentul O. Berest nu a fost. În anul 1953 a fost condamnat nevinovat, și-a ispășit pedeapsa în lagărele din Permi. În anul 1970, O. Berest a murit salvând un copil de sub roțile trenului. Numai în 2004 a primit titlul de Erou al Ucrainei post-mortem.

Când acțiunile militare din Europa au încetat, o parte din trupele Frontului Doi Ucrainean au fost mutate în Orientul Îndepărtat și au luat parte la înfrângerea Armatei Kwantung a Japoniei militariste. La 2 septembrie 1945, tânărul general-ucrainean K. Derevyanko, aflându-se pe bordul navei de luptă «Missouri», a semnat în numele URSS, un document privind capitularea Japoniei. Al Doilea război mondial s-a terminat.

Întoarcerea puterii sovietice. Poporul ucrainean, care suferea aflându-se sub jugul «ordinii noi» a naziștilor, în mare parte cu bucurie au întâlnit Armata Sovietică. Cu toate acestea, mulți oameni au perceput-o cu îngrijorare.

Întoarcerea puterii sovietice a fost însoțită de refacerea ordinii publice, lichidarea șomajului, crearea condițiilor minime pentru viață a populației locale. Au fost reînnoite activitățile organelor represive și de pedeapsă.

După eliberarea republicii, a devenit acută problema reconstrucției economiei naționale, pentru că cele mai mari distrugerii în război au fost suportate de Ucraina. Cu toate acestea, resursele pentru aceasta erau extrem de limitate.

Numai Donbasul și Kryvbasul în anii 1943—1944 au primit unele materiale, echipamente și alimente, războiul dura, iar țara avea nevoie de oțel și cărbune. În ciuda faptului, că pierderile, provocate Ucrainei de către ocupația germană reprezentau mai mult de 40 % din pierderile totale ale URSS, republicii i-au fost alocate fonduri, care acopereau aceste pierderi cu doar 6,2 %.

Mai dificilă a fost situația în agricultură, unde, pe lângă lipsa de resurse materiale și umane, a existat și problema curățirii câmpurilor de obiectele explozive.

Situația din economia ruinată a Ucrainei a devenit mai complicată datorită faptului, că nu exista suficientă forță de muncă, în primul rând specialiști calificați. Principala forță de muncă au devenit femeile și adolescenții.

Repatriere — revenirea în patrie a prizonierilor de război, persoanelor strămutate, refugiaților, emigranților.

Datorită muncii lor obositoare până la mijlocul anului 1944 în Ucraina și-au reluat activitatea 2376 de întreprinderi, au fost reconstruite o parte din mine și până la sfârșitul anului extrase mai mult de 17 milioane tone de cărbune.

În țară au reușit să se întoarcă cetățenii, care au fost în afara frontierelor sale: ostarbeiter, captivi, refugiați, ș.a. În zona de frontieră a URSS, au fost create șase puncte de adunare, precum și 70 puncte regionale de primire și distribuție pentru cei **repatriați**. În august-decembrie 1945, prin rețeaua de repatriere au trecut 1,334 milioane de persoane (din care 1,129 milioane — populație civilă). În general, până în 1950 în Ucraina s-au întors 1,850 de milioane de foști ostarbeiteri. Aproximativ 200 de mii de oameni au rămas în vest.

Nu le era ușor foștilor prizonieri de război. Prin ordin lui I. Stalin, în locația Fronturilor Întâi și Patru Ucrainean, și Fronturilor Întâi și Doi bielorus, au fost create 100 «tabere de filtrație», pentru a verifica nivelul de încredere la ostași. Prima întrebare era: «De ce nu v-ați împușcat, pentru a nu nimeri în prizonierat?». Au trecut aceste filtre 1.834 de milioane de prizonieri, dintre care cel puțin o treime — ucraineni. Cei care nu au trecut controlul, într-o ordine forțată au fost trimiși în taberele GULAG-ului (aproape 300 mii de persoane).

3 Mișcarea de Rezistență în ultima etapă a războiului. În ciuda reducerii teritoriului ocupat, mișcarea sovietică a ilegalistilor și mișcarea de partizani lua amploare. O caracteristică a mișcării de partizani în acea vreme, a fost interacțiunea sa strânsă cu Armata sovietică. Înaintarea rapidă a trupelor Frontului Întâi Ucrainean a fost posibilă datorită eliberării de către partizani a raioanelor din regiunile Rivne și Volyn. Trupele de partizani au participat activ la eliberarea a 47 de orașe, în special Rivne, Luțk, Uman, Kamen-Kașirsky ș.a. Continuau raidurile partizanilor pe fionturile din spatele trupelor germane.

În ianuarie—aprilie 1944 a continuat raidul Lviv-Varșovia a diviziei Întâi Ucrainene de partizani a lui S. Kovpak sub comanda lui P. Vershigory. În timpul raidului, partizanii au trecut luptând 2100 km pe teritoriul Ucrainei, Bielorusiei, Poloniei. În același timp, raidul pe pământurile vest-ucrainene a fost făcut sub conducerea lui M. Naumov.

Semnificativ a fost ajutorul partizanilor sovietici în lupta poporului slovac, în timpul revoltei naționale din 1944. Pe teritoriul Poloniei erau șapte unități și 26 de detașamente separate, precum și multe grupuri de diversiune și de cercetare. Pe teritoriile României și Ungariei, au existat grupuri speciale de diversiune și de cercetare.

În ciuda înfrângerilor devastatoare din timpul operațiunilor de ofensivă a trupelor sovietice pe teritoriul Ucrainei, autoritățile naziste nu și-au schimbat poziția negativă față de caracterul independent al ei. În februarie 1944, a fost arestat A. Melnik, iar în mai unul dintre liderii ilegalității ONU(M) O. Olzhich a fost executat. În anul 1944, sediul principal al Wehrmachtului a emis o instrucțiune, în care era menționat: «Având în vedere nesiguranța lor, nu se poate vorbi despre acțiuni comune cu AUR...». Numai în septembrie 1944 după pierderea teritoriului Ucrainei, guvernul nazist a eliberat din lagărele de concentrare pe liderii AUR S. Bandera, Y. Stetska, A. Melnik și alții, sperând că lupta lor împotriva puterii sovietice în Ucraina va face mai ușoară situația trupelor naziste pe fronturi. Liderii AUR au refuzat categoric să coopereze cu Germania. În același timp, AUR nu a negat oportunitățile de a-și reface potențialul armat pe baza armatei germane și al aliaților săi, în special al Ungariei. În noiembrie 1944, AUR a emis un recurs separat, în care a subliniat, că guvernul nazist încearcă din nou să folosească popoarele din est pentru scopurile lor imperialiste.

Partizanii.
Pictor V. Chekanyuk, Anul 1975

După eliberarea pe 5 octombrie 1944 a lui S. Bandera din lagărul de concentrare, cu el s-a întâlnit generalul german G. Berger, care trebuia să aducă liderului ucrainean, informația, că Germania își schimbă politica față de AUR și propune cooperare. Cu toate acestea, S. Bandera a refuzat propunerea. În raportul despre întâlnire G. Berger a menționat: «Bandera — este un slav inconfortabil, încăpățânat și fanatic. El este dedicat ideilor sale. La această etapă, el este extrem de important pentru noi, iar mai târziu este periculos. Îi urăște atât pe ruși, cât și pe germani».

Începând din luna ianuarie 1944, au avut loc lupte între AUR și armata sovietică. Pentru desfășurarea luptei împotriva partizanilor în regiunile de vest ale Ucrainei au fost trimise unități semnificative ale trupelor NKVD. Impulsul pentru acțiunile pe scară largă împotriva AUR a devenit rana mortală, a comandantului Primul Front Ucrainean, al generalului M. Vatutin, care a nimerit în ambuscada luptătorilor AUR la est de Rivne.

Din februarie 1944 până la 1 ianuarie 1946, trupele sovietice și trupele NKVD-ului au efectuat mai mult de 39 de mii de operațiuni împotriva AUR, au fost ucise 110,7 mii de persoane, arestate 15,9 mii răsculați și 8,3 mii membri ai ONU; 50 de mii de membri ai AUR au capitulat. Au fost confiscate 60,9 mii unități de arme de foc.

Pe lângă operațiile militare, împotriva AUR și ONU au fost utilizate:

- ▶ raidurile și arestările persoanelor suspectate de cooperare cu răsculații;
- ▶ arestarea și deportarea în regiunile estice ale URSS a persoanelor suspecte de relații cu răsculații, membri ai familiilor lor și rude. Astfel de acțiuni au durat până în anul 1949. În total, au fost deportate peste 200 de mii de persoane;
- ▶ efectuarea mobilizării în masă în rândurile Armatei Sovietice, care au subminat baza socială a mișcării de răsculați;
- ▶ agitațiile, propagandă, presiunile ideologice asupra populației civile;
- ▶ acțiuni punitive ale NKVD-ului special îmbrăcați în haine de răsculați, care organizau teroarea împotriva populației locale;
- ▶ crearea unităților de autoapărare;
- ▶ implementarea politicii de sovietizare;
- ▶ proclamarea amnistiei participanților la mișcarea de partizani.

i

Prima amnistie a fost proclamată în mai 1945. De ea s-au folosit 41 de mii de răsculați, dezertori și cei, care se ascundeau de la recrutare în Armata Sovietică. Amnistia s-a răspândit și asupra celor 17 mii de persoane, care fuseseră arestate mai devreme. Până în anul 1949 au fost proclamate alte patru amnistii, dar nu au avut așa mari urmări.

4 Locul Ucrainei în cel de-al Doilea război mondial. Eroismul ucrainenilor.

Luptă pentru eliberarea Ucrainei a avut un caracter național ucrainean. Poporul ucrainean a luptat pentru existența lui ca etnie, pentru protejarea Ucrainei ca Patrie. În rândurile Armatei Sovietice au luptat peste 7 milioane de ucrainenii. Fiecare al doilea a murit pe front, fiecare al doilea dintre cei rămași în viață, a devenit invalid. Ucrainenii erau în Armata Sovietică al doilea după număr dintre grupele naționale. Printre ofițerii superiori, în special comandanți ai fronturilor și armatelor, erau mulți de origine ucraineană. Cei mai cunoscuți — A. Eremenko, S. Timoshenko, R. Malinovski, M. Vatutin, I. Cherniakhovski, P. Rybalko, K. Moskalenko, P. Zhmacenko, S. Rudenko, I. Kirichenko și alții.

Faptele multor ucrainenii pe toate fronturile celui de-al Doilea război mondial au fost marcate de cele mai înalte premii. Dintre acestea, 2072 de persoane au primit titlul de Eroi ai Uniunii Sovietice, 32 de ucrainenii — de două ori. Pilotul de luptă **Ivan Kozhedub** a devenit erou de trei ori. Mulți reprezentanți ai ucrainenilor au devenit cavaleri ai ordinului Gloriei. Din 7 milioane de ordine și medalii acordate soldaților și ofițerilor Armatei Sovietice, 2,5 milioane le-au primit ucrainenii.

În același timp, AUR (prin rândurile căreia au trecut aproximativ 500 de mii oameni) a luptat pentru independența Patriei și nu doreau să se supună dominației regimurilor totalitare pe teritoriul său.

De asemenea, 120 de mii de ucraineni au luptat în armatele coaliției antihitleriste (SUA, Canada, Franța, Polonia, Cehoslovacia).

Ca recunoaștere a curajului și a eroismului poporului ucrainean, care a apărut pământurile lor de asupritori, titlul de onoare «**Oraș-erou**» a fost atribuit Kievului, Odesei, Kerciului și Sevastopolului.

Victoria asupra Germaniei populația ucraineană o aproapiu și prin munca lor eroică în spatele sovietic: în fabrici, mine, colhozuri, laboratoare, instituții de învățământ, etc.

Prețul victoriei s-a dovedit a fi prea mare. Acest lucru se datorează cruzimii «noii ordini» naziste și dominației sistemului stalinist, care nu aprecia viața umană. O. Dovjenko a scris în jurnalul său: «În discursul solemn și teribil al lui Jukov nu a existat o pauză, nici un marș de doliu, nici o tăcere... de parcă cele 30, dacă nu 40, milioane de victime și eroi nu au supraviețuit. Nu și-au aplecat oamenii genunchii nici în fața mării memorii, nici înaintea sângelui și chinului, nu s-au gândit, nu au oftat, nu și-au scos pălăriile (vara 1945)».

i

5 Cultura în anii războiului. Războiul a devenit o încercare pentru știința și cultura ucraineană. Războiul a distrus moștenirea istorică a poporului ucrainean, a provocat daune considerabile monumentelor istorice, educației, științei, artei ș.a. Circumstanțele timpului de război au forțat evacuarea în regiunile estice ale URSS a instituțiile de învățământ și știință.

După începutul războiului, și-au încetat activitatea 173 de universități, 700 școli tehnice, dintre care numai 72 au fost evacuate în zonele interioare ale URSS. Parțial au reușit să-și reia activitatea abia în anul 1942: în Kazahstan și-a reluat activitatea universitatea ucraineană unită formată din Universitățile din Kiev și Harkiv, Universitatea Odesa în Turkmenistan. Cele mai multe secțiuni ale Academiei de Științe a RSSU și Presidiul său au fost găzduite în Ufa (din 1943 — la Moskova). Combinând eforturile lor cu ale cercetătorilor și oamenilor de știință din alte republici, reprezentanți ai științei ucrainene au luat parte activă în dezvoltarea de noi tipuri de arme.

Pe lângă Presidiul Academiei de Științe a URSS, a fost creat Comitetul științifico-tehnic pentru promovarea apărării, condus de președintele AȘ a URSS — O. Bogomoleț.

La programa apărării au lucrat opt laboratoare ale institutului fizico-tehnic al AȘ a URSS. Ei au creat aparate pentru aviația militară, radiolocatoare și sisteme automate goniometrice. Institutul metalurgie fieroase a testat calitățile

Alexander Bogomoleș

de luptă a sistemelor de artilerie. Institutul Mecanic al Construcțiilor îndeplinirea sarcinilor comandamentului forțelor militare aeriene. Institutul de sudare electrică al AȘ a URSS în frunte cu cunoscutul om de știință E. Paton a aplicat metoda arcului automat de sudarea sub flux a carcaselor tancurilor, care îmbunătățește calitatea tancurilor și viteza de producție a acestora. Mulțumită acestor realizări industria tancurilor a produs tancuri de două ori mai mult decât Germania (102 mii față de 48 mii).

Academicianul O. Bogomoleț, alături de colegii de la Institutul de Fiziologie Clinică, a inventat o alifie pentru tratarea rănilor. Numai în 1943 au fost făcute 3 milioane de doze de astfel de soluții. Institutul de Biochimie al Academiei de Științe a URSS (academicianul O. Palladin) a creat un preparat de coagulare a sângelui. În Novosibirsk a acționat spitalul-institut pentru diagnosticarea și tratamentul rănilor adânci ale toracelui. Datorită noilor metode de tratament, rata mortalității a fost semnificativ redusă printre răniți. Un grup de oameni de știință, care lucrau sub îndrumarea academicianului M. Strazhesko, investigând infecția și septicemia rănilor, au îmbunătățit sistemul de tratament, care a salvat sute de mii de luptători. Chirurgical oftalmolog, academicianul V. Filatov, a condus institutul ucrainean de boli ale ochiului în Tașkent, a efectuat cu succes operații asupra corneei ochiului și astfel a păstrat vederea pentru mulți soldați răniți.

Contribuții semnificative au fost, de asemenea, realizate de oamenii de știință sociologie, a căror sarcină principală a fost consolidarea spiritului moral al poporului și al armatei. Conducerea sovietică a înțeles că pentru a mobiliza toate resursele posibile, a fost necesar să slăbească presiunea ideologică asupra artiștilor. Motivele naționale, cuvintele patriotice etc. au fost permise în lucrări.

Literatura și arta ucraineană au jucat un rol semnificativ în acele vremuri. A. Golovko, I. Lee, S. Sklyarenko, Y. Kaciura, L. Pervomaysky, P. Usenko și alții au plecat ca voluntari pe front. În total pe fronturile ucrainene au luptat 109 dintre cei 200 de membri ai Uniunii Scriitorilor din Ucraina. În cea mai mare parte, scriitorii ucraineni au lucrat ca corespondenți militari, editori ai 50 de ediții frontale (ziare, scrisori de pe front).

La 31 iulie 1941, a apărut prima ediție a ziarului «Pentru Ucraina sovietică!» editată pentru partizani. Colectivul editorial al ziarului a fost format din scriitorii M. Bazhan, V. Vasilevskaya, A. Korniyciuk.

Corespondentul militar al ziarului «Armata Roșie», apoi «Izvestia» a fost O. Dovzhenko, care a sosit voluntar pe Frontul Sud-Vestic. În timpul războiului, jurnalismul a devenit principala armă a măștrilor cuvântului. O. Dovzhenko a publicat în acest moment lucrările realiste «Înainte de luptă», «Mama». În zilele tragice ale războiului, au fost create filmele sale «Bătălia pentru Ucraina noastră sovietică», «Victorie în dreapta-Ucrainei». În vara anului 1943, a fost finalizată una dintre lucrările majore ale unui mare artist — «Ucraina în foc».

Teme eroice și patriotice au început să fie conducătoare în lucrările lui M. Bajan «Jurământul», «Danylo Galițky», P. Tychyna «Mergând la luptă», «Învinge și trăiește!», M. Rylsky «Cuvântul despre mamă», A. Malysko «Ucraina mea», V. Sosiura, O. Korniyciuk. Lucrările maestrilor cuvântului a ridicat spiritul de luptă al luptătorilor și comandanților, le-a inspirat la fapte eroice.

De la începutul războiului, tema apărării Patriei a devenit baza lucrărilor scriitorilor ucraineni. Au lucrat la crearea de postere, pliante, caricaturi.

Peste 100 de grupuri de concertare au fost trimise pe front. Echipelile creative de aproape 50 de evacuați din teatrele din Ucraina au lucrat cu mare entuziasm. Principala atenție a fost acordată performanțelor în unitățile militare, spitale, ferme colective, fabrici și uzine.

Radioul a jucat un rol semnificativ în mobilizarea populației pentru a lupta împotriva nazismului și a creșterii spiritului de luptă. A devenit o sursă de informație nazistă alternativă privind evenimentele de pe front, pentru cetățenii rămași în teritoriile ocupate. În noiembrie 1941, posturile de radio ucrainene în numele lui «T. Șevcenko» în Saratov și «Ucraina sovietică» la Moskova și-au început activitatea. În 1942 și-a început activitatea postul de radio «Partizanka». Din 1943, o stație radio «Dnipro» opera pe prima linie a frontului.

Nu și-au încetat activitatea și periodicele. Ziarele republicane ucrainene «Comunistul» (din 1943 — «Ucraina sovietică») și «Ucraina sovietică» (din 1944 — «Adevărul Ucrainei»), «Literatură și artă» și revistele «Ucraina», «Literatura ucraineană».

În timpul războiului, un instrument ideologic important a fost cinematograful. Cronica documentară era în mod clar complementară ziarelor și radioului. În timpul războiului, crearea de filme de lung metraj nu s-a oprit. Studiourile de film evacuate din Kiev și Odesa au creat filme «Alexander Parhomenko», «Cum s-a călit oțelul», «Partizanii în stepele din Ucraina» și altele. În 1943, regizorul M. Donskoy a filmat filmul «Curcubeul» după aceeași povestire a lui V. Vasilevskaya. Acest film a devenit cea mai bună realizare a cinematografei ucrainene din perioada postbelică. Pictura a primit un premiu Oscar — premiul Academiei Americane de Film, iar în 1946 a primit Premiul de Stat al URSS.

Tragedie pentru Ucraina a fost jefuirea valorilor sale culturale de către guvernul nazist. O instrucțiune specială venită din Berlin în zonele ocupate a relatat: «De îndată ce trupele ocupă un oraș mare, imediat aici vin șefii echipelor speciale cu specialiști în diferite domenii. Ei examinează muzee, galeriile de artă, expozițiile, instituțiile culturale și artistice, află unde sunt și confiscă tot ce merită. «Potrivit Comisiei de stat de urgență pentru investigarea crimelor

Poster pentru filmul
«Curcubeul»
Pictor M. Hayfiț, 1943

naziste, care a descoperit: în Ucraina au fost ruinate 151 de muzee, 9 mii de săli de cluburi, 660 cinematografe, 110 clădiri ale instituțiilor de învățământ superior, peste 8 mii de școli, 62 de săli de teatru și 330 mii de expoziții-muzeu dintre cele mai valoroase, precum și peste 50 de milioane de cărți. Multe monumente arhitecturale au fost distruse și deteriorate.

Concluzii. În 1944, teritoriul Ucrainei a fost complet eliberat de ocupația nazistă. Dar, războiul nu s-a sfârșit pentru poporul ucrainean. Soldații ucrainieni, care au luptat în armata sovietică au continuat lupta pentru eliberarea țărilor europene de sub ocupația germană.

► În regiunile occidentale ale Ucrainei, s-a desfășurat o confruntare armată între susținătorii Ucrainei sovietice și ideea unei Ucraine independente. UPA a intrat în lupta inegală cu regimul stalinist. Astfel, pentru Ucraina la 9 mai 1945, pacea nu s-a realizat.

► Al doilea război mondial a costat-o foarte scump pe Ucraina: sacrificiile umane și pierderile materiale au fost enorme. Poporul ucrainean a adus o contribuție semnificativă la victoria asupra Germaniei naziste.

Întrebări și însărcinări

1. La eliberarea căror țări au luat parte soldații ucraineni din componența armatei sovietice? 2. Care dată este considerată Ziua Victoriei asupra nazismului? 3. Ce este repatrierea? 4. Ce invenție a permis economiei URSS să elibereze de două ori mai multe tancuri ca în Germania?
5. Ce contribuție au realizat soldații ucraineni la eliberarea popoarelor Europei de sub invadatorii naziști? 6. Care este contribuția Ucrainei la victoria asupra Germaniei naziste? 7. Cum poate fi evaluată lupta ONU și UPA împotriva regimului stalinist? 8. Cum putem descrie contribuția scriitorilor ucraineni la victorie? 9. Care au fost consecințele ocupației naziste pentru cultura ucraineană?
10. Care au fost pierderile umane și materiale ale Ucrainei în război? Răspundeți în formă de un tabel. 11. Faceți o listă a realizărilor oamenilor de știință ucraineni în timpul războiului?
12. De ce regimul stalinist a forțat în timpul războiului să slăbească presiunea ideologică asupra societății? Cum s-a manifestat acest lucru? Dați un răspuns detaliat.

Lecții practice

1. Cercetarea documentelor și materialelor istoriei orale despre cel de-al doilea război mondial.
2. Războiul în monumentele ținutului natal.

Însărcinări pentru generalizarea cunoștințelor și pregătirea pentru evaluarea tematică la capitolul VI «Ucraina în timpul celui de-al doilea război mondial (1939—1945)»

Acțiunea «pacificării» (ameliorarea) — acțiuni represive ale guvernului polonez împotriva populației ucrainene din Galiția de Est în perioada 20 septembrie — 30 noiembrie a anului 1930.

Agresie — folosirea ilegală a forțelor armate ale unei țări împotriva alteia, încălcarea suveranității, integrității teritoriale și privarea de independență politică.

Antisemitismul — una dintre formele intoleranței naționale, care este exprimată printr-o atitudine ostilă față de națiunea evreiască, cu dorința de a limita drepturile ei.

Asimilare — (din latină *assimilatio*—asemănător) — procesul de fuziune a unui popor cu altul cu pierderea unuia dintre ei a propriei limbi, culturi, religii, obiceiuri, conștiinței naționale. Poate fi naturală sau prin violență.

Atamanșcina — dominația diferitelor formațiuni armate necontrolate (de regulă din partea țărănimii) în condițiile lipsei sau slăbiciunii puterii de stat în Ucraina în anii 1918—1923.

Autocefalie (derivată din cuvintele grecești «însuși» și «cap») — independența administrativă a bisericii naționale (locale). Biserica Ortodoxă există sub forma unor biserici locale independente; această independență este exclusiv administrativă, externă și nu încalcă unitatea credinței, sfințeniei, experienței spirituale.

Căzăcime liberă — formațiuni militare ucrainene libere, formate pentru apararea intereselor poporului și apărarea ordinii publice în Ucraina în anii 1917—1918.

Chiabur (chiaburime) este un nume răspândit pentru țărani bogăți din Ucraina. O denumire care o dădea puterea sovietică celor care erau împotriva formării colhozurilor.

Colectivizarea totală — politica transformării forțate a gospodăriei agricole la sfârșitul anului 1920—1930, trecere a mijloacelor de producție individuală în proprietate colectivă, prin naționalizare, unire a principalelor mijloace de producție ale țărănimii în cooperative (colhozuri).

Colhozul (ferma colectivă) este o formă de gospodărie colectivă, care a devenit răspândită în URSS după colectivizare. În timpul formării colhozului era colectivizat pământul și animalele pentru lucru, iar țăranilor le rămăneau numai loturile lor individuale, păsările de curte, animalele mici și vacile. În epoca sovietică, țărănimea a pierdut de fapt orice drepturi de proprietate socializată.

Comitetele țăranilor săraci — organizații țărănești din Ucraina, create de bolșevici pentru a-și consolida puterea în sat în anul 1920, care au fost folosite pentru implementarea politicii puterii sovietice în agricultură, lichidate după terminarea colectivizării.

Comunismul de război — politica internă a guvernului sovietic, introdusă în anii războiului cu scopul concentrării tuturor resurselor în mâinile statului. Reflecta închipuirile bolșevicilor cu privire la funcționarea mecanismului economic de stat.

Comunismul național — nume generic al curentelor politice și tendințele în Ucraina și în afara ei, în prima treime a secolului XX, ce combină ideile restructurării comuniste a societății și crearea unui stat suveran Ucrainean.

Cultul personalității — venerarea excesivă a unui singur conducător aflat încă în viață, care a avut o influență decisivă asupra evoluției istorice.

Denaționalizare — pierderea particularităților naționale a culturii, obiceiurilor, limbii și vieții cotidiene.

Deportare — evacuarea obligatorie, prin ordinul organelor puterii de stat a persoanelor sau a grupurilor de populație și, uneori, a popoarele în afara locurilor de trai permanent.

Deschiaburire — o campanie de expropriere a gospodăriilor agricole în anii 1930, parte integrantă a colectivizării forțate. În mod oficial, a fost îndreptată împotriva celor mai bogăți țărani, în practică aceasta a dus la represiuni împotriva unui număr semnificativ de țărani mijlocii, care constituiau 2/3 din țăranii din Ucraina.

Directorat — organ revoluționar temporar, creat pentru conducerea răscoalei antihăt-mănești, dar după victoria sa — organ suprem al puterii restaurate a RPU.

Expropriere — confiscare bunurilor obținute ilegal.

Foamete (holodomor) — act de genocid al poporului ucrainean, inițiat și realizat de conducerea PC(b)U înseamnă foamete artificială și represii. A atins teritoriul Ucrainei și Kubani.

Futurismul — tendința avangardistă în artă, care neagă limbajul comun și normele artistice, a promovat individualismul extrem și formalismul.

Genocidul — (din greacă *genos* — trib, națiune și din lat. *caedo* — a omorî) reprezintă exterminarea intenționată (deliberată) a unei comunități naționale, etnice, rasiale sau religioase, constituind o crimă împotriva umanității.

Geopolitica — conceptul politic, după care politica externă a statelor este determinată de factorii geografici (localizația țării, resursele naturale, climă etc).

Harta ucraineană — un complex de probleme în relațiile internaționale, planurile individuale ale statelor asociate referitor la ne rezolvarea «problemei ucrainene» în Europa interbelică.

Holocaust — distrugere sistematică și organizată a populației evreiești în timpul celui de-al Doilea război mondial.

Ideologizarea — aspirația și încercările de a combina dezvoltarea unei sfere a vieții societății cu o anumită ideologie.

Istoria contemporană a Ucrainei — perioada istoriei contemporane după istoria nouă, care cuprinde evenimentele, dintre anul 1914 — începutul sec. XXI.

Întrebarea ucraineană — nereglementarea de comunitatea internațională a dreptului ucrainenilor la autodeterminare.

Mișcarea de partizani — mișcarea unităților militare, exilate în spatele părții opuse, care acționau pe teritoriul ocupat cu scop diversionist și de cercetare. Ei coordonau acțiunile cu

armata și atrăgeau populația locală la activitățile sale.

Mișcarea de Rezistență — mișcare de eliberare națională, a popoarele ocupate de Germania și aliații săi în anii celui de-al Doilea război mondial. Lupta avea forme diferite — de la rezistență spirituală la luptă armată.

Modernismul — este o mișcare literară care cuprinde mai multe curente literare în arta secolului XX, caracterizată prin amestecarea elementelor de diferite stiluri și transformarea mijloacelor revoluționare ale expresivității.

Muftiu — titlul reprezentantului suprem al musulmanității duhovnicești, care are dreptul să rezolve problemele juridice contraversate.

Neoclasiștii — asociație a literatorilor moderniști ucraineni începutul secolului XX.

Nomenclatură — clasa dominantă a societății sovietice, în componența căreia intrau lucrători ai aparatului comunist de stat, numiți în funcție de puterile supreme.

Normalizare — încercarea de a găsi înțelegere între liderii mișcării ucrainene din Polonia și guvern.

Noua ordine — numele regimului de ocupație, stabilit de autoritățile naziste pe teritoriile cucerite. Se distingea printr-o cruzime aparte și distrugerea în masă a oamenilor pașnici.

Ostarbeiter — numele oficial folosit de autoritățile naziste cu privire la muncitorii preluați din teritoriile ocupate din est.

Perturbarea din noiembrie — revolta ucraineană, efectuată în noaptea de 31 octombrie spre 1 noiembrie 1918 de către Rada Națională Ucraineană, cu ajutorul forțelor Pușcașilor seciovici ucraineni la Lviv, cu scopul stabilirii puterii Statului Ucrainean (mai târziu Republica Populară Vest-Ucraineană) pe pământurile la care pretindea.

Realismul socialist — singura metodă oficial permisă a literaturii sovietice și artei, în baza căreia era slăvirea sistemului socialist, romantismului muncii și formarea unui nou erou.

Războiul fulger («blitzkrieg») — teoria obținerii unei victorii rapide în război, construită pe faptul că inamicul va fi capturat prin surprindere, și nu va avea timp să-și intensifice forțele.

Război mondial — este o confruntare globală a uniunilor de state care cu ajutorul armelor, ocupă o mare parte a lumii.

Rechiziție — retragerea forțată (pentru o anumită taxă, spre deosebire de contribuție) a proprietății cetățenilor, întreprinderilor sau instituțiilor.

Regimul politic — totalitatea metodelor, cu ajutorul cărora se realizează puterea de stat în societate.

Regimul totalitar — modul politic, conform căruia puterea în stat este concentrată în mâinile unui anumit grup (adesea unui partid politic), care limitează libertățile democratice, în totalitate își supune toate sferele vieții intereselor sale, ce dețin controlul asupra societății prin metode de teroare, de înjosire politică și duhovnicească.

Represiune — măsuri de constrângere de stat, pedeapsă, inclusiv pentru credințele ideologice, deseori pe cale extrajudiciară.

Revoluția culturală — transformare în domeniul culturii, efectuată de puterea sovietică la sfârșitul anilor 1920—1930. La bază au fost măsuri de depășire a înapoierii culturale a populației, lupta împotriva analfabetismului împreună cu plantarea unei singure culturi socialiste, bazată pe ideologia marxistă.

Revoluție națională — schimbări radicale a vieții publice cu scopul formării condițiilor necesare pentru dezvoltarea unei anumite păături sociale.

Repatriere — revenirea în patrie a prizonierilor de război, persoanelor strămutate, refugiaților, emigranților.

Regimul totalitar — modul politic, conform căruia puterea în stat este concentrată în mâinile unui anumit grup (adesea unui partid politic), care limitează libertățile democratice, în totalitate își supune toate sferele intereselor sale, ce dețin controlul asupra societății prin metode de teroare, de înjosire politică și duhovnicească.

Propaganda — răspândirea tipărită și verbală a ideilor, ideilor, pozițiilor politice, științifice și de altă natură.

Teroarea albă — violența în masă neascunsă, desfășurată în timpul revoluției de forțe anti-bolșevice cu folosirea aparatului de stat împotriva poporului cu scopul înăbușirii oricărei manifestări rezistenței.

Teroarea roșie — campanie de crimă în masă, care era realizată de bolșevici împotriva unor grupuri sociale, numiți «dușmani de clasă» sau învinovați de activități antirevoluționare.

Ucrainizare — formă de efectuare a politicii bolșevice de korenizație în RSSU în anii 1923—1938.

Ucrainizarea armatei — procesul de formare a grupurilor militare național ucrainene din părți ale armatei ruse, în anii revoluției.

Ultimatum — cerințe categorice de la o parte la alta. Nominalizarea unui ultimatum, de regulă, e însoțită de amenințări.

Simbolismul este una dintre tendințele stilistice ale modernismului. El s-a axat pe exprimarea artistică cu ajutorul simbolurilor și ideilor în afara percepției senzoriale.

CUPRINS

Prefață	3
§1. Introducere	5
Capitolul I. Ucraina în anii Primului război mondial	
§2. Primul război mondial și mișcarea național-ucraineană	9
§3. Acțiunile militare pe teritoriul Ucrainei în anii 1914—1915	14
§4. Acțiunile militare pe teritoriul Ucrainei în 1916 — începutul anului 1917	19
Lecții practice. Primul război mondial, ca o provocare pentru supraviețuirea umană. Viața de zi cu zi pe front și în spatele frontului	23
Sarcini pentru generalizarea cunoștințelor și pregătirea pentru evaluarea tematică la capitolul I «Ucraina în timpul Primului război mondial»	23
Capitolul II. Începutul revoluției ucrainene	
§5. Desfășurarea revoluției ucrainene în martie—mai anul 1917	24
§6. Proclamarea autonomiei Ucrainei	30
§7. Proclamarea republicii populare ucrainene (RPU)	36
§8. Primul război al Rusiei bolșevice cu RPU și proclamarea independenței RPU	41
§9. Evenimentele anului 1917 din Crimeea	48
§10. Exilarea bolșevicilor și dezvoltarea RPU în iarna—primăvara anului 1918	51
Lecții practice. Construirea de stat a RCU: realizări și erori	55
Însărcinări de recapitularea cunoștințelor și pregătire pentru evaluarea tematică la capitolul II «Începutul revoluției ucrainene»	55
CAPITOLUL III. I. Desfășurarea revoluției ucrainene.	
Lupta pentru restaurarea statalității ucrainene	
§11. Statul ucrainean	56
§12. Ucraina la sfârșitul anului 1918 — în prima jumătate a anului 1919	61
§13. Pământurile vest-ucrainene în anii 1918—1919	71
§14. Ucraina în a doua jumătate a anului 1919	78
§15. Ucraina la sfârșitul anului 1919 — începutul anului 1920	84
§16. Ucraina în primăvara anului 1920 — în 1921	91
§17. Dezvoltarea culturii în timpul Primului război mondial și la începutul revoluției Ucrainene	99
§18. Dezvoltarea culturii Ucrainei în timpul statului ucrainean al lui P. Skoropadskii și a Directoratului RCU	103
§19. Dezvoltarea culturii Ucrainei în timpul regimului bolșevic (anii 1918—1920)	106
Lecții practice. Locuri memoriale ale Revoluției ucrainene din satul meu	109
Sarcini pentru generalizarea cunoștințelor și pregătirea pentru evaluarea tematică la capitolul III «Desfășurarea Revoluției ucrainene. Lupta pentru restaurarea statalității ucrainene»	109

Capitolul IV. Înființarea și instituirea regimului totalitar comunist în Ucraina

§ 20. Statutul RSSU la începutul anului 1920. Intrarea în componența RSSR. Schimbările administrative și teritoriale ale RSSU în anul 1930.....	110
§ 21. RSSU la începutul anului. Foamea din anii 1921—1923. Introducerea NPE	114
§ 22. Politica de «korenizație» în RSSU	121
§ 23. Industrializarea forțată.....	128
§ 24—25. Colectivizarea forțată și rezistența populației. Foamea din 1932—1933	135
§ 26. Represiunile în masă. Constituția lui Stalin	146
§ 27. Viața național-culturală a Ucrainei sovietice	152
Lecții practice. 1. Holodomorul în limba documentelor, mărturiilor, cifrelor. 2. Idealul propagandist al omului sovietic și al vieții lui cotidiene	160
Însărcinări pentru generalizarea cunoștințelor și pregătirea pentru evaluarea tematică la capitolul IV.....	160

Capitolul V. Pământurile vest-ucrainene în perioada interbelică

§ 28. Pământurile vest-ucrainene în componența celei de-a doua Reci Pospolita	161
§ 29—30. Pământurile ucrainene în componența României	169
§ 31. Pământurile ucrainene în componența Cehoslovaciei. Ucraina Carpatică	173
§ 32. Viața culturală în ținuturile vest-ucrainene. Viața politică și culturală a emigrării politice ucrainene	180
Lecții practice. 1. Viața de zi cu zi a populației în RSSU (URSS) și regiunile ucrainene din componența Poloniei, Cehoslovaciei, României în perioada interbelică: comun și diferit 2. Pământul de argint. A treia încercare de a consolida independența Ucraina în secolul XX	188
Istoria ținutului natal în contextul evenimentelor ucrainene în anii 1914—1939	188
Însărcinări pentru generalizarea cunoștințelor și pregătirea pentru evaluarea tematică la capitolul V «Ținuturile vest-ucrainene în perioada interbelică»	188

Capitolul VI. Ucraina la începutul celui de-al doilea război mondial (1939—1941)

§ 33—34. Ucraina la începutul celui de-al doilea război mondial (1939—1941)	189
§ 35—36. Ucraina la începutul războiului germano-sovietic.....	197
§ 37. Ucraina în condițiile ocupației naziste	205
§ 38. Mișcarea de Rezistență și curente sale în Ucraina	212
§ 39. Exilarea cotropitorilor naziști din Ucraina.....	217
§ 40. Ucraina în etapa finală a războiului. Bucuria și tristețea victoriei	226
Lecții practice. 1. Cercetarea documentelor și materialelor istoriei orale despre cel de-al doilea război mondial 2. Războiul în monumentele ținutului natal.....	234
Însărcinări pentru generalizarea cunoștințelor și pregătirea pentru evaluarea tematică la capitolul VI «Ucraina în timpul celui de-al doilea război mondial (1939—1945)»	234
Noțiuni și termeni.	235

Informație despre starea manualului

Nr.	Numele și prenumele elevului/elevei	Anul de învăță-mânt	Starea manualului	
			la început de an	la sfârșit de an
1				
2				
3				
4				
5				

Навчальне видання

ГІСЕМ Олександр Володимирович
МАРТИНЮК Олександр Олександрович

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

(рівень стандарту)

**Підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти
з навчанням румунською/молдовською мовами**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Переклад з української мови
Перекладачі *Кирчу Софія Траянівна,*
Шородок Марія Георгіївна

Румунською/молдовською мовами

Редактор *М. Г. Кирчул.*
Художнє оформлення *В. І. Труфен.*
Коректор *О. Г. Кирчу.*

В оформленні підручника використані зображення,
розміщені в мережі Інтернет для вільного використання

Формат 70×90/16. Ум. друк. арк. 17,55. Обл.-вид. арк. 16,8.
Тираж 1135 пр. Зам. № 120П.

Державне підприємство «Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Світ»

79008 Львів, вул. Галицька, 21
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4826 від 31.12.2014
www.svit.gov.ua; e-mail: office@svit.gov.ua, svit_vydav@ukr.net

Друк ТДВ «Патент»
88006 м. Ужгород, вул. Гагаріна, 101
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4078 від 31.05.2011